

Architektura mimo tradiční centra

Vize pro Plasy

Letní škola architektury 2013

1. 9.–14. 9. 2013

Santiniho baroko a hledání soudobého urbanismu místa

Hlavním tématem Letní školy architektury Vize pro Plasy 2013 byla architektura míst, v nichž se vedle sebe nacházejí soudobé stavby a národní kulturní památky. Problematiku řešilo na příkladu města Plasy u Plzně 30 studentů architektonických vysokých škol z Liberce, Brna a Ostravy.

Odborní garanti

Jakub Fišer

Petr Volf

Odborní lektori

Jan Hendrych

Karel Janča

Pavel Nasadil

Svatopluk Sládeček

Václav Štojdil

Veronika Veselá

Přednášející

Miroslav Brýdl

Václav Cejthamr

Antonín Dokoupil

Zdeněk Fránek

Ivan Komárek

Roman Koucký

Marek Marovič

Kamil Mrva

Martina Peřínková

Jiří Plos

Norbert Schmidt

Jan Soukup

Jiří Suchomel

Viktor Šabík

Letní škola architektury Vize pro Plasy 2013 se uskutečnila v rámci projektu Architektura mimo tradiční centra.

www.ex-centric.eu

facebook.com/MimoCentra

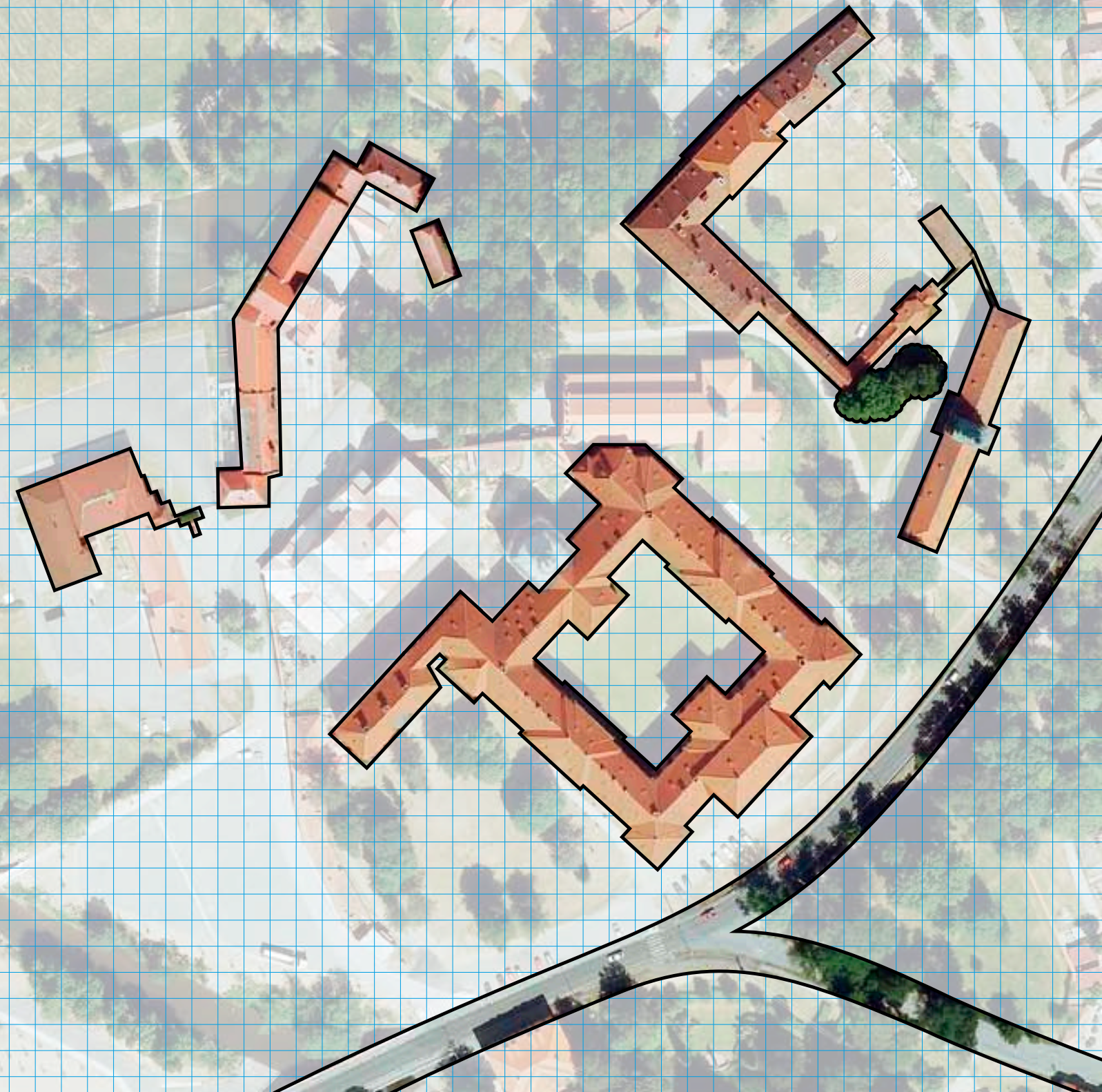
Letní škola architektury 2013

Vize pro Plasy

Vize pro Plasy

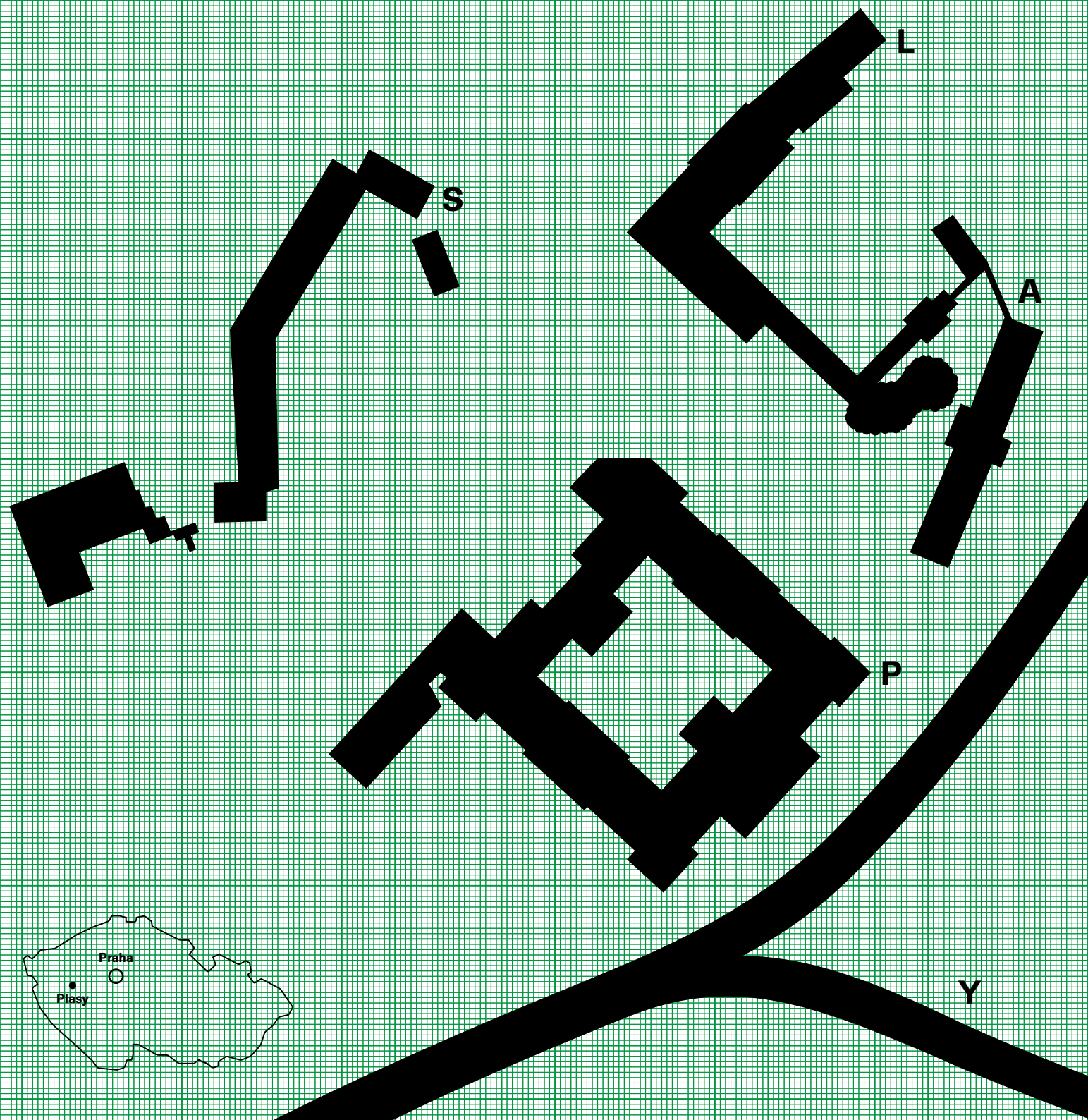
Letní škola architektury 2013

Vize pro Plasy

Letní škola architektury 2013

Vize pro Plasy
Letní škola architektury 2013

Santiniho baroko a hledání soudobého urbanismu místa

Hlavním tématem Letní školy architektury Vize pro Plasy 2013 byla architektura míst, v nichž se vedle sebe nacházejí soudobé stavby a národní kulturní památky. Problematiku řešilo na příkladu města Plasy u Plzně 30 studentů architektonických vysokých škol z Liberce, Brna a Ostravy.

Místo

Hotel Sport Zruč u Plzně

Termín

1. 9. – 14. 9. 2013

Pořadatel

Architectura ve spolupráci s Fakultou umění a architektury
Technické univerzity v Liberci, architektonickými kanceláři
Kamil Mrva Architects, Knesl + Kynčl architekti a Společností
pro právní a ekonomické vzdělávání

Vydala

Architectura
Praha 2014

ISBN 978-80-904484-9-0

www.ex-centric.eu
facebook.com/MimoCentra

Tato publikace vznikla v rámci projektu Budování partnerství
a rozvoj spolupráce v oblasti architektury mimo tradiční centra
číslo CZ.1.07/2.4.00/31.0021.

Odborní garanti

Jakub Fišer, Petr Volf

Odborní lektori

Jan Hendrych
Karel Janča
Pavel Nasadil
Svatopluk Sládeček
Václav Štojdl
Veronika Veselá

Přednášející

Miroslav Brýdl
Václav Cejthamr
Antonín Dokoupil
Zdeněk Fránek
Ivan Komárek
Roman Koucký
Marek Marovič
Kamil Mrva
Martina Peřínková
Jiří Plos
Norbert Schmidt
Jan Soukup
Jiří Suchomel
Viktor Šabík

Realizační tým

Iva Dvořáková
Jan Hendrych
David Kula
Romana Říčková
Miroslava Volfová

Technická podpora

Jan Suchomel

Zvláštní poděkování

starosta obce Plasy Zdeněk Hanzlíček
tajemník starosty Josef Domabyl
kastelán kláštera Plasy Pavel Duchoň
Národní památkový ústav
Hotel Sport Zruč

Účastníci

Alžběta Bláhová
Klára Bužková
Filip Drápal
Roman Ehl
Elena Fialková
Michaela Fričová
Tomáš Gábor
Ema Hrníčková
Barbora Jandová
Lea Koncerová
Patrik Kovař
Eliška Kováříková
Daniela Kupková
Lucie Lorencová
Lucia Macková
Eliška Málková
Štěpán Matějka
Veronika Miketová
Tomáš Mráček
Ondřej Németh
Lucie Nippertová
Tina Peterková
Petra Stejskalová
Vojtěch Stoklasa
Zuzana Šnajdrová
Radek Toman
Petr Tůma
Milada Vorzová
Kateřina Zabadalová
Pavel Zahálka

Obsah

8	Úvod	58	Přednášky a prezentace	120	Architekti o architektuře
8	Petr Volf: Víze pro Plasy	60	Staré a nové	120	Antonín Dokoupil: Litomyšl a moderní architektura
10	Jakub Fišer: Letní škola architektury 2013	60	Zdeněk Fránek: Santini a Plečnik mezi námi	122	Jakub Fišer: Ateliér Aulík Fišer architekti
12	Jiří Plos: Co si počít s Plasy?	64	John Pawson, Jan Soukup: Klášter trapistů v Novém Dvoře	126	Kamil Mrva: Souhrn práce ateliéru Kamil Mrva Architects 1999–2013
14	Václav Cejthamr: Plasy v historických souvislostech	68	Martina Peřínková: Soudobá architektura v historickém prostředí	128	Pavel Nasadil: Kontext koncept
22	Studentské projekty	76	Viktor Šabík: Paměť	134	Svatopluk Sládeček: Cesta k architektuře bez dvojsmyslů
24	Klášter – Klára Bužková, Lucie Lorencová, Lucia Macková, Radek Toman, Pavel Zahálka	80	Václav Štojdil: Nové ve starém aneb Míra autenticity	140	Veronika Veselá: Tři belgické pralinky
32	Předklášteří – Michaela Fričová, Eliška Málková, Tina Peterková, Kateřina Zabadalová	84	Miroslav Brýdl: Město Litomyšl a moderní architektura / Litomyšlský zázrak podle prof. Šváchy	146	Rozšíření pohledu
36	Cesty – Patrik Kovař	88	Jan Hendrych: Fenomém Dazio	146	Václav Cejthamr: Některé techniky pro brainstorming
40	Nábřeží – Lea Koncerová, Lucie Nippertová	94	Urbanismus	148	David Kula: Jak agilně na projekty
42	Nádraží – Ondřej Németh, Petr Tůma	94	Jakub Fišer: Proměna územního plánu Klatov	152	O projektu
46	Rynek – Eliška Kovářiková, Daniela Kupková, Vojtěch Stoklasa	100	Roman Koucký: Plán a pravidla hry	152	Anotace projektu
48	Škola – Veronika Miketová	104	Jan Soukup, Marek Marovič: Studie obnovy náměstí ve Žluticích	153	Idea projektu
50	Huť a hasičská zbrojnice – Filip Drápal, Elena Fialková, Tomáš Mráček, Petra Stejskalová	110	Architektura a umění	154	Partneři
52	Pramen – Roman Ehl, Barbora Jandová, Milada Vorzová	110	Ivan Komárek: Výtvarné dílo v architektuře	156	Vernisáž expozice studentských projektů ve fotografiích
54	Smuteční síň – Alžběta Bláhová, Tomáš Gábor, Ema Hrníčková, Zuzana Šnajdrová	114	Norbert Schmidt: Kostel jako dynamický prostor aneb Intervence současného umění u Nejsvětějšího Salvátora		

Jakub Fišer

Letní škola architektury 2013

*1972
architekt

V roce 1996 absolvoval Fakultu architektury ČVUT v Praze. Od roku 1995 pracuje ve Studiu A architekta Jana Aulíka. V roce 2007 se stal jeho společníkem a ateliér přejmenovávají na Aulík Fišer architekti. Ateliér je spojen hlavně s realizací administrativního centra v Praze 4 – Michli. Tvorba ateliéru se neomezuje na konkrétní typologie a zahrnuje od urbanismu přes větší soubory a bytové domy i drobné stavby pro individuální bydlení, interiéry, altány a instalace. Už během studií získával ocenění v architektonických soutěžích, v roce 2013 dostal jeho územní plán města Klatov 1. cenu. Publikuje v domácích i zahraničních periodikách.

Jakub Fišer

Nabídku Petra Volfa, abych byl společně s ním odborným garantem druhého ročníku Letní školy architektury, jsem přijal bez váhání. Znal jsem výsledky prvního ročníku (ostatně – Petr mě lákal už tehdy) a věřím, že takové akce mají smysl. Nejen pro studenty, kteří se školy účastní, a pro jejich lektory po odborné stránce jako příležitost zkusit pracovat s novými tématy, která by jim školní i profesní praxe nemusela nabídnout, ale také pro místa, která jsou na LŠA předmětem řešení.

To letošní – město Plasy – bylo velkou výzvou. Jde o specifické místo s úžasným krajinným rámcem a s historií celoevropského významu, ale přesto o místo trochu zapomenuté. Kladl jsem si dvě základní, vzájemně související otázky.

První – je to téma specifické, nebo jsou problémy Plas v obecné rovině podobné s většinou menších českých měst? Pro jeho vlastní formulaci mi přišlo důležité si říci, zda a nakolik je možné si v daném čase a množství účastníků udělat komplexní názor na Plasy jako celek a zda je možné dojít k určitému zobecnění – referenční metodě –, jak při takovém úkolu postupovat.

Byl jsem přesvědčený, že to možné je. Vlastní profesní zkušenost, v době LŠA o to víc aktuální, protože jsme právě začali v ateliéru pracovat na územním plánu pro Klatovy, mě vedla k tomu, že určité okruhy problémů, jako rehabilitace vztahu sídla a krajiny, otázky jeho identity či nevhodné řešení dopravy, se skutečně vyskytují ve většině měst.

Jak záměr naplnit souviselo s druhou otázkou: Lze využít specifické platformy LŠA, spočívající dle mého mínění v intenzivním dvoutýdenním setkání a práci tak, aby se neopakoval ve zkrácené formě model semestrálního zadání, jak ho znají studenti ze svých domovských škol?

Navrhl jsem proto Petrovi, abychom nehledali konkrétní dílčí zadání (ačkoli jsme od místní radnice témata dostali), ale skutečně řešili Plasy jako celek. A abychom, pokud to v omezeném časovém rámci LŠA chceme zvládnout, pracovali týmově na „jednom projektu“.

Společně s kolegy lektory – vedoucími jednotlivých skupin, do kterých byli studenti rozdělení –, jsme pak zadali témata, resp. problematiku, z jejíž pozice bylo město zkoumáno – krajina, cesty, klášter, prostor

a struktura, práce a zábava... Následovala diskuze nad dosaženými poznatky, v rámci kolektivního sbírání informací a debat nad návrhy dalšího postupu se potvrdilo, že sdílení informací a dosažených řešení je cennou zkušeností, principem, jak rychleji než individuálně lze poznat a obsáhnout více.

Myslím, že se podařilo pochopit problémy města a navrhnout principy jejich možného řešení. Přes komplexní pohled se „v druhém poločase“ našel čas i na individuální návrhy pro konkrétní vytipovaná místa – drobné a realistické zásahy, které ale mohou z hlediska iniciace dalších změn znamenat mnoho. S potěšením jsme také zjistili, že tato místa, která si na základě vlastního poznání studenti k podrobnějšímu rozpracování vybrali, se ve většině shodují s lokalitami, o jejichž řešení uvažuje i místní radnice.

Jsem rád, že se podařilo zpracovat ucelený materiál, který řeší principy celku a zároveň potvrzuje realnost jejich naplnění v konkrétním detailu. Podrobnost výsledného zpracování sice odpovídá formátu letní školy, přesto jde o cenný pohled, o ucelené know-how, které osvětlená radnice i iniciativní občané města mohou sdílet a dále jej rozvíjet.

Jiří Plos

Co si počít s Plasy?

*1952

pedagog, právník, historik a teoretik

Působí jako pedagog na FA ČVUT Praha (obor Právo a obor Vývoj urbanismu) a na FUA TU Liberec (obor Právo a obor Stavba měst). Je konzultantem České komory architektů. Věnuje se odborné výzkumné, publikační, přednáškové a expertní konzultační činnosti v oborech: teorie a dějiny architektury a urbanismu, teorie prostorového (územního) plánování včetně strategického plánování obcí, měst a regionů, Právo se zaměřením na legislativu výstavby a výkonu povolání autorizovaných architektů, památková péče, životní prostředí včetně ochrany přírody a krajiny a organizace a výkon veřejné správy v uvedených sférách. Spolupracuje na přípravě právních norem; je spoluautorem při přípravě rozvojových programů obcí a konzultantem v oboru prostorového plánování a v dalších uvedených oborech.

Plasy – krajinná morfologie (širší urbánní souvislost)

Plasy – detail

Plasy představují pro LŠA téma mimořádně zajímavé, ale také mimořádně obtížné, přestože se může na první pohled jevit jejich rozsah krátkosti času, který studenti pro zvládnutí tohoto tématu mají, přiměřený. Nic není vzdálenějšího skutečnosti.

Plasy představují složité téma koexistence osídlení profánního a sakrálního na složitém historickém pozadí. Nad snad již před založením kláštera existujícím knížecím hospodářským dvorcem byl z rozhodnutí knížete Vladislava II. a jeho manželky Gertrudy roku 1144 vydáním zakládací listiny v morimondské posloupnosti založen ve čtvrté dceřiné generaci (Cîteaux > Morimond > Ebrach > Langheim) a zřejmě v březnu 1145 řeholníky z bavorského Langheimu osazen cisterciácký klášter. Tento klášter získal od Vladislava II. mimo knížecí dvorec též některé vesnice v okolí. Cisterciácký řád patří k řádům pracovním, s nimiž je spojena urbánní – obecně kulturní a hospodářská – kolonizace evropské krajiny, specificky pak krajiny středoevropské. V souladu s řádovými kolonizačními (hospodářskými) principy byl klášter založen a postupně vybudován v místě močálu v údolní nivě řeky Střely. Cisterciáci získávali postupně další

vesnice a území. Vedle připojených vsí a městeček byla součástí hospodářského celku plaských cisterciáků též řada grangií (například Býkov, Hubenov, Kalec, Lednice, Lomany, Olšany, Rohy, Sechutice, Třemošnice, Třebokov). Vývoj plaského kláštera procházel mnoha peripetiemi, obdobími hospodářského a politického vzmachu i obdobími úpadku, aby se jeho vývoj jakožto duchovního i hospodářského centra ukončil v době josefinských reforem zrušením (1785) a převedením majetku do náboženského fondu. Následné osudy klášterního majetku jsou spojeny s rodem kancléře Klemense Wenzela Nepomuka Lothara knížete z Metternich-Winneburgu, vévody z Portelly, hraběte z Königswartu atd., významné politické osobnosti habsburské monarchie období napoleonských válek a následujícího období ponapoleonské Evropy, který celý areál odkoupil od náboženského fondu v roce 1826. Využívání klášterního majetku pro hospodářské účely umožnilo metternichovskému rodu vytvořit si rozsáhlou hospodářskou základnu, která pak sloužila svému účelu až do konce druhé světové války.

Není však mým úkolem popisovat vývoj Plas nad takto stručný souhrn,

nýbrž poukázat na jev, který není sice zcela ojedinělý, ale není ani nikterak častý. V souvislosti s kolonizací krajiny podél řeky Střely na rozhraní středních a západních Čech se vyvinula postupně velmi zvláštní situace, která navíc byla ve svých projevech zvýrazněna politickými eskapádami 19. a především 20. století. Jakkoliv představoval cisterciácký klášter v mnoha ohledech hnací sílu rozvoje tohoto území, ve své bezprostřední blízkosti nedal vzniknout ucelenému osídlení jasně, celistvě urbánní kompozice. Zprvu v důsledku specifické krajinné morfologie, později v kombinaci s některými motivy politickými a kulturními, vytvořilo se v prostoru dnešních Plas specifické osídlení bez středu. Od rozsáhlého a kompaktního bloku kláštera se třemi výraznými údolnicovými strukturami rozbíhalo navazující profánní osídlení podél přístupových stezek.

Klášter však nikdy nenabyl podoby centrální urbánní struktury, což se projevilo i v období metternichovském, v němž byl klášterní majetek hospodářsky rozsáhle vytěžován, o mnohé podnikatelské aktivity dokonce rozšiřován – vedle pivovaru, pily a dalších hospodářských budov též „Werk“ a výroba proslulé litiny. Pro hospodářský

účel byl klášter opakovaně atakován a jeho nejbližší okolí doznalo značných proměn, zejména vybudováním silničního propojení města Plzně se severem Čech (Most), a to v místech těsně přiléhajících k zimnímu a letnímu refektáři kláštera (sloužícímu jako sýpka), jemuž padl za obětí park vytvářející klášteru zklidněné zázemí. Řadou obdobných počínů bylo zvláště nekompaktní osídlení, rozetnuté silnicemi, ve své divergentnosti ještě posíleno. Industriální rozvoj severního Plzeňska a s ním související vývoj sociální dále posiloval jisté odcizení mezi klásterem a osídlením Plas. Toto odcizení se dále prohloubilo v období 50. a následujících let totality; zčásti byl areál vytěžován pro umístění různých úřadů a obdobných aktivit, zčásti byl soustavně (přes svůj nepochybný kulturní význam) zanedbáván. Mezi klásterem a profánním osídlením Plas se tak nevytvořilo žádné silnější pouto, žádná forma soužití a společenství. Každým dalším počinem města se tato propast prohlubovala. Tento vývoj se nepodařilo zastavit ani s nástupem demokratických poměrů v 90. letech – naopak: mnohé stavební počiny (kruhový objezd z poslední doby) jakousi cizotu obce a kláštera znovu a znovu potvrzují. Klášter se nikdy nestal

integrální součástí obce, která svým charakterem nevybočila ze své venkovské podstaty, přestože jí byl přidělen statut města. Plasy nikdy nenabýly ucelené, kompaktní a hierarchicky uspořádané urbánní struktury. Obyvatelé Plas a jejich „satelitů“ (přidružených obcí, s nimiž tvoří celé správní území, to jest vsí Babina, Nebřeziny, Lomnička, Horní Hradiště, Žebnice) vnímali (a podnes se to jeví jako hlubší přetrvávající vztah) klášter jako cizorodý a nepřátelský – přes všechna verbální ujištění o vědomí mimořádné hodnoty tohoto celku.

Plasy, jakkoliv formálně město, nepřekročily práh vsi. Ani ekonomicky, ani sociálně a kulturně není ve stávajících silách obyvatel Plas jakkoliv samostatně potenciálu kláštera tohoto rozsahu a významu využít. Tím spíše, že jde o území hraniční, stranou výraznějších aktivit a zájmů, na pomezí mezi středními Čechami a Plzeňskem. Jakýkoliv pokus o novou a poučenou urbánní koncepci se tak bude muset s popsány skutečnostmi vypořádat. Pro účely studia urbánních struktur pak považuji za podstatné věnovat pozornost těmto základním tématům a hledání odpovědí na ně (stranou pro tuto chvíli ponechávám komplikace právní a správní):

- **existence na okraji: vrcholně až pozdně středověká cisterciácká kolonizace versus město/osídlení v kraji mezi centry (rozhraní mezi středními a západními Čechami);**
- **dominance jednoho jevu: klášter a jeho vliv na osídlení/město a na jeho krajinný a urbánní vývoj – přetrvávající pocit odcizení až nepřátelství;**
- **možnosti koexistence (synergie nebo antagonismus): krajinné, urbánní a architektonické možnosti rozvoje osídlení/města ve stínu kláštera**
- **živé město a „veřejný zájem“ (limity): památková péče, ochrana krajiny a přírody, doprava a živé město s možností ekonomického a sociálního rozvoje – synergie nebo kolize.**

Čas a prostředky, které mají studenti k dispozici, neumožňují uchopit téma Plas v celé šíři a plasticitě. Jejich úsilí bude zřejmě zacíleno spíše k řešení dílčích témat a úkolů; považoval bych však za přínosné, kdyby skrze dílčí témata naznačili určitá východiska či možnosti – anebo lépe, kdyby místním pootevřeli témata krajinná a urbánní a skrze ně porozumění jejich vlastnímu místu.

Václav Cejthamr

Plasy v historických souvislostech

*1964

pedagog, manažer

Absolvoval inženýrské studium ekonomiky zahraničního obchodu a doktorské studium managementu na Vysoké škole ekonomické a doktorské studium sociologie na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Zúčastnil se několika vědeckých pobytů na Arizonské státní univerzitě.

Vyučoval management na Podnikohospodářské fakultě VŠE a na Masarykově ústavu vyšších studií na ČVUT. Je autorem a spoluautorem článků a publikací o managementu a organizačním řízení. Předmětem jeho akademického zájmu jsou mikrosociologie, sociologie organizací, výzkum organizačního chování a behaviorální teorie her. Vedle akademické činnosti již více než dvacet let působí ve vrcholových manažerských pozicích. Mimo jiné pracoval jako country manažer společnosti Polaroid, generální ředitel společnosti Londa Kosmetika a Konica Minolta Photo Imaging Czech. V současné době je předsedou představenstva společnosti Provodínské pisky a jednatelem několika dalších dceřiných společností.

FOTO A REPRODUKCE ARCHIV AUTORA

Jak si každý návštěvník města Plasy všimne, městečko leží v hluboké kotlině řeky Střely v místech, kde se řeka rozlévá do široké roviny a pak opět mizí v úzkém skalnatém kaňonu, aby se později spojila s řekou Berounkou. Tato poloha vedla k tomu, že lidská obydlí se mohla rozšiřovat pouze do přilehlých strání, a většina domů je proto posazena ve svazích. Klášterní objekty a pouze několik málo budov jsou usazeny na rovině.

Život obyvatel Plas již od počátku určoval klášter. Dějiny Plas jsou proto především dějinami kláštera. Vztah obyvatel ke klášteru v minulosti byl a do určité míry stále je velmi zvláštní. Na jedné straně klášter vnímali jako vrchnost, kterou museli respektovat a mnohdy se jí podřizovat, na druhé straně jako chlebedárce a ochránce. Po příchodu Metternicha do Plas byly vztahy ke klášteru ovlivňovány jeho postojem k lidem a kontrastem životního způsobu mocného rakousko-uherského úředníka a prostého obyvatele Plas. Něco z těchto pocitů se bohužel přeneslo i do současnosti, a vztah ke klášteru je pro většinu obyvatel velmi neosobní a vlažný. Zatímco v jiných městech by památka takového významu byla vyzdvihována a všemožně aktivně využívána,

v Plasích je klášter stále něco jako cizorodý prvek, kolem kterého lidé nevšimavě chodí. Existence národní kulturní památky, která má svým významem dozajista právo stát se památkou na seznamu UNESCO, není dosud kulturně – historicky, společensky, turisticky atd. dostatečně doceněna. Města, kde kolem mnohem menších památek vzniká bohatý kulturní život, vzмáhá se turistický ruch a citlivě se utváří sepětí historického centra se současností, dokázala svých předpokladů znamenitě využít. V Plasích je na místě anglického parku pole s kukuřicí a ruina bývalé restaurace, ve středu města vznikla monumentální křižovátka, o ostatních zvlátnostech ani nemluvě.

Podívejme se nyní ve stručnosti na historii kláštera, který, jak je zmíněno výše, významně určoval historii Plas.

Plaský klášter založil kníže Vladislav II. již roku 1144. Vznikl ve velmi řídkce osídleném kraji a byl osídlen cisterciáckými řeholníky z bavorského Langheimu. Klášter byl vystaven v bezprostřední blízkosti řeky Střely (dříve zvané také Žlutice podle typického zabarvení v době dešťů nebo Schnella podle svého rychlého spádu), kde se nacházely rozsáhlé mokřiny. Dle pravidel

řádu se cisterciáci zabývali kultivací krajiny a zemědělskou činností.

Za vlády Václava I., který klášter sám navštívil, údajně při loveckých výpravách, vznikla asi roku 1260 tzv. Královská kaple a v současné době je v Plasích jediným viditelným zástupcem klášterních staveb z gotického období. Po obdobích střídavého rozmachu i poklesu přichází pohroma v podobě husitského plenění. V té době klášter vlastní na 70 vesnic a několik budov včetně vinice na levém břehu Prahy. Jako připomínka těchto dob jsou v Praze na Smíchově k nalezení např. Plaská ulice či sousoší sv. Luitgardy na Karlově mostě, dar plaského kláštera Praze. Kromě zastavení velké části majetku králem Zikmundem a prodeje dalších částí majetku je klášter vypálen husity, a řeholníci klášter opouštějí. Mniši se do kláštera začínali pomalu navracet až v klidnějších dobách a až do začátku třicetileté války se klášter jen obtížně vzмáhá, značně zatížen vysokými daněmi, povodněmi a morovými ranami. Uvádí se, že v roce 1608 žili v klášteře jen dva řeholníci.

Plaský opat Jiří Vašmucius, v mládí údajně bývalý voják, se při povstání českých stavů postavil neohroženě na stranu Habsburků

a se svým klášterním oddílem se aktivně podílel na obraně Plzně, což klášteru i jemu samému vzápětí přineslo řadu obtíží. Po dobytí Plzně byl Vašmucius dopaden a klášter za něho musel zaplatit vysoké výkupné. Vzápětí byl klášter opět vyplněn přívrženci českých stavů. Další plenění pak nastává na přelomu let 1619 a 1620, kdy přes Plasy prochází nizozemská vojska a v pozdějších letech i vojska švédská.

Jisté zlepšení nastává až po bitvě na Bílé hoře, kdy byl klášteru navrácen majetek a nově získal i některé konfiskáty odbojné české šlechty. Tím nabyl dostatek prostředků k nové výstavbě a hospodářskému rozvoji. Postupně byly obnoveny bazilika, klášterní budovy a přikoupeny další statky. V Mariánské Týnici klášter financoval rozšíření kostela a především angažoval významného francouzského architekta Jana Baptistu Matheye, který kolem královské kaple přistavěl barokní sýpky, přebudoval původně gotický kostel sv. Václava a vytvořil sídlo opata, barokní prelaturu.

V dalším období opat Evžen Tyttl požádal o spolupráci na obnově kláštera jednoho z největších českých architektů Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Santini směle projektuje kapli Jména Panny Marie v Mladoticích, do níž zakomponoval své proslulé variace s motivy hvězdy. Kapli staví na šestiúhelníkovém půdorysu.

Jeho největším projektem je však výstavba nového barokního konventu na základech staré gotické budovy, která proběhla v letech 1711–1740. Ke zpevnění zmíněného bažinatého podloží Santini navrhuje zarazit

5100 dubových pilotů a vytvořit na nich mohutný dřevěný rošt. Aby dubové dřevo nepodlehlo hnilobě, je třeba udržovat piloty neustále pod hladinou vody. Pod budovou kláštera je tedy zbudován složitý systém kanálů, do kterého je přivedena voda z okolních pramenů. Tak v Plasích vzniká podivuhodné stavební a technické řešení, které svým významem přesahuje hranice regionu i země. Ambiciózní projekt však zůstal nedokončen. Dne 9. listopadu 1785 přichází na klášter další, tentokrát osudová rána. Josef II. klášter ruší a jeho majetek přechází do správy Náboženského fondu. Přes několikaeré snahy již klášter nikdy nebyl obnoven a jeho panství je roku 1826 prodáno významnému politikovi a šlechtici Rakouska-Uherska kancléři Klementu Václavu Lotharovi Nepomukovi Metternichovi, který sídlo opata přestavuje na své sídlo, zámek. Zahajuje výstavbu a poté i provoz plaské huti na výrobu slitiny a kostel sv. Václava přestavuje v empírovém slohu na rodinnou hrobku. Skutečně sem nechává převézt ostatky ostatních členů rodu a sám je zde také pochován. Klášter a Plasy poté čeká další z velkých neštěstí, roku 1872 zasáhla město rozsáhlá povodeň zdůrazněná prolomením hráze rybníka u Mladotic a v roce 1894 pak ničivý požár, který zničil kompletně střechy kláštera a fresky v druhém patře konventu. O rozsáhlosti požáru svědčí i to, že kaple sv. Benedikta hořela od 27. srpna až do 9. září, kdy se celá zřítila.

Za okupace pak rod Metternichů svým postojem k Říši naplnil pozdější Benešovy dekrety a jeho majetek byl zkonfiskován. V roce 1945 klášterní budovy obývali ruští vojáci, kteří v klášteře zanechali množství

vojenských kreseb a nápisů, z nichž se několik dochovalo až do dnešních dob.

Komunistická vláda poznamenala klášter řadou necitlivých zásahů do stavby, za všechny jmenujme např. podzemní kryt civilní obrany pod budovou prelatury. Poměrně pozdě, až roku 1995, se klášter stává národní kulturní památkou. V současné době je archiv přestěhován do nové budovy vedle gymnázia a klášter prochází postupnou rekonstrukcí. Větší část klášterního areálu je nyní ve správě Národního technického muzea a zbytek pak ve správě Národního památkového úřadu. Tento stav však zřejmě není konečný a rozložení správy nad jednotlivými objekty se bude ještě vyvíjet.

Rozpaky vzbuzuje výstavba kruhového objezdu v těsné blízkosti kláštera, která byla financována z evropských fondů pod heslem revitalizace centra. Fakticky však došlo k vyliďnění již tak odlidněného a nepoužitelného centra a zastavění několika zbývajících zelených ploch asfaltovým kruhovým objezdem, betonovými chodníky a naprosto předimenzovanými parkovišti. Bohužel ani občanské iniciativy, ani názory několika nezávislých odborníků nedokázaly zabránit této nesmyslné stavbě, která na dlouhé roky znemožnila oživení centra a jeho navrácení těm, kterým patří – obyvatelům a návštěvníkům města Plas.

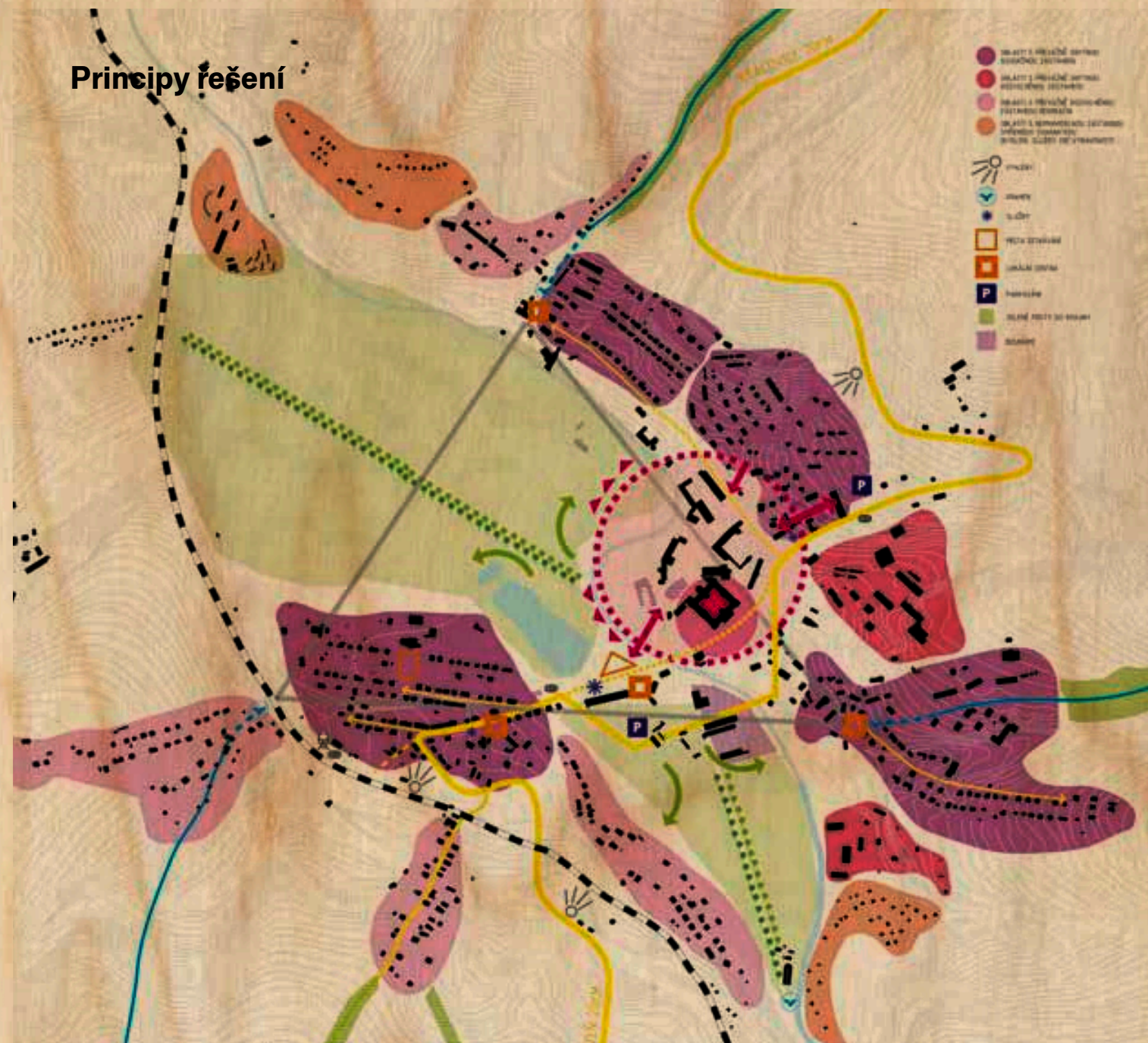
Prameny:
Kočka Václav: Dějiny politického okresu kralovického, díl I., Kralovice, 1930
Mrkvička Jan: Plasy, Krajské nakladatelství, 1964
http://cs.wikipedia.org/wiki/Klaster_Plasy
http://www.plasy.cz/

Plasy – morfologie

Principy řešení

Osobité město zaklesnuté různou měrou
v rozdílných historických etapách.

Stoupající v prudkém terénu podél obou stran říční nivy shlíží na nehybné svědky zašlých časů.

Snaží se kráčet dál ve směru časové osy,
a přesto je něco táhne zpátky.

Nebo je to naopak?

Nejsou tyto zaseknuté skoby tím, co město
jistí a nedovolí mu upadnout v zapomnění?

Jak tyto jistící body propojit do systému fungujících vztahů, dovolit jim, aby se navzájem ovlivnily a dodaly městu jeho chybějící sebevědomí?

Ideální plán je vrstvená struktura názorů i odpovědí na tyto otázky. Není naivní, je čistá a ryzí. Nezátížená. Nemá ambice zastínit ani dublovat územní plán. Přesto vznik tohoto doporučujícího materiálu doprovázel komplexní vývoj uchopení celého tématu.

Od porozumění historickým souvislostem
přes prozkoumání urbánních struktur,
krajinných rámců se systémem toků a cest,

které jimi procházejí, až po vyhledání kulturních a vzdělávacích institucí i míst s potenciálem pracovních příležitostí.

Navrhované změny vyprofilovaných území – specifických lokálních center – se propojují s nově objevenými souvislostmi a představují možné přístupy k řešení dílčích úkolů i širších vztahů.

Nejsou diktátem. Slouží jako podnět k dalším
otázkám. Jsou to možné zdroje inspirace.

1. Klášter

2. Předklášteří

3. Cesty

4. Nábřeží

5. Nádraží

6. Rynek

7. Škola

8. Huť a hasičská zbrojnice

9. Pramen

10. Smuteční síň

Analýzy

A/ Klášter

C/ Krajina

E/ Interiér města

B/ Cesty

D/ Prostorové korekce

F/ Práce a zábava

24 Klášter
32 Předklášteří
36 Cesty
40 Nábřeží
42 Nádraží
46 Rynek
48 Škola
50 Huť a hasičská zbrojnice
52 Pramen
54 Smuteční síň

Studentské projekty

Obsah

Obsah

Klára Bužková
Lucie Lorencová
Lucia Macková
Radek Toman
Pavel Zahálka

1. Klášter

Klášter v Plasích chápeme v historickém kontextu jako významnou součást města, hospodářské centrum, místo kontemplace zahalené tajemstvím. Během staletí se jeho úloha lišila, dnes působí spíše jako cizorodý organismus v centru města, přestože zde stojí od pradávna.

Naším cílem bylo navrátit mu jeho důstojnost, začlenit jej do městské struktury, těžit z jeho specifické atmosféry. Jako zásadní jsme vnímali určení vstupů, zpřehlednění a ohraničení areálu i konventu, definování různorodých prostor.

Abychom navrátili klášteru jeho svébytnost, došlo k některým zásadním změnám. Odkloněním silnice I. třídy od kláštera zde vznikl prostor pro obnovení klášterní zahrady, která byla součástí původního konventu. Tímto jsme vymezili prostor tvrdé klauzury (původně místo určené pouze mnichům). Pro podpoření specifické nálady umísťujeme úzké, nenápadné vstupy do nové zdi kolem zahrady, přístupné obyvatelům.

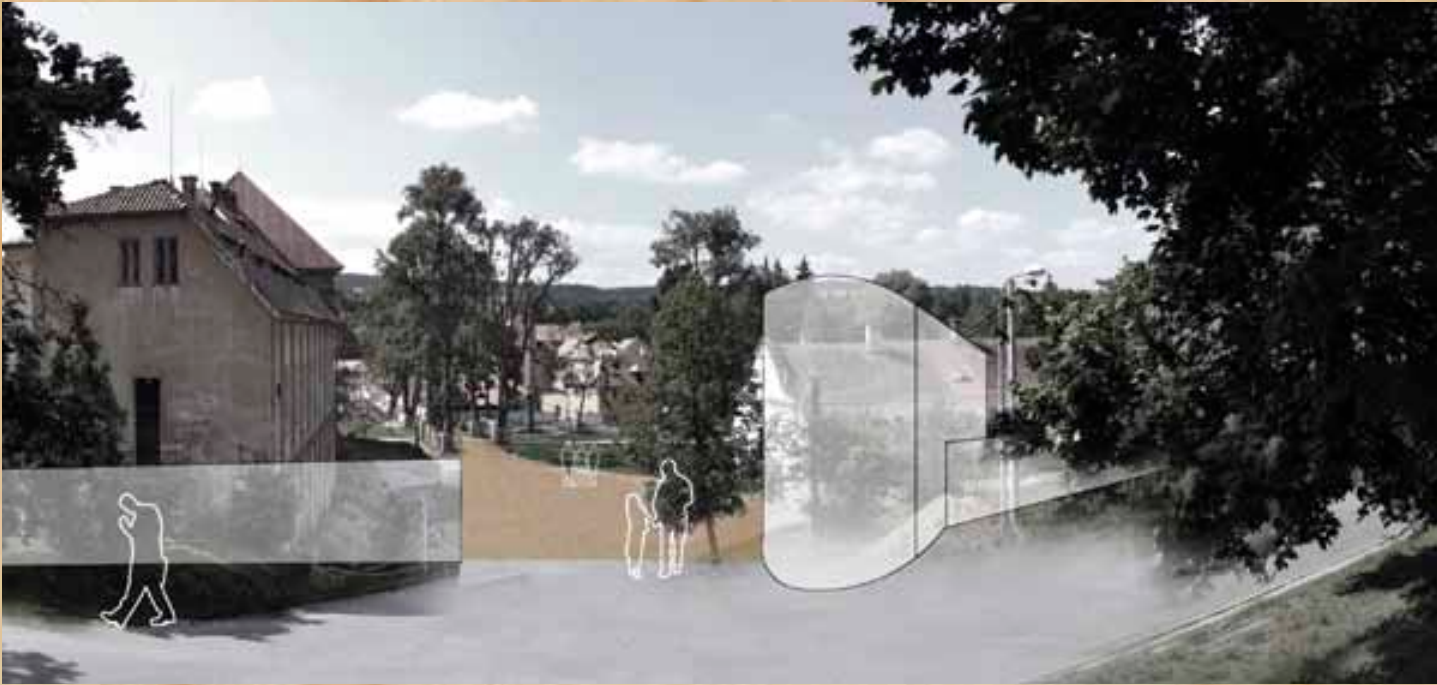
Návrh obnovené klášterní zahrady

1. Klášter

1. Klášter

Prostranství před kostelem s nově koncipovaným vstupem do kláštera bez objektu sodovkárny

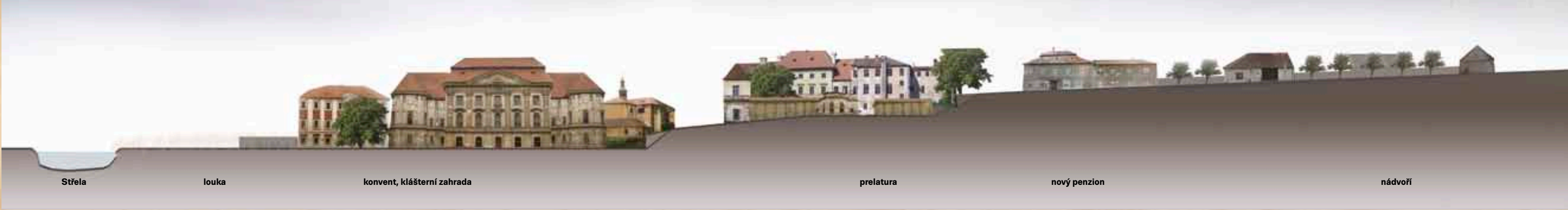
Hlavní vstup do areálu ze severu s obnoveným objemem kaple, která jej prostorově uzavírá.

Schodiště mezi sýpkou a prelaturou zlepšuje prostupnost.

Vstupní nádvoří kláštera – rampa návštěvních prohlídek vede do přízemí konventu.

Řezopohled severojižní osou

mlat

dlažba

tráva

1. Klášter

louka

internát/kolej/škola

kavárna

restaurace a info

parkování

penzion

kongresové
a společenské
centrum

nádvoří –
galerie pod
širým nebem

bývalý
hřbitov

kostel

sýpka

ntm/knihovna

jez

pódium

vstup konvent

louka – koncerty a setkávání

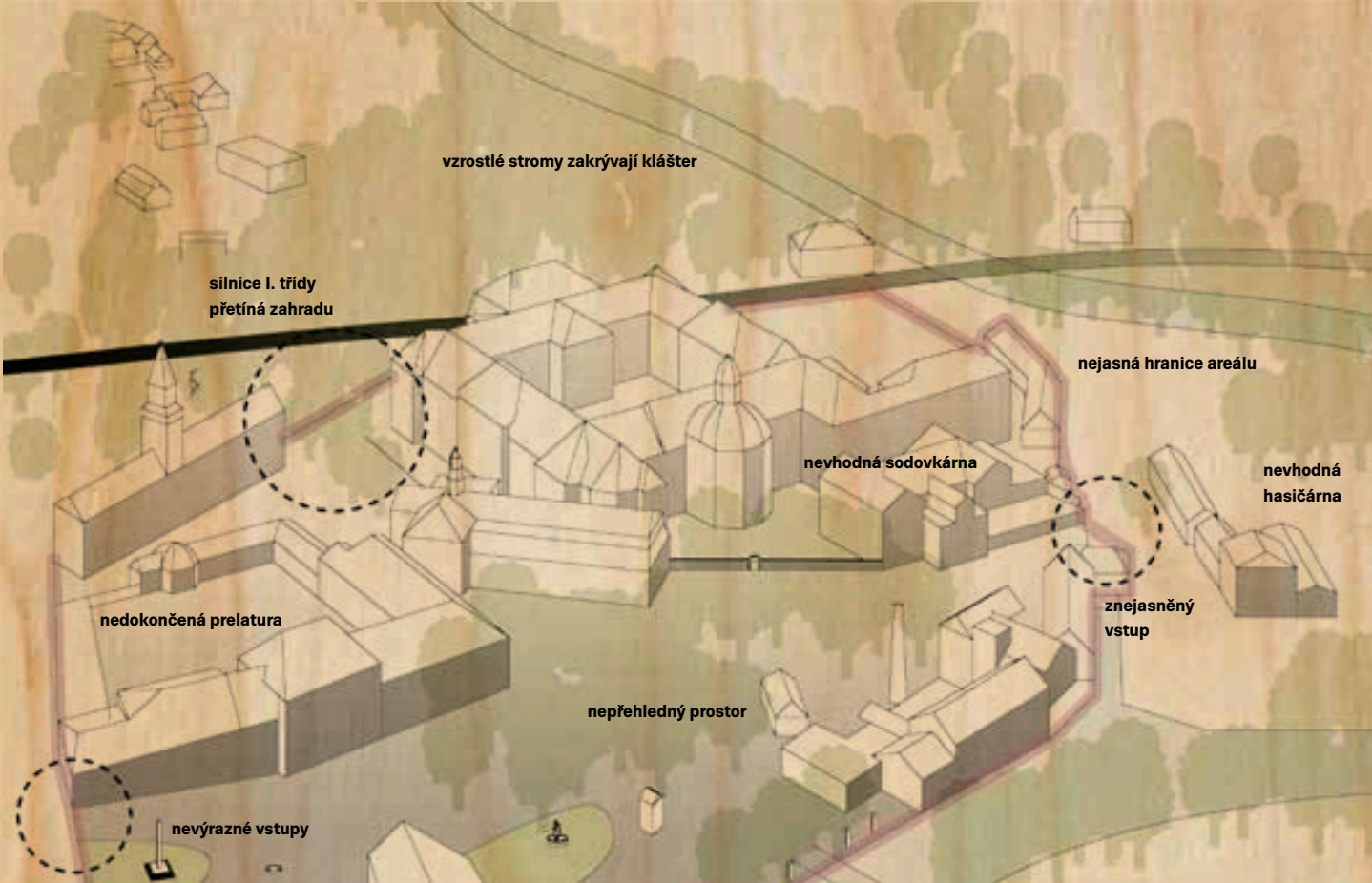
bylinková
zahrada

klášterní zahrada – sad

předklášterní veřejný prostor

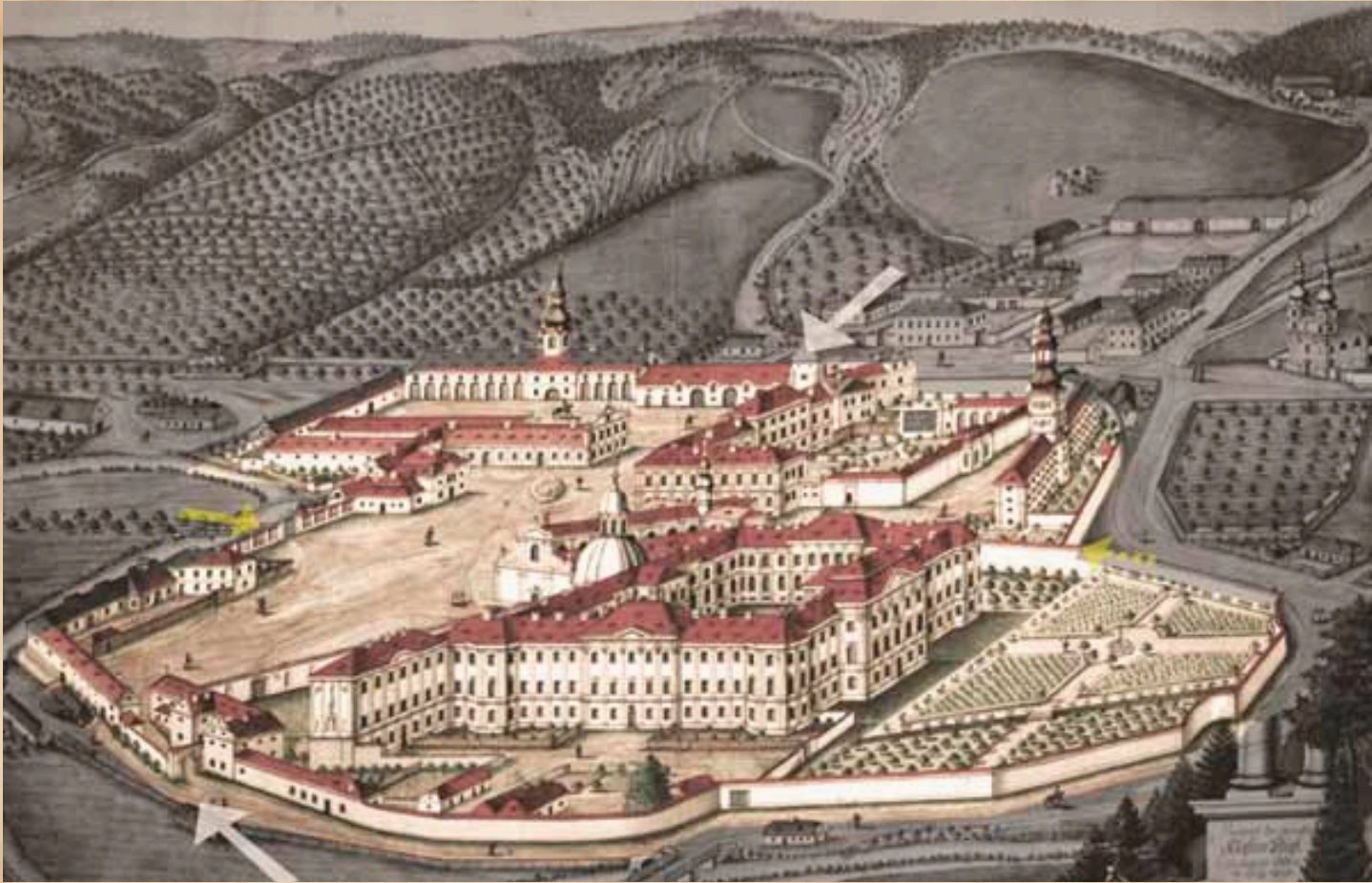
Metternichova hrobka

1. Klášter

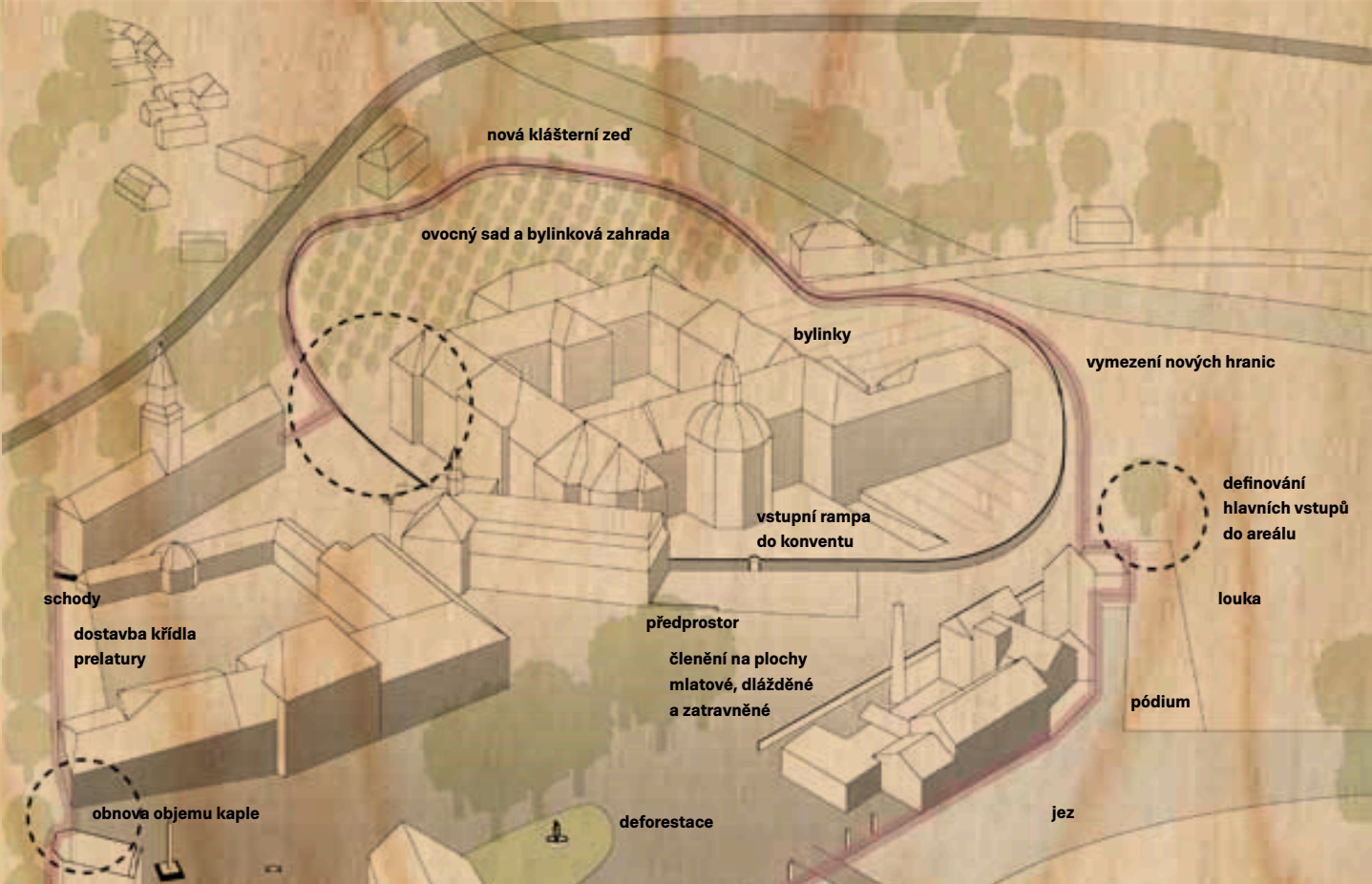

Stávající stav s popisem problémů

1. Klášter

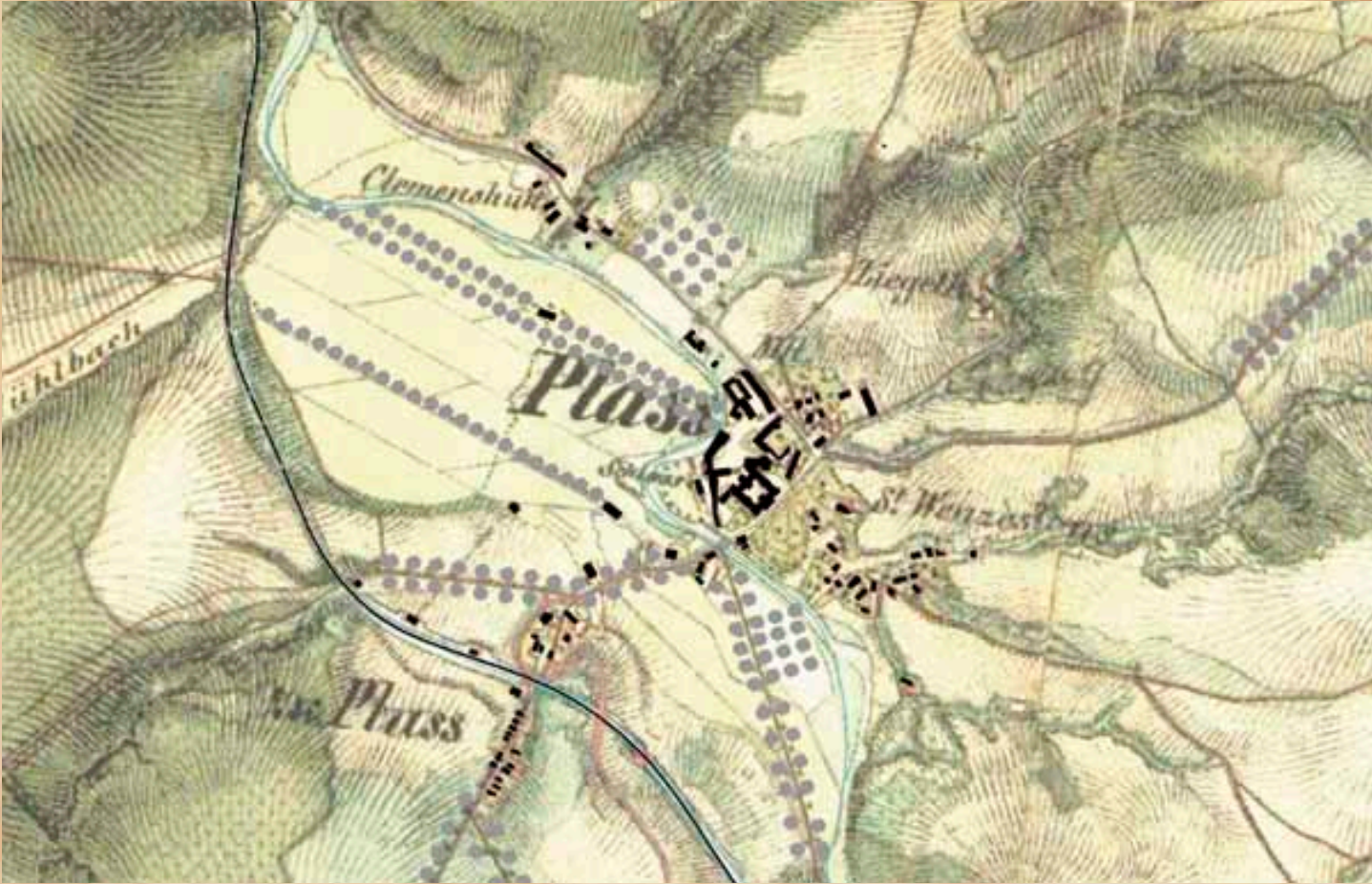

Veduta z roku 1809 s vyznačením původních vstupů

Návrh

1. Klášter

Barokní krajina – aleje směřující na klášterní komplex

Michaela Fričová
Eliška Málková
Tina Peterková
Kateřina Zabadalová

2. Předklášteří

Návrh revitalizace vychází z nutnosti odklonit stávající hlavní komunikaci od budovy kláštera, a vytvořit tak centrum dění, které městu Plasy chybí. Plzeňská ulice tvořící v současnosti páteřní osu města je odkloněna v místě pomyslné osy rybníka a stávajícího stromořadí obdélníkového tvaru. Opticky je osa současné silnice zachována ve formě obslužné komunikace vedoucí přes most ke klášteru. V místě styku s klášterní zdí pokračuje dále jako pěšina.

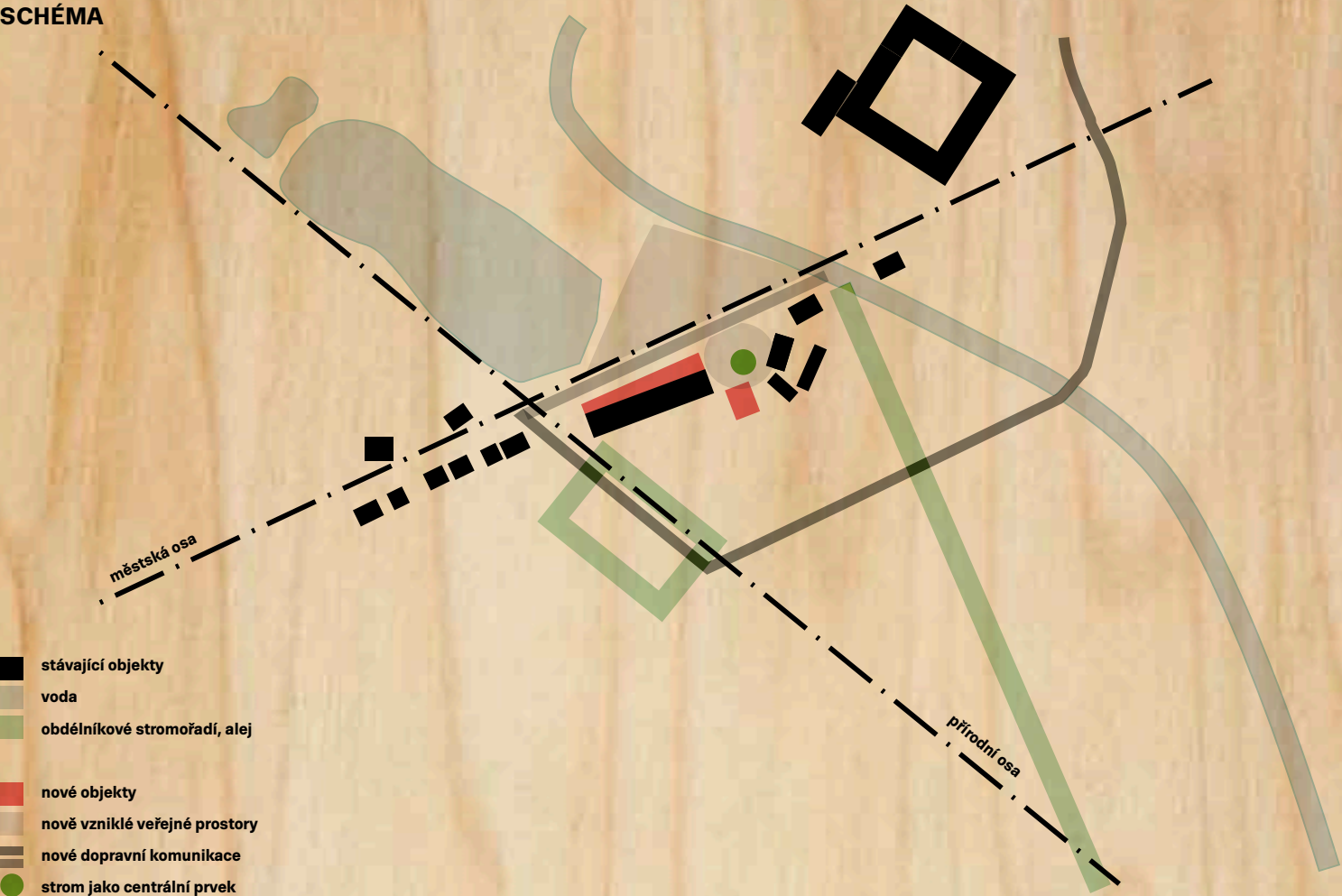
Posílením jasné osy ve formě pěší komunikace vznikají v jejím okolí plochy různého charakteru. Prostor tvaru trojúhelníku zůstává volný a vytváří pomyslný předprostor kláštera. Nábřeží zřetelně vymezené dvěma mosty tvoří kamenná zeď, která jasně ukončuje volné prostranství a vytváří vyhlídkovou terasu. Kolem rybníka je mlatová plocha volnočasového charakteru. Protějšší prostor se skupinou domů vesnického rázu vytváří svým seskupením veřejný prostor s atmosférou návsi.

Stávající horizontální objekt s obchody uzavírá prostor z protějšší strany a je nově překryt pultovou střechou s přesahem směrem do ulice, čímž se dostává na úroveň uliční čáry. Před obchody vzniká krytá promenáda, kam lze umístit další samostatné drobné objekty ve formě krychlí. Kostky jsou přemístitelné a slouží jako další plocha k prodeji. Navrhovaný objekt tančírný je orientován směrem do návsi, kterou uzavírá. Centrálním bodem prostoru je lípa, jeden ze znaků města.

2. Předklášteří

2. Předklášteří

SCHÉMA

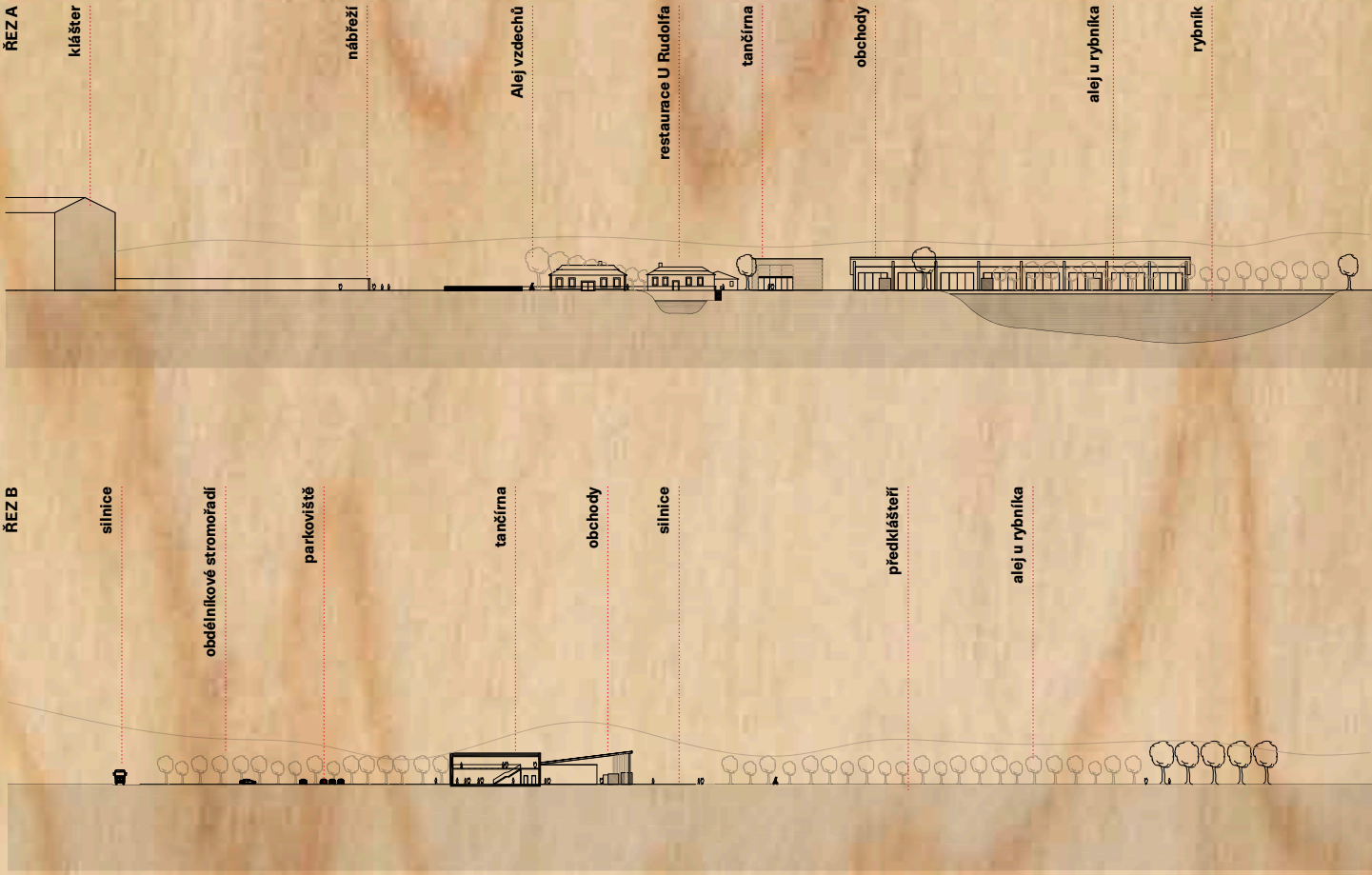

2. Předklášteří

PERSPEKTIVNÍ POHLED 1

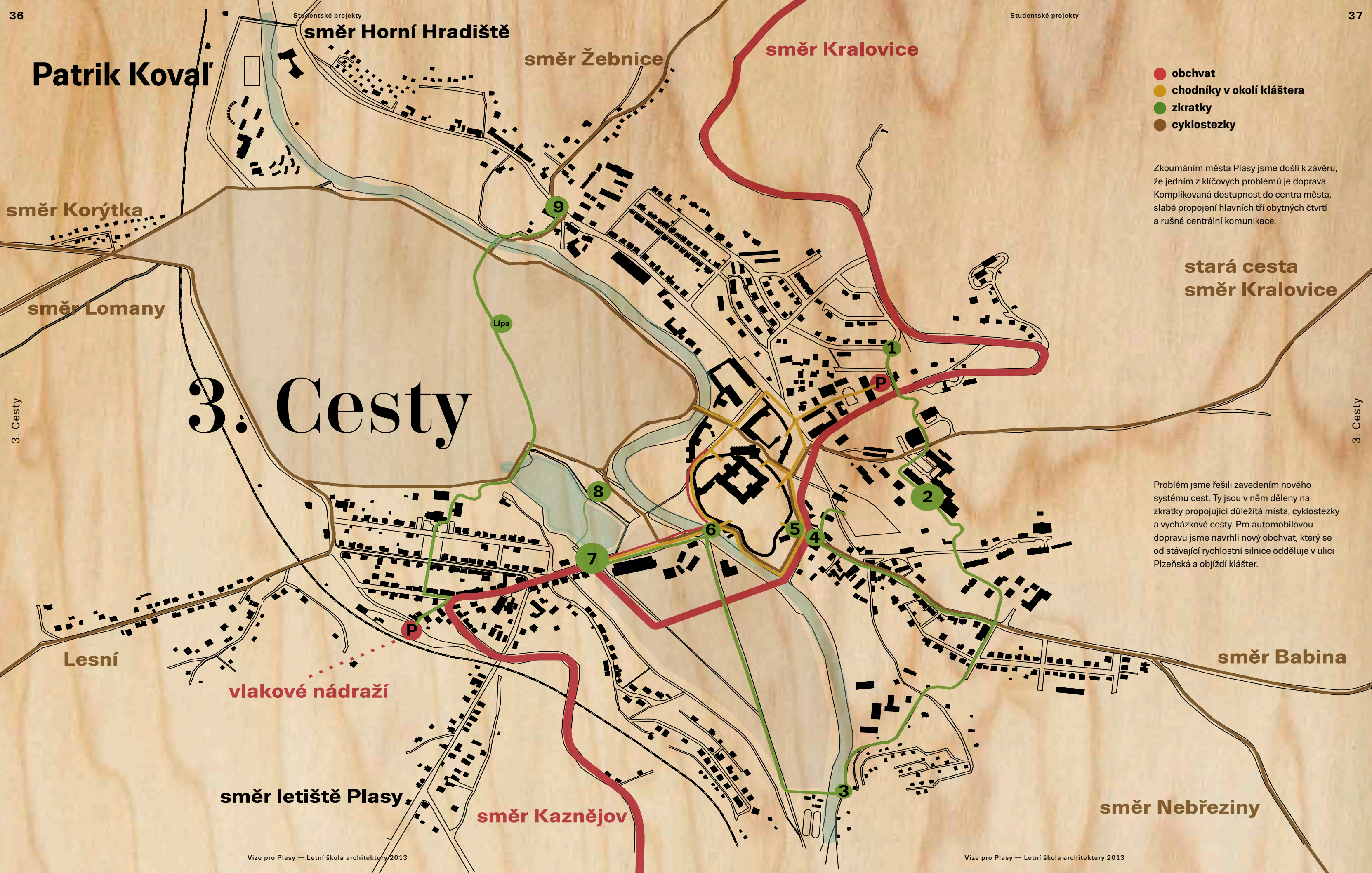
ŘEZY ÚZEMÍM

2. Předklášteří

PERSPEKTIVNÍ POHLED 2

Patrik Koval

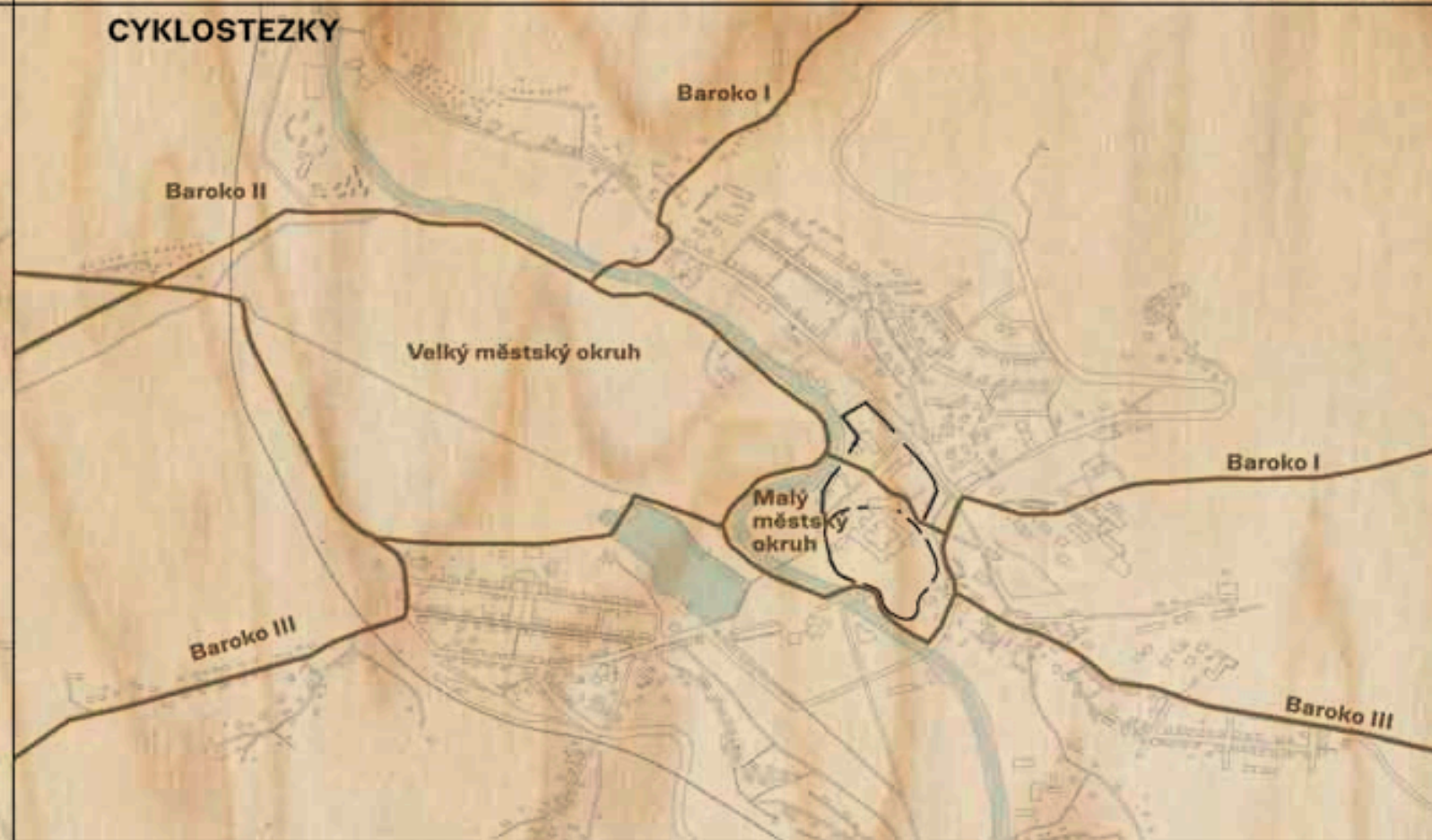
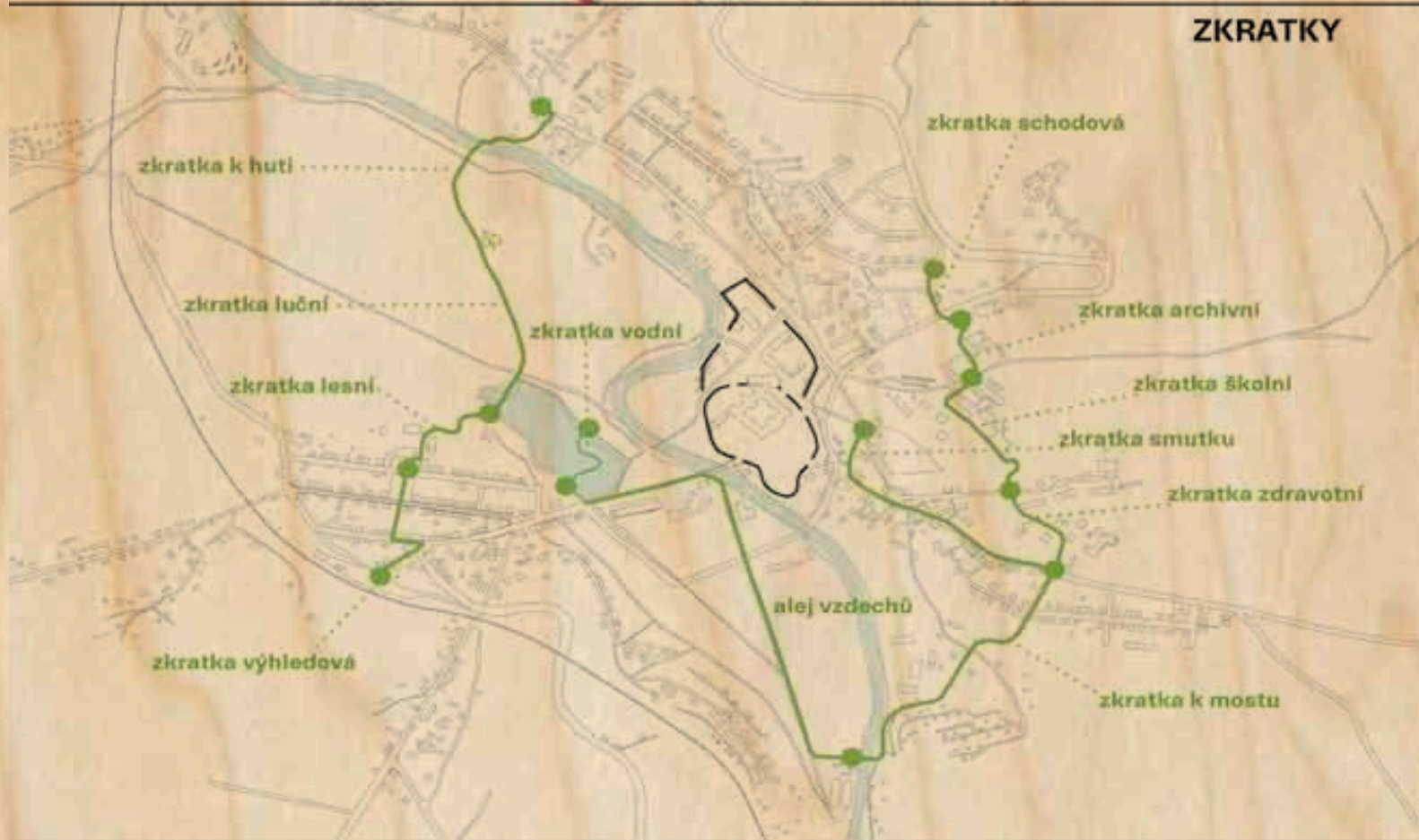
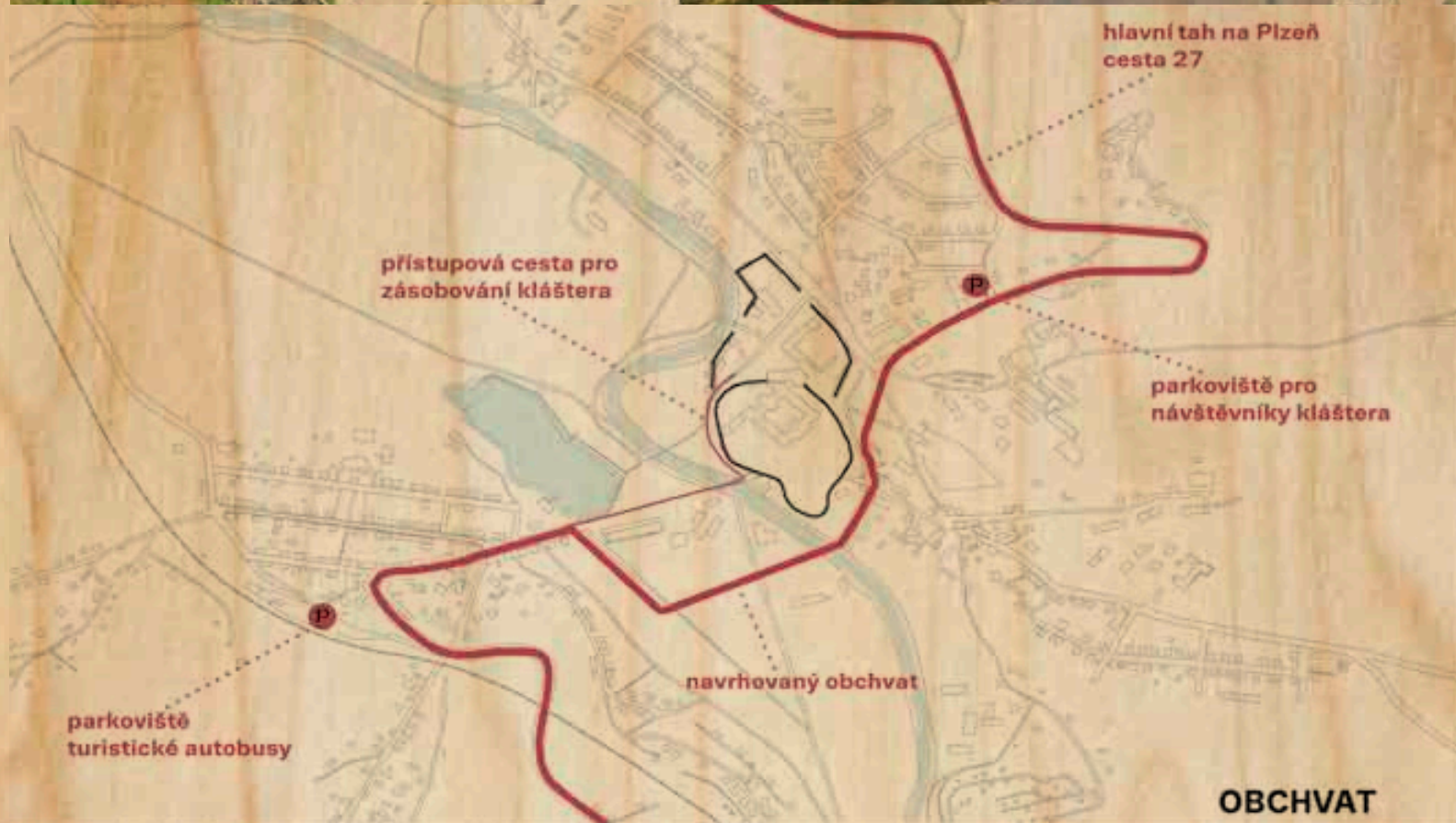
3. Cesty

- obchvat
- chodníky v okolí kláštera
- zkratky
- cyklostezky

Zkoumáním města Plasy jsme došli k závěru, že jedním z klíčových problémů je doprava. Komplikovaná dostupnost do centra města, slabé propojení hlavních tří obytných čtvrtí a rušná centrální komunikace.

stará cesta
směr Kralovice

Problém jsme řešili zavedením nového systému cest. Ty jsou v něm děleny na zkratky propojující důležitá místa, cyklostezky a vycházkové cesty. Pro automobilovou dopravu jsme navrhli nový obchvat, který se od stávající rychlostní silnice odděluje v ulici Plzeňská a objíždí klášter.

Lea Koncerová
Lucie Nippertová

AXONOMETRIE

4. Nábřeží

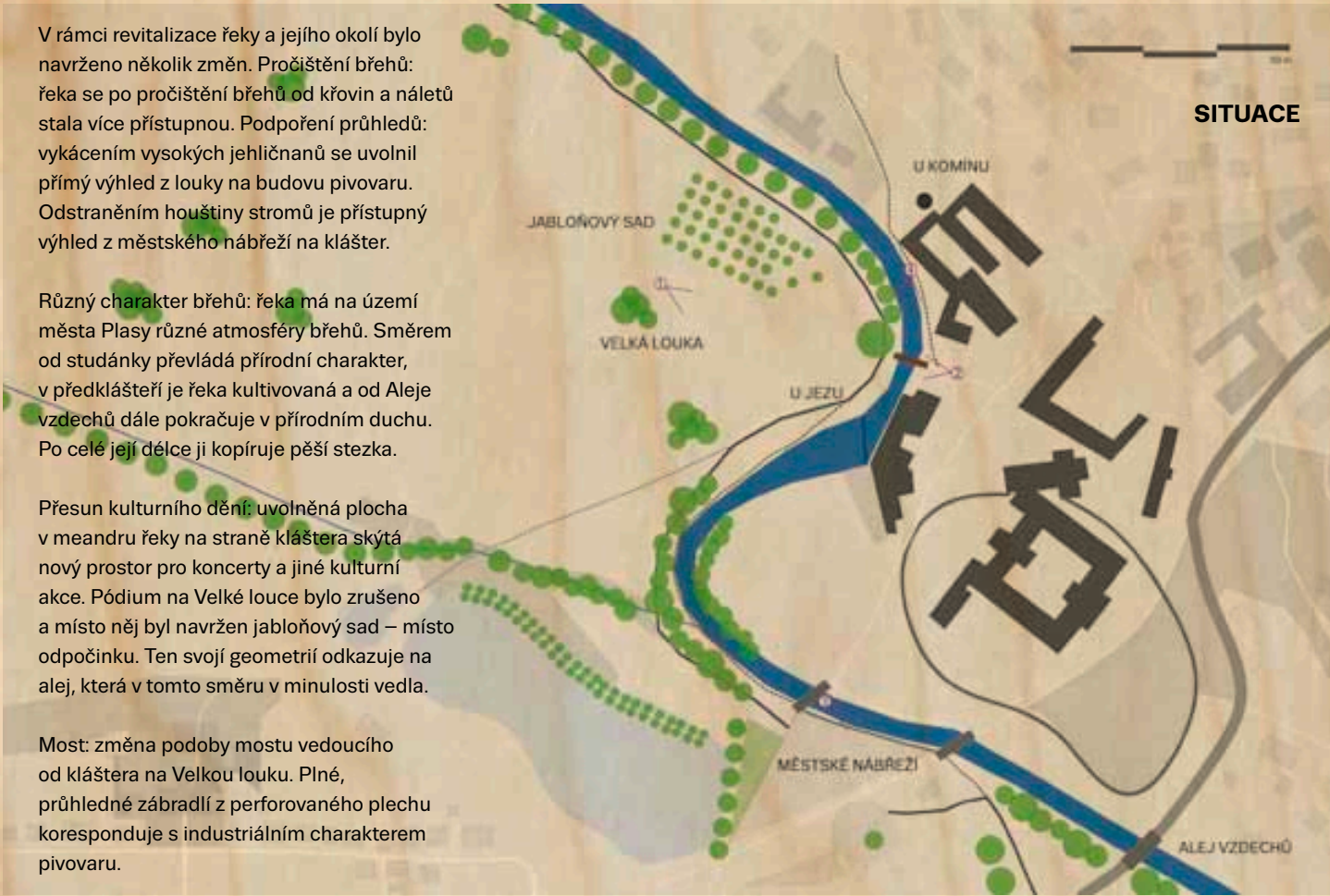
4. Nábřeží

V rámci revitalizace řeky a jejího okolí bylo navrženo několik změn. Pročištění břehů: řeka se po pročištění břehů od křovin a náletů stala více přístupnou. Podpoření průhledů: vykácením vysokých jehličnanů se uvolnil přímý výhled z louky na budovu pivovaru. Odstraněním houštiny stromů je přístupný výhled z městského nábřeží na klášter.

Různý charakter břehů: řeka má na území města Plasy různé atmosféry břehů. Směrem od studánky převládá přírodní charakter, v předklášteří je řeka kultivovaná a od Aleje vzdechů dále pokračuje v přírodním duchu. Po celé její délce ji kopíruje pěší stezka.

Přesun kulturního dění: uvolněná plocha v meandru řeky na straně kláštera skýtá nový prostor pro koncerty a jiné kulturní akce. Pódium na Velké louce bylo zrušeno a místo něj byl navržen jabloňový sad – místo odpočinku. Ten svojí geometrií odkazuje na alej, která v tomto směru v minulosti vedla.

Most: změna podoby mostu vedoucího od kláštera na Velkou louku. Plné, průhledné zábradlí z perforovaného plechu koresponduje s industriálním charakterem pivovaru.

SITUACE

ZÁKRESY

2

4. Nábřeží

3

4

Původní stav

Ondřej Németh
Petr Tůma

Nádraží chápeme jako místo, kde do města vstupujeme, nebo ho opouštíme. Působí na nás první dojem, děláme si zároveň představu o celém městě. Proto by mělo být dostatečně pochopitelné a dobře umístěné. V našem návrhu využíváme velké asfaltové plochy k uspořádání a oddělení železniční, automobilové a autobusové dopravy včetně zlepšení komunikace pro pěší směrem do města, kde kultivujeme prostor parteru u objektu na křižovatce a dáváme mu příležitost stát se opěrným a bezpečným místem pro cestující. Důležitý bod prostoru nádraží představuje v současné době také nevyužívaná věž vodní nádrže, kterou měníme na volně přístupnou rozhlednu s výhledem na město a klášter. V objektu budou také umístěny informační materiály o městu, klášteře a krajině.

5. Nádraží

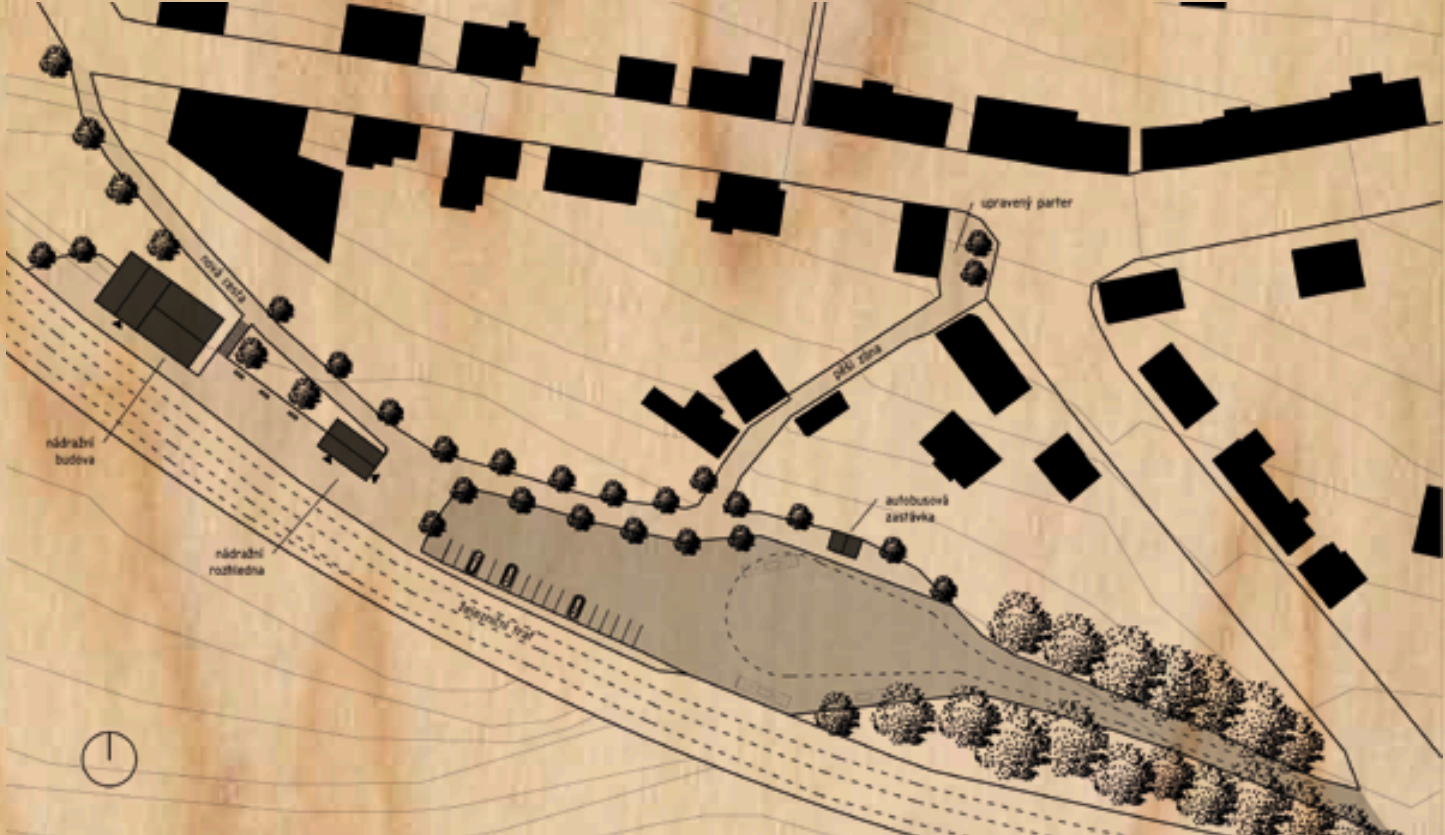
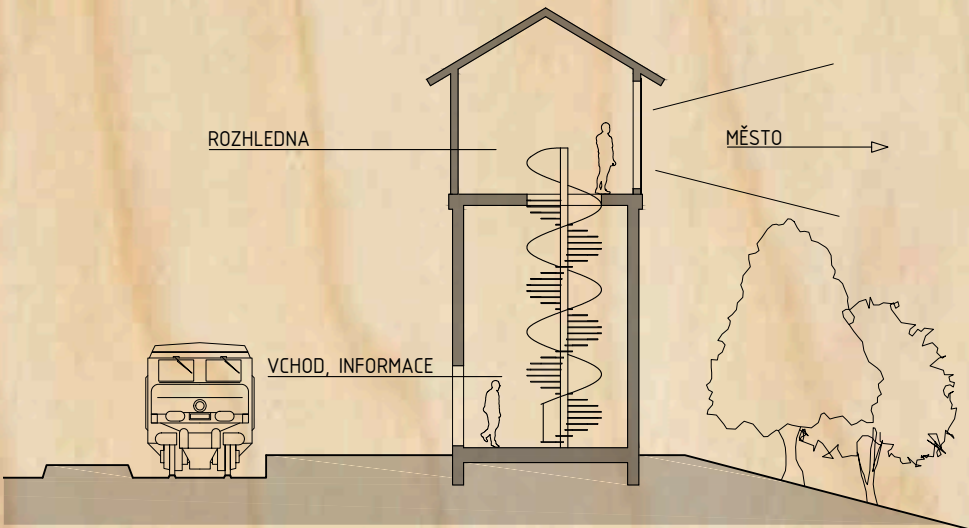
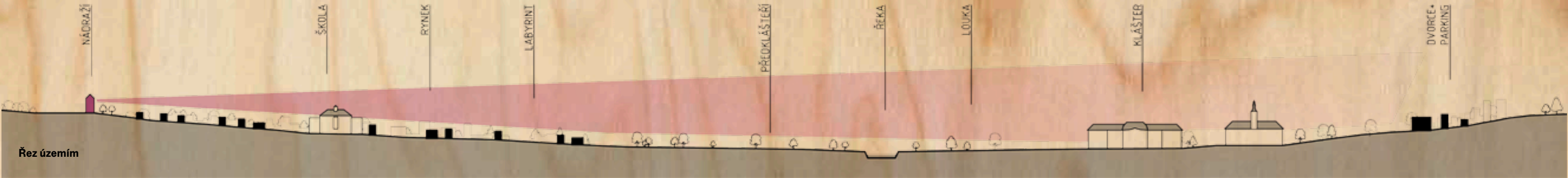

5. Nádraží

5. Nádraží

SCHÉMA

SITUACE

ZÁKRES – POD NÁDRAŽÍM

Eliška Kováříková
Daniela Kupková
Vojtěch Stoklasa

6. Rynek

SITUACE BIO STŘELA

SKICA

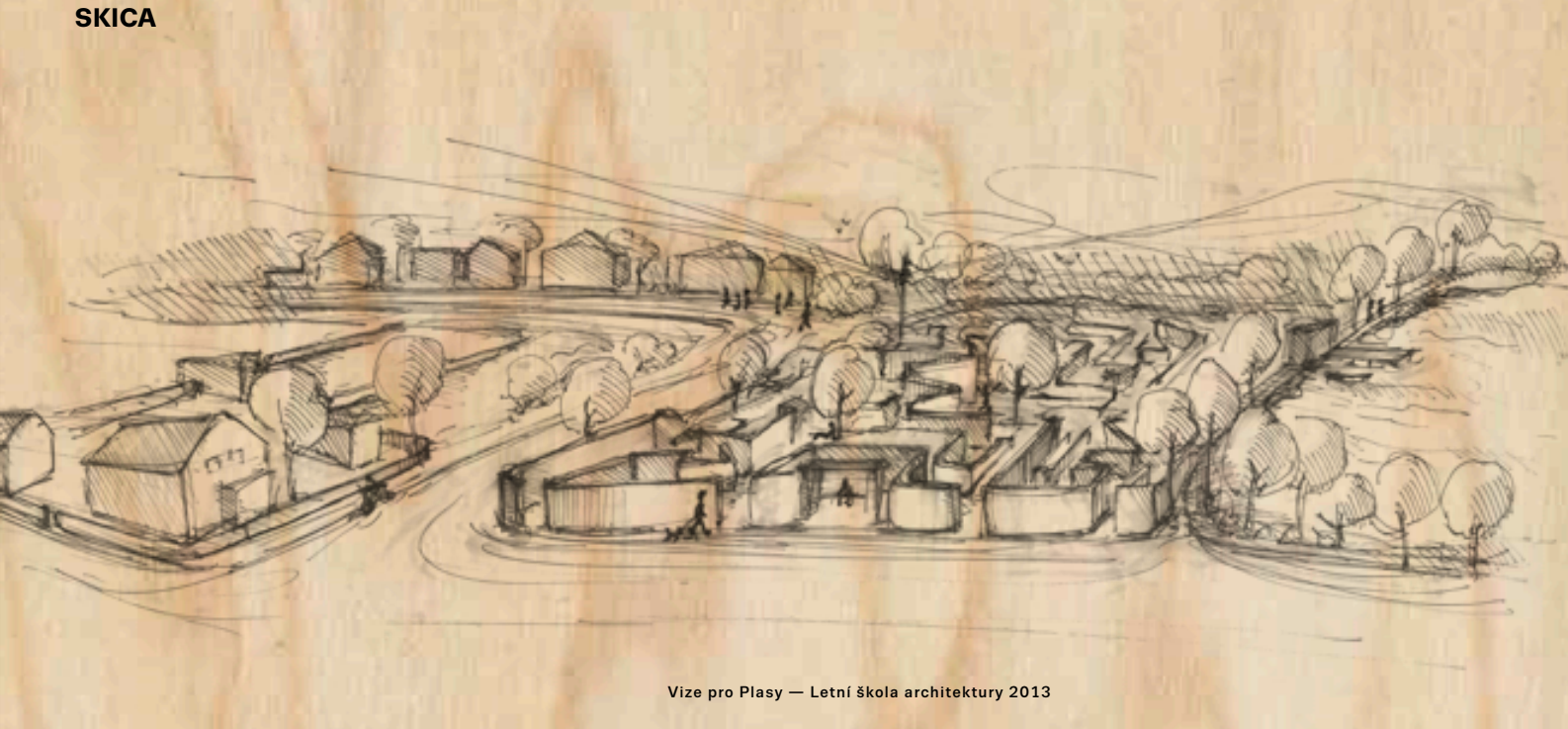
Paní Ludmila byla první člověk, se kterým jsme se v Plasích setkali. Má malý obchod se zeleninou a květinami hned vedle budovy kina, kde jsme s ní zapředli hovor. Toto seznámení pro nás bylo natolik inspirativní, že jsme na ni mysleli i během práce a následně ji zahrnuli do našeho výstupu. Stala se tak symbolem pro naše řešení.

Na sousedním prostranství kina jsme se proto rozhodli zbudovat zahrádku, kde bude mít paní Ludmila své malé hospodářství. Zatímco ona prodává čerstvé ovoce a čerstvou zeleninu, za nízkou zídkou na rozšířeném plácku před kinem postávají v malých hloučcích lidé a pomalu se trousí do baru v prvním patře, aby nezmeškali film.

Území okolo pošty je v současnosti poměrně velkým nevyužitým prostorem, který ohraničují dvě komunikace a břeh rybníka. Pokusili jsme se toto místo zpřístupnit a nabídnout tak netradiční zážitek.

Po chodníku okolo radnice kráčí holčička s dědečkem. Najednou zahlédne na protější straně ulice mezeru mezi keři. A už táhne dědečka za ruku přes cestu a vnořují se mezi zelené stěny bludiště. Procházejí klikatými uličkami, holčička cupitá vpředu a dědeček za ní. Po chvíli se před nimi vynoří dřevěný altán s moem na břehu rybníka. Vstupují na molo, nasedají do kotvící lodičky a odplouvají pryč.

SITUACE LABYRINT

SKICA

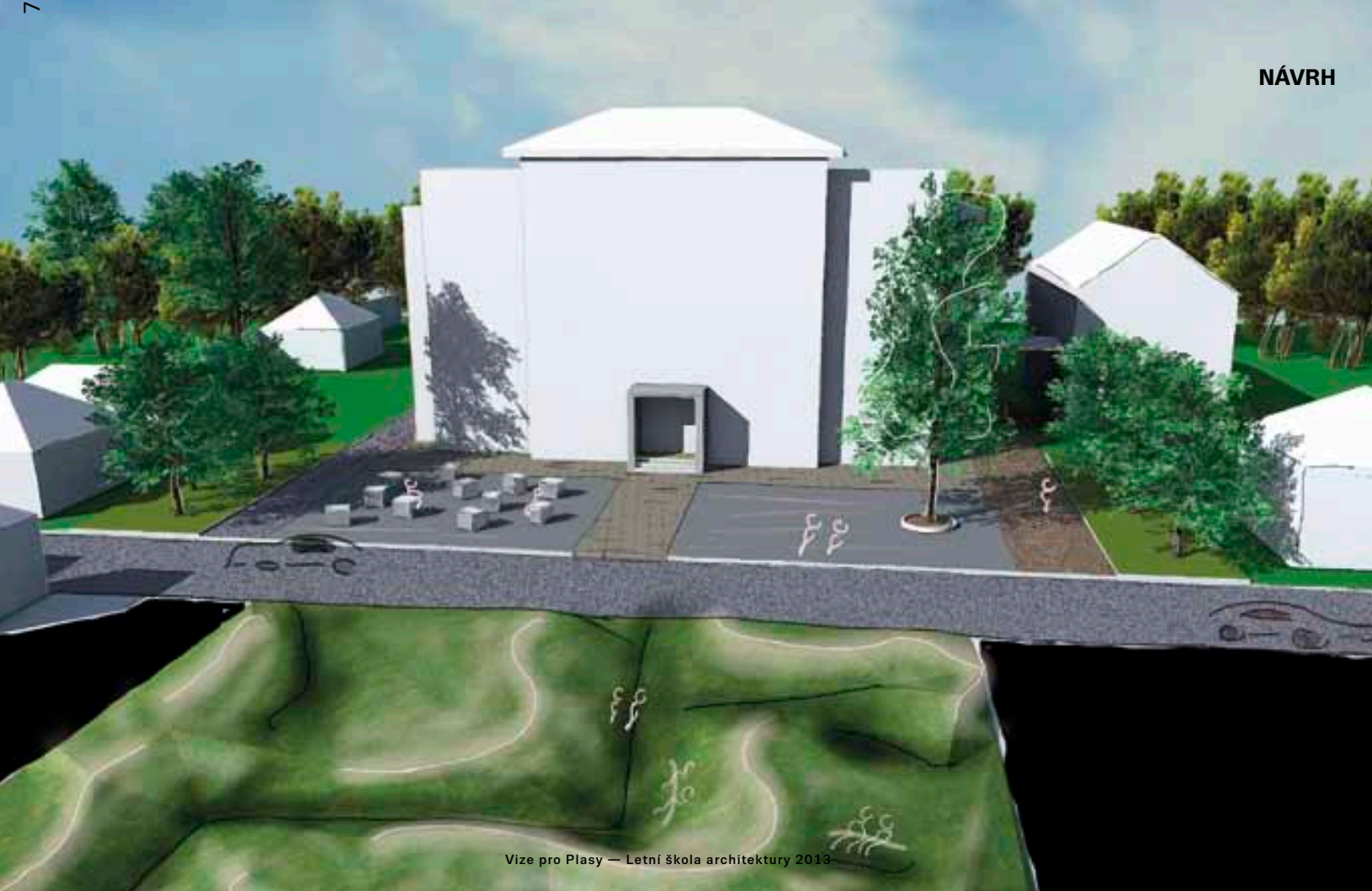
SOUČASNÁ FOTOGRAFIE

Veronika Miketová

7. Škola

NÁVRH

Prostor, který každý dobře zná ze svých školních let, prostor, jenž utváří rozhraní mezi dny plnými zábavy a hodinami prožitými studijními úkony. Právě toto rozhraní dalo impulz pro hlavní téma řešení – asymetrie v symetrii. Tuto myšlenku umocnil nápad rozvolnění předškolního prostoru organickými tvary oproti tvrdému řešení areálu školy.

Předškolní prostory jsou utvářeny nerovnými povrchy, spleť cest a zákoutími pro trávení volnočasových aktivit. Toto řešení prostranství uvolní atmosféru při každodenním příchodu či odchodu ze školních lavic.

Řešení školních prostor má podtrhnout rytmus historické kostry budovy školy.

Symetrické předškolní prostranství vnáší uvolnění v asymetrickém uchopení funkcí obou stran. Jižní plocha je hravě řešena přesuvnými betonovými kvádry k užití kreativity tříd, zároveň nahradí funkci laviček. Východní plocha odkrývá vstup do školní budovy a nebrání volnému pohybu před budovou školy. Dále navrhujeme umožnit průchod mezi budovami A a B (podchod, vyzvednutí průchodu do 2. NP) s návazností na volně průchodnou zkratku na multifunkční hřiště za školou.

SITUACE

Filip Drápal
Elena Fialková
Tomáš Mráček
Petra Stejskalová

ZÁKRES

8. Huť a hasičská zbrojnice

ZÁKRES

LÍPA

Krásná vzrostlá lípa získává travnatý
palouček pomalu se ztrácející v dlažbě,
kde jednoduchá lavička láká k zastavení.

AXONOMETRIE

SOCHA

V současnosti snadno
přehlédnutelná socha
sv. Jana Nepomuckého
dostává nový podstavec,
který může sloužit i místo k sezení.

VODNÍ PRVEK

V místě zatrubněného potoka
navrhujeme nový vodní prvek,
který ho v daném místě odkrývá.

Lipová ulice na severozápadě Plas byla
vybrána pro dva zásahy. Na volnou parcelu
u řeky jsme přemístili budovu hasičské
zbrojnice, která v současné době stojí v areálu
kláštera, a to při zachování jejího objemu
a navržení možného nového tvarosloví.

Dále jsme se zabývali prostorem kolem
bývalé železářské huti. Tento prostor dnes
funguje jako lokální centrum Plas a má
silný náboj, který bychom svým návrhem
rádi podpořili. Jako jeho nové hranice jsme
určili hrany stávajících budov, průjezd pod
budovou huti a na opačné straně vzrostlou
lípu, která je začátkem stromořadí vedoucího
člověka až k pláskému klášteru. Konceptem
bylo rámování silných momentů v řešeném
prostoru, který byl navržen v jedné úrovni
s pouhým materiálovým odlišením pochozích
a pojízdných ploch.

Vzrostlá lípa byla podpořena kruhovou
travnatou plochou postupně mizící v dlažbě
a odpočinkovou lavičkou. Restaurovaná
litinová socha sv. Jana Nepomuckého byla
orámována hned třemi plochami, které
výškovým odstupňováním napomohly
vyrovnání se se svažujícím terénem.
Posledním zásahem bylo odkrytí dnes
zatrubněného potoka, vytvoření vodního
prvku a využití daného pozemku pro nový
vstup do galerie.

SITUACE

PROSTOR PŘED HUTÍ

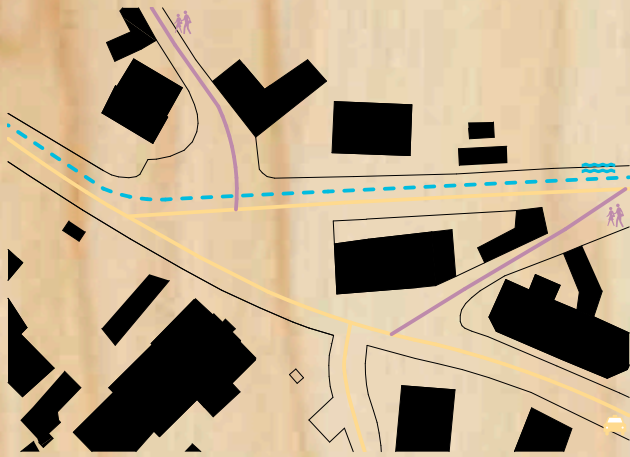
POHLED – HASIČSKÁ ZBROJNICE

ZÁKRES

Roman Ehl
Barbora Jandová
Milada Vorzová

9. Pramen

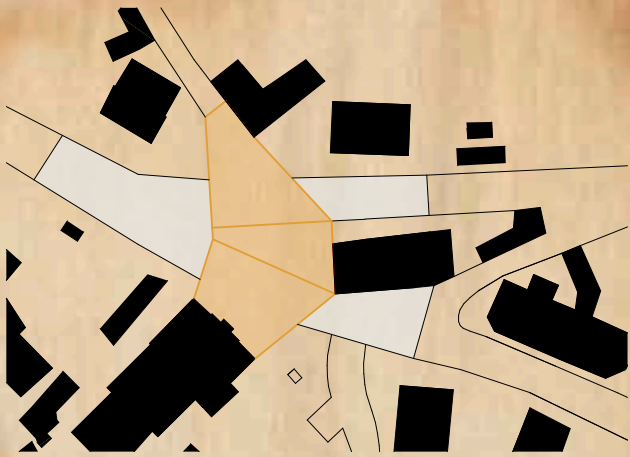
CESTY

VYMEZENÍ HRANIC – VSTUPY

ORIENTACE HLAVNÍCH FASÁD

NAVRHOVANÉ ŘEŠENÍ

FOTOGRAFIE MÍSTA

Vize pro Plasy — Letní škola architektury 2013

ŘEZ

Vize pro Plasy — Letní škola architektury 2013

AXONOMETRIE

Řešený prostor návsi se nachází na křižovatce ulic Babinská a Potoční východně od kláštera. Dnešní stav návsi charakterizuje bezbřehá plocha asfaltu vylitá mezi domy a chaoticky parkující auta. Místo je zmatené a nepřehledné, přesto se zvláštní atmosférou dýchající z okolních starých budov. Místo, kde se střetává mnoho cest – dopravních, pěších i vodních.

Důležité se stává definování hranic návsi. Pocit, kdy vím, že se náhle nacházím v jiném prostoru a jiné atmosféře. Pomocí odlišení povrchů – materiálově i úrovnově – si člověk uvědomuje, že vstupuje na území návsi, zpomalí a rozhlédne se. Plocha je jednoduchá, jemně vyvýšená oproti stávající

silnici, materiálově sjednocena. Ústředním prostorem návsi je místo před průčelním domem s potravinami – místo, kde se odkrývá voda a stíní strom, místo, kde je rozhled a klid.

Kamenná dlažba vymezující prostor návsi je rozdělena do dvou částí podle charakteru cest, které se tu odehrávají. Jakási podkova spojující obchod s cestou na hřbitov je hlavní pěší a pobytovou plochou, místy okolo se především jen projíždí. Tyto dvě části jsou od sebe odlišeny vizuálně se lišící skladbou a tvarem kamene. Skrytý potok je odhalen, v rýze v zemi se třpytí pramínek vody.

Příjemnému prostoru u dnešní pumpy dáváme stín novým stromem a k posezení umísťujeme novou lavičku.

žulová dlažba

pískovcová dlažba

dřevěná lavička

odkrytý potoka

lípa malolistá

Alžběta Bláhová
Tomáš Gábor
Ema Hrníčková
Zuzana Šnajdrová

10. Smuteční sín

SKICI

10. Smuteční sín

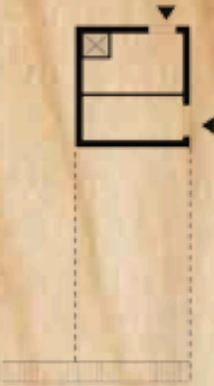
AXONOMETRIE

RIE

Hrobku vnímáme jako místo, které si zaslouží vlastní prostor. V souvislosti s uctěním Metternichovy památky ji chceme zcela zpřístupnit veřejnosti. Nová smuteční síň reaguje na morfologii terénu a je umístěna jižně pod hrobkou. Je orientována rovnoběžně s hrobkou a má přímou návaznost na hřbitov. Sama síň by měla zachovávat určitou intimitu, proto je hlavní vstup do budovy umístěn na úrovni pěší komunikace vedoucí ke hřbitovu. Smuteční síň je tvořena vstupní halou, na kterou navazuje zázemí, poté síň s kapacitou do 60 míst, ze které se vychází za betonovou stěnou. Spolu s tímto objektem řešíme také prostor v parteru, kde navrhujeme 14 parkovacích stání. Do přízemí objektu jsme situovali květinářství a zázemí pohřební služby pro přípravu zesnulých k obřadu. Výškové převýšení je zde řešeno pomocí schodiště vedoucího do krytého prostoru vstupu.

PŮDORYS PŘÍZEMÍ

PŮDORYS 1. NP

METTERNICOVA HROBKA

PODÉLNÝ A PŘÍČNÝ ŘEZ

10. Smuteční sín

Obsah

Přednášky a prezentace

- 60 Staré a nové
- 94 Urbanismus
- 110 Architektura a umění
- 120 Architekti o architektuře
- 146 Rozšíření pohledu

Obsah

Zdeněk Fránek

Santini a Plečnik mezi námi

*1961
architekt, pedagog, děkan FUA TUL

Po studiích na Fakultě architektury VUT v Brně působil v letech 1986–1989 v ÚHA Blansko. V roce 1989 založil firmu Zdeněk Fránek architect & associates. Jako pedagog působil v letech 1994–1996 na FA VUT Brno (externí přednášející), 2008–2009 na VŠB Ostrava, 2011–2012 na ARCHIP Praha a do roku 2006 na TUL. Habilitoval v roce 2008 na AVU v Praze, v roce 2011 absolvoval profesorské řízení na VŠUP Praha a od roku 2012 je děkanem Fakulty umění a architektury na Technické univerzitě Liberec. Přednášel pro odborníky a studenty na univerzitách v ČR – AVU, VŠUP, ČVUT, KU, VUT Brno, VŠB Ostrava, UTP Zlín a dalších. V zahraničí přednášel mj. na univerzitách v Gentu, Utrechtu, Hildesheimu, Novém Dillí.

Zdeněk Fránek

Barokní architekt Jan Blažej Santini Aichl byl, jak známo a doloženo, jedním z nejvyhledávanějších architektů své doby, převážně opatů Eugenia Tyttla a Václava Vejmluvy. Jeho genialita spočívala ve schopnosti chápání a používání architektonické mluvy tj. používání architektonického jazyka synteticky, evolučně, mezioborově.

Ještě řadu let po jeho předčasné smrti byly jeho stavby dokončovány a žijí svým životem až dodnes. Jejich osud nebyl však vždy tak jednoznačně příznivý jako v době zadávání a při stavbě chrámů a klášterů. Dnes si jejich nesmírnou hodnotu naštěstí již uvědomujeme.

Na dlouhých dvě stě let stavby z mnoha důvodů chátraly, některé se zřítily a Santiniho jméno upadlo v zapomnění. Jeho metoda syntézy a kombinace slohů baroka a gotiky byla již některými jeho vrstevníky a posléze na dlouhá léta odborníky považována za zcestnou. A právě toto, co v jejich očích Santiniho práce degradovalo, je dnes chápáno jako punc jedinečnosti a jako projev nejvyšších hodnot ducha.

Santiniho mix slohů, řečeno naším současným jazykem, je jistě v ostrosti svého projevu jistě zcela jedinečný a originální, plný fantazie a zcela nadčasový. Jako metoda však není v historii architektury a umění osamocený.

Vždy se architekti inspirovali v minulosti, navazovali na myšlení a práce svých předků, svých geniálních předchůdců. Vždy se také inspirovali přírodou a životem kolem sebe.

Santiniho dílo však z ostatní produkce vyniká a obohacuje nás novým poznáním například tím, že nám dává lépe chápat konkrétní slohovou vyhraněnost gotiky i baroka s pomocí jejich syntézy a vzájemného prorůstání.

Vrcholem ukázky této práce je pak kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Ten jako novostavba – Santini tento styl totiž vyvinul z přestaveb gotických chrámů – dosahuje takové míry exprese, že při přímé konfrontaci působí i po 300 letech zcela soudobě. I při opakovaných návštěvách je příchod vždy zcela zasažen. Přitom shora z ptačí perspektivy, což v době baroka nikdo nemohl tušit, že někdo někdy uvidí, připomíná tato stavba prostý kvítek lučního zvonku.

FOTO L. ŽENTEL

Ještě jednou se česká architektura dočkala projevu čistého génia tohoto typu v pracích Josipa Plečnika, kde jsou analyzována obdobná témata jako u Santiniho.

Plečnik opět není jediný, kdo v tomto duchu tvořil, je však vizionářem ve své době ukazujícím směr i když osamoceně. Je štěstí, že se jeho práce dočkaly realizací a díky krátkému časovému odstupu je můžeme dnes prožívat v plné ostrosti. Zajímavé může být též srovnání jeho prací a postupů s metodami jeho současníka švédského architekta Erika Gunnara Asplunda, který stvořil to nejlepší, co stockholmská architektura může dosud nabídnout. Jeho práce se rovněž obracejí do hluboké mytické skutečnosti a zároveň se stejnou lehkostí čerpají nejposlednější výsledky poznatků svých současníků. Plečnikovy výtvary nás podobně jako Santiniho stále udivují svou čistou krásou, jsou zdánlivě jednoduché, jako kdybychom je již ve svém nitru někdy spatřili, přesto jsou však neuchopitelné jako nějaký nepopsatelný kosmos, neznámý i když povědomý tajemný svět.

Jože Plečnik vytvářel jazyk vzešlý z tohoto světa, jeho myšlení a tudíž i tvorba byly v souzvuku s nekonečnem, a proto

Model dostavby ambítů ve Křtinách FOTO DANA NOVÁKOVÁ

Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Jan Blažej Santini-Aichel FOTO ARCHIV ČESKÉ DĚDICTVÍ UNESCO

Lampa na Pražském hradě, architekt Jože Plečnik FOTO ZDENĚK LUKES

Lampa na mostě v Lublani, architekt Jože Plečnik FOTO ZDENĚK LUKES (Z KATALOGU PLEČNIK)

Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Jan Blažej Santini-Aichel FOTO ARCHIV ČESKÉ DĚDICTVÍ UNESCO

Rodinný dům H2O, architekt Zdeněk Fránek FOTO ZDENĚK FRÁNEK

Zdeněk Fránek

mohou být a jsou považovány nejen za moderní , ale i za věčné hodnoty globální kultury. Jsou dobovým záznamem své soudobé filozofie a vědy a všech ostatních disciplín, které Plečnik vnímal. Konkrétně lze zkoumat jeho postupy koláží, různých sloupů, spojování zdánlivě nespojitelných součástí starých architektur s novodobými i zcela nově vytvořenými architektonickými i nearchitektonickými prvky. Jeho umění se zcela vědomě a proti přesvědčení jeho kolegů architektů i celé odborné veřejnosti obrátilo do minulosti, velké historie, aby z ní vyneslo to pevné, trvalé a okoupalo to ve světě jeho současnosti. Takto Plečnik vytvářel dílo ojedinelé moudrosti.

Inspirací pro mou práci jsou poznatky, ze kterých tuším jistou hloubku záběru (i pravdivost a přesvědčivost), ze kterých cítím, že mohou být nosné a užitečné pro vytvoření staveb, které rovněž mohou mít nosné myšlenky a být užitečné ve svém místě – myšleno samozřejmě jako architektura nesoucí určité hodnoty.

Z toho mi vyvstávají nade vše obrazy Santiniho a Plečnika, jejichž práce laickým způsobem zkoumám, způsobem, který je vhodný pro mou potřebu analyzovat jejich tvůrčí postupy a pro současnost i pro mou tvorbu z nich vyabstrahovat to podstatné.

Tento výzkum je zcela privátní a nedává si žádné jiné ambice než jen a pouze lépe poznat pohnutky těchto tvůrců, které je k jejich vrcholným výtvorům vedly.

Svoje současné výzkumy z posledních let jsem vedl v několika, převážně třech proudech. Jedna metoda byla ZRCADLENÍ, druhá metoda je NATAŽENÍ nebo natáhnutí kvalit z jedné formy do druhé a třetí metoda je ROZBITÍ prostoru a jeho zpětné sestavení, vytvoření pod určitým klíčem.

Metoda ZRCADLENÍ spočívá v tom, že stavba na sebe bere obraz svého okolí a tím se pro lidské oko stává neviditelnou nebo alespoň snesitelnější pro toho, kdo v daném prostředí nesnese žádnou stavbu, dostavbu, přístavbu, novostavbu nebo vůbec žádný dotek. Navíc v takovémto místě tvoříme (je nás na to víc v ateliéru) stavby provizorní, přenositelné, které také přenášíme na jiná místa do jiných prostředí a dál dotváříme. Zapojujeme do celého procesu veřejnost, necháme stavby prolézat, dotýkat se jich, obývat, fotografovat, kritizovat i obdivovat. Stavby jsou věže, které

se z naší krajiny vytratily a po mnoha letech se vrací, plní – kromě jiného – původní účel věží – snoubit se s krajinou.

Kromě jiného skýtají zrcadlené obrazy na površích věží pohádkovou reflexi nového fantazijního světa.

NATAŽENÍ je druhá metoda adaptace a legalizace v místě. Je to jednak použití lokálních prvků v nové digitálně upravené formě, jednak tato metoda zobrazuje nejen pohyb – natažení –, ale i stále se zvyšující rychlost, která ovlivňuje všechny sféry našeho současného života. Natažení, přetažení nebo jen pouhé tažení nějakých kvalit nebo kvantit v prostoru nemusí být zákonitě jen plošnou záležitostí, může a musí mít svou prostorovost a hloubku a nejlépe kdyby bylo tvořeno z patřičné hlubiny, aby jeho legalizace byla komplexní. Při jeho vytváření vznikají opět nové úžasné světy, které celý proces jen obohacují.

Třetí metodou, která do důsledku zpracovává genia loci je rozbití. ROZBITÍ, rozřezání, rozložení, roztavení, rozpuštění všeho trvanlivého, věčného, kanonického, pravdivého a prosté rozbití všeho nejlepšího včetně samotného genia loci. A následné sestavení všeho zpět pod určitým klíčem, novým pravidlem, novou typologií, prosté napravení tohoto nadělení.

Tato metoda byla od počátku konfrontována s postupy mixu slohů u Santiniho, taktéž s metodami koláže nebo roubování architektonických článků dosud nevídaným způsobem u Plečnika. Oba tyto příklady patří k tomu nejlepšímu, co na našem území ve svém oboru vzniklo a co je a bude do budoucna věčným zdrojem inspirace pro duševní práci a duchovní uvažování. Takto nazíraná a prožívaná vrcholná architektura pak zůstává věčně živá.

Věž Periskop, Letohrad

FOTO DANA NOVÁKOVÁ

Vizualizace rozbití sloupu 1

FOTO ARCHIV FRÁNEK ARCHITECTS

Perská věž, Dům umění v Brně

FOTO STUDIO PETROHRAD

Neviditelná věž, Litomyšl

FOTO DANA NOVÁKOVÁ

Věž Periskop, Letohrad

Vizualizace rozbití sloupu 2

FOTO ARCHIV FRÁNEK ARCHITECTS

Neviditelná věž, Litomyšl

FOTO DANA NOVÁKOVÁ

Vize pro Plasy — Letní škola architektury 2013

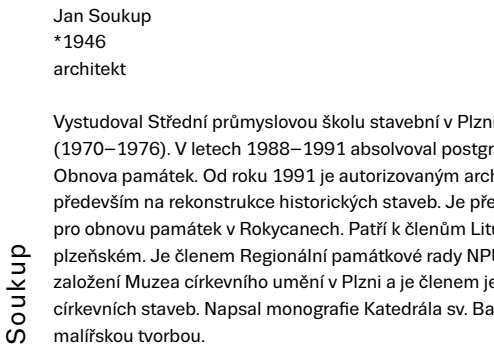

Perská věž, Dům umění v Brně

FOTO STUDIO PETROHRAD

John Pawson, Jan Soukup

Klášter trapistů v Novém Dvoře

Jan Soukup
*1946
architekt

Vystudoval Střední průmyslovou školu stavební v Plzni (1962–1966) a poté architekturu na ČVUT v Praze (1970–1976). V letech 1988–1991 absolvoval postgraduální studium na Fakultě architektury ČVUT v Praze obor Obnova památek. Od roku 1991 je autorizovaným architektem ČKA (č. 0130). Jeho projektová činnost se soustředí především na rekonstrukce historických staveb. Je předsedou občanských sdružení Klášter Chotěšov a Sdružení pro obnovu památek v Rokycanech. Patří k členům Liturgické komise při Arcibiskupství pražském a Biskupství plzeňském. Je členem Regionální památkové rady NPÚ ÚP Plzeň a Komise koncepce a rozvoje města Plzně. Inicioval založení Muzea církevního umění v Plzni a je členem jeho odborné rady. Je autorem knih a výstav o problematice církevních staveb. Napsal monografie Katedrála sv. Bartoloměje v Plzni a Kostely Starého Plzence. Zabývá se i vlastní malířskou tvorbou.

Stavba zcela nových klášterů není úplně obvyklá, a to právě v Evropě, která v tomto oboru má tradici dlouhou již víc jak půldruhého tisíciletí. Taková stavba ale vznikla uprostřed Evropy v České republice, která ještě nedávno patřila mezi země, kde bylo náboženství silou potlačováno a většina jejích obyvatel se považuje za ateisty.

Po změně režimu v roce 1989 se mnozí mladí lidé v Česku rozhodli žít mnišský život. Protože zde nebyly funkční kláštery, někteří odešli do francouzského kláštera v Sept-Fons, který se řídí cisterciáckou řeholí, a to její nejpřísnější formou – trapistickou. Když se tento klášter přeplnil, rozhodl se opat Dom Patrik, že založí nový klášter v zemi, odkud přibýlo tolik adeptů mnišství – tedy v České republice.

Vybrané místo se jmenuje Nový Dvůr a stály zde ruiny hospodářského dvoru blízkého zrušeného kláštera premonstrátů v Teplé, vybudovaného v polovině 18. století. Jeho jádrem byla čtyřkřídlá stavba o vnějších rozměrech přibližně 75 x 75 m. Západní křídlo tvořila jednopatrová rezidence premonstrátů s mansardovou střechou, v patře náročně řešená klenbami s freskovou výzdobou. Severní část tohoto křídla tvořily

byty zaměstnanců s chlévy, jižní část pak kuchyně s čeledníkem a v patře se sýpkou. Jižní křídlo obsahovalo chlévy pro dobytek. Ve východním křídle byly konírny a zděné kolny pro zemědělské nástroje. Severní stranu vyplňovala obrovská stodola. Na sever od dvora stál ovčín, který byl v 19. století změněn na konírny. Celek byl dokončen před rokem 1760.

V roce 1999 byly zahájeny první zabezpečovací práce, zaměření staveb dvoru a příprava studie. Firma Atelier Soukup byla pozvána ke spolupráci z důvodu jejích zkušeností s rekonstrukcemi historických budov. Později byl mnichy osloven také John Pawson z Londýna pro svůj výtvarný názor minimalismu a jeho blízkost chápání prostého klášterního života mnichů. V první fázi byly především odstraněny destruované části a v roce 2000 se začalo restaurovat západní křídlo. V tomto roce byla vypracována celková koncepce obnovy a výstavby areálu. Práce se naplno rozběhly v roce 2000. Koncepce se společně tvořila v londýnském ateliéru Johna Pawsona. Další projekční práce dělala firma Atelier Soukup v Plzni.

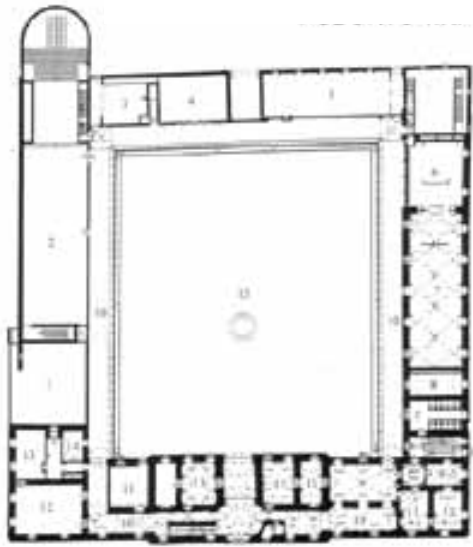
Až když byly obnovovací práce v plném proudu, byl 21. 3. 2002 položen základní

kámen v souvislosti se zahájením stavby kostela. Tehdy se dokončovaly obnova západního křídla, oprava a nástavba jižního a části východního křídla. V srpnu 2002 se do hotových částí (to je do západního a jižního křídla) nastěhovala desítka prvních mnichů. Těsně před zimou byla hotova kotelna na dřevní štěpky. Postupně během let 2003 a 2004 pokračovaly práce s cílem dokončit základní budovy kláštera a technického zázemí do konce roku 2004. Vysvěcení kostela a kláštera bylo slavnostně provedeno 4. 9. 2004. Ale výstavba areálu pokračuje až do dnešních dní. Po dokončení domu pro hosty (2011) se dnes blíží ke konci stavební práce na výrobnách.

Slova „cisterciácká architektura“ neoznačují jen stavby pro cisterciáky, ale jsou umělecko architektonickým pojmem, který má svůj základ v řádových pravidlech opata Albericha a v Chartě Charitatis, formulované opatem Štěpánem v prvních letech existence řádu. Zde byl ražen požadavek prostoty a absence jakékoliv zdobnosti kostelů a staveb, které se staly projekcí snu o čistotě řádového života. Cisterciácká architektura se stala nezaměnitelným fenoménem středověkého umění. Základní myšlenky jsou schopné být

PŮDORYS 1. NP

1 - vstupní hala
2 - kuchyně
3 - jídelna
4 - konírny
5 - kaple
6 - sakristie
7 - refektář
8 - knihovna
9 - kancelář
10 - společná místnost
11 - společná místnost
12 - společná místnost
13 - společná místnost
14 - společná místnost
15 - společná místnost
16 - společná místnost
17 - společná místnost
18 - společná místnost
19 - společná místnost
20 - společná místnost
21 - společná místnost
22 - společná místnost
23 - společná místnost
24 - společná místnost
25 - společná místnost
26 - společná místnost
27 - společná místnost
28 - společná místnost
29 - společná místnost
30 - společná místnost
31 - společná místnost
32 - společná místnost
33 - společná místnost
34 - společná místnost
35 - společná místnost
36 - společná místnost
37 - společná místnost
38 - společná místnost
39 - společná místnost
40 - společná místnost
41 - společná místnost
42 - společná místnost
43 - společná místnost
44 - společná místnost
45 - společná místnost
46 - společná místnost
47 - společná místnost
48 - společná místnost
49 - společná místnost
50 - společná místnost
51 - společná místnost
52 - společná místnost
53 - společná místnost
54 - společná místnost
55 - společná místnost
56 - společná místnost
57 - společná místnost
58 - společná místnost
59 - společná místnost
60 - společná místnost
61 - společná místnost
62 - společná místnost
63 - společná místnost
64 - společná místnost
65 - společná místnost
66 - společná místnost
67 - společná místnost
68 - společná místnost
69 - společná místnost
70 - společná místnost
71 - společná místnost
72 - společná místnost
73 - společná místnost
74 - společná místnost
75 - společná místnost
76 - společná místnost
77 - společná místnost
78 - společná místnost
79 - společná místnost
80 - společná místnost
81 - společná místnost
82 - společná místnost
83 - společná místnost
84 - společná místnost
85 - společná místnost
86 - společná místnost
87 - společná místnost
88 - společná místnost
89 - společná místnost
90 - společná místnost
91 - společná místnost
92 - společná místnost
93 - společná místnost
94 - společná místnost
95 - společná místnost
96 - společná místnost
97 - společná místnost
98 - společná místnost
99 - společná místnost
100 - společná místnost

inspiračním zdrojem pro stavbu klášterů i po 900 letech.

Klášter Nový Dvůr přijal základní půdorysné schéma kláštera, ověřené staletími. Na severní straně stojí kostel s navazujícím východním křídlem, obsahujícím nejdůležitější prostory – sakristii, kapitulní síň a skriptorium (studovnu). Jižní křídlo obsahuje refektář s kuchyní a lavatoriem (umývárnou), v patře je pak dormitář (ložnice) mnichů. V západním křídle jsou kanceláře, noviciát a společné prostory. V patře, v části navazující na jižní křídlo je blok hygienických zařízení. Vzhledem ke svažitosti terénu jsou pod východním křídlem ještě nemocnice a technické zázemí.

Největší zásahy byly provedeny v jižním křídle. Bývalá stáj se změnila na refektorium – jídelnu se zázemím. Prostý interiér doplňuje jednoduchý nábytek. V patře byla zcela nově zřízena prostora pro dormitorium – ložnice. Mniši sice spí ve společné prostoře, ale každý má zajištěnou intimitu vyzděnou celou bez stropu. Cely jsou umístěny uprostřed dispozice, obslužné chodby vedou oboustranně podél oken. Nejdůležitější částí kláštera je východní křídlo. Obsahuje sakristii, kapitulní síň a skriptorium – čili pracovnu či studovnu mnichů. Skriptorium je v Novém Dvoře spojeno s knihovnou.

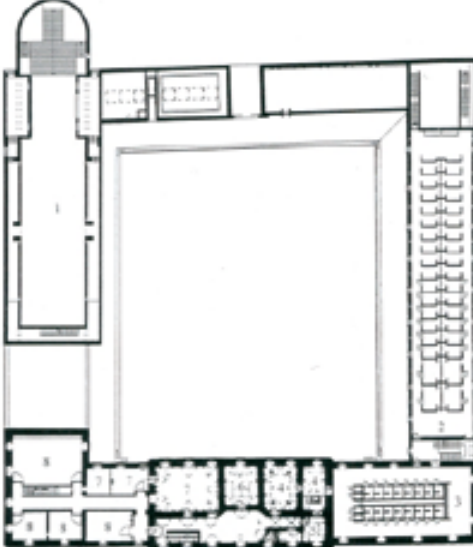
Všechny části kláštera spojuje křížová chodba, která prochází po obvodu ústředního

rajského dvora. Křížová chodba a také kostel jsou nejvypjatějším nositelem atributů cisterciácké architektury – tvarování prostorů světlem, které je zcela podřízeno optickým kvalitám působení světla a stínu. Bílé stěny vnitřních prostor kláštera odráží proměnlivost denního světla a hmotnost všech konstrukčních prvků je od tohoto fenoménu odvozena. Do tohoto optického řádu byly zapojeny i obnovené historické části.

Pro veřejnost je přístupný pouze kostel. Vstup není na první pohled patrný, jde o malý tunel do atria před kostelem. Tunel má člověka připravit na spirituální zážitek a svým způsobem jej jakoby odstřihává od reálné skutečnosti venku. Z atria vedou dva vstupy – do hovorny kláštera a do kostela. Atrium uzavírají prosté vysoké stěny, které svými horními okraji vymezují úsek oblohy.

Kostel je tvarován pouze bílými stěnami a především světlem, přiváděným dovnitř jakýmsi tunely, které světlo mění, rozptylují a do interiéru propouští s mnoha odstíny. Člověk si neuvědomuje skutečné rozměry stavby (délka 48 m, výška 14 m) a díky absenci výzdobných prvků, se zdi kostela stávají jakýmsi projekčním plátnem pro supervizi vztahu člověka k Bohu. Zde je vidět cesta, kterou interiér kostelů prošel za poměrně krátkou dobu. Současné kostely již nemají naučný ráz jako historické kostely, nejsou divadlem spásy či, jak se říkalo, „Bibli chudých“, ale mají napomáhat osobnímu prožitku věřících v existenci Boha. Světlo zde hraje zásadní roli symbolu, atributu Boha,

PŮDORYS 2. NP

1 - vstupní hala
2 - kuchyně
3 - jídelna
4 - konírny
5 - kaple
6 - sakristie
7 - refektář
8 - knihovna
9 - kancelář
10 - společná místnost
11 - společná místnost
12 - společná místnost
13 - společná místnost
14 - společná místnost
15 - společná místnost
16 - společná místnost
17 - společná místnost
18 - společná místnost
19 - společná místnost
20 - společná místnost
21 - společná místnost
22 - společná místnost
23 - společná místnost
24 - společná místnost
25 - společná místnost
26 - společná místnost
27 - společná místnost
28 - společná místnost
29 - společná místnost
30 - společná místnost
31 - společná místnost
32 - společná místnost
33 - společná místnost
34 - společná místnost
35 - společná místnost
36 - společná místnost
37 - společná místnost
38 - společná místnost
39 - společná místnost
40 - společná místnost
41 - společná místnost
42 - společná místnost
43 - společná místnost
44 - společná místnost
45 - společná místnost
46 - společná místnost
47 - společná místnost
48 - společná místnost
49 - společná místnost
50 - společná místnost
51 - společná místnost
52 - společná místnost
53 - společná místnost
54 - společná místnost
55 - společná místnost
56 - společná místnost
57 - společná místnost
58 - společná místnost
59 - společná místnost
60 - společná místnost
61 - společná místnost
62 - společná místnost
63 - společná místnost
64 - společná místnost
65 - společná místnost
66 - společná místnost
67 - společná místnost
68 - společná místnost
69 - společná místnost
70 - společná místnost
71 - společná místnost
72 - společná místnost
73 - společná místnost
74 - společná místnost
75 - společná místnost
76 - společná místnost
77 - společná místnost
78 - společná místnost
79 - společná místnost
80 - společná místnost
81 - společná místnost
82 - společná místnost
83 - společná místnost
84 - společná místnost
85 - společná místnost
86 - společná místnost
87 - společná místnost
88 - společná místnost
89 - společná místnost
90 - společná místnost
91 - společná místnost
92 - společná místnost
93 - společná místnost
94 - společná místnost
95 - společná místnost
96 - společná místnost
97 - společná místnost
98 - společná místnost
99 - společná místnost
100 - společná místnost

metafyziky krásna, které se stává stupněm pro člověka na cestě k Bohu.

Optickému chápání odpovídají i exteriéry, které jsou důsledně pojednány omítkou v barvě přírodního štku. Tato barva reaguje přesně a jemně na světlo a odráží jeho proměnlivost. Sjednocuje staré i nové části a je jednotím prvkem architektonicky odlišných částí. Ale i nová křídla parafrázují okenní šambrány a římsy barokní části, ale v jednodušším tvarování. Střechy jsou kryté přírodní břidlicí a mají rozdílné řešení.

Klášter využívá polohy bývalého klášterního dvora v krajině, svázaného s okolní přírodou několika alejemi. Tyto aleje jsou obnovovány a rozšířeny i podél nové přístupové komunikace.

Opatství Matky Boží v Novém Dvoře

Autor: John Pawson

Spoluautor: Jan Soukup

Projekty: Atelier Soukup

Výkonný architekt: Pierre Saalburg, Stephan Dold

Hlavní inženýr: Antonín Švehla

Koordinátor projektu: Vishwa Kauschal

Projektanti stavební části: David Cígler, Ondřej Smetana

Termíny: zahájení 1999 s předpokladem dokončení 2015, vlastní budova kláštera 2000–2004

Nový Dvůr, stav 1999

Rajský dvůr

Křížová chodba

Křížová chodba

Knihovna

Křížová chodba v rezidenci

Hala v prvním patře v rezidenci v západním křídle

Chodba v prvním patře u ložnic

Kostel od severu

Interiér kostela

Klášter od západu

Rajský dvůr a rezidence

Klášter od jihovýchodu

Kostel z rajského dvora

Klášter od západu

Jídelna

Letecký pohled

Sakristie

Sprchy

Svěcení domu pro hosty, 2011

Martina Peřínková

Soudobá architektura v historickém prostředí

*1964 pedagožka

Několik let pracovala jako projektantka v architektonické kanceláři Okresního stavebního podniku v Opavě. Později samostatně projektovala a realizovala interiéry v soukromé firmě v Ostravě. V roce 2000 dokončila doktorské studium na Fakultě architektury v Brně obor Architektura. Školitelem obhájené doktorské práce na téma „Soudobá architektura v historickém prostředí malého města“ byl prof. Ing. arch. Ivan Ruller. V roce 2008 obhájila habilitační práci s názvem „Výzkum dlouhodobé účinnosti sanačních omítek na historických objektech“. Touto formou uzavřela čtyřletý výzkum, který souvisel s jejím profesním změřením a navázal na zájem o historické prostředí a objekty zkoumané již v doktorské práci. V současné době působí na Fakultě stavební VŠB-TU Ostrava a je garantkou bakalářského a navazujícího magisterského studijního programu Architektura a stavitelství. V průběhu své akademické práce se zaměřuje rovněž na pedagogické působení v zahraničí. V rámci programu Erasmus měla osmihodinové přednáškové cykly na univerzitách v Bruselu, Norsku, Španělsku, Itálii, Řecku a v Rakousku. V roce 2011 vydala samostatnou publikaci Půdní vestavby (nakladatelství Grada). S kolektivem autorů editovala další odborné publikace: Architektura v perspektivě, Industriální historické objekty a jejich současnost a Čína-urbanita-identita. Je autorkou a spoluautorkou řady architektonických projektů.

Martina Peřínková

FOTO AUTORKA

Hovoříme-li o tématu soudobé architektury v historickém prostředí, máme zpravidla na mysli začlenění určitého architektonického objektu nebo objektů do stávajícího souboru staveb, urbanistického nebo přírodního prostředí.

Jsme si obvykle dobře vědomi širokých možností tvorby v historickém prostředí a podle svých schopností, povahových vlastností a ostatních vlivů tvoříme svá díla.

Aby se společnost bránila krajním možnostem řešení, zřídila si různé způsoby obrany. Jsou jimi především vzdělávání, výchova a orgány státní správy, ve kterých pracují lidé odvážní, konzervativní, váhaví a jiní. Je tedy zřejmé, že podoba každého konkrétního díla je závislá především na skladbě povah a profesionálních schopnostech všech zúčastněných spolupracovníků.

Důležitým faktorem jsou „diváci“, což jsou obyvatelé daného místa. Unést tíhu veřejného mínění bývá často obtížné a někdy je následkem polovičaté řešení. Zde se nejvíce projevuje rozdíl mezi *velkým* a *malým* městem. To, co bude akceptováno v Londýně, rozhodně nepřijme třeba podhorská obec. Je však třeba uvést, že ve velkoměstech sice dojde k realizaci zajímavých projektů, ale veřejná diskuze je nakonec mnohem širší, náročnější a s dalekosáhlým dopadem.

Architekt jde vždycky se svou kůží na trh a všichni, kdo s ním spolupracují, na tom nějakým způsobem participují. Právě proto je naprosto nezbytné, aby se informovanost o této problematice výrazně zlepšila a byla určena nejen pro odbornou veřejnost, ale také pro běžné obyvatele měst. Aby vynikající ukázky byly často publikovány

Začlenění budovy pojišťovny Loyd’s v Londýně, Richard Rogers Partnership

Pokud se nám nepodaří zajistit funkční využití a chceme památky uchovat, nezbyvá nám, než je zakonzervovat a udělat z lokality skanzen. Tento způsob řešení rozhodně nebude úspěšný. Finanční soběstačnosti nebude dosaženo ani při plné návštěvnosti, které se nám zřejmě nepodaří dosáhnout. Není hospodářsky tak silná země, jež by si mohla dovolit tolik neprosperujících podniků.
„Nejlepší možností, optimální pro záchranu památky, je nepřerušovaná kontinuita nejen její hmotné substance, ale i původního účelu.“ [1]
„Na vztah soudobé architektonické tvorby k historickému prostředí a dochovaným hodnotám by však zřejmě bylo žádoucí nahlížet též z jiného úhlu. Celé dějiny architektury totiž dosvědčují, že jedinou opravdovou zárukou uchování a přežití naprosté většiny historického architektonického dědictví minulosti není ani tak přísnost památkové ochrany, ale

především to, že je budou dnešní a budoucí lidé opravdu potřebovat a užívat – ať už fyzicky, nebo duchovně. Jen nemnoha historickým stavbám a ještě menšímu počtu stavebních a urbanistických souborů lze zaručit další existenci bez jakéhokoliv účelu – pokud to nejsou jen romantické zříceniny.“[2]

Začlenění budovy pojišťovny Loyd’s v Londýně, Richard Rogers Partnership

Pokud se nám nepodaří zajistit funkční využití a chceme památky uchovat, nezbyvá nám, než je zakonzervovat a udělat z lokality skanzen. Tento způsob řešení rozhodně nebude úspěšný. Finanční soběstačnosti nebude dosaženo ani při plné návštěvnosti, které se nám zřejmě nepodaří dosáhnout. Není hospodářsky tak silná země, jež by si mohla dovolit tolik neprosperujících podniků.
Hledání nových funkcí není ale jednoduchý úkol. V současné situaci můžeme bohužel sledovat spíše úbytek jednotlivých možností. S rostoucí globalizací ekonomiky mají drobné podniky a obchody na trhu velmi obtížnou pozici. Potravinářské zboží nemá šanci konkurovat cenově výhodnější nabídce supermarketů.
Uspěť mohou prodejny a provozovny, jejichž filozofie prodeje a nabídky je v jedinečnosti a neslučuje se s každodenním životem a povinnostmi.
2 Teoretická analýza
Norský historik a teoretik architektury Christian Norberg-Schulz dokončil v roce 1979 knihu Genius loci. Předcházely jí podobné knihy Kevina Lynche Obraz města

a Jane Jacobsové Smrt a život amerických velkoměst. Schulzova publikace však místo obvykle jen všeobecných úvah o géniu loci nabídla hlubokou teoretickou analýzu toho, v čem spočívá jedinečnost určitého místa a jakými architektonickými a urbanistickými prostředky je a může být vyjadřována.

Společnost již začala pocítovat důsledky globalizace architektury a umělecké tvorby vůbec. Jednotlivé oblasti ztrácejí svůj nezaměnitelný kolorit a atmosféru. Snižuje se tak schopnost lidí ztotožnit se s právě tím prostředím, ve kterém žijí. Časem by totiž na první pohled mohlo být nepodstatné, kde se právě vyskytujeme. Lidská mentalita ale touží po pocitu zakořenění. Nedostává-li se lidem této potřeby, jsou zmatení a neklidní, což vede k psychickým poruchám a sociálním problémům ve společnosti. Následné odcizení a pocit prázdnoty zapřičiňují lhostejnost a růst kriminality.

Do určité míry se jistého stupně internacionality tvorby nevyhneme. Je však důležité, abychom znali negativní aspekty, uměli je analyzovat a pak se nám jistě podaří najít vhodné nástroje vedoucí ke smysluplnému rozvoji našich měst.

Autor v předmluvě píše: „Tato kniha je pokračováním mých teoretických prací *Intence v architektuře* (1963) a *Existence, prostor a architektura* (1971). Navazuje také na mou historickou studii *Význam v evropské architektuře* (1975). Všechny tyto práce spojuje shodný názor, že architektura je prostředkem, který člověku poskytuje „existenciální oporu“. Mým základním záměrem je proto zkoumat spíše *psychické* působení architektury než její stránky praktické, i když samozřejmě připouštím, že mezi oběma aspekty existuje vzájemný vztah. V *Intencích v architektuře* byla také praktická, „funkční“ dimenze probírána jako součást celkového systému. Kniha však zároveň zdůrazňovala, že „prostředí ovlivňuje lidské bytí a z toho vyplývá, že účel architektury překračuje definici, kterou jí dal raný funkcionalismus‘. Do knihy jsem proto zahrnul hlubší prostor vnímání a symbolizace a zdůraznil jsem, že člověk nemůže získat oporu pro svou existenci jen prostřednictvím vědeckého poznání. Člověk potřebuje *symboly*, tj. umělecká díla, která ‚reprezentují životní situace‘. Pojetí uměleckého díla jako ‚konkretizace‘ životní situace zachovává i tato kniha. Jednou ze základních potřeb člověka je zakoušet svou životní situaci jako významuplnou a účelem uměleckého díla je „nést“ a předávat významy. Také

pojem významu byl použit již v *Intencích v architektuře*. Tato starší kniha se snažila pochopit architekturu v *konkrétních* ‚architektonických‘ kategoriích a tento cíl pokládám za zvlášť důležitý. Ti, kteří dnes při diskuzích o architektuře mluví o všem možném kolem, způsobili již příliš mnoho zmatků! Moje spisy proto vyjadřují *víru* v architekturu. Nemyslím si, že architektura – ať lidová, či monumentální – je přepychem nebo snad něčím, co má „udělat dojem“. Neexistují odlišné druhy architektury, ale jen různé situace, které vyjadřují různá řešení tak, aby byly uspokojeny fyzické i psychické potřeby člověka.“ [3]

V knize Existence, prostor, architektura zavádí Schulz pojem existenciální prostor. Dochází totiž k závěru, že tímto termínem dostatečně vystihne vztah mezi člověkem a jeho prostředím. Sám autor uvádí, že vychází z práce Heideggera, u něhož si hlavně cení vyjádření pojmu bydlení. Bydlení – v existenciálním smyslu – je účelem architektury. Má-li člověk bydlet, musí se orientovat a identifikovat v daném prostředí. Své prostředí musí vnímat jako významuplné.

Můžeme říci, že každá událost má vztah k nějakému konkrétnímu místu. Když si jej vybavíme, nutně dospějeme k jeho charakteru či atmosféře. Uvědomíme si věci, jež mají hmotnou substanci, tvar, texturu, barvu.

Statické zajištění fasády při znovuvýstavbě všech ostatních konstrukcí, Frankfurt nad Mohanem

Vnějšek obsahuje přírodní i umělé složky. Vnitřek autor popisuje jako dům, jehož středem je stůl, u něhož se scházejí lidé. Bydlet v domě znamená obývat svět.
<i>Krajina a sídlo</i> jsou kategorie popisující strukturu místa a analyzujeme je pomocí kategorií <i>prostoru a charakteru</i> . Zatímco <i>prostor</i> označuje trojrozměrnou organizaci prvků, které vytvářejí místo, <i>charakter</i>

označuje celkovou atmosféru, která je nejobecnější vlastností každého z místa.[4]

Strukturou místa se zabývá Pavel Halík v knize Architektura a město, kde zavádí pojem *urbanistická scéna*. Pro obdobnou analýzu stejné problematiky zavádí poněkud jiné označení. Pojem scény pochází z divadelního světa (což znamená určené k dívání), a téměř vždy obsahuje estetickou dimenzi. Přírodní scénu označuje jako *danou skutečnost* a umělé prostředí nazývá *stavěným*.

„Urbanistická scéna je sice lidským výtvořem, ale může být vnímána a prožívána oběma zmíněnými způsoby: může se na jedné straně jevit jako umělecké dílo využívající záměrně prostorových a architektonických prostředků k dosažení cíleného účinku, anebo se nám zase může jevit jako „přírodní situace“, „rostlá“ městská krajina, která se po dlouhý čas, trvající řadu staletí i celá tisíciletí (řada měst západní Evropy je římského původu), postupně formovala do přítomné podoby.“ [5]

Důležitou myšlenku autor uvádí v odstavci věnovaném *jevové stránce* urbanistické scény. Vazby obyvatel k místu jsou rozmanité: „Jestliže se zabýváme urbanistickou scénou, máme na mysli téměř výhradně její jevovou stránku, vyžadující od nás jistý pozorovatelský odstup, jisté zaujetí a soustředění na ni samu. Zaujetí, jaké lze očekávat od zasvěceného kulturního turisty, ne však vždy od obyvatel spjatých se svým prostředím každodenním praktickým životem. Ti vnímají scénické kvality svého urbanistického prostředí spíše jen okrajově, anebo při výjimečných příležitostech, což však vůbec neznamená, že by pro ně neměly smysl a hodnotu. Porozumět urbanistické scénografii žádá jistou zkušenosť: zkušenosť kulturně historickou, umožňující její četbu z hlediska jejích významů, zkušenost z jiných měst, znalost jejich rozmanitých charakterů, umožňující porovnání a hodnocení jedinečných kvalit určitého jednotlivého městského prostředí.“ [6]

„Jestliže člověk bydlí, je umístěn v prostoru a zároveň je vystaven určitému charakteru prostředí. Ony dvě psychické funkce, jež jsou do tohoto procesu zapojeny, můžeme označit jako *orientaci a identifikaci*. Aby člověk nalezl oporu pro svou existenci, musí být schopen se orientovat, musí vědět, KDE je. Ale také se musí identifikovat se svým prostředím, tj. musí vědět, JAKÉ je určité místo. V našem

kontextu „ identifikovat se“ znamená „spřátelit se“ s určitým prostředím.“ [7]

3 Pohled do historie

Budeme-li zpětně sledovat, kdy se v historii poprvé setkáme s tímto problémem, dostaneme se nejspíš až k zakládání měst. Již záhy po jejich vzniku začala být tato otázka aktuální. Ve většině dostupných materiálů autoři popisují urbanistické a architektonické proměny města zhruba od středověku. Tento postup je zcela logický, neboť v té době bylo založeno mnoho nových měst a ta stávající začala významně růst.

Je třeba si uvědomit, že architektura je zpravidla stálejší než společenské a hospodářské poměry, proto patří k podstatným znakům městské kultury, že „společnost nosí roucho své upadlé předchůdkyně“.[8]

Stupeň radikalizmu řešení je závislý na ekonomické situaci konkrétního dějinného období. Ačkoliv byla města zakládána především z funkčních důvodů, vždy byl kladen důraz na jejich estetické působení. Prosperující společnost pochopitelně dbala na výpravnost své architektury, zatímco skomírající ekonomika těžce držela město v provozu. Nejokázalejší obvykle bývaly dominantní veřejné stavby, za nimi tvořily kulisu řadové obytné domy lemující ulice a náměstí. S růstem městských celků se také obvykle rozšiřovala rozloha jejich preferovaných částí.

Středověk zformoval evropské město.[9] Podle způsobu a doby založení můžeme rozlišit tyto typy měst: přirozeně rostlá, nově založená „na zeleném drnu“ a města rostoucí na původních římských sídlech, případně na starých knížecích hradištích.

Přirozeně rostlá města vznikala pozvolna podél nejfrekventovanějších cest, takže jejich půdorys rozhodně není pravidelný. Náměstí je často vidlicové nebo jinak kopíruje sbíhající se trasy a počet bran odpovídá počtu jejich vyústění.

Podíváme-li se ale pozorněji na středověké fasády, zjistíme, že byly sice dodržovány základní architektonické požadavky, nicméně dále se od stavebníka očekávala velká tvůrčí invence. Každý dům byl jiný, základní tvar střech sice byl dán, ale drobné odchylky se velkoryse tolerovaly. Takový typ ulice nás dovedl k cíli, i když někdy trochu klikatě. Možná by městské architektuře prospělo trochu středověkého nadhledu.

Až do poloviny 14. století vykonával správu města rychtář, zástupce královského a šlechtického držitele. Dostával za to rychtu s krčmou a jiné platy. Na konci 14. století si měšťané vydobyli samostatnost a spravovali si město sami.

Městská správa potřebovala pro vykonávání svých funkcí administrační prostory. Začaly vznikat první radnice jako jedny z nejvýznamnějších budov ve městě. Protože se s nimi ve městech při jejich zakládání ještě nepočítalo, stavěli je buď doprostřed náměstí, kde ještě byla volná plocha (zejména ve městech saských a slezských a jejich vlivem také ve městech v severských částech našeho státu), nebo si je budovali na nárožích z jednoho či několika měšťanských domů, jež postupně skupovali. Jejich zbytky dosud v těchto radnicích nalézáme. Preferovali domy s věžemi, případně si je dostavovali při stavbě. Stalo-li se, že určitá skupina budov byla příliš rozsáhlá, spojila se společnou střechou, jako např. radnice ve Vratislavi.[10]

Musíme také brát v úvahu technické možnosti té doby. Bourací práce jsou velmi nákladnou záležitostí i dnes, v době vyspělé techniky, není se tedy co divit, že stavitelé spíše přistavovali a rekonstruovali, než by se pustili do odstranění již nesloužící stavby. Jednotlivé budovy se tedy přizpůsobovaly měnícím se požadavkům společně s městskou infrastrukturou.

Nejdůležitějším centrem středověkého města bylo samozřejmě tržiště, neboť ono zajišťovalo pohodlný, přehledný a dobře kontrolovatelný obchod. V některých dříve založených městech musela být tržní místa nově zřízena. Často proto musely být vytvořeny nové prostorové podmínky. V Norimberku byly v roce 1348 nejstarší domy zbořeny, aby uvolnily místo pro trh, který by byl hoden města s 20 000 obyvateli. Kolem tohoto náměstí byly postaveny nejvýznamnější stavby německé pozdní gotiky: Mariánský kostel, nový kůr Sebaldova kostela a nový kůr kostela sv. Vavřince se zákristií.[11]

Byly-li historické měšťanské domy v Čechách ukončeny štítově, vrcholily barokní domy na Moravě spíše atikami. Významnou roli tu zřejmě sehrála přestavba náměstí v Kroměříži po jeho zničení za třicetileté války. Požadavek biskupa Karla hraběte Lichtenštejn-Kastelkorna na zvýšení domů o atiková patra, vycházející ze snahy o monumentalizaci náměstí jako vstupního

prostoru k zámku, přijímali měšťané s nelibostí, že „na chudé lidi tlačí, aby stavěli štíty“.[12]

Nicméně i v této době nalezneme architekty, kteří velmi citlivě začleňují svá díla do okolní zástavby. Tak Kilián Ignác Dientzenhofer s pokorou formuje fasádu paláce Kinských (1755–1766). Aby zmenšil velikost objemu, postavil dva rizality se štíty, čímž udržel dimenze a rytmus sousedících domů na náměstí. Podobně se s tímto úkolem vyroval J. B. Matheye u Toskánského paláce.

V našich zemích dlouho přežívá barokní tradice, a tak francouzské rokoko, přicházející k nám přes Vídeň, se uplatňuje pouze svým dekorem na typech a dispozicích ještě barokních.

V 19. století dochází k obrovské přeměně měst celé Evropy. Příčinou tohoto procesu byla průmyslová revoluce přicházející z Anglie. Průmyslová výroba vyžadovala velkou koncentraci lidí a novou dopravní infrastrukturu. Do měst proniká železnice jako nezbytná podmínka budoucí prosperity. Tam, kde nebyli radní dost prozíraví a odsouvali její výstavbu nebo ji umístili pouze na periferii, odsoudili své město ke stagnaci. V ostatních místech byly zakládány podniky, ve kterých bylo zaměstnáno mnoho lidí, kteří zpravidla přicházeli z chudobných vesnic v okolí. Nejpalčivějším problémem měst se tedy záhy stala bytová otázka. Pozemky se staly předmětem spekulací a zdrojem nemalého zisku. Ekonomické a společenské změny měly za následek vznik nových druhů staveb: dopravní, průmyslové, zdravotnické, administrativní, peněžní ústavy, obchodní domy a výstavní paláce.

V důsledku plošného růstu měst rostla potřeba odpočinkových zón poblíž centra. K tomuto účelu se nejlépe hodily plochy pod hradbami. Jejich zbourání bylo poměrně snadné a nebylo příčinou velkého odporu. Tak v mnoha městech vznikají „plíce“ po obvodu jejich center.

Nyní můžeme vidět rozdílný vývoj s ohledem na velikost města. Malá města se stagnujícím rozvojem rozšiřovala obvykle jen obytné čtvrti a centra si dále ponechávala všechny své původní funkce (Telč, Slavonice, Bruntál). Větší města s dynamickým rozvojem (Kroměříž, Uherské Hradiště, Opava, Prostějov) zahrnula historické jádro do svého rozšiřujícího se centra, které se ubíralo především směrem k nádraží bez ztráty vazby na starou část.

Zcela radikální řešení však realizovala některá velká města. Původní drobná parcelace a úzké křivolaké uličky zásadně bránily jejich rozvoji. Nejčastěji je v literatuře uváděn příklad přestavby Paříže. Pařížský prefekt Haussmann nechal prorazit středověkým městem mohutné bulváry a měl jen několik jednoduchých estetických principů: osovou symetrii, point de vue v závěrech prospektů, jednotnou architekturu průčelí a stromořadí. Dimenzování bylo výsledkem racionálních úvah, které zcela správně předpokládaly rostoucí význam městské dopravy.

4 Památková péče

Razantní urbanistické změny v 19. století měly za následek obrovské demoliční zásahy, jež značně stresovaly obyvatele ztrácející tak obraz města, na který byli po léta zvyklí. S ním přicházeli o svou identifikaci a zpočátku také o orientaci ve svém blízkém okolí. Mnozí si jistě uvědomovali prospěšnost těchto akcí, nicméně alarmující bylo také poznání, jak snadno a nenávratně se dají zničit historicky cenné objekty. Můžeme tedy zaznamenat vznik pojmu „památka“ a následně pojmu „památková péče“. Otázkou nebylo „zda“, ale „jak“?

Dušan Riedl píše: „Ohrožení památek a hodnocení zejména těch středověkých vedlo k éře slohového *purismu*, v jehož intencích byl vrácen památkám jejich „původní“ slohový výraz, který byl očištěn od všech vnějších úprav jiného slohového cítění. Je ovšem charakteristické, že když ve Francii v 70. letech 19. století končí puristická restaurace středověkého městského souboru – celého systému opevnění a řady městských památek – v Carcasonne, již vedl Viollet-le-Duc (1814–1879), tak v příštím desetiletí staví Gustave Eiffel (1832–1923) železnou věž jako symbol své doby přímo na okraji historické Paříže a ruší tak její historický obraz, což vyvolává široké pobouření.“[13]

Další fázi ochrany památek představuje metoda *vědecké restaurace*, která dovoluje náhradu narušených částí stejnou formou a ve stejné hmotě, ale ponechává architektonickému dílu jeho vývojem nabyté formy jako výraz jeho individuální umělecké hodnoty.

Přístupy purismu a také vědecké restaurace ničí původní materiál utvářený procesem stárnutí. Odstranění stop stárnutí, které je cílem těchto metod k zachování uměleckého díla, přináší nenahraditelné škody, likviduje

nositele původní formy a památku nežádoucím způsobem přetvářejí.

Vídeňský profesor Alois Riegl (1858–1905) dospěl na základě své práce k metodě *konzervace* památek. Základem jeho koncepce ochrany architektonického díla je zachování *hodnoty stáří*. Konzervací díla tak dochází k zpomalení zákonitého procesu fyzikálních přeměn při zachování kvalit emocionálního působení díla.

Riegl rozlišuje tři základní hodnoty památky:

- a) hodnota vzpomínková;**
- b) hodnota historická (představovaná stářím);**
- c) hodnota současné umělecké a užitkové hodnoty.**

Následovníkem A. Riegla se stal generální konzervátor profesor Max Dvořák, který se významným způsobem podílel na úředním přijetí konzervační metody ochrany památek. Ve své knize Katechismus památkové péče ukazuje na vzájemné vztahy historických staveb v sídelním útvaru:

- a) neničit staré proto, aby se nahradilo novým;**
- b) neměnit bez naléhavého důvodu historicky vzniklé založení obcí, tvar náměstí, šířku a směr ulic;**
- c) nevidět vzory ve velkoměstech;**
- d) dbát na to, aby se každá novostavba podřídila svému okolí; neničit vegetaci, která tento obraz oživuje.**

Později se již pouhá konzervace přestala osvědčovat a dochází k posunu v chápání ochrany památek.

Dalšími přístupy k ochraně památek byla *analýza a syntéza*. Analýza přeměňující výtvarný výraz architektonického díla v dokument prezentující objevenými fragmenty některá vývojová období s vazbami pochopitelnými pouze odborníkovi, přinesla nejen výtvarnou újmu, ale i technické ohrožení památky. Kamenné konstrukční články zbavené omítkového krytu se dostaly po mnoha stoletích do přímého působení povětrnostních vlivů. Odkryté barevné omítkové vrstvy nevhodně konzervované nebo ani nekonzervované soudobými technickými prostředky rychle práškovatěly.

Syntéza je myšlenkovým spojením jednotlivých prvků, částí, znaků uměleckého

díla v jeden celek usilující o vnesení řádu do obnovy architektonické památky začleňované do soudobých životních forem a plnicích soudobé funkce.

Mimořádný význam pro formulaci zásad památkové péče a pro pojetí restaurátorské práce měla Mezinárodní konference památkových teoretiků a restaurátorů, která byla svolána komisí pro mezinárodní duševní spolupráci do Athén v roce 1931.

Na počátku našeho století se situace v památkové péči výrazně změnila. Hlavní představitelé památkové péče u nás Alois Riegl, Max Dvořák, Vojtěch Birnbaum a později zejména Zdeněk Wirth si velmi rozuměli s představiteli tehdejší tvůrčí moderny. Riegl kategoricky požadoval ochranu originální hmotné substance a se stejnou razancí se zasazoval proti jakékoliv kopii nebo nápodobě historického tvaru. Základní požadavek tedy zněl, aby novostavby v historickém prostředí nesly jednoznačnou, výraznou pečeť své doby.

Vynikající architekti té doby Pavel Janák, Josef Gočár nebo Dušan Jurkovič se s tímto úkolem vyrovnávali výborným způsobem. Připomeňme alespoň Černou Matku Boží, dům čp.113 v Pelhřimově, úpravy Josipa Plečnika na Pražském hradě. V podstatě dekorativní kubismus, rondokubismus a dekorativismus nenastolily výrazný konflikt.

Teprve ortodoxní funkcionalismus se svým odlišným pohledem na urbanismus, dispozice a použité materiály způsobil opravdovou revoluci. Především jeho princip *zvnitřku navenek* mohl v nesprávných rukou způsobit bezohlednost ke svému okolí. Podíváme-li se však pozorněji na vynikající díla, např. Bohuslava Fuchse, pochopíme, že tak skvělý architekt prostě není schopen tvořit bez ohledu na okolí, do kterého svůj projekt vkládá. Názorný je příklad architektury Moravské banky na náměstí Svobody v Brně od výše uvedeného autora. Lehké zavěšené průčelí z oceli a skla, průběžná okna, lodžie do náměstí, terasa, ploché střechy a obrovský reklamní nápis, vesměs prvky charakteristické pro osobnost a nový styl architektury v bezohledné diskrepanci k tradičnímu prostředí. Stavba vzbudila rozruch svou tvrdou nekompromisností. Byla skutečně tak bezohledná? Členění průčelí bylo sice ploché, ale dodrželo výšku říms. Jejich linie byla vyjádřena střechou lodžie, jejíž stín podtrhl charakter římsy. Výška byla opticky snížena jednak ustoupením lodžie,

odstoupením sedmého podlaží, které bylo původně barevně neutralizováno, podobně jako patro lodžie ustupovalo a bylo kryto i její střechou; vložení technického mezipatra byla průběžná okna srovnána se sousedními a konečně svislé barevné konstrukce navázaly na vertikální členění okolních staveb. Dispozičně přinesla banka městu obchodní pasáž navazující na středověkou uliční síť města. Banka tak úměrně dokonponovala prostor hlavního historického náměstí. Interiéry banky navrhoval A. Wiesner. [14]

Replika původní řady domů na náměstí ve Frankfurtu n./M.

Samostatnou kapitolou v oblasti památkové péče jsou skvěle provedené rekonstrukce částí historických jader a střežních

V Německu je úzkostlivě uchován každý předválečný arkýř, Kolín n./R.

národních památek některých měst po jejich vybombardování během 2. světové války. Jde zejména o celá centra polských měst kromě Krakova a také části měst německých.

Dalším základem pro úspěšnou mezinárodní spolupráci v oblasti památkové péče se stala „Benátská charta“ z roku

1964. Dala popud k vytvoření mezinárodní instituce k ochraně, obnově a oživení památek, souborů míst, nemovitých kulturních statků. Cílem je prosazení konzervace, ochrany, využití a zhodnocení památek, souborů a míst na mezinárodní úrovni. Tak vzniká roku 1965 ve Varšavě International Council on Monuments and Sites – ICOMOS, jako nevládní organizace UNESCO. Tato organizace sdružuje instituce a osoby mající zájem přispět k ochraně, obnově a oživení památek, souborů a míst. Shromažďuje, prohlubuje a rozšiřuje informace o principech, technikách a politice záchrany, ochrany, konzervace a reanimace souborů nemovitých památek.

5 Rozbor současné praxe

5.1 Způsoby komunikace

V podstatě můžeme hovořit o dvou základních způsobech začlenění – *splynutí a kontrastu*. Oba jsou správné a hojně používané. Častěji se setkáváme se snahou o „přizpůsobení se“, je totiž méně nápadná a méně kontroverzní. Zejména v lokalitách s menším počtem obyvatel se jen špatně prosazují progresivnější řešení. Anonymita velkoměsta a větší tolerance lidí nám dovolují najít odvážnější návrhy.

Díky dnešním vynikajícím technickým možnostem se setkáváme s tím, že nalezneme u velmi starých budov i několik historických vrstev pod sebou. Pak se nastoluje otázka, kterou dobu preferovat. Navíc nám vlastně nezbývá prostor pro tvorbu současných tvůrců, kteří se brání prostému uvedení fasády do původního stavu. Argumentují tím, že každá doba má své technické a estetické možnosti. Někdy nám připadá původní barevné řešení fádní a zdůvodňujeme jej omezenými možnostmi té doby.

Začlenění nového objektu do městského prostředí vnímáme jako kompozici *figury a pozadí*. Zpravidla to bývá pozadí stavěné a i to přírodní je obvykle komponováno lidmi. Dostáváme se tak k otázce městské zeleně. Pomineme-li její funkci praktickou, musíme si uvědomit její milosrdnou schopnost utlumit působení příliš agresivních prvků, jakými jsou např. reklamy.

Při navrhování kompozice městského exteriéru musí architekt počítat s pohybujícím se člověkem. Různé úhly pohledu a odlišné perspektivy nám nabízejí mnoho variant výsledného dojmu. Osa

přístupu návštěvníků je hlavním směrem estetického působení. V prostředí malého historického centra jsou to pak zejména pěší zóny a partery budov, které vytvářejí výsledný dojem. Tento aspekt popisuje Otakar Nový: „Většinu ploch nových sídel představují pěší zóny, kterým chybí tradiční parter starších měst. Sídla jsou zdravá a hygienická, ale nudná a nehezká. Tisíciletá poučení z historie architektury nebyla vzata na vědomí. Sídla a architektonické soubory bez stálé cirkulace lidí, bez prochazečů, promenád a korz jsou mrtvými společenskými útvary. Cesta do práce a návrat domů představuje pouze životní nezbytnost. Architektura a její kompozice začínají vznikat a hovořit k lidem teprve za hranicí holé hmotné nutnosti. Likvidace ulic, náměstí a funkční dezintegrace značně přispěly k likvidaci společenské identity a univerzálnosti měst.“[15]

Jak tedy stavět v historickém prostředí? Ideální by samozřejmě bylo, kdybychom uměli stanovit pravidla a principy pro tuto tvorbu, jenže takovým způsobem bychom zničili vývoj architektonické tvorby hned v zárodku. Můžeme jednoznačně říci, že jazyk současné umělecké tvorby musí být živý, moderní a korespondující s okolním prostředím.

Při studiu stávajících soudobých objektů v historickém prostředí si ale přece jen povšimneme některých častěji používaných forem řešení. Je důležité všímat si jich, a proto některé z nich nyní uvedeme.

5.2 Urbanismus města

Historii města můžeme vyčíst především z jeho urbanismu, z čehož vyplývá, že je patrné o něco důležitější než jednotlivé stavební objekty. Budeme-li pozorně studovat mapy jednotlivých historických období, dozvíme se o dřívějším způsobu života velmi mnoho. Ve tvaru mnoha náměstí najdeme stopy dávno zaniklých funkcí. Tak jsou v historickém půdorysu jader měst a čtvrtí stále přítomny uplynulé dějinné epochy. Zelené pásy kolem historických městských jader označují bývalou zónu hradeb a příkopů. Diagonální nebo zakřivené ulice v pravoúhlé síti čtvrtí naznačují staré silnice a hranice pozemků. Mnohý průchod vnitřkem čtvercového bloku má původ ve starých poutních cestách.

Když se nové budovy začleňují do historického sousedství, je důležitým plánovacím krokem vypořádat se s historickým půdorysem.

Staré a nové

Potřebujeme-li udělat současné urbanistické studie, je nutné prostudovat dochované historické mapy. Můžeme z nich vyčíst velmi mnoho důležitých informací a návodů. Často se zastává názor, že doplnění zástavby v historickém jádru města by vedlo – při

Multifunkční dům s výborně členěnou fasádou, Solingen, Německo

značné stavební hustotě – k nepřijatelným podmínkám bydlení. Mnohé novější příklady však ukazují, že na nejužším prostoru lze realizovat dobrou kvalitu bydlení a volných prostorů, aniž by nová zástavba nutně narušovala historické struktury.

Hovoříme-li o půdorysu města, máme na mysli především jeho hlavní komunikační tahy a náměstí. Další členění parcel není nutné brát tak přísně. Urbanismus musí odpovídat současným potřebám dneška, rozhodně se ale osvědčilo dodržovat spíše úzké členění parcel, neboť nesvádí k vznikům nevhodných monobloků.

Důležitou úlohu ve výsledném efektu hraje stavební čára. Jejím předsazením, případně zapuštěním, můžeme zvýraznit nebo naopak potlačit výsledný dojem objektu. U velkoobjemových staveb dosáhneme zajímavého řešení jejím zalamováním. Často se zalomení objevuje pouze nad parterem budovy, což ale nemá tak výrazný účinek.

5.3 Silueta města

Většina autorů uvádí, že silueta města je důležitější než jeho půdorys. Je tím myšlen právě vliv na identitu jeho obyvatel. Města založená na rovinatém terénu mají siluetu spíše klasickou, neboť dominantou zpravidla býval kostel a radnice. Se vznikem průmyslových zón v 19. století se však právě siluety měst začaly výrazně měnit. Ojedinelé siluety mají vždy města zasazená v kopcovitém terénu. Zcela atypické a fascinující jsou siluety vysokohorských měst a vesnic.

Musíme však mít na paměti, že to, co je dnes pod ochranou památkové péče, je často

výsledkem staletého stavebního procesu, často s radikálními destrukcemi. Proto nesmějí být změny ani v době opětného navazování na historické dědictví zcela zapovězeny.

Klasickou siluetu města mění především výškové objekty. V menších městech jsou to nejčastěji průmyslové a zemědělské stavby. Samostatnou kapitolou je výstavba sídlišť. V poslední době je to pak výstavba nákupních center. Tyto objekty bývají velmi rozlehlé a časem se z nich stávají skutečná centra dění. Tento trend je celosvětový a jeho negativní důsledky jsou předmětem mnoha studií, konferencí a publikací.

5.4 Zohlednění historického měřítka

Záměrně uvádíme zohlednění měřítka, protože nepovažujeme za správné jeho kopírování. Je dobré při výškových omezeních udělat prognózu vývoje centra s ohledem na dynamiku jeho rozvoje. Držet se totiž přísné zásady „nevyčnívat“ může být krátkozraké.

Budova posluchárny v Maastrichtu, architekt Jo Coenen

Měřítko objektu, bloku, ulice je odvozeno ze společenského postavení objektu, majitele a města vůbec.

Začlenění do měřítka okolí rovněž znamená respektovat dějiny vzniku bloku. Tento úkol není splněn pouhým přenesením modulu na novou budovu. O zdařilém začlenění lze mluvit jen tehdy, pokud nová budova má zároveň své vlastní měřítko.

Dnes se stalo téměř pravidlem udržovat stejné výšky říms a objektů vůbec. Ne vždy je to však jednoznačně nejlepší řešení, protože působí často fádním dojmem. Podíváme-li se pozorně například na fasády gotické řady domů, rozhodně nemůžeme říci, že jde o monotónní řadu. Zde samozřejmě hrají důležitou roli hřebeny kolmé k čelní fasádě. Přikláníme se tedy k větší výškové rozmanitosti nových objektů.

Největším problémem bývá začlenit budovu o velkém objemu. Jak dobře vsadit rozlehlý objekt do drobného historického měřítka, je předmětem mnoha zadání a rovněž studentských prací. Objekty menších parametrů stavěné na úzké parcele jsou často lépe uchopitelné.

Aula s 500 sedadly je zapuštěna a střecha ozeleněna, Franz Pesch, Neues Baunen in historischer Umgebung.

Najdeme hodně příkladů zdařilého srůstání velkých novostaveb a drobně členěného okolí. Velmi často jsou objemné budovy zapuštěny i několik pater pod úroveň terénu. Předtím, než se velké objekty začlení do historické stavební struktury odpovídající jiným měřítkům, mělo by se zkoumat, nelze-li část prostorového programu umístit do nevyužitých starých budov. Potom jsou ještě nutné rozšiřující budovy, zpravidla jednodušeji integrovatelné než celý prostorový program. Začlenění velkých budov se podstatně usnadní, jestliže poloha stavebního tělesa obnoví nebo nově vytvoří kontury uličních prostorů a náměstí.

Členění stavebního tělesa se však musí rozvíjet zevnitř. Pouze povrchní rytmizace fasády vede často ještě k horším výsledkům než velký objem dobře zasazený do scény.

Musíme ale připomenout, že reprezentační a významné stavby svou monumentalitou podtrhují svůj význam.

5.5 Konstrukce fasád
Pohybujeme-li se v historické části města, vnímáme především vnější vzhled budov. Zvláště dnes je tato poznámka aktuální, uvědomíme-li si, že je to často to jediné, co z památky zbylo. Uspořádání oken, dveřních otvorů, střechy a dekorativních prvků rozhoduje o tom, zda obraz města působí harmonicky. Strukturou fasády, jejím vertikálním a horizontálním členěním může být vytvořen vyvážený vztah mezi budovami různých historických epoch, i když se v konstrukci, materiálu a barvě zřetelně odlišují. Jak dokládají mnohé historické objekty, lze převzetím horizontálních a vertikálních členících prvků dosáhnout toho, že i velké novostavby splynou se svým okolím. Při moderním řešení historického sousedství spočívá interpretace poznaných výtvarných principů v interakci přejímání a abstrakce. Nejdůležitějšími referenčními body jsou přitom osy oken, řád sloupů, arkády, portál, dělení fasád a rozměry otvorů. Přitom tyto prvky se jen nekopírují

Dostavba banky ve Frankfurtu n./M.

do novostavby, nýbrž jejich řád se přenáší do moderního tvaru, do moderní konstrukce a do moderního materiálu.

5.6 Pohled z ptačí perspektivy
Jsou pozoruhodné pohledy na město z velké výšky. Náhle vše vypadá úplně jinak. Zcela se změnilы barvy, parametry a atmosféra. Dříve podkroví nebývala obývána, ale pouze odvětrávána. Víkře bývaly obvykle velmi malé a také dosti dekorativní. Dnes aktuální požadavky na využívání podkroví nekorespondují s původními návrhy, a proto jsou předmětem sporů o jejich architektonické formě.

Dalším zajímavým bodem jsou krytiny. Dnes můžeme vybírat z mnoha druhů a barev a byla by asi škoda omezovat se pouze na klasické materiály. Krajinu střech z pálené krytiny, která u nás bývala ve městech tak obvyklá, můžeme považovat za vysoce estetickou. Dnes je stále obtížnější zachovat tento půvabný obraz nebo jej dokonce dále rozvíjet. Ekonomické požadavky nás nutí využívat objekty až do střešních prostor a často také budovat nadstavby. Střešní okna nejsou obvykle památkáři povolena a prosvětlení se musí řešit vikýřovými okny. V případě, že je jejich tvar vhodně zvolen, je možné jej akceptovat. Často se však nabízí otázka, zda by vhodně osazené střešní okno nepůsobilo méně rušivě.

Při navrhování centra pro staré lidi v Lemgo bylo obtížným úkolem začlenit relativně velký komplex novostaveb do historického městského jádra. Nápadným znakem dlouhých úzkých staveb jsou sedlové střechy pokryté taškami. Aby se vyhnuli ne hospodárnému objemu střechy, navrhli architekti Aur a Seber štítové domy využívané v jedné úrovni a zpřístupněné zasklenou spojovací chodbou. Tak získává každá z obytných zón na obou stranách vlastní sedlovou střechu. Do ulice obrácené úzké bílé štíty nabývají bez podbízení vztah k střešní krajině historického jádra.[16]

5.7 Jak oddělit nové a staré
Potřebujeme-li spojit dva odlišné objekty, můžeme mezi ně vsadit sjednocující prvek, který by měl být spíše neutrální. K tomuto účelu se velmi často používají schodiště a chodby s prosklenou fasádou. Někdy je použit stejný typ opláštění (omítka), ale obvykle s jiným lícovým povrchem (hladká, drásaná), než je na obou objektech.

Podobně se architekti vypořádávají s objekty v prolukách, když musejí navázat na sousední stavby. Komunikační prostory se změnou výškových parametrů mezipodest se přímo k tomuto účelu nabízejí.

Transparentní fasáda nádraží v Londýně

Mají-li se staré objekty a nové budovy spojovat v úrovních všech podlaží, nelze koncepci ustupující mezistavby vždy uskutečnit. Ne vždy lze vytvořit spáru nebo spojovací článek. U řadových budov se někdy nelze vyhnout výškovým skokům u výšek podlaží, parapetů a oken. Zde je pak možné pokračovat v osách a proporcích a převzít důležité výtvarné referenční body (římsy, výšky vstupu). Není-li to možné, lze mezi rozdílnými architekturami navrhnout příčné postavené tenké stěny nebo úseky fasád bez oken.

5.8 Materiál a konstrukce
Historické stavební materiály byly darem krajiny. Teprve se zlepšením dopravních možností se začaly stírat regionální hranice. Adolf Loos píše: „Je něco zvláštního ve stavebním charakteru města (...). Gdaňské stavby z režného cihelného zdiva by ihned ztratily svou krásu, kdyby byly zasazeny do vídeňské půdy. Ať se nemluví o síle zvyku. Neboť to má zcela určité důvody, proč Gdaňsk je městem režného zdiva a Vídeň městem vápenné omítky.“[17]

Osazení mrakodrapu do městské struktury, Commerzbank ve Frankfurtu n./M.,mistrovské dílo Normana Fostera, zahrnující téměř všechny dřive uvedené principy

Soudobá architektura v historickém prostředí (Sborník referátů ze dvou konferencí), vydala ABF Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, nakladatelství ARCH, Václavské nám. 31, 111 21 Praha 1, vydání první, Praha 1994, str. 20

Hrůza J., Blok architektů a výtvarníků, Soudobá architektura v historickém prostředí (Sborník referátů ze dvou konferencí), vydala ABF Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, nakladatelství ARCH, Václavské nám. 31, 111 21 Praha 1, vydání první, Praha 1994, str. 5

Norberg-Schulz Ch., GENIUS LOCI, vydal Odeon, Praha 1994, vydání první, str. 5

Norberg-Schulz Ch., GENIUS LOCI, vydal Odeon, Praha 1994, vydání první, str. 8

Halík P., Kratochvíl P., Nový O., Architektura a město, vydala Academia, Praha 1996, str. 9

Halík P., Kratochvíl P., Nový O., Architektura a město, vydala Academia, Praha 1996, str. 10

Norberg-Schulz Ch., GENIUS LOCI, vydal Odeon, Praha 1994, vydání první, str. 18

Mitscherlich A., Die Unwirtlichkeit unserer Städte, Frankfurt/Main 1965

Keller R., Bauen als Umweltzerstörung, Zürich 1973

Gruber K., Die Gestalt der deutschen Stadt, München 1983, str. 102

Pesch Fr., Neues Baunen in histor. Umgebung, R. Müller, Köln 1995, str. 11

Kibic K., Blok architektů a výtvarníků, Soudobá architektura v historickém prostředí (Sborník referátů ze dvou konferencí), vydala ABF Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, nakladatelství ARCH, Václavské nám. 31, 111 21 Praha 1, vydání první, Praha 1994, str. 29

Riedl D., Rekonstrukce histor. jader měst, VUT v Brně, 1987, str. 16

Riedl D., Obec architektů, Česká architektura 1945–1995, vydala Obec architektů jako katalog ke stejnojmenné výstavě v Galerii J. Fragnera, Praha 1995, str. 35

Nový O.: Architektura a město, vydala Academia, Praha 1996, str. 114

Pesch Fr.: Neues Baunen in histor. Umgebung, R. Müller, Köln 1995, str.3 8

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Mnohé historické stavební materiály jsou velmi drahé, a proto jsou používány jen výjimečně. Další prožívají svou renesanci. Nesmíme se ale bát zcela moderních, a tedy neobvyklých prvků a postupů. Sázkou na jistotu je tradiční přírodní materiál v soudobém tvarosloví.

Staré a nové

Poznámky

1. Baše M., Blok architektů a výtvarníků, Soudobá architektura v historickém prostředí (Sborník referátů ze dvou konferencí), vydala ABF Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, nakladatelství ARCH, Václavské nám. 31, 111 21 Praha 1, vydání první, Praha 1994, str. 20

2. Hrůza J., Blok architektů a výtvarníků, Soudobá architektura v historickém prostředí (Sborník referátů ze dvou konferencí), vydala ABF Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, nakladatelství ARCH, Václavské nám. 31, 111 21 Praha 1, vydání první, Praha 1994, str. 5

3. Norberg-Schulz Ch., GENIUS LOCI, vydal Odeon, Praha 1994, vydání první, str. 5

4. Norberg-Schulz Ch., GENIUS LOCI, vydal Odeon, Praha 1994, vydání první, str. 8

5. Halík P., Kratochvíl P., Nový O., Architektura a město, vydala Academia, Praha 1996, str. 9

6. Halík P., Kratochvíl P., Nový O., Architektura a město, vydala Academia, Praha 1996, str. 10

7. Norberg-Schulz Ch., GENIUS LOCI, vydal Odeon, Praha 1994, vydání první, str. 18

8. Mitscherlich A., Die Unwirtlichkeit unserer Städte, Frankfurt/Main 1965

9. Keller R., Bauen als Umweltzerstörung, Zürich 1973

10. Gruber K., Die Gestalt der deutschen Stadt, München 1983, str. 102

11. Pesch Fr., Neues Baunen in histor. Umgebung, R. Müller, Köln 1995, str. 11

12. Kibic K., Blok architektů a výtvarníků, Soudobá architektura v historickém prostředí (Sborník referátů ze dvou konferencí), vydala ABF Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, nakladatelství ARCH, Václavské nám. 31, 111 21 Praha 1, vydání první, Praha 1994, str. 29

13. Riedl D., Rekonstrukce histor. jader měst, VUT v Brně, 1987, str. 16

14. Riedl D., Obec architektů, Česká architektura 1945–1995, vydala Obec architektů jako katalog ke stejnojmenné výstavě v Galerii J. Fragnera, Praha 1995, str. 35

15. Nový O.: Architektura a město, vydala Academia, Praha 1996, str. 114

16. Pesch Fr.: Neues Baunen in histor. Umgebung, R. Müller, Köln 1995, str.3 8

17. Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Loos A.: Trotzdem, Unveränderter Neudruck der Erstausgabe von 1931, Wien 1982, str. 111

Staré a nové

Použitá literatura

Halík P., Kratochvíl P., Nový O., Architektura a město, vydala Academia, Praha 1996

Halík P., Kratochvíl P., Nový O., Architektura a město, vydala Academia, Praha 1996

Blok architektů a výtvarníků, Soudobá architektura v historickém prostředí (Sborník referátů ze dvou konferencí), vydala ABF Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, nakladatelství ARCH, Václavské nám. 31, 111 21 Praha 1, vydání první, Praha 1994

Norberg-Schulz Ch., GENIUS LOCI, vydal Odeon, Praha 1994, vydání první

Pesch Fr.: Neues Baunen in historischer Umgebung, R. Müller, Köln 1995

Riedl D. : Rekonstrukce historických jader měst, VUT v Brně, 1987

Zatloukal P.: Brněnská okružní třída, Památkový ústav v Brně, Brno 1997

Sedlák J.: Architekt Bohuslav Fuchs 1895–1972, Město Brno – odbor Magistrátu města Brna, Brno 1995

Revue slovenskej architektúry: Projekt – Nová tvorba v historickom prostredí, Bratislava 1/2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Peřínková M.: Soudobá tvorba v historickém prostředí malého města, doktorská práce, Brno 2000

Viktor Šabík

Pamäť

*1969
architekt

Fakultu architektúry v Bratislave absolvoval na Katedre experimentálnej a ekologickej tvorby v roku 1993. V roku 1992 absolvoval Letnú školu architektúry v Liberci (Jiří Suchomel, Mirko Baum). Po absolvovaní štúdia externe spolupracoval s architektonickými kancelárkami. V roku 1996 založil ateliér BARAK architekti, ktorý najskôr pôsobil v Bratislave a od roku 2004 v Nitre. Od roku 1996 je dvorným architektom kaštieľa v Mojmírovciach. Areál kaštieľa postupne prechádza adaptáciou na hotelové a kongresové centrum podľa vopred vypracovaného programu. V roku 2004 bol ateliér BARAK vybraný do európskeho projektu WONDERLAND – asociácie európskych architektonických ateliérov. Pracovnou metódou ateliéru je skúmanie „Genialoci“ pri spracovaní každej zákazky a diskurz na tému kritická architektúra. Práce ateliéru sú publikované v odborných časopisoch ARCH, A10, EUROSTAV.

Táto prednáška bola pripravená pre Letnú školu architektúry v Plasoch, ktorá mala tému „Staré nové“. Ide o výber z prác ateliéru Barak architekti za posledných 8 rokov.

Tento ateliér som založil v roku 1996 v Bratislave a išlo o voľné združenie architektov. V roku 2004 som ateliér presunul do Nitry – mimo centra. Tu sa zaoberám skúmaním Genia loci a kritickou architektúrou a jej realizáciou v slovenských reáliách. Sídlo ateliéru je v priestoroch barokového františkánskeho kláštora na Nitrianskom hrade. Od roku 2004 je ateliér súčasťou asociácie WONDERLAND – network rôznych typov európskych architektonických praxí. Účasť v tomto putujúcom projekte mi veľmi pomohla pri reštarte ateliéru mimo tradičného slovenského architektonického centra.

Pamäť je univerzálna vlastnosť miesta kdekolvek na zemi. Je previazaná s konkrétnou polohou, históriou a pôsobením človeka v súčasnosti.

Prezentované realizácie a architektonické štúdie dokumentujú môj pohľad na tento fenomén a jeho interpretáciu vo vzťahu so súčasnosťou.

01 Kazematy na Nitrianskom hrade – prezentácia archeologických nálezov, 2006
V priestoroch barokového systému opevnenia Nitrianskeho hradu sa nachádza priestor kazemát – dutín v hradbách, ktoré slúžili obrancom hradu ako palebné komory chrániace kanónmi vstup do hradu. V období od roku 1990 do roku 2005 išlo o jediné miesto v hradnom komplexe, kde bol možný archeologický výskum. V priestore palebnej komory sa podarilo odkryť systémy opevnenia hradu od Veľkomoravskej ríše až po renesanciu. Prehliadka je zorganizovaná pomocou svetla. Návštevníci sú privádzaní svetelnou stopou umiestnenou v podlahe po ľavej strane; hlavná expozícia sa nachádza na pravej strane. Samotná prezentácia prebieha v palebnej komore kazemát a je to akýsi most ponad diery v čase. Skupina návštevníkov stojí na sklenenom moste a výklad kustóda prebieha z pevného stanoviska oproti vstupu pomocou svetelnej réžie, ktorá vykresluje jednotlivé etapy opevnenia.

02 Prezentácia stredovekej fresky v katedrále Nitrianskeho hradu, 2013
Katedrála Nitrianskeho hradu je nádherná sakrálna stavba, ktorá vznikala v priebehu 11. až 17. storočia. Všetky etapy – od

románskeho slohu až po barokový – sú krásne čitateľné hlavne zvonka, nakoľko interiéry boli barokovo upravené v poslednej fáze úprav kostola. Reštaurátori počas prác objavili v dolnom kostole fresku zo 14. storočia. Jej autorom je maliar z okolia Florencie. Ide o jedno z najvzácnejších diel z tohto obdobia v strednej Európe. Kvôli prezentácii in situ bolo potrebné premiestniť ranobarokový oltár Snímanie z kríža, umiestnený pred sekundárnou stenou rozdeľujúcou pôvodný objem kostola.

Prezentácia fresky a archeologických nálezov je opäť založená na architektúre svetla. Nové intervencie sú materializované v úzkej spolupráci s historikmi, archeológmi a reštaurátormi. Stopy na ústrednej stene sú zachytením archeologických stôp menzy. Budú materializované v skle rovnako ako všetky nové intervencie – zábradlie, dvere a vitrína pred gotickým kamenným segmentom.

03 Studňa v priestore pod schodiskom – toalety v kňazskom seminári na Nitrianskom hrade, 2009
V objekte seminára objavili pod schodmi pri rekonštrukčných prácach studňu, ktorá zásobovala seminár vodou. Studňu, ktorá

FOTO J. HAUSKRECHT

sa po vyčistení znova naplnila vodou, sme zakomponovali do podlahy – cez zasklenie je vidno vodnú plochu. V objekte seminára sa nachádza diecézna knižnica – jedna z najstarších na Slovensku – obsahujúca vyše 66.000 knižných zväzkov. Tento moment bol jedným z východiskových pri stvárňovaní ornametov použitých na zaskleniach a vytvárajúcich charakteristické prvky interiéru toaliet. Použité boli fragmenty latinského textu jednej z najstarších kníh z archívu.

04 Mestská športová hala Nitra, 2003–2009
Pozemok pre stavbu športovej haly sa nachádza na rozhraní medzi zástavbou štvrte rodinných domov a zástavbou sídliska vznikajúceho v osemdesiatych rokoch 20. storočia.

Neo Rauch, predstaviteľ lipskej maliarskej školy, bol jedným z hlavných inšpiračných zdrojov pri práci s týmto objektom. V niektorých svojich dielach rieši sociálny konflikt typický pre mestské sídliská – prisťahovalectvo vidieckeho obyvateľstva do mesta. Sídlisko Klokočina, kde sa nachádza športová hala, bolo v období svojho vzniku presne takýmto sociálnym laboratóriom. Práca Nea Raucha s objemami a rôznymi veľkosťami figúr, mnohé dejové línie a farebnosť boli východiská, s ktorými som pracoval. Celý objem objektu je rozčlenený na tri časti. Najvyšší objekt obsahuje hlavný hrací priestor. Je to vysoká hala; vysoké okná hovoria o tom, že je to jednopodlažný priestor. Ďalší objem je dvojpodlažný betónový skelet a obsahuje obslužné priestory. Najmenší letiaci kváder – „šupík“ je postavený na šikmých stĺpoch – nohách a dáva celej kompozícii dynamiku. Farebnosť športovej haly vychádza z miestnych farieb – celé sídlisko bolo v čase vzniku bordové a táto farba pomaly, s pribúdajúcimi veselými farbami zateplovacích systémov mizne. Belasá farba je z vlajky mesta Nitra.

05 Cheese house, 2006–2008
Mostná ulica tvorí podnož Nitrianskeho hradu. Je to jedna z najstarších ulíc v meste a jediná, ktorá má svoje meno už niekoľko storočí. Prieluka medzi existujúcimi domami bola veľkou výzvou. Pôvodný návrh fasády bol materializovaný v MAX doske. Pamiatkový úrad zamietol tento návrh, avšak investor bol natoľko zbláznený do projektu, že nás podržal. Podmienkou začatia prác bol archeologický prieskum. Pri tomto prieskume bola na parcele nájdená zostava garbiarskych jám. Mostná ulica bola

kedysi remeselnou ulicou plnou rôznych dielní. Tento nález mi výrazne pomohol v argumentácii pred veľkou pamiatkarskou porotou, nakoľko stopa po jamách veľmi nápadne pripomínala navrhnutú fasádu. Pisomné stanovisko pamiatkarov obsahovalo aj podmienku, že musí byť čitateľné pravouhlé stvárnenie fasády. Toto stanovisko viedlo k hľadaniu transparentnej prednej fasády a vyjadreniu výrazu domu cez prizmu vrstvenia. Ako najpriateľnejšie sa ukázalo použitie materiálu Plexiglas. Tento materiál bol v exteriéri použitý len na olympijskom štadióne v Mníchove a na Kunstshale v Grazi. Výrobca nám odmietol dať súhlas na použitie v tomto kontexte, nakoľko ide o materiál vyvinutý hlavne pre interiér, a navyše sa obával perforácie (vietor, turbulencie, vysoká tepelná rozťažnosť – Plexiglas je organický materiál). Museli sme podstúpiť testy vo veternom tuneli v Slovenskej akadémii vied – pre tento účel bol vyhotovený funkčný fragment fasády v mierke 1:1. Testy trvali mesiac a fasáda mohla ísť do výroby.

06 Multibridge – homage to Vladimír Dedeček, 2008
Nitra bola v minulosti veľmi kozmopolitné mesto. Žila tu početná maďarská a židovská komunita. V rámci projektu Európske hlavné mesto kultúry bol predstavený projekt Nitra – multibridge. Multibridge ako symbol prepájania, hľadania súvislostí a prepájania na rôznych úrovniach. Náš návrh informačného centra bol súčasťou tohto ambiciózneho projektu a ide o poctu Vladimírovi Dedečkovi, autorovi mnohých slávnych stavieb. Ikonickou stavbou Nitry je Poľnohospodárska univerzita so svojou aulou. Nachádza sa na ohybe jedného z hlavných mestských bulvárov. Tento bulvár prechádza aj cez najrušnejšiu mestskú križovatku. Ide o veľmi exponovaný bod. Nad týmto miestom sa mal nachádzať objekt multibridge, superštruktúra preklonujúca dopravnú tepnu a spájajúca rôzne úrovne pomocou rámp. Mal sa tu nachádzať meeting point – infocentrum, ktoré malo meniť farbu pomocou LED osvetlenia podľa podujatí prebiehajúcich v meste a vysielat informáciu do okolia.

07 Staré divadlo, Nitra
Staré divadlo sa nachádza v objekte bývalej sokolovne. Za prvej republiky sa tu nachádzali telocvične a pôsobil tu aj amatérsky divadelný spolok. Ruská armáda počas bombardovania Nitry v roku 1945 vážne poškodila objekt Mestského divadla na námestí, kde sídlil profesionálny súbor. V päťdesiatych rokoch došlo k rozhodnutiu, že sokolovňa bude rozdelená na prevádzku

kina a divadla – sídlo Divadla Andreja Bagara. V roku 1992 bolo z budovy presťahované DAB do novostavby a do sokolovne bol presťahovaný súbor bábkového divadla; kino bolo zrušené a divadlo dostalo k dispozícii dve sály – divadelnú a experimentálnu. Priestory boli počas štyridsiatich rokov adaptované do takej miery, že v roku 2007, kedy bola vypísaná súťaž na vytvorenie bezbariérového prístupu do oboch sál, nebolo možné rozpoznať pôvodné členenie vstupných vestibulov.

Náš návrh spočíval v obnovení komunikačných a spoločných vstupných priestorov do oboch sál. Stavali sme tu búraním; znovu bol obnovený celý pôvodný komunikačný systém zaujímavo riešeného schodiska a objekt preskleného výťahu bol integrovaný do objemu vstupných vestibulov. Celkovo bol pôvodný projekt zmenený sedemkrát, pretože rozpočet bol pevný a riešenie sme museli prispôbovať finančnému stropu. Kľúčovým prístupom bolo zapojenie všetkých nájdených fragmentov do celkového riešenia, prevzdušnenie a presvetlenie interiérov. Zámerom bolo vytvorenie slávnostnej a trochu dekadentnej atmosféry, prinavrátenie sviatočného pocitu pri návšteve kultúrneho stánku.

08 Hotel Mikado, Nitra
Ide o konverziu bývalej továrne na kongresový hotel. Intervencia prebehla formou nadstavby, adaptácie a dostavieb. V hlavnej budove sa nachádza ubytovací blok a reštaurácia na prízemí. Od ulice delí celý areál tzv. Dom plot – v týchto priestoroch sa nachádza technický blok a kongresová sála s denným barom a predsálou s veľkým oknom do rušnej ulice. Od priestoru mestského cintorína areál oddeľuje objekt wellness zariadení hotela. Tento blok je s hlavnou budovou prepojený preskleným mostíkom. Mikado je metafora pre rozhrkanie hmôt celého areálu. Ich vrstvenie, prekryvanie a prepájanie je základnou premisou pri komponovaní celej figúry.

09 Škola Tulipán, Nitra
Táto škola vznikla v šesťdesiatych rokoch v mestskom parku. Ide o areálový komplex zložený z pavilónov, pôvodne prepojených pergolou. Ide o koncept dovezený z Holandska, preto sa celá škola volá Tulipán. Realizácia bola uvažovaná ako dočasná stavba na dvadsať rokov, a tomu bol podriadený aj výber materiálov a detailov. V roku 2006 statik uzavrel dva zo šiestich pavilónov a bola nariadená asanácia

FOTO DANIEL VESELSKÝ

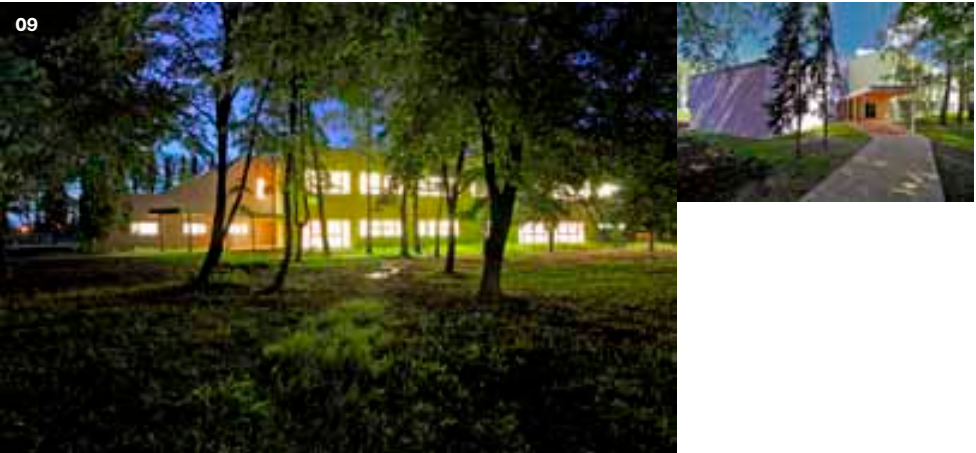

FOTO DANIEL VESELSKÝ

FOTO DANIEL VESELSKÝ

FOTO FRANTIŠEK KOLÁŘ

VIZUALIZACE BARAK ARCHITEKTI

FOTO DANIEL VESELSKÝ

FOTO VIKTOR ŠABÍK

FOTO DANIEL VESELSKÝ

VIZUALIZACE BARAK ARCHITEKTI

FOTO LUBO STACHO

FOTO DANIEL VESELSKÝ

telocvične. Celá pergola bola rozobraná kvôli tomu, že bola zhotovená z azbestu.

Nový pavilón – jediný, ktorý sa podarilo zrealizovať z veľkolepého zámeru Škola tretieho tisícročia, reflektuje fakt, že ide o školu Tulipán. Toto bolo základným postulátom pri formovaní konceptu – celá figúra sa dynamicky rozvíja smerom k vstupu, kde sa zároveň formou alúzie na pergolu symbolicky napája na ostatné pavilóny. V exteriéroch aj interiéroch boli použité živé farebné kombinácie, ktoré reflektujú jednak fakt, že tulipán je kvet, ktorý má mnoho farebných mutácií a zároveň fakt, že slovenské školstvo sa nachádza vo veľmi smutnej etape. Za posledných dvadsaťpäť rokov vznikol mizivý počet nových škôl, čo je v ostrom kontraste so šesťdesiatymi a sedemdesiatymi rokmi minulého storočia. Zároveň je to kritický pohľad na skutočnosť, že pri verejných stavbách uprednostňujeme lacné materiálové riešenia pred trvácny – pôvodný koncept hovoril o drevenom obklade.

10 Vstupné priestory a kolumbárium, mestský cintorín, Nitra
Revitalizovaný priestor – námestie pred najväčším nitrianskym cintorínom je poňaté ako interpretácia cesty, ako priestor na rozhraní. Špirála, tunel a polopriepustná membrána kolumbária, domu bez strechy. Kolumbárium sa nachádza v polohe pri múre cintorína a celý priestor je akousi prechodnou štruktúrou medzi svetom živých a mŕtvych. Tunel, opretý o perforovanú stenu kolumbária, je vlastne žardiniérou – bude porastený ružami.

11 Revitalizácia mlyna, Preselany
Objekt mlyna pochádza z tridsiatych rokov minulého storočia a v reštitúcii bol vrátený rodine zakladateľky. Celá stavba, založená na systéme drevených pilót, bola postavená na teréne, kde bolo podmáčané podlažie. Pri regulácii rieky došlo k odkloneniu vodného toku, vysušeniu podlažia, drevo spráchnivelo a mlyn čiastočne deštruoval. Rovnaká situácia by nastala aj v prípade, ak by kláštor v Plasoch prestal mať zatopený základový drevený rošt.

Rozhodnutie rekonštruovať mlyn padlo po nehode majiteľa mlyna a jeho manželky, keď prepadli cez práchnivé drevené stropy a boli hospitalizovaní v nemocnici. Súčasťou rozhodnutia bolo aj vytvorenie vodnej plochy okolo mlyna.

Pri rekonštrukcii tohto objektu som zvolil citlivý prístup ponechania pôvodnej stavebnej substancie v maximálnej možnej miere, rozčlenenie objemu na dva logické dispozičné bloky a vytvorenie nových intervencií v podobe veľkých okenných otvorov, balkóna na treťom podlaží, vstupného objektu, objektu technologického velína, drevených plošín okolo jazera a objektu kolesa.

12 Informačné a tréningové centrum, JE Mochovce
Informačné centrum Slovenských elektrární sa nachádza pred bránami celej jadrovej elektrárne – v polohe „ante portas.“ Celý program je zorganizovaný do jedného bloku, v centre ktorého sa nachádza kongresová sála presvetlená bazilikálnym spôsobom – cez valcový strešný svetlák. Z jadra celej kompozície sú vytiahnuté štyri portály, ktoré poskytujú výhľady na štyri svetové strany a rôzne situácie (história – kostol, jediná stavba ktorá sa zachovala, chladiacie veže, bloky JE, administratívne centrum JE). Prevádzka je rozdelená na tri časti – infocentrum, kongresové centrum, administratíva.

Vonkajší plášť budovy je poňatý ako jeden monolit, z ktorého je vysunutých päť elementov – štyri portály a jeden valec presvetlenia. Celý kubus je materializovaný v skle, päť elementov v ušľachtilom kove. Zásadné veci – interpretácia okolia – sa odohrávajú ako v celom riešení konceptu, tak aj v stvárnení interiérov. Je tu interpretovaná chladiarenská veža – v troch pozíciách. Jedna situácia je v premietnutí osvetľovacieho valca do konvexno-konkávnej figúry ústrednej steny auditória, druhá v kruhových presvetľujúcich svetlíkoch a tretia v pretlakovej štruktúre, ktorá sa nachádza v expozícii. Samotné vnútorné riešenie poskytuje sériu zážitkov citujúcich fragmenty priestorov vo vnútri elektrárne.

Na týchto niekoľkých projektoch som sa snažil priblížiť metódu, ktorú pri práci používam. Som presvedčený o tom, že ktorékoľvek miesto na zemi obsahuje v sebe množstvo informácií – pamäť a je na nás – autoroch, ako sa tohto fenoménu zhostíme, ako budeme miesto intrepreatovať pre budúcnosť. Ako transformujeme dedičstvo po predkoch do nových materiálov a súčasného jazyka. Či budeme arogantní, alebo budeme s pokorou pracovať na Diele.

Václav Štojd

Nové ve starém

aneb Míra autenticity

*1982
architekt

Absolvoval Fakulty architektury VUT v Brně. V letech 2006–2007 studoval na ETSAM v Madridu. Od roku 2008 pracuje v ateliéru Knesl + Kynčl architekti. Kancelář založili v roce 2001 Jiří Knesl a Jakub Kynčl. Zabývá se územním plánováním, urbanismem a architekturou v celé šíři – tj. od výzkumu přes projektování až po autorské dozory. Kancelář sídlí v Brně a v současné době čítá přibližně 20 architektů a dalších spolupracovníků. Autory v knize prezentovaných návrhů jsou Jiří Knesl, Jakub Kynčl, Josef Hajný, Zuzana Morávková, Václav Štojd a Jan Tesárek.

01 FOTO ARCHIV AUTORŮ
02 FOTO TOMÁŠ RASL
03 FOTO RADEK BRUNECKÝ
04 FOTO TOMÁŠ RASL
05 FOTO ARCHIV AUTORŮ

Jaké jsou skutečné historické hodnoty a jak na ně reagovat? Jakou roli hraje odvaha, a jakou naopak pokora a respekt k tradici? V současném prostředí jsou mantinely mnohdy vymezeny ochranou památek natolik, že pro stanovení vlastní míry autenticity nezbývá prostor. Pro samotný výsledek může být přitom jakékoli dogma velmi nebezpečné. O to víc pokud je definováno těmi, kteří interpretují vztah historie a současnosti jako čistě antagonistický. Těmi, pro které se vše staré stává automaticky cenným (a tudíž vyžadujícím ochranu) a vše nové vnímají jako škodlivé a nebezpečné. Těmi, kteří chápou vztah tradice a moderny jako odvěký souboj dobra a zla namísto uvědomění si toho, že jedna bez druhé nemohou existovat.

Obecně lze říci, že pouze ten, kdo si je vědom tradice, zná ji a váží si jí, dokáže vytvořit něco skutečně moderního (nikoli módního). Není však ke správnému pochopení tradice nutná znalost moderního jazyka a jeho možností a aplikace? Možná právě tato znalost je předpokladem pro schopnost na tradici adekvátně reagovat a pracovat s ní. Nejlepší díla své doby byla ostatně často velmi avantgardní a v době vzniku jistě přinejmenším „současná“.

Pouze pochopení tradice i moderny jako dvou částí jednoho celku může být klíčem ke stanovení skutečných hodnot, v dnešní společnosti často definovaných příliš automaticky, nebo naopak naprosto relativizovaných.

Ve městě Uherské Hradiště se ze série několika drobných zadání, která se zpočátku zdála být spíše úkolem pro restaurátory než architekty, vyvinula zajímavá spolupráce s překvapivým výsledkem. Toto vše bylo možné snad právě díky chápání tradice a moderny jako součástí téhož. Ve společném dialogu náš ateliér často představoval vedle role tvůrce i roli mediátora mezi jednotlivými aktéry (politiky, úředníky, památkáři, historiky, designéry). Velmi překvapivá (a v praxi ateliéru vzácná) byla skutečnost, že jsme zde často stáli na jedné straně právě s místními památkáři. Díky konstruktivní diskuzi se totiž ukázalo, že nám mnohdy jde o společnou věc, být možná její nesprávná počáteční definice může způsobit až téměř bábelské zmatení jazyků. Výsledkem jsou tři realizace a několik příběhů s otevřeným koncem, ve kterých budou hrát další roli odvaha jednotlivých aktérů i ochota přijmout za svá rozhodnutí odpovědnost.

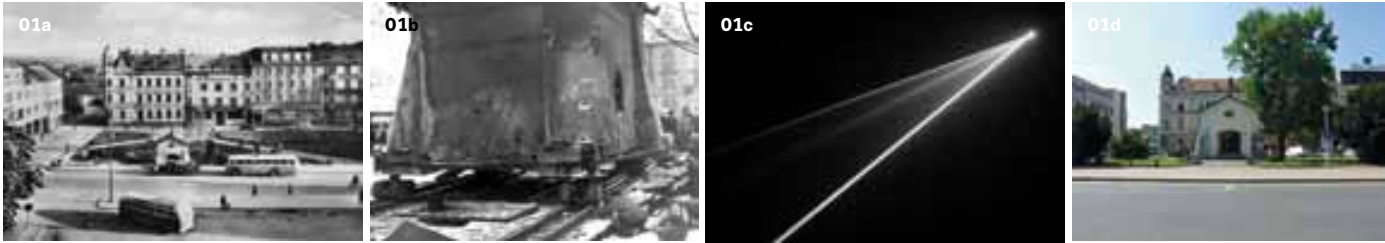

01 Obnova kaple sv. Šebestiána v Uherském Hradišti, projekt 2011
Barokní kaple svatého Šebestiána z roku 1715 se nachází v ochranném pásmu Městské památkové zóny Uherské Hradiště a je kulturní památkou. Na konci 60. let 20. století bylo rozhodnuto o přesunu kaple o devět metrů z důvodu úprav komunikací. V roce 1968 byla kaple zvednuta do výšky 1,5 metru a na speciálních vozících přesunuta na nově vybudovanou základovou desku. Tento přesun byl zároveň testem pro přesun kostela v Mostě v roce 1975. Další a dodnes poslední rekonstrukce kaple proběhla v roce 1997.

Účelem projektu byl návrh sanace odtržených a poškozených omítek a drobné opravy porušených či v minulosti špatně provedených stavebních prvků. Přidanou hodnotou mělo být optické otevření prostoru a instalace světelných paprsků uvnitř kaple symbolizujících šípy jako atribut sv. Šebestiána. Toto vše měl pokrýt milion korun získaný společně s titulem Historické město roku 2011, tuto částku však město nakonec investovalo jinde. Se znalostí osudu přesunutých kaple se může zdát úsměvné, že záměr světelné instalace ztroskotal na nemožnosti zrealizovat přípojku elektřiny.

Václav Štojd

02 Obnova obřadní síně v Uherském Hradišti, 2009
Obřadní síň v budově Městského úřadu na Masarykově náměstí v Uherském Hradišti je historický sál se štukovou výzdobou a nástěnnými malbami Joži Úprky z roku 1892 s tématy z dějin města. Na sál navazují prostory rautovny a přípravný. Celková obnova těchto prostor sestávala z dílčích úkolů: očištění výmalby stěn, kompletní restaurování oken a dveří dle zjištěného původního stavu, repase historického lustru, rekonstrukce původních dřevěných parketových podlah. Síň byla vybavena novým mobiliářem a do prostor byla zavedena klimatizace. V navazujícím prostoru byla na stěnách a stropě provedena celoplošná výmalba jako soudobá reinterpretace folklorních motivů navazujících na Úprkův secesní dekorativismus i původní historickou malbu válečkem. Zpočátku velmi kontroverzní návrh se přes počáteční nevoli úředníků podařilo překonat za podpory místních památkářů a dnes již bývalého starosty. Původně servisní prostor se tak stal v dialogu s historickou obřadní síní dalším prostorem pro konání společenských akcí, svateb či vítání občánků.

03 Obnova kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mařaticích, 2008–2013
Pozdně renesanční kostel s barokními prvky stojí v Mařaticích od roku 1614. Po přenesení hřbitova se stal hřbitovní kaplí města. Projekt řešil stavební úpravy kostela ve špatném stavebně technickém stavu. V rámci obnovy proběhly veškeré stavební úpravy od protivlhkostního a statického zajištění objektu přes kompletní výměnu instalací, oprav omítek, podlah a střešní krytiny až po osazení prvků mobiliáře (včetně během rekonstrukce nalezeného původního oltáře) a umístění výtvarných děl.

04 Obnova kaple sv. Rocha u Jarošova, 2009
Základním motivem obnovy je připomenutí původního barokního kostela z roku 1680, který byl vybudován jako poděkování za odvrácení morové epidemie, později Josefem II. odsvěcen a poté dvě století používán jako sklad munice ve vojenském prostoru. Torzo kostela tvoří dnešní kapli a zároveň představuje důstojné prostředí pro konání každoročních poutí. Prostor kaple se opticky otevřel v místě obnoveného vítězného oblouku, vybourané výplňové zdívo nahradila prosklená stěna chráněná zámečnický zpracovanou železnou mříží odkazující soudobým způsobem

k motivu slovácké krajky. Nově vybudovaný předprostor je ohraničen kamennou zídou, která kopíruje půdorysnou stopu obvodových zdí původního kostela.

Kaple se má v budoucnosti stát centrem plánovaného přírodně-kulturního a rekreačního areálu Parku Rochus, který počítá mimo jiné s vybudováním skanzenu slovácké vesnice, ekofarmy, environmentálního centra, umělého lyžařského svahu, přírodního labyrintu, křížové cesty nebo několika naučných stezek. Megalomanský projekt s finanční účastí loterijní společnosti Synot nutí mnohé ze zúčastněných stran k zamyšlení nad smyslem celého záměru.

05 Výšina sv. Metoděje, 2012–dosud
Výšina sv. Metoděje se nachází v jihovýchodní části města Uherské Hradiště. Centrem území je významná archeologická lokalita Sady „Špitálky“ úzce spjatá s počátky křesťanství na Moravě. Studie řeší celkové koncepční začlenění lokality do města, včetně návaznosti na širší územní souvislosti. Hlavní náplní území je městský park doplněný prezentací archeologické památky a s ní spojeného nového objektu muzea. Základní motiv parku tvoří kruhový

chodník lemovaný stromořadím, který prováže jednotlivé stávající i nově navržené pěší trasy a po svém obvodu vymezi 3 póly – 3 místa zastavení s rozdílnou funkční náplní – archeologické naleziště, muzeum a dětské hřiště jako doplněk obytné čtvrti v těsné blízkosti lokality. Součástí návrhu je důstojné řešení prostoru bývalého židovského hřbitova, umístění městského mobiliáře, osvětlení a informačního systému.

Předmětem zadání bylo především účelové řešení neadekvátní prezentace památky a jejího okolí u příležitosti cyrilometodějského výročí v roce 2013. Důslednost památkářů i odborníků ze Slováckého muzea však inspirovala město k tomu, aby se celou věcí zabývalo pečlivěji. Životaschopnost ambiciózního záměru nového městského parku a muzea ukážou následující roky. V současnosti probíhá realizace I. etapy, která zahrnuje zbudování části cest a realizaci atypického mobiliáře včetně osvětlení.

Miroslav Brýdl

Město Litomyšl a moderní architektura

Litomyšlský zázrak podle prof. Šváchy

Zámecký pivovar,
architekt Josef Pleskot

*1941
ekonom, starosta, radní

Vystudoval Ekonomickou fakultu Vysoké školy zemědělské Praha (1964) a Fakultu řízení Vysoké školy ekonomické Praha (1968). Poté pracoval jako ekonom v Potravinoprojektu Praha, středisko Litomyšl. V letech 1990–2002 byl starostou Litomyšle, jako člen rady města působil v období 1990–2010. Náměstkem hejtmana a radním Pardubického kraje pro kulturu a památky byl v letech 2000–2008. V roce 1990 spoluzaložil Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska a byl jeho předsedou a místopředsedou. V roce 1998 obdržel cenu časopisu Architekt za iniciativu a podporu při prosazování současné hodnotné architektury. V roce 1999 se podílel na přípravě přihlášky zámeckého areálu v Litomyšli na zápis na seznam památek UNESCO. V současné době organizuje Smetanovy výtvarné Litomyšle a Dny architektury v Litomyšli (tzv. Archimyšl).

FOTO ARCHIV MĚSTA LITOMYŠL

Po roce 1990 nastoupilo zcela jiné zastupitelstvo a samosprávy získaly nejen daleko větší pravomoci než za totality, ale také větší zodpovědnost. V té době se formovalo, jak rozvíjet města a obce na další období. Při mém nástupu do funkce starosty jsem připomněl citát Jindřicha Chaloupeckého: „Říká se, že architekt má vytvářet životní prostředí. To nestačí. Architekt má vytvářet duchovní prostředí. Město se má opět stát duchovní skutečností a umění nemá být pro několik šťastných, nýbrž součástí obce, jako jí bývalo. Vždycky.“ To bylo moje základní motto, kterým jsem se snažil řídit po dobu mého starostování i jako radní města Litomyšle. Základními zlomy byl příchod městské architektky Zdeňky Vydrové a dokončení územního plánu arch. Remlem v nových politických podmínkách.

V roce 1992 uspořádalo město vyzvanou architektonickou soutěž na domy čp. 70, 71 na Smetanově náměstí. Byly vyzvány 4 týmy, zvítězil arch. J. Pleskot, u památkářů však tento projekt neuspěl. To byl zásadní vstup renomovaného architekta do Litomyšle. Ještě předtím nakladatel Horáček přivedl do města arch. Hulce, který navrhl rekonstrukci tzv. Portmonea (dům s výmalbou J. Váchala).

Po dohodě s architektkou Vydrovou jsme upřesňovali územní plán územními plány zón jednotlivých částí města:

- bytovky proti nemocnici arch. Rudiš,
- ulice Havlíčkova arch. Burian,
- sportovní areál Černá hora arch. Burian,
- rodinné domy za nemocnicí arch. Vydrová.

Dále byl zpracován program regenerace městské památkové rezervace od architektů Hrůši a Pelcáka.

Důležitou dohodou v radě města bylo, že pozemky, které vlastní město, budou projektovány špičkovými architekty. Než pozemky město prodá, navrhne potenciálním investorům seznam architektů. Z něho si investor vybere architekta, předloží radě návrh řešení a po schválení návrhu radou je pozemek prodán k realizaci stavby. V 90. letech nastoupil jako vedoucí odboru výstavby a územního plánování Ing. Dokoupil. Jeho spolupráce s arch. Vydrovou a ostatními architekty pomáhala a pomáhá udržet kontinuitu nastoupené cesty spolupráce s významnými českými architekty. Ing. Dokoupil pochopil, co je současná moderní architektura, stala se

Nábřeží Loučné, architekt Josef Pleskot

Zámecká jízdárna, architekti Tomáš Hradečný, Jan Šépka, Petr Hájek

Veřejná prostranství – Smetanovo náměstí, architekti Aleš Burian, Gustav Křivínka

Shrnutí – proč litomyšlský zázrak:

- **Chuť rady, starosty i zastupitelstva města měnit město v nových politických podmínkách.**
- **Starostové Brýdl, Janeček, Kortyš spolupracovali s architektkou Vydrovou a s Ing. Dokoupilem z městského úřadu.**
- **Podařilo se přesvědčit podnikatele, soukromé investory a ředitele škol i muzea pro spolupráci se špičkovými českými architekty. Abychom toho dosáhli, město musí být vzorem při řešení svých realizací.**
- **Přesvědčit stavební úřad, jak bude postupovat při spolupráci s architektem města.**
- **Nebát se brát si dobré příklady v zahraničí.**
- **Na pozemcích města doporučit soukromým investorům seznam architektů, se kterými by měli spolupracovat.**
- **Důležité bylo najít podobné vidění (i lidské) s autory realizací, mezi mnou a architekty Vydrovou, Pleskotem a Burianem.**

- **Přesvědčit architekty, co město potřebuje, provádět architektonické soutěže nebo výběr architekta na základě kritérií stanovených radou města.**
- **Podstatnou věcí bylo přesvědčit okolí o správnosti této cesty, v zásadě starosta musí být trochu „cvok“ do architektury.**

Nový kostel, architekt Zdeněk Fránek

Vize pro Plasy — Letní škola architektury 2013

Autobusové nádraží, architekti Tomáš Rusín, Ivan Wahla

Kláštérní zahrady, architekti Zdeněk Sendler, Václav Babka, Radko Květ

Nový kostel, architekt Zdeněk Fránek

Kláštérní zahrady, architekti Zdeněk Sendler, Václav Babka, Radko Květ

Dvůr pedagogické školy, architekti Aleš Burian, Gustav Křivínka

Staré a nové

Bytové domy, architekt Josef Pleskot

Rodinný dům, architekt Martin Rudiš

Internát pedagogické školy, architekt Aleš Burian, Gustav Křivinka

Zámecký pivovar, architekt Josef Pleskot

Internát pedagogické školy, architekti Aleš Burian, Gustav Křivinka

Rodinný dům, architekt Petr Keil

Nový kostel, architekt Zdeněk Fránek

Městský bazén, architekt Antonín Novák

Rodinný dům, architekt Petr Keil

Kláštevní zahrady, architekti Zdeněk Sendler, Václav Babka, Radko Květ

Základní škola T. G. M., architekti Aleš Burian, Gustav Křivinka

Městský bazén, architekt Antonín Novák

Autobusové nádraží, architekti Tomáš Rusín, Ivan Wahla

Zimní stadion, architekti Aleš Burian, Gustav Křivinka

Kláštevní zahrady, architekti Zdeněk Sendler, Václav Babka, Radko Květ

Tribuna letního stadionu, architekti Aleš Burian, Gustav Křivinka

Zámecký pivovar, architekt Josef Pleskot

Bytový dům, architekt Josef Pleskot

Dvůr pedagogické školy, architekti Aleš Burian, Gustav Křivinka

Mobiliář, architekti Aleš Burian, Gustav Křivinka

Městský bazén, architekt Antonín Novák

Kláštevní zahrady, architekti Zdeněk Sendler, Václav Babka, Radko Květ

Nábřeží Loučné, architekt Josef Pleskot

Památník Z. Kopala, architekt Federico Diaz, Marián Karel

Zámecký pivovar, architekt Josef Pleskot

Mobiliář, architekti Aleš Burian, Gustav Křivinka

Jan Hendrych

Fenomém Dazio

*1951
architekt a pedagog

Po studiu architektury na Stavební fakultě ČVUT a AVU v Praze, doplněném studijním pobytem v belgických Antverpách, nastoupil v roce 1973 do Sportprojektu Praha, poté pracoval v letech 1979–1992 v Krajském projektovém ústavu Praha. V roce 1992 založil vlastní architektonický ateliér ARC PROJEKT, ve kterém s ním od roku 2007 spolupracuje Veronika Veselá. V roce 1995 se stal odborným asistentem na nově založené Fakultě umění a architektury na Technické univerzitě v Liberci, kde působí dodnes – od roku 2007 jako vedoucí ateliéru architektonické tvorby.

FOTO AUTOR

V rámci cesty do krajiny na pomezí Švýcarska a severní Itálie jsme měli vzácnou příležitost se na Accademia di architettura v Mendrisiu setkat s Mariem Bottou. Potom docela logicky naše další cesta vedla za slavnou Bottovou realizací, poutním kostelem sv. Jana Křtitele ve vesničce Mogno v údolí Lavizzara.

Maggia, Bavona, Lavizzara a Rovana, to je pozoruhodná čtveřice úzkých, hluboko do nitra hor vklíněných údolí. Zářezy v krajině podél říček, pevně sevřené prudce stoupajícími svahy okolních hor a kopců. Jejich křivolaké linie se paprskovitě rozbíhají a jako delta roztřepené řeky se táhnou několik kilometrů na sever od Locarna – města v oblasti Ticina – v italsky mluvící části Švýcarska.

Cesty vedoucí těmito údolími se táhnou vždy až na konec údolí a jsou lemovány vesničkami a skupinami roztroušených domů, které působí tak, jakoby se tady v tom odlehlém světě zastavil čas. Každé údolí znenadání končí a ještě víc než jako slepá ulice působí jako konec světa. Ale to je jenom zdání, když se člověk zastaví, vejde mezi skupinu domů, najednou se setkává se současnou architekturou.

Autorem rekonstrukcí původních tradičních staveb i zcela nových objektů rodinných domů je v celé oblasti architekt Giovan Luigi Dazio. Jím navrhované domy je možné při bližším zkoumání objevit v prostředí vesnic všech údolí. Jeho stavby se vyznačují až archetypálním vzezřením, působivými, nicméně nijak monumentálními detaily a přesto, že je na první pohled jasné, že jde o novostavby, je z jejich tvarosloví vždy velice dobře cítit odkaz k tradiční architektuře.

Vesnička Mogno vznikla na konci 19. století jako tzv. maiensäss – tedy jako skupina přístřešků, jež byly využívány jako zázemí pro potřeby zvířat i lidí během pastevecké sezony. V roce 1986 zde však došlo k tragédii, kdy lavina smetla tucet domů včetně budovy venkovského kostela. Silný příběh, který zná každý, kdo je s přírodou a životem v údolí Maggia – Lavizzara jakkoli spjatý, vedl v 90. letech 20. století k iniciativě postavit kostel nový. Giovan Luigi Dazio, patriot, který svoji práci zasvětil revitalizaci staveb a souborů v celé oblasti, vyzval svého přítele Maria Bottu, aby nový kostel navrhl. Válcovitá hmota kostela, jenž vyrostl na okraji vesnice v roce 1996, v sobě nezapře rukopis slavného autora. Seříznutím horní části tubusu vznikla elipticky tvarovaná

plocha zastřešení, která je viditelná již z dálky a slouží tak jako poutač. Interiér kostela je osvětlen právě touto skleněnou střechou, jelikož se zde – kromě transparentních dřevních křídel – nenacházejí žádné jiné výhledy a přístupu světla otevřené otvory. Na stavbu masivního objemu byly použity místní materiály – žula a mramor, které jsou vyskládány do vodorovných pruhů. Tyto černo-bílé pásy tvoří strukturu zdí, mohutných pilířů a přecházejí i do roviny podlahy.

Prozíravost a zároveň i skromnost, kterou tak ve světě málo známý architekt Dazio prokázal, zajistila jeho milovaným místům skutečný ohlas nejen na poli mezinárodní architektury, ale byl to z jeho strany zcela určitě prozřetelný záměr, aby se o krásách rozeklaných údolí italsky mluvícího kantonu Ticino díky jedinečné Bottově realizaci dozvěděla široká veřejnost. A tak se v Mognu snoubí ojedinělý nadčasový Bottův kostel s drobnými archetypálními objekty venkovských staveb, původních i současných, je to jakási struktura volně uspořádaných objektů ukotvená mohutnou materiálově i tvarově odlišenou hmotou kostela. Jedinečný zážitek symbiózy dvou protikladných přístupů.

Mogno – prázdninový dům a kostel

Mogno – rekonstrukce sýpky

Mogno – novostavba

Mogno – detail okna

Mogno – novostavba prázdninového domu

Fusio – detail ztužení původní konstrukce

Fusio – dům Rocca

Fusio – dům Rocca

Mogno – přístavba rodinného domu

Mogno – prázdninový dům

Lavizzara – původní vesnice v údolí

Fusio – rekonstrukce domu Rocca

Mogno – prázdninový dům

Fusio – Teciál

Tegna – detail okna

Tegna – keramická dílna

Fusio – Teciál

V Mognu je i několik realizací od G. L. Dazia. V těsné blízkosti poutního kostela od Maria Botty stojí prázdninový dům. Kamenný dům na půdorysu 6 x 6 metrů má tři výškové úrovně a jeho hmotu zakončuje sedlová střecha. Otevřená dispozice každého patra je osvětlena pouze pravidelně se opakujícími úzkými průzory a jedním větším otvorem, jehož poloha se mění a v každé fasádě se objevuje pouze jednou. Nejpůsobivější ze všech detailů jsou pak přes všechny výškové úrovně vedené rýhy nároží, které jinak masivní a se zemí srostlý objekt odlehčují a dodávají mu vysoký řád.

Tabulka s citátem, která Daziovy realizace vždy doprovází, nese v případě tohoto domu nápis: „Budoucnost je dnes.“

Jen pár kroků opodál se nachází další stavba, která vznikla podle Daziova návrhu – projekt rekonstrukce a přístavby rodinného domu. Na původní, hrubě omítnutou stavbu se sedlovou střechou vyskládanou z našťípaných kamenných plátů navazuje stejně široký, avšak mírně převýšený kamenný objem, který celé „souhmotí“ sebevědomě prodlužuje směrem k ulici a vytváří z něj nárožní objekt.

Kamenná fasáda a střecha přístavby se odkazují na klasické stavební techniky, tvarosloví a užité detaily jsou však zcela současné. Kortenové překlady a stejně provedené ostění otvorů, výrazná horizontální okna bez vnitřního členění a „levitující“ valbová střecha pootočená oproti hmotě domu povyšují spojení obou objemů nad rámec venkovské architektury. Přesto působí skromně, vyrovnaně a klasicky jako díla starých mistrů.

Na tabulce u paty domu je možné číst následující text: „Bylo by naivní pokoušet se restaurovat nebo kopírovat něco, co patří do minulosti, ale integrace založená na současném konceptu, která zároveň přináší nové hodnoty, může být vhodným řešením pro každé místo.“

Předmětem zájmu architekta Dazia jsou i klasické stodoly, sýpky a stáje prorostlé do útrob země, které po dlouhou dobu zůstávaly stranou veškerého dění. Do neotesaných dřevěných struktur a hrubých kamenných zdí vkládá současné konstrukce, detaily i celé exaktní bloky obytných jednotek, které svým obyvatelům poskytují veškerý komfort 21. století. Jeho snahou je přivést do těchto končin lidi z měst, naučit je žít

v prostředí jejich předků a společnou invencí pak uchovat toto kulturní dědictví i pro další generace.

Příkladem tohoto přístupu k tradiční architektuře může být rekonstrukce čtveřice domů zvané Teciál, jež se nacházejí ve vesnici Fusio – osady na samém konci údolí Lavizzara. Tabulka, která skupinu staveb doprovází, nese nápis: „Ozvěny minulých generací pomáhají najít identitu současnosti.“

Skupina Teciál je impozantní a proporcemi jednotlivých částí se jeví spíše jako starověké řecké chrámy než jako klasické venkovské usedlosti. Všechny čtyři objekty vyrůstají z prudce stoupajícího skalního masivu, který – zasazený do měkkého travnatého terénu – působí jako mohutná, sluncem a větrem vybělená kost padlého zvířete. Z této podnože teprve vyrůstají převýšené podezdívky, jež jsou místy prolamovány úzkými průzory. Na nich pak spočívají dřevěné sрубové konstrukce ukončené kamennými střechami.

Stejná péče a pozornost byly věnovány i dalším významným stavbám tohoto městečka – domům Al Forn, La Vedola

Fusio – Citadela schodiště

Fusio – detail schodiště

Sonlert – přestavba sýpky

Fusio – hospodářský objekt

Fusio – nová okna v původní konstrukci

Fusio – dům La Vedola

Fusio – dům Al Forn, detail schodiště

Mogno – detail oken

a Rocco vyrůstajícím z ostrohu v centru města a nedaleko stojící městské Citadele, jejíž hmota tvoří hlavní dominantu celé osady. Dazio ponechává základní tvar domu, ale vstupuje do jeho hmoty novým měřítkem, materiály (korten, ocel a dřevo jako překlady) a současným výrazem okenních a dveřních otvorů. Otevírá domy do polosoukromých teras, propojených schodišti, využívá bohatosti terénu k prostorovým hrám. Obdobně se chová i v interiérech domů, vnáší do nich současné chápání obytného prostoru. Každý detail je promyšlený, originální a kultivovaný.

Za další příklad Daziem rekonstruované veřejné budovy může sloužit i budova radnice městečka Prato, které svou polohou a zasazením do krajiny působí jako vstupní brána do celého území čtveřice údolí. U vstupu do radnice v Pratu lze číst tento nápis: „Při projektech rekonstrukcí je tím, kdo nastavuje pravidla místo a ne naopak – není možné, aby pravidla udávala podmínky místu.“

Původní radnice byla stavba připomínající domy slunného italského pobřeží. Okna jejích symetrických průčelí uzavíraly dřevěné okenice, parter budovy a všechna její nároží

byly vymalovány sgrafity evokujícími bosáže.

Tento charakter budově zůstal i po rekonstrukci jen s tím rozdílem, že původní členěná a do hmoty stěn zapuštěná okna nahradily jednolitě skleněné plochy osazené v líci fasády. Objekt tak působí jako městský dům dnešní doby. Oproti původnímu stavu však získal cosi archetypálního, co je vlastní opodál stojícím kamenným i dřevěným domům.

Interiér domu je současný – tvoří jej buď hladké bílé stěny oddělující kanceláře a zázemí, nebo celoprosklené příčky zasedacích místností. Nejvyšší ze tří výškových úrovní budovy je navíc otevřena až do střešního krovu, který tvoří vodorovný rošt původních trámů a bednění z OSB desek kopírující sklon valbové střechy.

Daziovy zásahy do stávajících staveb a souborů staveb nesou jasnou stopu originality a současně pokoru před odkazem minulosti. Objevení jeho tvorby bylo pro nás jedním z největších zážitků cesty, neboť Dazio svým dílem zcela naplňuje motto grantu „Architektura mimo centra“, je to architektura vycházející z tradice místa a regionu.

Jakub Fišer

Proměna územního plánu Klatov

*1972
architekt

V roce 1996 absolvoval Fakultu architektury ČVUT v Praze. Od roku 1995 pracuje ve Studiu A architekta Jana Aulíka. V roce 2007 se stal jeho společníkem a ateliér přejmenovávají na Aulík Fišer architekti. Ateliér je spojen hlavně s realizací administrativního centra v Praze 4 – Michli. Tvorba ateliéru se ale neomezuje na konkrétní typologie a zahrnuje od urbanismu přes větší soubory a bytové domy i drobné stavby pro individuální bydlení, interiéry, altány a instalace. Už během studií získával ocenění v architektonických soutěžích, v roce 2013 dostal návrh územního plánu města Klatov od jeho týmu 1. cenu. Publikuje v domácích i zahraničních periodikách.

Jakub Fišer

Klatovy – libreto

Cílem péče o obraz sídla má být záruka harmonického vývoje obrazu sídla, který bude v souladu s jeho kulturní minulostí. Toho v žádném případě nemá být dosahováno výhradně zachováním starého, nebo vyloučením nových vlivů v architektonickém či socioekonomickém ohledu. Teprve uvědoměním minulosti, přítomnosti a budoucnosti se může obraz sídla vyvinout takovým způsobem, aby i v budoucnu mohl být považován za kulturní výraz jeho obyvatel, regionu, země a společnosti. 1)

Panorama, visící v sálu klatovské radnice, asi nejlépe popisuje proměnu obrazu města a okolní krajiny za posledních sto let. Nejde o výjimku – 20. století přineslo nečekaný rozvoj a možnosti, ale také několikeré změny hodnot a řádu. Současný vzhled měst a krajiny je dokumentem doby, která postupně proměnila obdiv k pokroku a modernitě v extenzitu a ztrátu přirozenosti. Setrvačnost jejího myšlení ovlivňuje i územní plánování. I stávající územní plán Klatov je poplatný tomuto přístupu. Příprava nového je proto příležitostí ke změně kurzu. Má-li být dobrý, musí být ale také nadčasový. Jeho cílem by mělo být město jako životný organismus, odolný vůči předem těžko

předpokládaným krátkodobým výkyvům a pružně reagující na aktuální podněty. Tak, jako ve zdravém těle, nám jde především o plynulé a harmonické toky energií v jeho tkáni. Soustředíme se proto na definici obrazu města a jeho uspořádání z pohledu struktury a identity.

Územní plán má být širokou a respektovanou dohodou obyvatel o podobě a směřování jejich města. Proto je nejdříve nutné znovu pojmenovat hodnoty, které jsou všemi sdílené a jsou tak pevné, že přetrvaly. Klatovy je mají.

První je historické jádro, základ panoramatu města, jeho struktury a organizace. Druhou je poloha Klatov v krajině a její reliéf – land art homolů, mezi kterými je město usazeno. Třetí je linie Drnového potoka a na něj navazující meandry Úhlavy. Tuto trojici vnímáme jako základní prostorové a kompoziční prvky, které existují a jsou nadčasové a silné. Chceme, aby znovu vynikly. Vycházíme tedy z toho, že vše podstatné je k dispozici. Radikální činy nejsou třeba, stačí posílit pozitivní faktory a eliminovat existující negativní, prostě – trochu ve městě uklidit.

Současný stav Klatov ovlivňuje – tak jako mnohá česká města – doprava, respektive

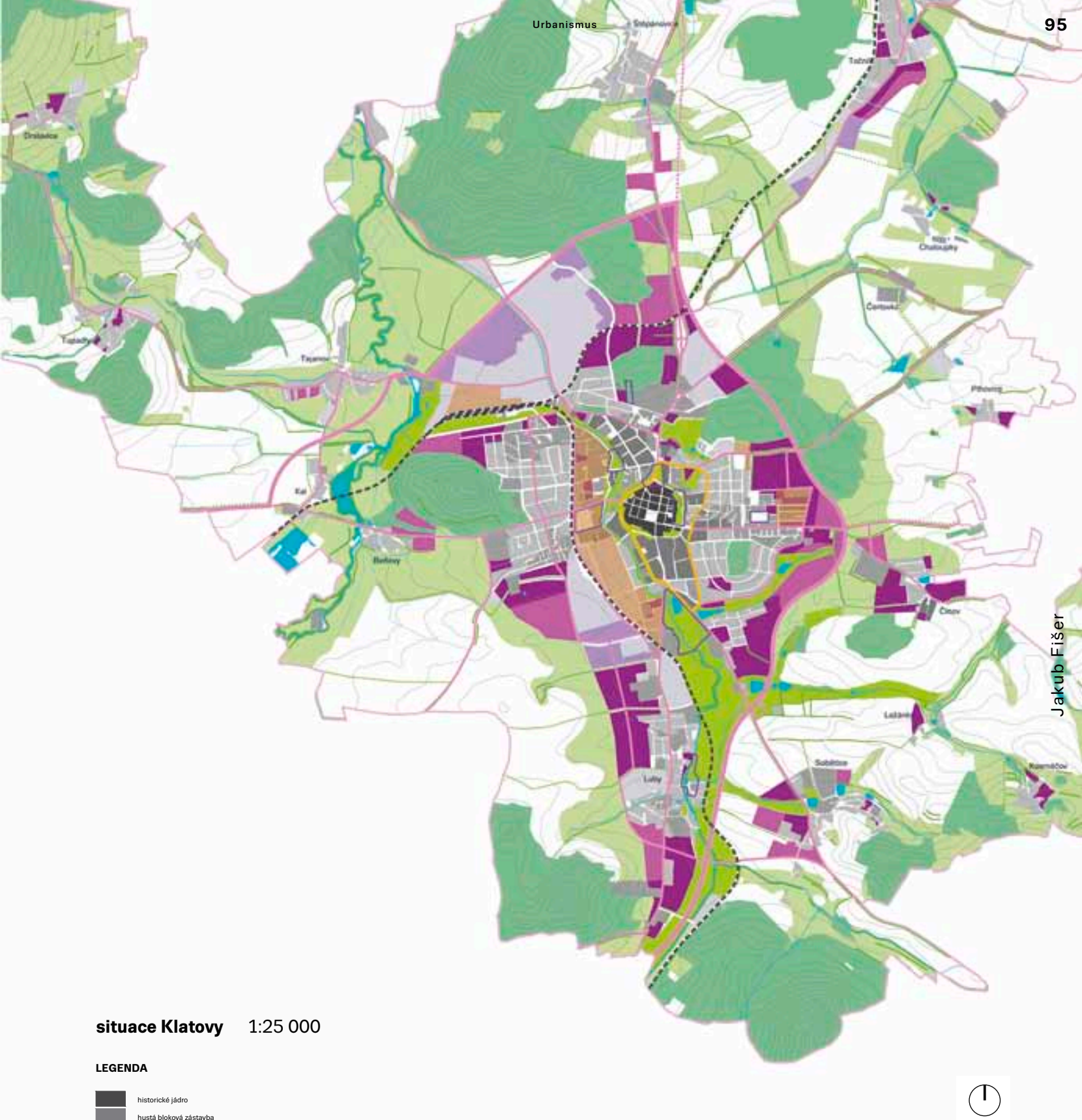

míra prostoru, který pro sebe v jejich centru nárokuje. V úpravě, jejíž koncept nabízíme, nejde pouze o vyloučení tranzitní dopravy, ale o dotvoření a nové provozní uspořádání celé osnovy místních komunikací. Vyvážené řešení musí poskytnout odpovídající distribuci všech provozních vztahů podle možností zastavěného území a potřeb jeho rozvoje. To umožní zásadní změny dopravní situace v zóně hradebního okruhu a postupnou proměnu celého obvodu historického jádra. Vznikne příjemný městský prostor – parkový prstenec. V dopravní soustavě města preferujeme pohyb chodců, ale respektujeme přiměřenou a plynulou dostupnost městských i vnějších cílů automobilem. Jde o svobodu volby. Návrh sleduje efektivní využití a doplnění stávající uliční sítě, přiměřené náklady a postupný rozvoj nezávisle na realizaci nového silničního obchvatu.

Město a krajina

Paměť je opakovaná možnost. Paměť umožňuje návraty. Paměť krajiny má dvě složky – přírodní a kulturní. 2)

Šumavské podhůří a Švihovská vrchovina vytvářejí kolem města neopakovatelnou scenerii – na severozápadě modelují

horizont kopce Vrch, Husín, Na Pohodnici a Pokrývadlo, na jihovýchodě Výhořice, Holý a Zaječí vrch a vymezují tak širší rámec extravilánu města. Historické jádro, položené na vyvýšeném úpatí vrchu Na Harfě nad Drnovským potokem, je ve vnitřním panoramatu doplněno Křesťanským vrchem, Klatovskou hůrkou a sady Jana Husa. Všechny tyto zarostlé vrcholky jsou pro obraz města určující. Úpatí kopců po jeho obvodu proto nesmí být zastavována, s výjimkou navržených korekcí existujících zástavby. Vrchům uvnitř města je třeba vrátit ztracený význam a iniciovat jejich atraktivitu. Vždyť významné (a nejhezč!) pohledy na město jsou právě od Klatovské hůrky a z Křesťanského vrchu!

Existuje i druhá vrstva krajinného charakteru města – krajina vnitřní, skrytá, složená z místní tradice, z prvků nezbytných pro orientaci v jeho struktuře a nezbytných pro jeho identitu. Její význam je stejně důležitý. Kromě lokálních prvků v jednotlivých čtvrtích mají Klatovy jeden – pro vnitřní krajinu určující – fenomén, Drnový potok. Na jeho linii jsou jako korále navěšena významná místa v „interiéru“ města – tvrz v Lubech, Mercandinovy sady, Tylovo náměstí… Koryto potoka je sice zanedbané, degradované navigací a vedením teplovodu, přesto má potenciál stát se zelenou osou města v těsném dotyku s parkovým prstencem jeho centra. Osou, kterou lze projít od severu k jihu a případně dál, do luk a polí u Sobětic, či meandrů Úhlavy u Tajanova na severozápadě. Potenciál o to silnější, že morfologie terénu ve městě vytváří podél něj řadu kolmých údolí – zelených radiál, které město pravidelně člení a činí jej prostupným. Jejich organický rastr může propojit krajinu vnitřního města s okolím v jeden harmonický celek s jasnou strukturou a určitou přirozenou nepravidelností.

Okolní krajinu je nutné začít aktivně užívat, aby se do ní město znovu začlenilo, a nebylo jen jejím parazitem. Se ztrátou přímé závislosti jako na zdroji obživy se krajina stala mnohdy přítěží – časovou ztrátou úměrnou potřebě překonat určitou vzdálenost. Pozbyly-li plochy okolo města částečně původní funkci produkční, zkusme vybrané sektory proměnit v rekreační. Ty zbývající navratme tam, odkud si je předkové vzali – přírodě. Náš koncept zelených radiál a městských humen, který popisujeme níže, je možností přirozeného kontaktu města a jeho obyvatel s okolím jako míst rekreace – procházek či sportu. Navržené linie doplňují plochy luk a jsou lemovány alejemi. Nové výsadby alejí a doplnění stávajících považujeme za důležitou součást prostorové skladby okolí města. Aleje, stále ohrožený prvek kulturní krajiny, posilují kvality přírodního i vystavěného prostředí.

Nejde jen o efekt prostorový či estetický, nezanedbatelný je i smysl ekologický. Navrhujeme proto nové linie ve vazbě na vnitřní krajinu města a na zelené radiály, podél rekreačních stezek – procházkových cest a vodních toků. Podrobnému řešení konceptu alejí a jejich druhové skladbě by měla být v konečném návrhu územního plánu věnována zvláštní pozornost.

Skladba města

Prostorový strukturální plán (...) je znázorněním politické vize urbanistického rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

kontextu. Jsou v něm zakotveny koncepce pro vývoj hlavních prostorových urbánních a krajinných struktur. Jejich konkrétní vyplnění je však ponecháno aktuální míře rozvoje společnosti a urbanistickým trendům. Jedině tak je možné reagovat na společenské tendence, aniž se neustále musí měnit ambice kvalitativního řešení. 3)

Pro definici nového uspořádání Klatov si nejprve připomeňme základní fenomény, o které se koncept našeho řešení opírá, respektive, které jej ovlivňují. Za pomoci tzv. SWOT analýzy jsou vstupy následující:

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

rozvoje v určitém časovém a prostorovém

Co z toho vyplývá? Klatovy jsou centrické město s jasně definovaným středem – historickým jádrem. Pokud má být přirozenou, pohodlně dostupnou součástí města, nemůže být odříznuté čtyřproudovou komunikací. Ve vnitřní struktuře města je proto nezbytná revitalizace hradebního okruhu, spočívající v jeho uvolnění od tranzitní a nákladové dopravy, následném snížení počtu jízdních pruhů a reorganizaci do jednosměrného provozu. Výsledkem bude nové uspořádání s rovnoměrně rozmístěnými plochami pro parkování a zelení – parkovým prstencem po jeho obvodě.

V těsné blízkosti hradebního okruhu probíhá také koryto Drnového potoka, základní stavební kámen zelené osy města. Podél něj (cca sever–jih) se v jeho údolní nivě nachází nejvíce problematická část města, plochy průmyslu a živelných přestaveb v uplynulých dvaceti letech. Prochází tudy trasa železnice, prvek městotvorný, ale také bariéra rozděľující jeho území. Ve stejném směru (od severozápadní větve dokončeného dopravního obchvatu mezi Tajanovem a Štěpánovicemi až po jižní konec města, resp. okraj obce Luby) navrhujeme transformační osu města. Chápeme ji jako iniciační element pro proměnu navazujících ploch i celkového dopravního režimu města. V první fázi by měla být dostavěna komunikace, trasovaná paralelně s železnicí. Do dostavby východní větve obchvatu města tudy bude vedena tranzitní doprava ve směru sever–jih. Tím dojde k uvolnění zátěže v místě hradebního okruhu. Iniciace, spojená s jejím vybudováním, spočívá také v lepší dopravní přístupnosti přilehlých rozvojových ploch. Území mezi zelenou osou a železnicí by se postupně mělo ve své prostorové skladbě proměnit. Jeho využití bude zřejmě stále ekonomicko-produkčního charakteru (obchod, služby a výroba), problematická je však dnešní forma.

Předpokládáme, že výrobní procesy se zintenzivní a zefektivní, čímž dojde ke korekci stávající podoby areálů. S tím souvisí otázka jejich neprostupnosti – bariéry nevnímáme jen jako negativní prvek – mají svůj význam v rytmu skladby města, hranic čtvrtí i jako orientační faktor, je ale třeba citlivě určit jejich přiměřený rozsah.

Dnešní obchodní centrum, ležící také na transformační ose, vzniklo konverzí průmyslových ploch v širším centru Klatov, a nikoli na volných plochách na jejich předměstích – to je bezpochyby pozitivní –, ale standardizované haly a parkovací plochy mezi nimi utvářejí prostor, jehož podoba je

v rozporu s tím, jak by zástavba ve vnitřním městě měla vypadat. Proměna tohoto – byť relativně nově zastavěného – území je tedy žádoucí, prostor je nutno zpevnit a hierarchizovat.

Ve vnitřním městě existují další menší plochy, vhodné k proměně – některé vyznačujeme na výkresech. Jednou z nich je nádražní sektor – jeho část by měla být v budoucnu součástí zelené osy, prostor před nádražím je také dostatečně velký na to, aby zde bylo integrováno nádraží autobusové a jeho plocha uvolněna k zástavbě. Pro život města je také důležité, aby se v něm rovnoměrně objevovala různá další veřejná prostranství – místa s výrazným společenským i prostorovým potenciálem. Na výkresech jsme některá z nich označili – většinou již existují, často ale potřebují prostorově dokoponovat a iniciovat využití ve společenském kontextu (např. Mercandinovy sady – oživení kolonády a parku, Tylovo náměstí – městská tržnice, předpolí městského jádra na plzeňském předměstí – dotvoření náměstí po změně dopravního režimu). Teprve tato místa budou spolu se zelenou osou a jejími radiálami tvořit celek veřejného, skutečně obývaného prostoru města. Tomu je pak přizpůsobena koncepce procházkových cest – zklidněných ulic, pěších tras a cyklostezek s vyznačeným přesahem do okolní krajiny.

Námi předkládaný koncept neřeší trasování infrastruktury – domníváme se, že má respektovat potřeby města, její úloha je servisní, nikoli městotvorná. V místech pro zástavbu vhodných, avšak nyní limitovaných ochrannými pásmy utilitárně trasovaných vedení, by proto měla být jejich linie přeložena. Iniciačním momentem pro tyto změny bude mimo jiné i tlak na přednostní zastavování vytypovaných zón města tak, jak je popisuje následující kapitola.

Hranice města

Nehybnost je zhoubná, ale setrvání je věčné. Jak to, že obojí je zdánlivě stejné, přesto však ve své podstatě tak fatálně odlišné? Nehybnost je statická, nemá začátek ani konec, ale setrvání je dynamické, protože v sobě skrývá mnoho vrstev významů i souběh minulého a budouccho. 4)

Město dnes nemá rozpoznatelnou hranici, ve které by mělo setrvat – vztah ke krajině není přesně definován. Nový územní plán musí situaci změnit – zbývající volnou krajinu ve svém okolí Klatovy nesmí ztratit. Je třeba ji chránit a meze růstu zástavby

určit. Navržené hranice pokládáme ve vztahu k celku (město a okolní krajina) za možné, ale ne nutně dosažitelné. V přístupu k zastavování volných ploch musí být územní plán důsledně restriktivní. Zastavitelné plochy proto navrhujeme rozdělit do etap – místa zastavitelná v delším časovém horizontu nebudou smět být využívána dříve, než se vyčerpají kapacity ploch pro výstavbu již uvolněných. To stimuluje poptávku po zastavění volných parcel ve vnitřním městě, modernizaci stávajícího stavebního fondu a proměnu nevyužívaných či k přestavbě určených míst. Ve vnitřním městě jsme jich našli mnoho, podrobnější průzkum by jistě odhalil další rezervy.

V souvislosti s hranicemi města opět nelze pominout vliv dopravních tahů. Silniční obchvat je nezbytná věc, jeho linie ale bude také překážkou – nechť je tedy na části obvodu novou hradbou města, pro zástavbu nepřekročitelnou. Dopravní stavba ale není hradbou v původním významu a neměla by být neprostupnou v absolutním smyslu. Její průběh proto navrhujeme frázovat bránami v místech zelených radiál – tedy vstupů krajiny do města, respektive města do krajiny. Neznáme sice plánovanou niveletu obchvatu, nicméně v místě brány by mělo být vždy možné jej bez omezení a přirozeně překonat. Brána je místem, kde bude doprava vedena tak, aby to bylo možné pohodlně a v dimenzích odpovídajících krajinným souvislostem.

Po zbývajícím obvodu města ponecháváme možnost jeho volného, ale jasně definovaného přechodu do krajiny. Obnovujeme fenomén městských humen jako místa rekreačního zázemí – ploch luk, sadů, hřišť, protkaných sítí polních cest, pěšin a cyklostezek – procházkových cest. Městská humna plynule navazují na horizonty volné krajiny a spolu se zelenými radiálami a bránami mají potenciál skutečně funkčních biokoridorů. Proto také nesmí být tento konec města vymezen komunikací. Poslední trakt zástavby bude dopravně přístupný pouze po vnitřní hraně. Koncept městských humen vychází z našeho přesvědčení, že Klatovy západní část obchvatu nepotřebují. Tento sektor obvodu města je posledním, kde je možný přímý kontakt mezi zástavbou a volným prostorem bez omezení stavebním balastem a infrastrukturou. Je místem nejhezčích a relativně neporušených pohledů na město. A takový by měl zůstat, silnice na Nýrsko určuje niveletu zástavbou nepřekročitelného horizontu. Jihozápadní okraj města a hlavní

průhledové osy, vyznačené ve schématech, by měly být v územním plánu definovány jako chráněné pohledové zóny, ve kterých nesmí být měněna charakteristická silueta Klatov. Existující rušivé elementy (poutače, reklamní tabule a dočasné stavby) by měly být odstraněny.

Součástí dokomponování obrazu města je také definice hranic zelených ploch, resp. jejich rozvoje tam, kde považujeme z hlediska kontextu za nutné podpořit přírodní charakter.

Dopravní řešení

Doprava není původcem problémů, je to pouze vyvolaný jev. 5)

Rozvoj dopravy řešíme pro všechny provozní subsystémy. Doporučujeme (viz schémata návrhu Město a krajina, Skladba města, Dopravní skelet, Schéma přenosu vybraných vazeb na grafických přílohách):

1/ Přípravu a realizaci silničních obchvatů podle stávajícího Generelu, ale bez západní strany, což považujeme po komplexním rozboru (včetně ověření dopravních vztahů) za urbanisticky žádoucí. Redukce obchvatu na východní rameno pohodlně umožňuje napojení všech silničních ramen (včetně sil. 191). Východní obchvat pak potvrzujeme jako základní pro zlepšení situace ve městě. Doplňujeme Jižní spojkou (na relaci ramen silnic 22–27) pro vyloučení průjezdu obcí Sobětice. Na místních komunikacích pak navrhujeme provozní úpravu uliční sítě s šířkově limitovanými profily tak, aby zajistila odpovídající úroveň provozu, umožnila uvolnění obvodu historického jádra a další rozvoj. V západní části středu města doplňujeme osnovu novým dvoupruhovým úsekem Tangenty v tzv. transformační ose. Jižní část (v délce 1580 m) je napojena na průtah silnice 27 a vedena až ke křižovatce s ulicí Domažlická. Severní (délka 980 m) pokračuje jako novostavba podél železnice až k ul. Koldinova, kterou je převedena k Severnímu silničnímu obchvatu. Toto dotvoření (do kterého doporučujeme také realizaci Jižní spojky) přinese významné efekty nejen pro transformační území, ale i celoměstsky, zejména při možném delším odkladu realizace Východního silničního obchvatu. Tangenta umožní převést veškerou vnější dopravu těžkou i výrazný podíl osobní dopravy ve stávající síti mimo obvod historického jádra. Po realizaci Východního silničního obchvatu bude Tangenta provozována jako místní sběrná komunikace, dominantně na jižním úseku, úsek severní

bude využíván zejména pro cílovou dopravu (nádraží, průmyslová zóna). Realizace Tangenty nebo Východního obchvatu jsou klíčem pro stabilizaci nového provozního režimu v uliční osnově středu města vymezením vnitřního dopravního okruhu. Předpokládáme jednosměrné a dvoupruhové uspořádání jako instrument přirozené orientace regulace provozu. Od toho jde odvodit provozní organizaci i v přilehlých sekcích zástavby.

2/ Problematika parkování předpokládá úpravu a doplnění stávajících parkovišť a návrh parkovacích garáží na místo plošně náročných individuálních garáží řadových.

3/ Městská hromadná doprava může rozvíjet koncepci uvedenou v Generelu a reagovat na návrh případnou úpravou tras nebo doplněním zastávek. Autobusové nádraží pro vnější dopravu přemísťujeme k železničnímu. Síť železnice považujeme za stabilizovanou. Zlepšení návaznosti nádraží na město pro pěší a cyklisty předpokládáme realizací zelené osy města.

4/ Pěší provoz je významnou součástí koncepce – ve schématech jsou vyznačeny principy a vazby na okolí, a to včetně překonání bariérových komunikací. Rozvoj cyklistiky naváže na regionální trasy č. 38 a 305 a stávající síť podle možností urbanistického rozvoje a ve vztahu k atraktivitám a cílům rekreačním i kulturním.

1:25 000 a 1:10 000 – Základní výkresy (?)

Ačkoli bude výkres 1:25 000 hlavní přílohou územního plánu města, považujeme nyní za důležitější prezentovat celkový přístup – naše uvažování o městě jako harmonickém celku, složeném ze statických prvků vystavěného prostředí a krajiny a dynamických prvků toků energií potřebných pro jeho život. V této konceptuální fázi proto přikládáme větší váhu popisu principů – tomuto textu a výkresovým schématům –, jejichž syntézou je schéma skladby města, nabízející ideu jejich možného naplnění.

Vzhledem k velikosti města a zkušenosti s problematikým prosazováním regulačních plánů navrhujeme vypracovat v budoucnu také podrobnější výkres v měřítku 1:10 000, jehož zmenšený koncept předkládáme. Toto měřítko již umožní popsat charakteristiky jednotlivých čtvrtí/částí města, určit rastr uliční sítě a veřejných prostranství v nově zastavovaných plochách a posloupnost etapizace jejich naplnění. V kombinaci se

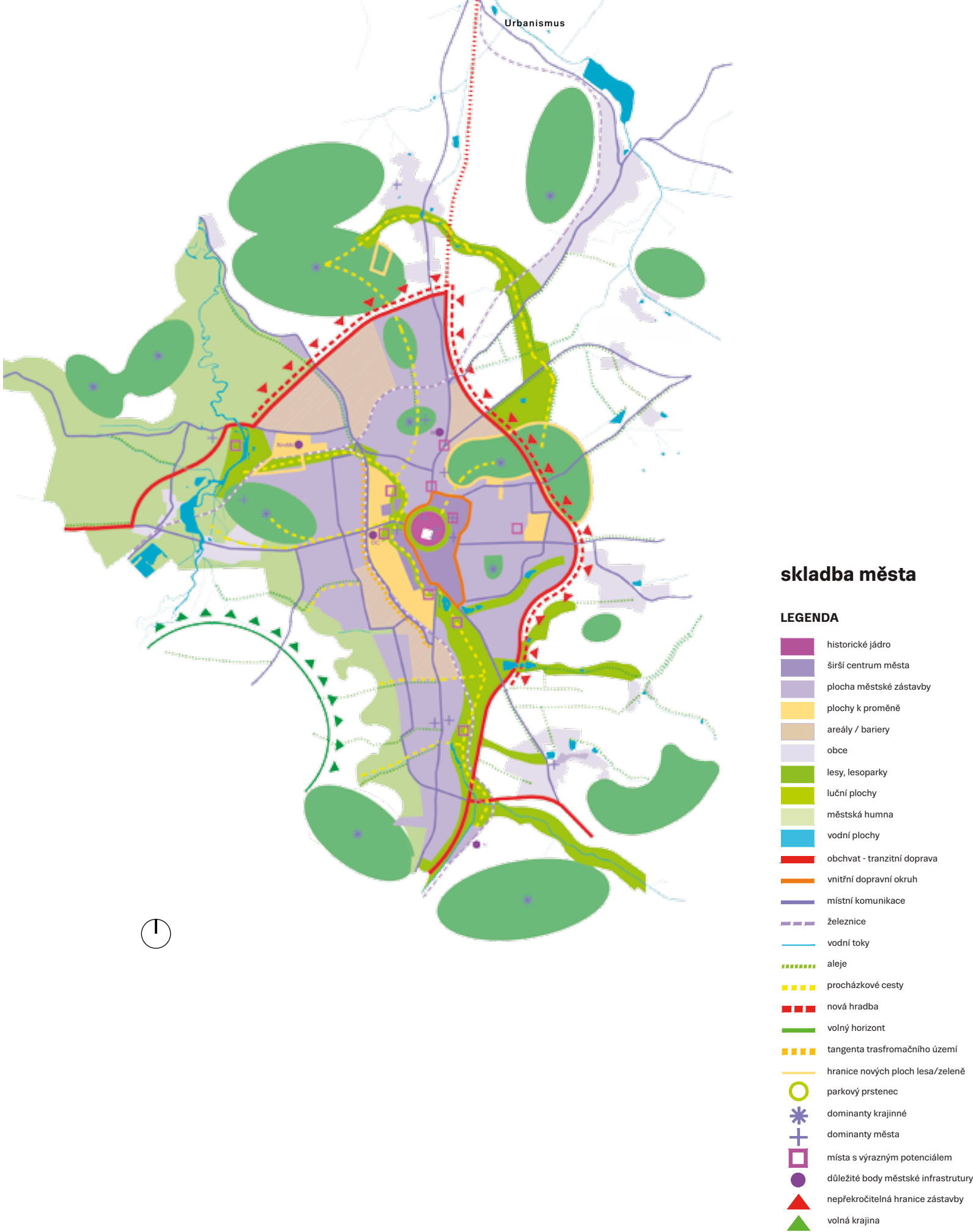
závaznou textovou přílohou, jež stanovuje pravidla stavění vycházející ze specifických vlastností a potřeb města, která by nahradila problematické (protože standardizované) OTP, může vzniknout přiměřený, avšak dostatečně silný nástroj regulace.

Závěrem

Sebelepší územní plán nebude úspěšný, pokud se jej aktivně nechopí reprezentace města a nebude jeho realizaci svojí politikou dlouhodobě, bez ohledu na čtyřletý volební cyklus, iniciovat. Úspěch záleží také na participaci s místním obyvatelstvem. Navrhujeme proto, aby byl pro zpracování konkrétního územního plánu vytvořen tým konzultantů, složený z místních autorit – lidí, kteří na začátku projektování pomohou při analýze města a následně při oponentuře návrhu.

Citace

- 1) Hornorakouský zemský zákon o ochraně obrazu sídla, 1989, překl. Ing. Vonderka 1990
- 2) Obraz krajiny – Václav Cílek, Vojen Ložek a kol., str. 112, vyd. Dokořán 2011
- 3) ERA21 5/2012 – Jiří Klokočka – Belgické zrcadlo
- 4) Aleš Veselý – výstava Trvání a setrvání, DOX, Praha 2011
- 5) Pavel Hnilíčka – Sidelní kaše (1. vydání, 2005), str. 110, Kapitola třetí: Tvorba místa, citace dopravního inženýra Václava Maliny

skladba města

LEGENDA

- historické jádro
- širší centrum města
- plocha městské zástavby
- plochy k proměně
- areály / bariery
- obce
- lesy, lesoparky
- luční plochy
- městská humna
- vodní plochy
- obchvat - tranzitní doprava
- vnitřní dopravní okruh
- místní komunikace
- železnice
- vodní toky
- aleje
- procházkové cesty
- nová hradba
- volný horizont
- tangenta trasformačního území
- hranice nových ploch lesa/zeleně
- parkový prstenec
- dominanty krajinné
- dominanty města
- místa s výrazným potenciálem
- důležité body městské infrastrutury
- nepřekročitelná hranice zástavby
- volná krajina

Roman Koucký

Plán a pravidla hry

*1959
architekt, pedagog

Vyučil se truhlářem a poté absolvoval Střední průmyslovou školu stavební. V letech 1980–1985 studoval na Fakultě architektury ČVUT. Do roku 1990 pracoval v Ateliéru 7 Projektového ústavu hl. m. Prahy. V roce 1991 založil vlastní architektonickou kancelář. Od roku 1993 je autorizovaným architektem ČKA (00 075). V roce 1992 spoluzaložil vydavatelství a nakladatelství Zlatý řez. V září 1989 se stal tajemníkem a studentem Zlaté školy architektury ve třídě Emila Přikryla. V období 1990–1991 působil jako odborný asistent u prof. Emila Přikryla na Škole architektury AVU v Praze. V roce 1998 nastoupil na FA ČVUT jako vedoucí ateliéru v ústavu Ladislava Lábuse. V roce 2005 byl jmenován docentem pro obor Architektura. Od roku 2006 vedl vlastní samostatný ateliér na úrovni ústavu a v letech 2010–2012 byl vedoucím Ústavu nauky o budovách. Nyní přednáší a vede ateliér na FA ČVUT. Od roku 2012 působí jako vedoucí Kanceláře metropolitního plánu v Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy. Je držitelem dvou Grand Prix Obce architektů (1994 a 2000).

Roman Koucký

Roman Koucký, 2012, foto: Jan Štěrba

Roman Koucký, 2012, foto: Jan Štěrba

Jako úvod nastíním několik myšlenek, o kterých bychom mohli hovořit. Jsou to fragmenty z mých posledních přednášek na téma stavu architektury a územního plánování v Čechách na počátku 21. století. Z mého pohledu více než dvacetiletého výzkumu architektury měst musím začít úvahou o změně paradigmatu. Rád bych se také zastavil u pojmu „pravidlo“ a u jeho možné aplikaci právě pro plánování území. Na závěr úvodu chci nabídnout čtyři základní „elementy“, ze kterých by se měl skládat územní plán, nebo spíše „plán rozvoje území“. To vše s vědomím toho, že výraz rozvoj je nutné vždy chápat jako zlepšení stavu, a to ze všech úhlů pohledu.

Změna paradigmatu
V architektuře a zejména v urbanismu je nutné si uvědomit, že dochází k postupným proměnám. Tisícileté principy stavby měst, zavržené ve 20. století rozvinutím (a vulgarizací) v pravdě revolučních myšlenek Athénské charty, nabývají opět na důležitosti. I když už provždy půjde o jinou formu, postupně se k nim, jako k základům,

svět zase vrátí. Nic už ale nebude, jak bývalo: tak, ani tak, staré, nebo nové, klasické, nebo modernistické, uzavřený blok, nebo solitér. Výsledkem bude pravděpodobně nějaký hybrid. Formu i cestu k němu musíme hledat. Je to největší výzva současné architektury. Společnost, zejména ta naše česká, je však dnes zablokována množstvím nesmyslných zákonů (pro nás zejména tím stavebním), ale i vyhlášek a dalších podzákonných předpisů. Zejména však setrvačností a také utkvělými představami. Cesta kupředu je dnes skutečně složitá. Proto moje myšlenky začínají úvahou o změně paradigmatu. Dnes je zřejmé, že pohled na město jako „zdravou a rovnostářskou“ modernistickou strukturu je poněkud zastaralý a rozhodně přežitý. Město je mnohem složitější organismus. Jeho život neurčují pouze „funkce“, možná právě naopak. Pouze modernistickými principy (definováním a separací funkcí), jak se to dodnes děje, nelze poměřovat nové návrhy budoucího města!

Paradigma je souhrn základních domněnek, předpokladů, představ dané skupiny

Roman Koucký, 2012, foto: Jan Štěrba

Roman Koucký, 2012, foto: Jan Štěrba

*vědců. Ke každému paradigmatu patří i metodická pravidla řešení, intuitivní postoje a hodnocení problémů. **Proměna vědeckého paradigmatu se děje zvratem tzv. vědeckou revolucí. Ke zvratům dochází po určité době tak, že se dosavadní paradigma vyčerpá. Nastává období, kdy již paradigma nevyhovuje při řešení některých otázek – nevyhovující odpovědi jsou označovány jako anomálie. Nahromadí-li se mnoho anomálií, dochází ke hledání nového paradigmatu a po dokončení tohoto procesu znovu nastává období tzv. normální vědy. Nové paradigma sice vítězí v konkurenci s několika dalšími, ale tato paradigmatata jsou navzájem nesouměřitelná. Podávají totiž tak rozdílný pohled na svět, že není možné hodnotit jedno na základě druhého.***

Přijetí nového paradigmatu znamená revoluci ve vidění světa. To je dáno tím, že paradigma tvoří předpoklad samotného vnímání, a je proto platformou, na jejímž základě vnímáme svět jistým způsobem. Změna paradigmatu ve vědě je velmi podobná revoluci ve společnosti. Koncepce

*vědecké revoluce je vysvětlitelná sociálními faktory. Dosavadní metodologické koncepce neposkytují reálný obraz vývoje vědy, neboť ignorují skutečnost, že **vědecké činnosti jsou úzce spojeny se specifickými vědeckými komunitami, které jsou odlišné od jiných společenských skupin. Stále však zůstávají otázky, jakými prostředky probíhá boj ve vědecké komunitě, jak početná musí být komunita zastánců nového paradigmatu a v neposlední řadě otázka postavení zastánců paradigmatu starého** (podle některých teorií nové paradigma vítězí až v okamžiku, kdy zastánci toho starého zemřou)...*

Volně podle: Thomas S. Kuhn, Struktura vědeckých revolucí. Praha 1992 a další...

Pravidla šachu
Druhou myšlenkou, kterou jsem chtěl připomenout, je potřebná srozumitelnost a stabilita procesů, kterými se vznik a udržování městské struktury má řídit. Přirovnání k pravidlům (tisícileté) „královské hry“ se mi zdá být vhodné.

Roman Koucký, 2012, foto: Jan Štěrba

Obecně je známo, že šachy jsou složitá hra. Z čistě matematického hlediska je složitost herního stromu 10¹²³. Takové číslo je nepředstavitelné, blíží se k nekonečnu. Základní pravidla hry zná však téměř každý, jsou překvapivě jednoduchá. Rychle se je naučí i malé děti. Možností v každém tahu jsou však desítky. Důležité je, že šachy neobsahují prvek náhody, partii rozhodují jen znalosti a schopnosti hráčů. Možná proto je pouze vyrovnaná hra zajímavá. Možná proto nemůže hrát každý. Možná proto se jí říká královská... Královská hra síly a odpovědnosti, která na pozadí jednoduchých pravidel vyžaduje složitou strategii, taktiku a operaci.

Město je živý organismus a stavba města, zejména v 21. století, je také složitou hrou. I v této hře jsou nutné strategie, taktika a operace. Hrát by měli ti nejlepší. Čistá hra je možná jen na základě pravidel. Stavba města potřebuje dobrá pravidla, jednoduchá, jasná a stabilní. Pokusme se taková srozumitelná pravidla vytvářet. Pravidla jako součást plánu. Plánu jasného jako šachovnice.

Proč „pravidla“
Jak je výše uvedeno, doporučuji pro výsledný text, který doprovodí „architektonický návrh města“, název „pravidla“. To proto, aby i při přísné závaznosti plánu bylo možné do něj vložit i iniciační rovinu. Pravidla by měla být

Urbanismus

jednoduchá a jasná. Předpokládám, že jako taková budou snadno pochopitelná, a proto následně snadno a radostně dodržována. To také znamená snadno vymahatelná a kontrolovatelná.

Roman Koucký, 2012, foto: Jan Štěrba

Je zřejmé, že při stavbě města je nutné nalézat přiměřenou proporcí mezi absolutní svobodou a direktivní kontrolou (řízením a směřováním). Především je nutné hledat skutečný veřejný zájem. Proto se pokoušíme veškerá pravidla (regulativy i „iniciátory“) hledat a definovat tak, aby působila co nejpřirozeněji. Základem jsou pravidla, založená na principech, které jsou již zažitě, a je dlouhodobě ověřena jejich spolehlivost. Je zřejmé, že sestavení takových pravidel a jejich vzájemné provázání není lehkým úkolem, pokud je to dnes vůbec možné. Především je potřebné známá a používaná pravidla posbírat, utřídit, prověřit, abstrahovat a upravit je do formy, která umožní plánování obrazu města. Jak již bylo řečeno, cílem musí být především srozumitelnost a jednoduchost aplikace, tím zřejmá transparentnost celého procesu a jednoduchá vymahatelnost každého daného pravidla. Základním cílem souhrnu pravidel (bereme pravidla stále ve smyslu: „pravidla hry“) je popsání a vytvoření podmínek pro zlepšení obrazu města v jeho současné a budoucí podobě. Důležitá je zejména iniciace aktivního vytváření a rozvíjení dlouhodobě zažitého obrazu města.

Čtyři úkoly [elementy, na které se vážou příslušná pravidla]
Veškerá pravidla by měla být vedena od obecných k podrobnějším a detailnějším. Použiju dnes již klasickou větu Jana Jehlíka: **hledejme minimum toho, co musíme, nikoli maximum toho, co můžeme.** Po více než dvaceti letech práce na českých územních plánech jsem dnes přesvědčen, že pro dobrý plán (srozumitelný, stabilní a také iniciační) je potřeba definovat (jen a pouze) celkem čtyři elementy, na které budou navazovat příslušná jednoduchá pravidla:

1/ První čáru urbanismu – hranici města, která definuje ekonomickou a tím také přirozeně ekologickou velikost města. S tím souvisí i základní rozdělení území na jednotlivé lokality s různou mírou zátěže, které budou prioritně definovány jako zastavitelné a nezastavitelné. K nezastavitelným lokalitám náleží popis kompozice a charakteru krajiny, ve které se město nachází, ale i krajiny, která je jeho součástí.

Urbanismus

2/ Druhou čáru urbanismu – hranici veřejných prostranství, která uvnitř zastavitelných lokalit definuje rozsah ploch, které má a musí spravovat komunita (obec) a která na „druhé straně čáry“ definuje plochy soukromé obecně určené pro zástavbu. Struktura veřejných prostranství spoluvytváří obraz města. Na veřejná prostranství navazují veřejné budovy, jejichž charakter a kompozice také vytváří obraz města, a musí být proto plánem definována.

Roman Koucký, 2012, foto: Jan Štěrba

3/ Třetí rozměr města – město musí definovat svoji kompozici nejen v plánu (krajiny, města a veřejných prostranství v něm), ale také v prostoru – určením výškových hladin a starých i nových dominant. Třetí rozměr nedílně souvisí s topografií území a s historickým vývojem struktury. Třetí rozměr je ale také, a především, nositelem informace o ekonomickém a kulturním potenciálu jednotlivých částí města.

4/ Čtvrtým elementem je stanovení priorit – tedy, v jistém slova smyslu, časový rozměr plánu. Plán by měl, spolu s ostatními strategickými dokumenty, stanovit priority zejména veřejných investic, které předurčí rozvoj jednotlivých částí území a postupně na sebe přirozeně navážou další investice různého charakteru. Základem plánu by měla být iniciace synergických kroků, které ve výsledku povedou k rozvoji celkového obrazu města.

Na závěr připomínám ještě tzv. zlaté pravidlo, které v obecné rovině definuje zásadu vzájemnosti v jednání mezi lidmi (asi ne náhodou se toto pravidlo objevuje v různé podobě ve všech náboženských textech po celém světě). Je opět překvapivě jednoduché: **co nechceš, aby ti jiný činil, nečiň ty jemu.** Převedením na architekturu a územní plánování bychom mohli říci: **udělej jen takový plán, podle kterého bys chtěl v budoucnu sám stavět jednotlivé domy.** Budeme-li přistupovat k tvorbě plánu opět jako architekti, nikoli jako „nadřazení a neomylní“ urbanisti – sociální inženýři –, podaří se nám možná iniciovat hybridní struktury města, které dnes ještě nedokážeme ani odhadnout, ale do městské struktury přinesou novou kvalitu. Podaří se nám je iniciovat dokonce beze změny plánu! Tento zdánlivý protimluv je nutný proto, že stabilní a předvídatelné prostředí je pro vznik nové kvalitní architektury a pro rozvíjení kvalitního obrazu našich měst tím nejdůležitějším začátkem.

Roman Koucký

Pravidla šachů: Šachovou soupravu tvoří šachovnice a dvě sady kamenů – bílých a černých. **Šachovnice** je dřevěná deska o velikosti 8 x 8 polí, střídavě tmavých (označovaných jako černá pole) a světlých (bílá pole), která během hry leží mezi hráči na stole tak, že každý má v rohu po své pravé ruce bílé pole. Obsahuje-li šachovnice označení sloupců (A-H) a řad (1-8) používané při zápisu partie (šachové notaci), je základní (výchozí) postavení bílých figur na 1. a 2. řadě, černých pak na 7. a 8. řadě.

Před začátkem hry (šachové partie) se určí, který z hráčů bude hrát bílými kameny. Tento hráč se označuje jako bílý a jeho soupeř jako černý. Kameny se postaví do výchozího (základního) postavení. Bílý partii zahájí, a poté se hráči v tazích pravidelně střídají, nikdo se svého tahu nemůže vzdát. **Tah** každého hráče sestává z přesunutí jednoho kamene v souladu s pravidly (výjimkou je rošádka, při které se současně přesune král i věž). Zádným tahem se nesmí kámen přesunout na pole, na kterém již je jiný kámen stejné barvy. Tah na pole s kamenem soupeře se nazývá **brán**, soupeřův kámen je takovým tahem odstraněn ze šachovnice.

Každý **druh kamenů** se pohybuje jiným způsobem; všechny s výjimkou jezdců se posouvají přímkou čarou (po řadách, sloupcích nebo diagonálách) tak, že nesmějí žádný jiný kámen „přeskočit“.

Král se pohybuje o jedno pole v libovolném směru, přímo i po diagonále. Druhým způsobem tahu krále je tzv. rošádka: pokud se král a některá z věží ještě nepohnuli, král se přemístí o dvě pole směrem k věži a věž přes krále na pole, které král právě přešel. Všechna možná pole musí být volná, král nesmí stát před rošádou v šachu a nesmí přejít přes pole chročené soupeřem. Zádným svým tahem se král nesmí dostat na chročené pole, tj. na pole, na které by se v příštím tahu mohl přesunout soupeřův kámen a tím krále brát.

Dáma se pohybuje po sloupcích, řadách nebo diagonálách o libovolný počet polí.

Věž se pohybuje po řadách a sloupcích.

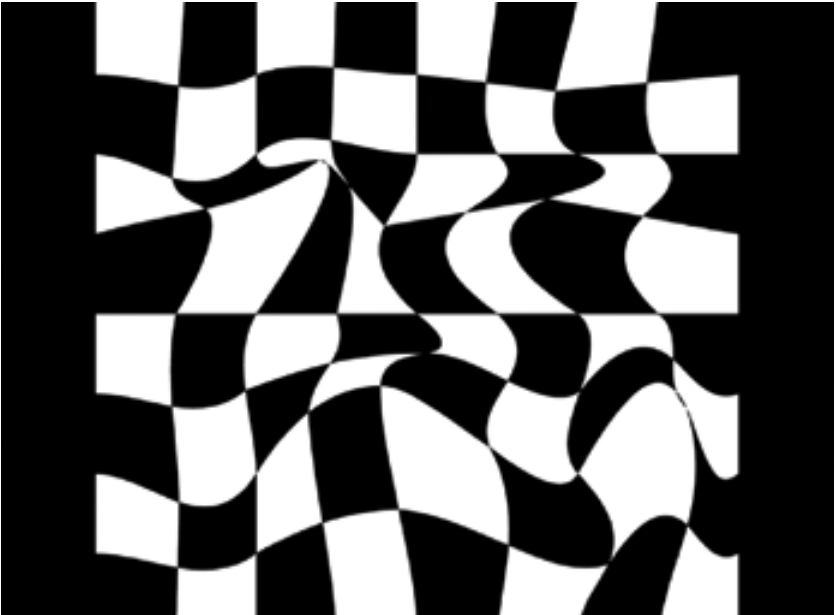
Střelec se pohybuje po diagonálách. Jelikož ty mají na šachovnici stejnou barvu, střelec nikdy nezmění barvu pole, na kterém stojí, proto se hovoří o střelci *bílopolném* nebo *černopolném*.

Jezdec se pohybuje skoky ve tvaru písmene L (dvě pole rovně a jedno stranou, respektive jedno rovně a dvě stranou) bez ohledu na to, stojí-li na meziklíchých polích nějaké kameny. Jezdec tak při každém skoku změní barvu pole, na kterém stojí: z bílého pole se dostane vždy na černé a naopak.

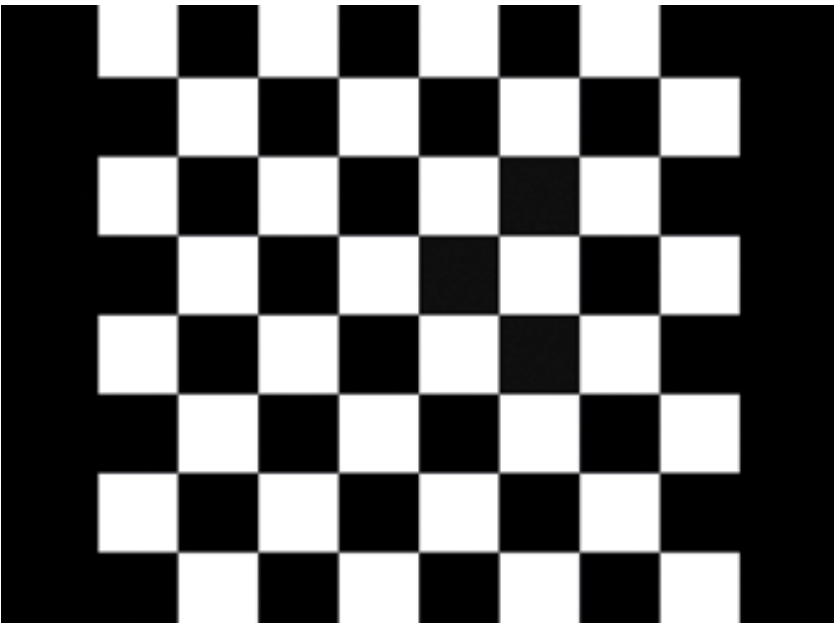

Šachy jsou (prý) složitá hra. Pravidla jsou však překvapivě jednoduchá, zná je téměř každý a snadno se je naučí i malé děti. Na pozadí jednoduchých pravidel je však nutné použít strategii, taktiku a operaci. Šachy neobsahují prvek náhody – partii rozhodují jen znalosti a schopnosti hráčů.

Dnešní legislativní prostředí je nepřehledné a nejasné. Připomíná hodně zamotanou šachovnici a má nejasná pravidla. Nikdo neví, jak má hrát. Pokusme se znovu vytvářet pravidla jednoduchá, jasná a stabilní. Srozumitelná pravidla, která pochopí i malé děti. Pravidla jasná jako šachovnice.

Roman Koucký

Jan Soukup, Marek Marovič

Studie obnovy náměstí ve Žluticích

Marek Marovič
*1984
architekt

Vystudoval Střední průmyslovou školu stavební v Plzni (2000–2004). V letech 2004–2011 absolvoval Fakultu architektury ČVUT Praha. Od roku 2011 pracuje v Ateliéru Soukup. Působí v divadlech Jakohost a Dialog.

Město Žlutice leží v členité krajině Tepelské vrchoviny na strmém svahu při horním toku řeky Střely, která zde protéká poměrně hlubokým údolím. Nad Žluticemi tato terénní konfigurace umožnila vznik vodní nádrže v roce 1968, která zatopila poměrně rozsáhlou část údolí. Symbolem a dominantou celého kraje je však hora Vladař (693,2 m n. m.).

Zárodky sídelní aglomerace sahají až do raného středověku, kdy Žlutice (Luticz) byly trhovou vsí na nejkratší cestě mezi Prahou a Chebem. První dochovaná problematická zpráva je datována rokem 1186. Vznik středověkého lokačního města je spojen až s pány z Oseka, kdy pravděpodobně za vlády Přemysla Otakara II. vzniká na přísně pravoúhlém půdorysu město pro německé kolonisty. Půdorys byl založen poměrně velkoryse na strmém svahu nad řekou Střelou. Přibližně v místě jeho podélné osy prochází hlavní tranzitní komunikace, na které je v horní části města asymetricky situováno obdélné náměstí o rozměrech 117 × 86 m. Z jeho koutů vybíhají příčné ulice, které jsou napojeny na ulici okružní, doplněné úzkými soutkami přibližně ve středu podélných stran náměstí. V severozápadním cípu města byl založen

hrad později přestavěný na zámek, který zanikl už v 18. stol. Dodnes je jeho poloha v půdorysu města čitelná a zachovala se také rozlehlá zahrada vystupující z hradeb města. V jižní části je pravidelnost ulic „narušena“ mohutným městským kostelem, který byl postaven přímo do podélné hlavní ulice.

Základní stavební čáry městských bloků byly zformovány ve středověku. Hmoty domů a jejich architektura se okolo náměstí postupem času radikálně vyvíjely až do dnešní podoby, určující však pro ně byla teprve 2. polovina 18. století, kdy lze zástavbu na náměstí charakterizovat jako zděnou patrovou se sedlovými střechami okapově orientovanými k uliční čáře. Nejvíce z náměstí vyniká severovýchodní fronta reprezentačních domů včele s radnicí, panským domem a barokní pivovarskou bránou, která propojovala zámecký areál s městem. K domům se také váže velmi zajímavý a složitý systém často hornicky ražených podzemních prostorů. Tyto prostory mnohdy přesahují půdorysy domů a přímo pod náměstím tvoří složitý systém chodeb.

Čistě funkční podobu náměstí proměnilo až vztyčení Trojičního sloupu v roce 1704, který vytvořil Osvald Josef Wenda. Tato

neobyčejně kvalitní a umělecky vysoce cenná památka barokního sochařství povýšila prostor o duchovní náboj. Stavba kamenné kašny z roku 1863 je posledním výrazným prvkem drobné architektury na náměstí. Až do počátku 20. století sloužil jeho volný prostor jako tržiště, na kterém se odehrával každodenní i sváteční život města. Na počátku 20. století bylo náměstí snahou okrašlovacího spolku doplněno po obvodu stromy s malou udržovanou korunou.

Po válce v důsledku vyhnání Němců a hospodářských změn zájem o náměstí upadá a na konci 50. let je celý prostor proměněn na park s benzinovou stanicí a pomníkem osvobození. Tato degradující úprava vytrhla Trojiční sloup z kontextu veřejného prostoru a pomyslně jej přemístila z centra města do zelené louky. Další proměny probíhaly nahodile vždy v závislosti na aktuální potřebě. Nejprve byla odstraněna nesmyslně umístěná benzinová pumpa, v 90. letech pak „politicky nevhodný“ pomník osvobození Rudou armádou. Dnešní podoba náměstí je tedy výsledkem prolnutí všech zásahů od počátku 20. století.

Obnova náměstí vychází z ideji náměstí jako živého středu města. Existence městské

FOTO ATELIER SOUKUP

FOTO ARCHIV MĚSTA ŽLUTIC

FOTO WWW.ARCHIVNIMAPY.CUZK.CZ

FOTO ARCHIV MĚSTA ŽLUTIC

zástavby a život ve městě byl vždy spjat s jeho prostorem – s prostorem tržiště, veřejné agory, s místem „trpění“ s obcí. Problém žlutického náměstí jako veřejného prostoru není ojedinělý a samozřejmě souvisí s širším úpadkem veřejného prostoru v obecnějším smyslu. Tento úpadek a jistá ztráta funkce pro veřejné prostory je problémem velké části měst (Prahu nevyjímaje viz. Karlovo náměstí). Specifická situace Žlutic však tento obecný problém prohlubuje. Poloha města v drsné, svým charakterem, podhorské krajině bez průmyslu, odloučené od hlavních směrů rozvoje, město odsunula na periferii zájmu. Tento nezáměr vnitřní (současných obyvatel) i vnější (moci) se zhmotnil v podobě dnešního stavu města a jeho veřejných prostranství. Urbanisticko-architektonická koncepce obnovy náměstí vychází z několika základních pilířů.

Prvním pilířem obnovy je scelení prostoru náměstí a navrácení urbánního charakteru. Hranice náměstí jsou v návrhu primárně vymezeny zástavbou bez převýšené zeleně, která ji pohledově zakrývá. S výjimkou čtveřice lip u kašny je stávající zeleň navržena k odstranění. Ploše je dán srozumitelný řád, který harmonicky spojuje jednotlivé dříve rozpadlé entity v jeden celek. Sloup Nejsvětější Trojice se znovu stává dominantním prvkem celého prostoru. Středová komunikace, rozdělující náměstí, je zrušena a tím je umožněno celou plochu propojit a zároveň rehabilitovat bezprostřední okolí sloupu, který dostává důstojný odstup a formuje i výtvarné řešení plochy náměstí.

Druhým pilířem je výtvarný koncept spojený s duchem místa. Žlutické náměstí si uchovalo i přes všechny negativní zásahy svůj

působivý náboj genia loci. Bohaté a vysoce kvalitní sousoší sloupu Nejsvětější Trojice a jednoduchá architektura kašny dotvořily harmonicky celé náměstí. Jeho prostor nám byl v tomto smyslu předky odkázán již téměř dokonale, uzavřený, a není tedy přínosné do něj vkládat další výrazné prvky bez nové silné potřeby. Výtvarný koncept je Trojičním sloupem a kašnou podmíněn. Sloup na náměstí tvoří ohnisko, které propojuje běžný život obce s transcendentálním přesahem. Oproti tomu kašna symbolizuje každodenní obstarávání života. Obě tyto složky jsou neoddělitelné a na jejich pozadí se odehrává lidský život, potažmo to, čemu říkáme dějiny lidstva. Linie provedené v ploše dlažby vycházejí z těchto dvou principů. Část linií je podmíněna geometrií sloupu, druhá část zobrazuje přirozené trasy cest lidí při pohybu po náměstí. V křížení linií jsou osazeny kameny, z nichž některé obsahují stylizované reliéfy erbů jednotlivých držitelů Žlutic a symbolizují tak spojení města s dějinami Českých zemí. Vzniklá pole mezi liniemi jsou dlážděna z kamenných odseků vždy rovnoběžně k některé z přiléhajících linií, čímž je výsledná plocha strukturována. Podélné strany náměstí jsou doplněny čtrnácti malokorunovými stromy, které symbolizují vybrané události v dějinách města a velmi volně odkazují ke křížové cestě. Stručný text popisu konkrétních událostí je vložen do cortenových mříží okolo jednotlivých stromů (autory textu jsou M. Marovič a J. Soukup). Stávající stavební články, které budou moci být využity a vykazují určitou kvalitu (např. žulové obrubníky, kostky apod.), budou znovu osazeny. Cílem celkového řešení bylo poskytnout městu nejen zhmotnělou kroniku místa, ale také dílo vykazující o něco více než výkon dopravních inženýrů. Nenásilné odkazy do historie snad přispějí k hlubšímu

FOTO WWW.MAPY.CZ

FOTO ARCHIV MĚSTA ŽLUTIC

vztahu obyvatel k jejich domovu a tím možná i k zahojení některých jizev vrytých do Žluticka.

Třetí pilíř lze nazvat: navrácení smyslu pro prostor náměstí ve městě. Jeho problematika je nejsložitější a není nikdy zcela uzavřena, protože se týká celospolečenských otázek. Pokud město chce mít historické jádro živé, musí proto poskytnout podmínky, které nespočívají jen v konání lidových veselí. Podmínky pro oživení náměstí jsou totiž pevně spojeny s dlouhodobou vizí celkového rozvoje sídla, které lze nejúčinněji formulovat v nástrojích územního plánování. Je tedy bezpodmínečně nutné vytvářet prostor pro investice, které povedou k využívání prázdné stávající zástavby v centru. To sice v důsledku znamená omezovat možnosti růstu obvodu zastavěného území, ale zároveň se tím tvoří možnost pro tolik potřebný vnitřní růst, který znamená zahušťování volných proluk a oživení staré zástavby.

V tomto kontextu je tedy nutné podporovat drobné podnikání a menší rozvojové vstupy uvnitř města a naopak silně omezit růst projektů, které jsou mimo lokální měřítko – např. obchodní řetězce na okraji městečka apod. Pokud tyto podmínky nenajdou dlouhodobější politické odezvy, bude obnova náměstí jen formální.

Název: Studie obnovy náměstí ve Žluticích
Místo: Žlutice, Karlovarský kraj
Autor: Ing. arch. Jan Soukup, Ing. arch. Marek Marovič
Projektant: Atelier Soukup
Stupeň: Architektonická studie
Rok: 2012
Klient: město Žlutice

FOTO ATELIER SOUKUP

VIZUALIZACE MAREK MAROVIČ, JAN SOUKUP

Jan Soukup, Marek Marovič

Jan Soukup, Marek Marovič

Ivan Komárek

Výtvarné dílo v architektuře

*1956
akademický malíř

Vystudoval Střední odbornou školu výtvarnou v Praze a v roce 1982 absolvoval Akademii výtvarných umění v Praze u profesora Jana Smetany. Zabývá se malbou, kresbou, koláží, grafikou (především litografií), tvorbou objektů, keramickou plastikou a realizacemi v architektuře (malba na zeď, keramické obklady), občas se věnuje také ilustracím a užité tvorbě. Ústředním tématem jeho díla je lidská figura v prostoru, občas však překvapí i zcela abstraktními náměty. Jeho tvorbě dominuje expresivní figurální slovník.

FOTO GABINA FÁROVÁ

Ivan Komárek

Malíř Ivan Komárek vystudoval pražskou Akademii výtvarných umění v klasickém malířském ateliéru prof. Jana Smetany, který se zabýval výhradně tvorbou obrazů a výjimečně také grafikou. K tomu vedl také své studenty. „Pro mne však bylo od počátku zcela přirozené, že malíř netvoří jen v ateliéru,“ říká Ivan Komárek. „Musí však přijít ten správný impuls, osvícený investor, architekt, který má vůli k experimentu, k vytvoření něčeho netradičního. Proto když přišla v roce 1993 od architekta Petra Drexlera nabídka na výmalbu tří stropů v prodejně Popron ve Spálené ulici v Praze, tak jsem neváhal.

Byla to pro mě první velká práce v interiéru a odzkoušel jsem si na ní možnosti malby přímo na zeď, v podstatě z volné ruky, a byl jsem nadšený. Vždy je třeba reagovat tematicky na danou situaci, na prostor, zadání, ale při tom vycházet z vlastní tvorby a představ. Monumentální měřítko oproti malířskému plátnu je výzvou a inspirací. Vždy jsem se těšil na další nabídky a ty postupně opravdu přicházely. Mohl jsem si tak vyzkoušet nejen klasickou malbu na zeď, ale i sgrafito, keramické reliéfy, malbu na sklo, objekty vyřezávané z plexiskla nebo z kovu či malbu na keramické dlaždice.“

Zatímco malby v prodejně Popron byly v bílo, šedo, černých tónech, o rok později v prostorách jídelny společnosti Aquacom Hard v Ledči nad Sázavou se Ivan Komárek barevnou kompozicí figur přiblížil ještě víc své volné tvorbě. Z ní vycházel i při výzdobě obřadní síně radnice v německém Sonsbecku. K mnoha odstínům šedé se vrátil opět v Praze v roce 1997 při výzdobě baru hotelu Libuše v Praze, kde poprvé použil neobvyklou techniku malby na obkladačky. Poprvé zde také spolupracoval s keramikem Františkem Švancarem, v jehož dílně na pražské Kampě tato rozměrná realizace vznikla. Zde také Ivan Komárek vytvořil dvě keramické karyatidy pro vilu nedaleko Prahy – sochy „Muž a žena“, vysoké 215 cm. Byly vymodelovány vcelku, poté rozřezány na díly, vypáleny a naglazovány a pak skládány kolem ocelových nosných sloupů, nesoucích představenou střechu. Fasáda byla dotvořena keramickými terčí stejné barevnosti. Menších prací v keramice bylo ještě několik, například hlavy muže a ženy (kováře a kovářky) pro soukromý dům, bývalou kovárnu v Buštěhradě, keramický reliéf pro obecní úřad v obci Stašov nebo domovní znamení (2 × 2 m) v obci Rudná u Prahy. Zatím poslední společnou realizací s Františkem Švancarem je obnova výzdoby kapliček křížové cesty

ve městě Stříbro. Čtrnáct zastavení do rekonstruovaných kapliček maloval Ivan Komárek kobaltem a zlatem na nově vyráběné masivní vysokopálené keramické desky.

Jak by měla práce do architektury ideálně probíhat, zakusil Ivan Komárek ve spolupráci s architektem Štěpánem Kubíčkem, který projektoval velký rodinný dům na okraji typické středočeské vesnice. Od prvopočátku měl vizi propojení celého domu uměním, od vstupních vrat až po zahradní kuchyni. Jeho představu naplnila moderní technologie – laserem vyřezávané ocelové pláty.

Zatím nejnovější realizace vznikla pro novostavbu rodinného domu u Mladé Boleslavi, kde bylo použito také vyřezávání laserem, a to z barevných plexisklových desek, které vyvářejí skládanou kompozici na černém podkladu v rozměrech několika metrů čtverečních na zdi interiéru a po obou stranách schodiště do prvního patra.

Okrajově do těchto prací patří třeba i malba na koberce dánského výrobce Ege nebo spolupráce s Moravskou gobelínovou manufaktúrou, kde utkali tři gobelíny 2,5 × 3,5 m podle Komárkových volných kreseb.

FOTO ANDREA LHOTÁKOVÁ

Ivan Komárek

FOTO ARCHIV AUTORA

Novostavba rodinného domu ve středočeské obci, architekt Štěpán Kubíček. Realizace z laserem vyřezávaných ocelových plátů (vrata, zábradlí francouzských oken, zábradlí galerie, předstěna kuchyňského pultu, zástěna zahradní kuchyně), 2012

FOTO ARCHIV AUTORA

FOTO ARCHIV AUTORA

FOTO ARCHIV AUTORA

FOTO ARCHIV AUTORA

Pomalovat se dají i stěny koupelny – realizace z roku 2006 je ze soukromého bytu na pražském Pohodělci. Malba je fixována speciálním hydrofobním prostředkem.

FOTO ZDENĚK LHOTÁK

FOTO ARCHIV AUTORA

Nástěnná malba, Spálená ulice, Praha 1. Malba na třech stropích prodejny, 1993

FOTO ARCHIV AUTORA

FOTO ARCHIV AUTORA

Klasické škrabané sgrafito v koupelně v domě na Buštěhradě

Hotel Libuše, Na Vlachovce, Praha 8. Stěna a barový pult, malba keramickou glazurou na obkladačkách, vypáleno, 1992

FOTO ARCHIV AUTORA

FOTO ARCHIV AUTORA

Malíř Ivan Komárek vstoupil na výtvarnou scénu kolem poloviny 80. let 20. století a od počátku si našel své nezaměnitelné místo díky expresivnímu figurálnímu slovníku. Ústředním tématem jeho díla je lidská figura v prostoru, občas však překvapí i zcela abstraktními náměty.

Při své tvorbě Komárek rád zkouší nové materiály a technické postupy. Tyto nové materiály a postupy zpětně obohacují jeho výtvarnou řeč, která vychází do značné míry z tohoto stálého experimentování.

Lidské bytí, jako ho vidí Ivan Komárek, se příznačně projevuje jako věčný cyklus sbližování se a vzájemného odporu. Nejde proto pouze o fyzický náboj obnaženého těla, ale především o psychický náboj mezi těly. Erotický moment je zde všudypřítomný; ve většině Komárkových děl představuje mocný a vyslovený mezilidský katalyzátor.

FOTO MAGDALENA BLÁHOVÁ

Malba na koberec Ege. Dánský výrobce dodal bílé koberce a průmyslové barvy, šest výtvarníků je pomalovalo dle vlastních návrhů v rámci workshopu pořádaného firmou Optimal interior design v jejích prostorách v Praze Na Košince, 2006.

Zastoupení ve sbírkách:
Národní galerie v Praze
Galerie Středočeského kraje
Galerie výtvarného umění v Ostravě
Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně
Katedra výtvarné tvorby Ostravské univerzity
Pražská plynárenská, Praha
Galerie Klatovy – Klenová

Vstupní prostor veterinární kliniky, Hochmoor, Německo. Malba glazurou na dlaždice Taurus, vypáleno, 2008

FOTO ARCHIV AUTORA

Norbert Schmidt

Kostel jako dynamický prostor

aneb Intervence současného umění
u Nejsvětějšího Salvátora

*1975

architekt, redaktor

Působí jako architekt, redaktor revue Salve a vedoucí Centra teologie a umění při Katolické teologické fakultě UK. V současné době pracuje v AP ateliéru Josefa Pleskota. Samostatně realizoval rekonstrukci krypty kostela Nejsvětějšího Salvátora v Praze (2005) a upravil tamní presbytář (2009). V kostele doprovází intervence současných umělců jako Václav Cigler, Adriena Šimotová, Jindřich Zeithamm, Stanislav Kolíbal, Choi Jeonghwa, Patrik Hábl atd. V roce 2013 dokončil s Helenou Kohlovou úpravu liturgického prostoru klášterního kostela ve Slaném. Na téma vztahu teologie, architektury a umění publikuje v odborných i populárních časopisech.

Kostel Nejsvětějšího Salvátora měl to štěstí, že díky své poloze u Karlova mostu nikdy nevypadl z centra dění. A štěstí to bylo dvojnásobné. Nikdy totiž přes všechny ty velké poryvy a radikální změny v konkrétních uživatelích nevybočil ze svého základního nastavení. Již v dobách středověké fundace dominikánského kláštera to bylo místo duchovně a intelektuálně na výši své doby. Kázal a přednášel tu třeba i takový Mistr Eckhart. A jezuité tuto auru mezinárodního intelektuálního centra jen posílili a rozšířili. Působili tu Bohuslav Balbín, Rodrigo de Arriaga ale i Antonín Koniáš. Řádové studium dominikánů a jezuitské Klementinum, to jsou instituce, bez kterých nelze myslet na Karlovu univerzitu. I v 19. a 20. století se tu otevíral prostor pro duchovní růst v tom nejširším slova smyslu. Působily zde osobnosti jako Josef Dobrovský, František Kordač, Michael Schmaus či Alexandr Heidler a Josef Zvěřina. Ani komunisté toto místo nikdy neumlčeli. Po roce 1989 zde Tomáš Halík, kněz a profesor Karlovy univerzity, navázal na genia loci stavitele mostů mezi dvěma břehy a vybudoval tu velice živou farnost bohatou na různé duchovní, společenské a i kulturní aktivity. Široké mezinárodní kontakty jsou toho přirozenou součástí. Přednášel tu jak Joseph

Ratzinger, pozdější papež Benedikt XVI., tak tibetský Dalajlama. Do kostela často zavítal i prezident Václav Havel.

Historické centrum Prahy trpí vylidňováním a destruktivní muzealizací. Hrozí mu, že se z něho stane pěkně opravená kulisa pro poslušná stáda turistů, která neopustí těch několik červeně vyznačených doporučených tras ve svých bedekrech. Za fasádami už skoro nežijí a ani nepracují žádní místní lidé. Tomuto smutnému trendu čelí několik málo institucí, které tu přece jen malé ostrůvky původního života udržují. Mezi nimi je to právě Akademická farnost Praha, jejíž bohoslužby a ostatní programy navštíví týdně víc jak tisíc Pražanů a studentů různých vysokých škol. Starý kostel na břehu Vltavy se tak znovu tvrdošíjně ukazuje jako výsostně městotvorná instituce, navíc přitahující a formující převážně mladé lidi.

Kultura a umění tu našly, jak jsme již naznačili, také svůj přirozený domov. Vzpomeňme vedle exkluzivní architektury také slavné jezuitské divadlo, věhlasnou hudební barokní tradici či pouze fakt, že v Klementinu má dnes své hlavní sídlo Národní knihovna. Program farnosti doprovází týden co týden pravidelné hudební

akce, a to jak staré, tak i současné hudby. Literární večery, čtení poezie či výstavy na ochozech kostela jsou hojně navštěvovány. Setkávání světa umění a víry našlo svůj hlavní svátek především v takzvaném Popelci umělců. Jde o bohoslužbu, která zahajuje čtyřicetidenní půst, dlouhou dobu příprav na hlavní křesťanské svátky Velikonoce. Tradice Popelce umělců, který se drží ve významných městských kostelech po celé Evropě, sahá do období po první světové válce, kdy se v pařížské katedrále Notre Dame sloužila kající bohoslužba za padlé umělce. Obliba salvátorského Popelce umělců se ukazuje i v tom, že je často přenášán v přímém přenosu i Českou televizí.

Právě v rámci Popelce se v roce 2009 s instalací Studánek předního českého výtvarníka Václava Ciglera podařilo zahájit projekt pravidelných intervencí těch nejlepších současných umělců přímo do prostoru kostela, doprostřed liturgického dění. Po Václavu Ciglerovi pozvání přijali Adriena Šimotová, první dáma české výtvarné scény, Stanislav Kolíbal, Václav Sokol, Petr Nikl či Jindřich Zeithamm a další. Pozadu nezůstaly ani intervence a zvukové experimenty současných hudebníků. Elektroniku tu s gregoriánským chorálem

komboval skladatel Michal Rataj. Slavomír Hořínský dokonce pro kostel složil prostorové hudebně poetické skladby Marianum a Umírám láskou, které obě kongeniálně zahrál Orchestr Berg s dirigentem Peterem Vrábelem v čele. Obě skladby doprovodila samostatnými výtvarnými objekty Magdalena Bartáková. Všichni svým vlastním způsobem reagovali na danou liturgickou dobu, bohatý mnohvrstevnatý interiér a jeho obsahy.

Intervence doprovázejí také debaty a setkání s umělci. Nutno dodat, že i inspirativní přednášky a setkání s odborníky ze zahraničí. Kostel navštívil jak Friedhelm Mennekes SJ, zakladatel dnes již legendární Stanice umění u Sv. Petra v Kolíně nad Rýnem, tak ředitel neméně slavného kolínského Muzea umění Kolumba Stefan Kraus, které postavil architekt Peter Zumthor. Debatovali zde také Walter Zahner z Německé společnosti pro křesťanské umění z Mnichova, Alois Kölbl z časopisu Kunst und Kirche se sídlem ve Štýrském Hradci, či Jérôme Beau z pařížského Collège des Bernardins.

Dynamické zacházení s uměním v kostele, které navazuje jak na současné tendence site-specific intervencí, tak na staletou církevní tradici, kdy bývalo zvykem např.

gotické deskové oltářní obrazy otevírat a zavírat podle církevních svátků a příslušné liturgické doby, dnes jako obohacení vnímají pravidelní návštěvníci kostela i širší kulturní veřejnost. Jak je přitom vidět z fotografického doprovodu tohoto textu, v žádném případě nejde o ilustrativní narativní umělecká díla, jak by se to snad u církevní instituce podle obecných klíš očekávalo. Umění vstupuje do prostoru velice sebevědomě, autonomně, ale vždy s velkou citlivostí, aby rozeznělo určité zasuté či pozapomenuté roviny a podnítilo paletu nečekaných otázek, které vedou do hlubiny, k podstatě věcí, k existenciálnímu tázání člověka. Práce Adrieny Šimotové, která zprvu vypadala jako velice jemná, skoro přehlédnutelná, se při bližším pohledu leckomu mohla jevit jako existenciální výkřik před zlaceným svatostánkem, jako trýznivý bolestiplný dotaz či protest položený před Boží trůn. Zeithammlova Duha, podivuhodný objekt vejcovitého tvaru, jehož povrch žil z napětí klidu a očekávaného prasknutí, působila v adventní době jako ztělesnění touhy po něčem novém, osvobozujícím. Stanislav Kolíbal zase ve vzpomínce na svého přítele, komunisty pronásledovaného kněze Bonaventuru Bouše působivě tematizoval nenaplněnost lidského života, nedokonalost, ztroskotání, která doprovázejí více či méně

každý lidský osud. Korejský umělec Choi Jeonghwa naopak svým hroznem z pěti tisíců různobarevných tordovaných balonků nad hlavní oltářní menzou citlivě reagoval na zašlou sebevědomou bujarost a expresivnost českého baroka. Mnozí se ptali, zda to nebyla náhoda, že teprve umělec z jiného kulturního kontextu nechťně nastavil zrcadlo i naší přeintelektualizované zahloubanosti a jistému nedostatku vitality. Velikou rezonanci (a to i v médiích) sklidila zatím poslední intervence mladého malíře Patrika Hábla, který dočasně nahradil všech 15 barokních oltářních pláten v postní době 2013 svými abstraktními obrazy. Dvě ze salvátorských postních pláten pak dokonce našly na čas nový domov ve Stálé sbírce středověkého umění v Anežském klášteře hned vedle Mistra Theodorika, Mistra třeboňského oltáře či votivní desky Jana Očka z Vlašimi, aby nenápadně upozornily právě na nesamozřejmost a vykořeněnost muzeálního kontextu těchto z původního prostředí vytržených mistrovských děl českého umění.

Jak jsme naznačili, kostel Nejsvětějšího Salvátora v sobě skrývá mnoho různorodých dějinných vrstev, kterým je společná touha po vědění i víře, touha po kladení věčných otázek člověka, po neúnavném kritickém a tvořivém tázání a svobodném zpochybňování mnoha

Norbert Schmidt

předsudků a falešných jistot. Touha po poznávání nových souvislostí a nových náhledů. Ale jde o touhu poučenou, ne pubertální touhu, která si je vědomá hloubky tradice kladení obtížných otázek. Ukazuje se jako zcela přirozené, že se jako komplementární vrstva do tohoto proudu zapojuje i současné umění s jeho odvážným novátorstvím a kultivovanou kulturou pochybnosti. Podobně jako jsou zde hosty významní teologové, duchovní jiných církví i náboženství, filozofové, politici či spisovatelé, tak se zde do širokého dialogu zapojují i přední současní umělci a uměnovědci. Předností tohoto potýkání není jen setkání minulosti a budoucnosti, starého a nového, ale také fakt, že tu nevzniká žádné uzavřené galerijní či jinak oborově definované prostředí. Umění a umělci musí obstát před širokou veřejností i vysokou kulturní latkou, kterou tu v Klementinu zanechali naši předkové.

Je fascinující a musím přiznat, že i velice zábavné a poučné pozorovat, jak tu postupně vzniká určitá „imaginární galerie“, jak se vrství paměť kostela a jeho tu více tu méně pravidelní návštěvníci vzpomínají, co tu kdy už všechno nebylo (třeba i létající balon na dálkové ovládání či květiny položené před obraz současné umělkyně!) a jedno s druhým srovnávají. Zkušenosti se vrství a příběhy se vyprávějí dál a různě reinterpetují. A to je jeden z pokladů, který lze nalézt v prostoru akademického kostela v Praze u Karlova mostu.

Pozn.: Podrobnější odkazy na zmiňované intervence naleznete na internetových stránkách Centra teologie a umění při KTF UK: <http://ctu-uk.cz>. Zde najdete také odkazy na související odbornou literaturu či mediální ohlasy. Historii kostela Nejsvětějšího Salvátora nejnověji zpracoval Martin Staněk: Malé dějiny pražské akademické farnosti, IN: sborník Salvatoria, Praha 2008.

01 Choi Jeonghwa: Beautiful! Beautiful Life, říjen 2012
FOTO PETR NEUBERT

02 Patrik Hábl: Postní obrazy pro Nejsv. Salvátora, Popeleční středa – Velikonoce 2013
FOTO MARTIN STANĚK

03 Stanislav Kolíbal: Na paměť přítele Z., Popeleční středa – Velikonoce 2011
FOTO PETR NEUBERT

04 Norbert Schmidt: Postní plátno, Popeleční středa – Velikonoce 2012
FOTO MARTIN STANĚK

05 Patrik Hábl: Vytržené obrazy, Národní galerie, klášter sv. Anežky České, 1. listopadu 2013 – 2. února 2014 (dočasná instalace „postního obrazu“ z kostela Nejsv. Salvátora ve Sbírce středověkého umění, v pozadí Mistr Třeboňského oltáře)
FOTO PETR NEUBERT

Norbert Schmidt

Antonín Dokoupil

Litomyšl a moderní architektura

*1965

stavař

V roce 1988 absolvoval Stavební fakultu VUT v Brně. Pracoval v různých pozicích přípravy a realizace staveb, poté byl vedoucím investičního oddělení. V roce 1994 nastoupil na MÚ v Litomyšli jako technik odboru městského stavitele, od roku 1996 působil jako vedoucí odboru výstavby a územního plánování. V roce 2002 se zde stal vedoucím oddělení rozvoje města.

FOTO ARCHIV MĚSTA LITOMYŠL

Problematika moderní architektury v Litomyšli je v posledních letech – k naší nemalé radosti – předmětem poměrně silného zájmu především odborné veřejnosti. Pozitivní ohlasy – k naší ještě větší radosti – však zaznívají i z řad široké veřejnosti (spíše však od „přespolních“ než místních obyvatel). Týká se to novostaveb i uplatnění moderních přístupů při rekonstrukcích kulturních památek, a to i těch, které požívají i ten nejvyšší stupeň ochrany. Dostává-li se nám možnosti prezentovat toto naše mnohaleté úsilí na různých seminářích či konferencích, je to pro nás nejen čest, ale i důležitá zpětná vazba, protože v Litomyšli to zase tak jednoduché a jednoznačné není. Naše prezentace jsou pouhým popisem událostí, nikoliv jakýmsi „vývozem revoluce“ či univerzálním návodem, neboť ve své době se muselo sejít mnoho různých faktorů, které umožnily realizaci různorodého a na poměry malého města i poměrně rozsáhlého souboru staveb a rekonstrukcí.

silná osobnost

Za většinou významných událostí či rozhodnutí obecně je jasně rozpoznatelný vliv konkrétní osoby, soudobého lídra, který má prostředky a schopnosti provádět v podstatě despotická rozhodnutí, protože občanský

dav byl většinou schopen pouze bořit, či v lepším případě se na ničem neshodnout. Pokud je tento despotismus osvícený (což v historii postačovalo) a prováděný alespoň na pomyslné demokratické platformě (v současnosti nezbytnost), je možné dosáhnout požadovaných výsledků. Tento pomyslný vlak dokázal rozpohybovat první porevoluční starosta pan Ing. Miroslav Brýdl, a to v době, kdy mnozí řešili úplně jiné věci než problematiku moderní architektury. Je třeba také přiznat, že mnohé důležité strategické záměry dokázal prosazovat ještě dlouho po skončení svého třetího funkčního období na pozici starosty Litomyšle.

tým

Dobrý lídr dokáže vybudovat skupinu stejně smýšlejících lidí, kteří nejenže věří ve společný cíl, ale hlavně se necítí být pouze poslušnými vykonavači příkazů, nýbrž do jisté míry rovnocennými partnery, jejichž názorům je nasloucháno.

učitel

Architektura zapouštěla v Litomyšli své kořeny především díky své městské architektce Zdeňce Vydrové. Pro mnohé to byla ve své době disciplína v podstatě nová, poněkud podezřelá a vlastně se ji všichni

učíme dodnes. Pro městského architekta je jeho mise svým způsobem sebezničující – čím lepším je učitelem, tím více jeho vliv klesá v čase. Pokud zodpovědní činitelé přijmou za svou alespoň základní zásadu, a to že architekturu mají dělat architekti, není takovéto sebeobětování jakéhokoli městského architekta marné.

zdroje

Litomyšl měla v porevolučním období i dostatek vlastních prostředků (restituce, privatizace) – základna pro novou výstavbu byla tedy poměrně bohatá. S nabídkou nových příležitostí (dotační programy lokální a posléze evropské) Litomyšl reagovala prakticky okamžitě na jakýkoliv vypsání dotační titul, majíc vždy v zásobě dostatek připravených projektů, a to i za cenu, že některé nebudou třeba nikdy realizovány. Včasná projektová příprava se nám vždy vyplácela a odepsané finance za nerealizované projektové práce jsou pouhými promilemi vůči objemu obdržených dotací.

architekti

Spolupracovat s vybraným architektem nebyl v počátcích žádný problém. V souladu se zákonem byl možný snadný přístup ke kvalitnímu architektovi bez složitých

Nový kostel v Litomyšli

výběrových řízení. Architektonické soutěže se organizovaly, protože jste chtěli, nikoliv proto, že jste museli. Škála výběru architektů byla bohatá a rozhodování svobodné. Dokonce bylo možné uspořádat obchodní soutěž – pokud bylo v portfoliu odpovídající množství kvalitních architektonických týmů, neměl nikdo problém se takovéto soutěže zúčastnit – zvítězil zkrátka vždy špičkový a zároveň nejlevnější tým.

publicita

Litomyšl byla od samého počátku poměrně hojně prezentovaným městem na stránkách odborných periodik. To byl velmi významný faktor, který pomáhal a i nadále pomáhá přesvědčovat nerozhodné, či umlčovat nevzdělané.

kontinuita

Zdá se být ve zpětném zrcadle velmi důležitou okolností. I při střídání vedoucích garnitur byla problematika architektury respektovanou oblastí, přestože pro některé zůstávala ne zcela pochopenou či oblíbenou disciplínou.

příklad

Municipálním složkám se v současné době natolik zúžily možnosti (přesněji levné

a rychlé možnosti), jak navázat kontakt se špičkovým, a tedy odpovídajícím způsobem honorovaným architektem, že mnohem větší šanci přivést takovouto osobnost mají privátní investoři. Velmi si vážíme toho, že po vzoru vedení města Litomyšl začínají i soukromí stavebníci spolupracovat s kvalitními architektonickými týmy.

památkáři

I památková péče udělala za poslední dekádu relativní pokrok. V novém století se podařilo dohodnout a zrealizovat stavby, které by na sklonku století minulého neměly šanci. Někdy je však příliš patrné, že především na nižších úrovních se argumentačně ani odborně architektům nevyrovňají, a tedy zůstávají takzvaně na svých pozicích a raději vystaví stavbu postupnému zchátrání, než by obětovali nepatrné procento „památkové podstaty“ ve prospěch nového funkčního využití.

Výše jmenované principy jistě nejsou všechny ty, které definovaly soudobou tvář Litomyšle. Možná nejsou ani ve správném pořadí a zcela jistě jsou formulovány na základě pouhého subjektivního prožitku. Ale i kdyby vše bylo správně, jedna věc se změnila natolik zásadně, že je schopna

velmi negativně ovlivnit i bezproblémový chod všech zbývajících principů. Jde o výběr architekta. Dnešní zákonné limity pro zadávání zakázek jsou natolik nízké, že se lze ke špičkové architektuře propracovat pouze na základě architektonické soutěže, respektive soutěže o návrh podle zákona o zadávání veřejných zakázek, který s pravidly České komory architektů zase až tak úplně „nekamarádí“. Přesvědčit zastupitelstva měst a obcí, aby na každou zakázku, která se pohybuje v řádech desítek milionů, uspořádala architektonickou soutěž s náklady v řádech statisiců, je nemyslitelné. A i kdyby se peníze našly, ten, kdo má alespoň sebemenší zkušenost s architektonickými soutěžemi, ví, jak administrativně a časově náročné je každé takovéto klání. Kdyby se tehdy Litomyšl ke každému zhotoviteli projektové dokumentace měla propracovávat současným labyrintem zákonných norem, nestála by zde ani polovina toho, čím se dnes chlubí.

Jakub Fišer

Ateliér Aulík Fišer architekti

FOTO ARCHIV AUTORA

BB Centrum – administrativní objekt E – ČEZ

Ateliér Aulík Fišer architekti je spojen hlavně s realizací administrativního centra v Praze 4 – Michli. Tvorba ateliéru se však neomezuje na konkrétní typologie a zahrnuje od urbanismu přes větší soubory a bytové domy i drobné stavby pro individuální bydlení, interiéry, altány a instalace.

BB Centrum – administrativní objekt E – ČEZ

Administrativní pronájemná budova u pražské magistrály – ulice 5. května, fasáda k dálnici tvarována tak, aby neodrážela hluk z dopravy na protilehlé bytové domy. Objekt o 14 000 m² administrativní plochy, s vlastním gastroprovozem, střešními zahradami a podzemním parkovištěm pro 320 vozidel.

Místo stavby: Praha 4 – Michle, Duhová ulice
Klient: BBC Building E, developer Passerinvest Group
Autoři: Jan Aulík, Jakub Fišer, Tadeáš Matoušek, Veronika Müllerová

Bytové domy Jihlava II

Bytové domy Jihlava I

proporcí a výšky objektů. Atypické skleněné slunolamy na jižních fasádách kancelářských bloků, posuvné lehké paravany před lodžemi bytového domu pro zajištění soukromí. Kapacita 7500 m² administrativní plochy, 25 bytových jednotek, podzemní parkoviště.

Místo stavby: Praha 4 – Michle, Želetavská ulice
Klient: BBC Residence and office park, developer Passerinvest Group a PSJ Invest
Autoři: Jan Aulík, Jakub Fišer, Veronika Mullerová
Spolupráce: Jan Kučera, Petr Kahoun, Jan Havel
Hlavní inženýr projektu: Zdeněk Muška, Jiří Opat
Statik: Jiří Houra
Návrh: 1999
Realizace: 2001

Bytové domy Brno

Dvojice bytových domů na okraji panelového sídliště na společném suterénu, vyšší dům chodbový, druhý o třech schodišťových sekcích. V průčelí prvního z objektů v reakci na výhled do zalesněného údolí dvojice mezonetových bytů, propojených také venkovními schodišti na fasádě. 75 bytových jednotek různých velikostí a kategorií, podzemní parkoviště.

Místo stavby: Brno-Bystř, Vrbovecká ulice
Klient: PSJ Invest
Autoři: Jan Aulík, Jakub Fišer
Hlavní inženýr projektu: Vlastimil Dvořák
Statik: Vlastimil Uhrin
Návrh: 1998
Realizace: 2001

Vinotéka Red Pif

Bytové domy Jihlava II

5 bytových domů ve dvou etapách, experiment v kombinaci individuálního a hromadného bydlení, v nižších podlažích a přístavbách integrovány řadové rodinné domy, ve vyšších podlažích malometrážní byty. Ceklem 120 bytových jednotek, podzemní parkoviště – 40 stání.

Místo stavby: Jihlava – Na Dolech
Klient: Bouwfonds ČR
Autoři: Jan Aulík, Jakub Fišer
Spolupráce: Pavel Nasadil, Alena Jandová, Simona Fišerová
Hlavní inženýr projektu: Pavel Slezák
Statici: Milan Polák, David Hamerský
Návrh: 2002
Realizace: 2005

Rodinný dům Myšlín

BB Centrum – multifunkční domy

Místo stavby: Jihlava, Pavlovova ulice
Klient: PSJ Invest
Autoři: Jan Aulík, Jakub Fišer
Hlavní inženýr projektu: Miroslav Šikl
Statici: Josef Doležal, Otakar Němeček
Návrh: 1999
Realizace: 2004

Zahradní altán II.

Hra s rastrem prken a proporcemi celku v návaznosti na experiment s prvním altánem. Větší pohledové uzavření altánu v reakci na menší velikost zahrady a odstupy od okolních staveb.

Místo stavby: Praha-Kunratice
Klient: soukromá osoba
Autoři: Jakub Fišer
Návrh: 2008
Realizace: 2008

Rodinný dům Myšlín

Dvougenerační rodinný dům v jižním svahu na okraji obce. Malé odstupy od okolních staveb, měřítko a prostředí chatové osady ovlivnily koncept návrhu – hledání principu, jak dům o mnohonásobně větší kapacitě než

Zahradní altán I.

Zahradní altán II.

BB Centrum – Centrum volného času Nová Brumlovka

okolní objekty začlenit do existující struktury. Důsledně jednolitý obklad všech venkovních ploch modřínovými prkny.

Místo stavby: Mnichovice-Myšlín
Klient: soukromá osoba
Autoři: Jakub Fišer, Simona Fišerová
Hlavní inženýr projektu: Luboš Krnáč
Návrh: 2005
Realizace: 2009

BB Centrum – Centrum volného času Nová Brumlovka
Novostavba na místě dožilé sportovní haly Brumlovka. Wellness a fitness areál s 6800 m² užitných ploch, doplněný restauracemi, obchody a relaxační střešní terasou, podzemní parkoviště se 102 stáními. Skládání odlišných typologií s různými potřebami výšek v daném objemu, který musel respektovat v půdorysné stopě v parteru obrys původní haly.

Místo stavby: Praha 4 – Michle, Vyskočilova ulice
Klient: Passerinvest Group
Autoři: Jan Aulík, Jakub Fišer, Tadeáš

BB Centrum – administrativní objekt – Telefónica O2

Bytové domy Brno

Matoušek, Veronika Müllerová
Spolupráce: Jan Kučera, Petr Vacek, Adéla Středová, Monika Čížková
Hlavní inženýr projektu: Petr Hruschka
Statici: Milan Mužík, Milan Nikš
Návrh: 2005
Realizace: 2007

BB Centrum – administrativní objekt Gamma – Telefónica O2
Další z realizací v pražském BB centru, obdobný problém s hlukem jako u objektu BBC – E – ČEZ, s jiným principem řešení. Atypické slunolamy na frázované jihozápadní fasádě z perforovaného trapézového plechu, spojené s nosiči log firem sídlících v objektu. Největší objekt areálu, 32 000 m² administrativní plochy, restaurace a personální jídelna, obchodní

plochy v přízemí, podzemní parkinky 505 stání. Krytá dvorana s ochozy, zelení a dvojicí protilehlých hmot zasedacích místností, vstupní nádvoří s vodní hladinou, střešní zahrada.

Místo stavby: Praha 4 – Michle, Vyskočilova ulice
Klient: BBC Building Gamma, developer Passerinvest Group
Autoři: Jan Aulík, Jakub Fišer, Tadeáš Matoušek
Spolupráce: Jan Kučera, Alena Jandová, Petr Vacek, Adéla Středová, Monika Čížková
Hlavní inženýr projektu: Zbyněk Ransdorf, Martina Šuh
Statici: Milan Mužík, Milan Nikš
Návrh: 2003
Realizace: 2007

Zahradní altán II.

Kamil Mrva

Souhrn práce ateliéru

Kamil Mrva Architects

1999–2013

*1974

architekt, vedoucí studia Kamil Mrva Architects

Patří k nejvýraznějším představitelům mladší generace českých architektů. Absolvoval FA VUT v Brně (1992–1998, diplom v ateliéru prof. Ing. arch. Miroslava Masáka) a praxi v pražském Architektonickém studiu Gama u Karla Pragera (1996–1997). Poté podnikl studijní cestu do Severní Ameriky, kdy se soustředil především na stavby F. L. Wrighta. Po návratu předvedl své pojetí architektury v realizaci vlastního rodinného domu s ateliérem (2002). U následujících několika rodinných domů propojil soudobé architektonické tvarosloví s tradičními materiály a krajinným rázem beskydského regionu. Nezůstal však pouze u dřevostaveb a časem rozšířil svůj architektonický rejstřík o další materiály. Dnes realizuje celou škálu projektů od drobných rodinných domů až po rozsáhlejší stavby nebo návrhy veřejných prostorů. Od roku 1997 je členem Obce architektů ČR, od roku 2002 členem ČKA, v roce 2005 spolu s Radimem Václavíkem a Davidem Florykem z ateliéru Atos6 založil Centrum nové architektury v Ostravě. V letech 2006–2009 byl členem Stavovského soudu ČKA. V letech 2001–2006 vyučoval průmyslový design na SPŠ v Kopřivnici a v letech 2004–2007 byl externím vyučujícím na FA VUT v Brně.

Přednáška pro studenty v rámci Letní školy architektury „Vize pro Plasy 2013“ byla ukázkou souhrnné práce ateliéru Kamil Mrva Architects za posledních 14 let. První část přednášky byla věnována inspiracím, ukázkám realizací vzorů a odkazů F. L. Wrighta a L. Miese. Druhá část přednášky obsahovala první realizace v podobě rodinných domů a menších realizací. Třetí část již obsahovala větší celky a současnou tvorbu ateliéru. Velký důraz byl kladen na práci pro veřejný sektor.

Rodinný dům na Dolní Bečvě FOTO TOAST

Realizace

Rodinný dům na Dolní Bečvě, 2006

Dům pro mého bratra s rodinou. Malý pozemek, malý dům, málo financí, ale volná ruka pro architekta. Dva roky vyřizování stavebního povolení kvůli nesouhlasu ze strany CHKO. Výstavba svépomocí. Byl jsem rád, že si můžu obléci montérky a hurá na stavbu! Jde o přízemní dům na půdorysu obdélníku, což připomíná tradiční zástavbu v daném regionu. Objekt rodinného domu je realizován jako dřevostavba.

Rodinný dům – studio na Kojetíně, 2009

Je radost, když vás investor osloví k dalšímu zajímavému projektu. Prvním byla realizace přestavby firemního sídla UAX v Bernarticích. Druhým projektem je ateliér a bydlení na Kojetíně. Výjimečný investor, výjimečné místo, další výzva pro architekta. Pozemek se nachází na kopci s výhledem do krajiny. Záměrem investora bylo v první fázi zrekonstruovat objekt bývalé stodoly pro bydlení a práci a v budoucnu postavit nový rodinný dům v sousedství. Stávající pískovcové zdi a pilíře z roku 1862 zůstaly zachovány. Navržen byl zpevňující betonový věnec, do kterého je kotvena lehká pultová střecha. Dovnitř původní stavby je vložen

kubus vlastního objektu – ateliéru. Koncepce jednoho prostoru vychází z historie bydlení našich předků v tomto regionu. Vše potřebné se odehrávalo v jedné jizbě; kuchyňský kout, posezení, kout pro spaní i práci. Objekt je navržen v přírodních materiálech. Nosná konstrukce a lehké zastřešení jsou dřevěné.

Obchodní centrum v Rožnově pod Radhoštěm, 2011

Nové obchodní centrum sestává ze zrekonstruované stavby s fasádou z režného zdiva a dvojice nových objemů. Při návrhu jsme se snažili sladit dva protichůdné zájmy: maximálně využít stavební pozemek a zároveň dosáhnout toho, aby součástí obchodního centra byl kdykoliv přístupný veřejný prostor. Domy s vnitřním veřejností přístupným prostorem a pavlačí údajně byly kdysi v centru Rožnova časté, nicméně dnes se již novostavby takto obvykle nestaví. Proto je novostavba rozdělená na dvě dvoupodlažní hmoty, mezi kterými se nachází pasáž zakrytá skleněnou střechou. V přízemí a patře se nachází různé velké obchodní prostory, které se do ulice i pasáže otevírají velkoformátovým prosklením umožňujícím nejen pohled do interiéru, ale i řadu zajímavých průhledů skrz celé obchodní centrum.

Bečva Villa Resort FOTO TOAST

Hotel Olympia v Kopřivnici, 2008

Hotel Olympia s kavárnou je situován v centrální části města Kopřivnice a svou výškou 18 metrů tvoří významnou dominantu v dané lokalitě. Celková kapacita hotelu je 44 lůžek. Ve druhém, třetím a čtvrtém podlaží jsou pokoje třílůžkové, v pátém podlaží pak dvoulůžkové a jeden pokoj s příslušenstvím je určen pro handicapované. Každý pokoj má vlastní koupelnu se sprchovým koutem. Konstrukci budovy tvoří železobetonový skelet s vyzdívkou keramickými bloky Porotherm.

Bečva Villa Resort, 2008

Areál pronajímatelných dřevěných domů se nachází na zelené louce v obci Horní Bečva v Chráněné krajinné oblasti Beskydy. Realizované objekty, 8 rodinných domů spolu s 12 bungalovy a správním budovou, komunikacemi, zelení a příslušenstvím, tvoří ucelený urbanistický soubor s rekreační funkcí. Architektonické řešení domů vychází z tradičních materiálů Beskyd (dřevěná nosná konstrukce, dřevěný obklad fasády, dřevěná okna) a tradičních forem (obdélníkový půdorys domu, vstup na delší straně půdorysu, šikmá střecha s vikýři).

Bečva Villa Resort FOTO TOAST

Rodinný dům – studio na Kojetíně FOTO TOAST

Zvonička na Horečkách, 2010

Iniciátorem projektu je občanské sdružení Naše Beskydy. Zvonička je situována v unikátní lokalitě Horečky na pomezí obce Trojanovice a města Frenštát p. R., mezi útulnou Pantáta a hostincem Rekovice. Právě z hostince Rekovice pochází Antonín Bača Horečka, který se nejvíc zasloužil o vznik obce Trojanovice a její samosprávu v roce 1748. Místo vzniku Trojanovic bylo vybráno záměrně – zvonička má symbolizovat boj proti mocipánům z těžařské lobby, kteří svými plány ohrožují historické i budoucí hodnoty obce. Zvonička bude, za symbolický příspěvek na boj proti plánům těžařů, sama zvonit dolů Frenštát umíráček. Moderní vzhled a tradiční řemeslné metody použité pro stavbu zvoničky symbolizují jak vidinu lepší budoucnosti, tak i návrat k tradičním hodnotám.

Obchodní centrum v Rožnově pod Radhoštěm FOTO TOAST

Zvonička na Horečkách FOTO TOAST

Hotel Olympia v Kopřivnici FOTO TOAST

Pavel Nasadil

Kontext koncept

*1975
architekt, pedagog

Absolvoval Fakultu architektury na ČVUT Praha (1995–2003, diplomová práce u prof. Ing. akad. arch. Aleny Šrámkové). V letech 2002–2005 pokračoval ve studiích na AVU Praha – Škola architektury prof. Emila Přikryla. V roce 2005 spoluzaložil architektonickou kancelář FAM Architekti, která je dceřinou společností anglického architektonického studia Feilden + Mawson Architects and Planners. Od roku 2008 je autorizovaným architektem ČKA (číslo 03571). V roce 2012 byl vedoucím hostujícího ateliéru na Fakultě umění a architektury TU Liberec a členem komise Rady hl. m. Prahy pro územní plán a jeho změny. Od roku 2013 je členem dozorčí rady Nadace české architektury. Jeho realizace rodinného domu v Perninku byla v roce 2011 oceněna Grand Prix Národní cenou za architekturu.

FOTO ARCHIV FAM ARCHITEKTI

Rozhodl jsem se na příkladech tvorby ateliéru FAM Architekti sdílet své úvahy o práci s kontextem místa. Otevřený ateliérový prostor v pražských Holešovicích, ve kterém s kolegy pracujeme, je přeneseným modelem školního ateliéru prof. Emila Přikryla z AVU (obr. 01). Velké stoly, velký prostor. Díky klidnému umístění ve dvoře bez vnějších vlivů města nám poskytuje maximální možnost pro soustředění i pracovní debaty.

Inspiruji se poznáváním světa. Cestování je příležitostí, jak objevit silnou architekturu a staré principy. Vztah architektury a krajiny vnímám jako komplementární dialog. Strom na obrázku by byl obyčejným stromem nebýt přilehlého chrámu, na kterém se odráží jeho stín (obr. 02). Existence chrámu by byla neukotvená, pokud by u něj strom nevyrostl. Oba dva prvky jako by vznikly zároveň a nerozlučitelně. Detail kamenného prahu, který odděluje dva prostory v krajinně, je silným a jasným principem oddělení soukromého od veřejného, který je stále platný.

Vernakulární architektura, která vzniká bez plánu architekta, v sobě skýtá jistá svobodná rozhodnutí, tradiční ověřené stavební metody

a improvizací malebnost. Jednoduché sochařské prvky, které se k sobě přidávají, tvoří svobodnou kompozici, po které architekti touží, ale neumí jí dosáhnout.

Tektonika a textura jsou řídicími prostředky architektury (obr. 03). Vidíme konstrukční až funkcionalistický příklad z afrického kontinentu. Konstrukční logika a textura povrchů, kterou tvoří stavební postupy, nejsou aplikovanou dekorací, ani výsledkem plánu architekta.

Jsem si vědom kontinuity historie architektury, které se nezřikám. Stejně jako si jí byl vědom Louis Kahn, když navrhoval Institut of Management v indickém Ahmedábadu po vzoru tektonických principů staveb antického Říma, snažím se i já na historii navazovat. Jsem inspirován architekturou ranného modernismu Kotěrova a Gočárova, později ovlivněn studiem u Aleny Šrámkové (obr. 04). V jejich stavbách spatřuji něco, co bychom mohli nazývat „českým přístupem“. Solidnost, tíha, tektonika, zděná masa, prostorová uzavřenost, neutrální smysl pro proporci, tedy nikoliv převažující horizontální nebo vertikální směr; to vše ve mně podvědomě přetrvává a promítá se jakoby samozřejmě do mé práce.

Nový český dům

Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje návrh, je kontext místa. Ne tak v jeho vizuálních attributech, které nehodlám napodobovat, ale v energii a potenciálu, který lze v práci využít. V první úloze, kterou jsem zpracoval ještě na vysoké škole, jsem se zabýval rodinným domem pro typickou porevoluční lokalitu – pole na okraji obce. Vnímál jsem okolní kontext jako velice specifický a chtěl jsem na něj domem adekvátně odpovědět. Polohou byla parcela na kraji sídla na humnech, mezi záhumenní cestou a lánem velkorysé chmelnice. Její urbanistická forma sleduje příklady starých záhumenních stodol, které vesnici ohraničovaly a uzavíraly. Směrem ven do krajiny jsem záměrně nesituoval okna obytných místností. Veškerá orientace prostor a pobytová zahrada jsou směrem do vesnice. Vertikalita, rytmus, křehkost a zároveň neskutečná monumentalita chmelnice zároveň formovala hmotový koncept domu. Horizontální dům na pozadí vertikálních sloupců pivní poezie měl být jasným geometrickým archetypem v krajinně, který na rytmus chmelnice reaguje okenním rytmem a jasnými liniemi střechy. Myslím si, že tento koncept se může do jisté míry v podobných situacích opakovat a místně

adaptovat. Dům měl být prototypem pro nevyhnutelnou okrajovou zástavbu, který splňoval standardní regulativy, a zároveň měl být posunem archetypu. Silně poetický výsledek, který jsem nazval „Nový český dům“, byl poctou tehdy čerstvě zaniklé skupině Nová česká práce, založené talentovanými studenty ateliéru Miroslava Šika Michalem Kuzemenským a Janem Šépkou (obr. 05).

Dům v Praze-Bohdalci

Kontextem jedné z prvních prací ateliéru FAM byla kolonie pro pracovníky elektrárny na pražském Bohdalci. Stávající dřevěný domek z 20. let minulého století vykazoval statické problémy a bylo nutné jej nahradit novostavbou domu pro tříčlennou rodinu. Koncept novostavby formoval od počátku stanovený nízký rozpočet (ekonomie) a jasně založený urbanistický rozvrh celé čtvrtě (měřítko). Oba atributy se odrážejí ve formě a architektuře domu. Kompaktní hmota je postavena na totožném obrysu jako původní stavba a potvrzuje původní měřítko zástavby. Vstup do objektu je v totožném místě jako u původní stavby, z přilehlého svažitého náměstí. Stavěli jsme tedy tentýž dům, majíce na paměti lokální architektonické znaky a skromný

charakter čtvrtě. Tradiční pražský dům ve svahu, bez přímého vstupu na zahradu, s drobnými dekorativními detaily, jsme přetavili v jednoduchý monochromatický objekt, jehož střecha následuje sklon parcely a měřítkově souzní se sousedním domem, jedním z mála starobohdaleckých, které tu zůstaly. Barva domu je totožná s barvou sousedního a potvrzuje tak kontinuitu myšlenky původního autora kolonie. Pro okolí typické architektonické ozdobné detaily jsme nahradili přičleněnými kovovými prvky, které nazýváme „přívěsky“, po vzoru zlatnických klenot – lehké ocelové schodiště na zahradu, vstupní závětrří, markýza a dešťový svod. Hledisko ekonomie se projevilo v unifikaci okenních otvorů v jeden formát, s výjimkou prosklení obývacího pokoje. Zde ekonomie ustupuje touze stavebníka po kontaktu se zahradou. Přiznání stropních trámů ve své tektonické podobě je rovněž důsledkem úspor. Režná struktura stropu přidává interiéru charakteristickou výtvarnou vrstvu a činí ho více obytným (obr. 06).

Víkendový dům v Perninku

V Krušných horách jsme navrhli malý dům pro dvě dámy; maminku a dceru. Město Pernink je ve stínu nedalekého úspěšně revitalizovaného Božího Daru. Vylidnění

původních obyvatel, prázdnota velkých horských domů, roztržistěnost zástavby, průmyslová minulost textilních dílen, polorozpadlý kostel. To vše tvoří smutný obraz jen pomalu se probouzejícího městečka, které ožívá v zimě nápořem lyžařů a návštěvníků z nedalekého Německa. Parcela v intravilánu obce, kterou investorky koupily, je orientována směrem na jih, do přírody, do protějšího lyžařského svahu. Výhledy směrem do údolí byly pro orientaci víkendového lyžařského domu zásadní, stejně jako směr převládajících větrů v podélném směru parcely. Dům svým úzkým štítem čelí náporu větru a tvoří úkryt před drsným počasím. Architektura domu je zcela kontrastní ke stávající zástavbě, ale respektuje její měřítko. Nový dům pro nové usedlíky a nová naděje pro chátrající město je pro mnohé šokující, dokud jej nenavštíví uvnitř. Jeho skulpturalita vychází z vnitřního rozvrhu a sekvence jednotlivých prostor. Obytná hala v celém rozsahu horního patra je svou světlou výškou 3 metry převyšena a tvoří cíl cesty z nižšího přízemí přes velmi nízkou a úzkou schodišťovou halu. Vše je podřízeno myšlence kamenné ulity, do které se člověk ukrýje před nepřízní počasí a ze které pozoruje okolí. Vnitřní zeď domu má stejnou tloušťku jako obvodová. Její

07

Pavel Nasadil

08

obcházení nebo procházení je součástí celkového prožitku. Kuchyň je částečně vysunuta do prostoru, její utilitární část je však zahlobena do střední zdi, jakoby byla vykutána do jeskyně. Cesta po schodišti vzhůru ke světlu, mezi dvěma zdmi, připomíná pohyb skrze masivní ocelovou plastiku Richarda Serry. Masivnost zdi je podpořena ručně taženou strukturou omítky (obr. 07).

Terasa restaurace, ZOO Praha

V roce 2008 jsme na doporučení architekta Josefa Pleskota začali pracovat pro ZOO Praha. Tehdejší ředitel měl jasnou vizi – zahradu proměnit v místo odpočinku a zábavy pro rodiny s dětmi. Vědecký a naučný statut zoo byl upozaděn ve prospěch návštěvnosti, která dnes dosahuje až 6 tisíc lidí denně. Jeho zadání znělo „žádná architektura“. Veškeré drobné i větší stavby měly být zakamuflovány tak, aby připomínaly vzdálenou exotiku. Stará velká pivní terasa přímo pod ředitelskou vilou byla jedním z posledních míst dolní části zoo, kde ruka pana ředitele dosud nezasáhla. Terasa rozdělená do čtyřech úrovní různými zídkami a jakoby uzavřená sama do sebe. Přilehlá restaurace byla největším stravovacím aparátem v zoo a bylo potřeba ji „upgradovat“ do nového století.

O architektuře jsme tedy přestali mluvit. Namísto toho jsme hovořili o atmosféře, o stínu pod velkými stromy, o potřebě teras zpřístupnit všem a setkávat se zde, otevřít ji světu a nechat ji nadechnout. Chtěli jsme vytvořit místo pro setkávání, odpočinek, a to nejenom pro návštěvníky, ale i zaměstnance zahrady. Koncept návrhu určily stávající vzrostlé kaštiny a fixní výškové úrovně. Navrhli jsme jednoduchou sekvenci teras, které byly formované masivními dubovými rámy utvářejícími výškové i šířkové moduly dané polohou stromů. Tyto konstrukční rámy byly vždy spojeny výškovým zlomem, který tvořil dlouhou lavici pro neformální sezení. Posezení s rychlým občerstvením na dřevěné lavici se líbilo hlavně dětem, i přes počáteční nedůvěru pana ředitele v toto řešení. Přírodní výdlažba čedičovými kostkami a subtilní zábradlí přispěly k vizuálnímu propojení terasy s přilehlým prostorem vzdělávacího centra od arch. Pleskota a vytvořily tak velkorysý veřejný prostor odpovídající nárokům populární instituce (obr. 08)

Pozn.: Architekt zažívá v pražské ZOO exotická dobrodružství přesně tak, jak si přál pan ředitel – při jednom kontrolním dnu utekli chovatelům sloni a rozeběhli se proti staveništi.

Návštěvnické centrum Great Fen, Velká Británie

V letošním roce jsme se zúčastnili mezinárodní architektonické soutěže na budovu návštěvnického centra v krajině poblíž anglického města Cambridge (obr. 09). Náš návrh byl vybrán do druhého kola spolu se čtyřmi dalšími z celkem 201 podaných soutěžních návrhů. Návštěvnické centrum je nedílnou součástí ambiciózní vize transformace zemědělské krajiny zpět do „původního stavu“, v jakém byla před zemědělskou revolucí v 19. století – krajina tzv. Fenů, tedy rovinatá krajina tvořená vlhkými rákosovými loukami, jezírky, drenážními příkopy se specifickou faunou a flórou.

Budova slouží jako zázemí pro návštěvníky i místní obyvatele a je výchozím bodem pro výlety do okolní krajiny. Obsahuje zázemí spojené s projektem Great Fenu – přednáškovou a zasedací místnost, informační centrum, kavárnu, toalety a administrativní prostory pro pracovníky projektu. Ideovou inspirací konceptu se stalo dědictví anglického architekta a zahradníka Josepha Paxtona, jehož Holme Post (sloup z Křišťálového paláce z r. 1851) je s místem Great Fenu úzce spjat. Paxtonův návrh na

Pavel Nasadil

09

10

11

Pavel Nasadil

bazén pro gigantické lekníny Victoria Regia v botanické zahradě v Chatsworthu se stal ústředním motivem návrhu jako symbol přírody obsáhnuté člověkem, jejíž krásu člověk obdivuje a inspiruje se jí (holčička na leknínu je Paxtonova dcera). Lekníny jsou v našem návrhu transformovány v prostorovou strukturu návštěvnického centra, ohraničenou jasnou, uměle vytvořenou hranou. Vzniká platforma tvořená šestiúhelníkovou modulární strukturou založenou na pilotách, do které koncipujeme dva vstupy s možností průchodu dále do krajiny.

Návštěvníci se k domu dostanou po dřevěných lávkách. Cesta k domu je stejně důležitá jako sám dům a je doplněna několika malými objekty pro bližší kontakt s krajinou, pro zastavení, meditaci a pozorování přírody. Horizontální objem domu reflektuje velkorysé měřítko rovinaté krajiny. Jeho rozsáhlá zelená střecha poskytuje panoramatické výhledy do krajiny. V obou podélných směrech je stavba pevně vymezena hranicí, která odpovídá rovným liniím okolních vodních kanálů. Na kratších protilehlých stranách je umožněna budoucí expanze stavby. Buněčná nosná struktura vymezuje kromě vnitřních prostor také

sérii krytých i otevřených venkovních teras poskytujících výhledy na Fen. Dřevěná konstrukce stavby je z vnější strany oplášťena panely z místního rákosu, který umožní postupné splnutí domu s okolím.

Chata u Máchova jezera

Nadšený a osvětlený investor-jachtař nás oslovil se zadáním přestavby rekreační chaty u Máchova jezera (obr. 10). Navrhovaná přestavba respektuje unikátní přírodní charakter místa a kopíruje půdorysnou stopu starší chaty. Ta byla dobovou standardizovanou produkcí a chyběl jí intenzivnější vztah k místu. Cílem nové chaty bylo vytvoření adekvátního prostoru k celoroční rekreaci v minimální typologii s maximálním propojením s jezerem a okolním lesem. Hmota stavby je koncipována jako objekt lehce položený nad lesní terén, mezi stromy. Štít svou výškou kompozičně navazuje na stávající přístavní molo, jehož směrovou osu „jezero-pevnina“ pohledově ukončuje. Potvrzuje tím význam mola jako hlavního vstupu, z protějšího břehu, plachetnicí po vodní hladině.

Interiér je řešen jako kontinuální obytný prostor otevřený do podkroví,

ve kterém je spací kout, orientovaný na severozápad do lesa. Pod galerií je umístěn box nejnútnejšího hygienického zázemí a kuchyňky. Exteriér stavby respektuje ráz krajiny a inspiruje se ve svém nejbližším okolí. Stavba, která je momentálně v realizaci, je navržena jako dřevěná, s jednoduchým opláštěním svisle kladenými latěmi, které odrážejí vertikality přilehlých kmenů borovic. Bezpečnost chaty je v období mimo užívání řešena pohyblivými nebo pevnými okenicemi, které jsou opláštěny stejnými latěmi jako plášť stavby. Integrace klientových požadavků je maximální právě díky jeho angažovanosti. Lze jej považovat za plnohodnotného spoluautora návrhu.

Mírové náměstí v Dobříši – západní etapa

FAM Architekti zvítězili ve veřejné architektonické soutěži v roce 2007 s koncepcí celého urbanistického řešení Mírového náměstí v Dobříši (obr. 11). Západní etapa realizovaná v roce 2012 je součástí celkového projektu. Cílem řešení je rozvinout potenciál centrálního prostoru města jako pobytového místa, velkorysého městského „obývacího pokoje“, s vyvážením všech jeho funkčních složek.

Klíčovým nástrojem k úspěšnému řešení je optimalizace dopravního systému s důrazem na oslabení negativních vlivů automobilové dopravy. Snaha eliminovat předimenzované dopravní plochy, zvýšit bezpečnost pěších a potlačit dominanci dopravy vyústila v jakýsi prostorový „úklid“. Západní část náměstí je pak řešena jako dopravní zóna s omezenou rychlostí dopravy a sjednocením úrovně chodníků a komunikace. Pěšímu provozu je věnována prioritní pozice. Sjednocená výšková úroveň povrchů a zavedení dopravní zóny umožňují svobodný pohyb pěších. Chodníkové plochy jsou oproti stávajícímu stavu výrazně rozšířeny na úkor komunikace, a to především v okolí kulturního domu a před nárožním objektem spořitelny v návaznosti na západní konec historické Alejky. Dopravní koncepce je zdůrazněna architektonickým a materiálovým řešením povrchů. Významná dominanta kulturního domu je uctěna barevným „kobercem“ ze žlutošedé žulové kostky. Obě strany náměstí jsou symbolicky spojeny průběžnými „siločarami“, tvořenými dvoustupňovými stejného barevného odstínu. Část stávajících vyhlazených kamenných kostek byla zpětně recyklována tam, kde je největší dopravní zatížení. Parkovací stání tvoří štetová dlažba skládaná „na divoko“. Kamenný povrch náměstí je

doplněn soudobým městským mobiliářem z lakované oceli v kombinaci s odolným dřevem. Zcela nová koncepce veřejného osvětlení počítá s větším počtem nižších stožárů, které odpovídají měřítku okolní zástavby. Směřované světlo je koncipováno tak, aby nasvítlo kromě komunikace také spodní část přilehlých objektů, které jasně vymezují organický prostor náměstí v nočních hodinách.

Pavel Nasadil

Svatopluk Sládeček

Cesta k architektuře bez dvojsmyslů

*1969
architekt, pedagog

Absolvoval Střední průmyslovou školu stavební ve Zlíně (1984–1988), poté vystudoval VŠUP v Praze – Katedru designu (1988–1989) a Fakultu architektury u prof. Ladislava Vrátníka a prof. Petra Keila (1989–1994). Od roku 1995 vede brněnský ateliér New Work. Je držitelem mnoha ocenění v architektonických soutěžích.

Svatopluk Sládeček

V roce 1995, když náš ateliér existoval tři roky, jsme si v jednom zlínském knihkupectví uspořádali výstavu. Dnes to nevypadá jako nic divného, ale tehdy to byla docela drzost. Celkem jsme tedy vystavili asi osm projektů, z nichž jeden se později přece jenom uskutečnil. My jsme tehdy vypracovali poměrně pečlivou studii nadstavby na původní dům, takovou Šikovsky prokreslenou, ale pak jsme se s těmi stavebníky nepohodli. Ten dům navrhoval můj otec na konci 70. let. Je to architektura tak trochu skandinávská (*obr. 01*). Architektura, která chce lidem nepřekážet, která má dlouho vydržet, nedělat jim starosti, mít pohodlnou dispozici a to taky spolehlivě plní. Nevím, ale ona nástavba měla připomínat vagon, a to proto, že „tímto“ směrem vzadu za domem, tak daleko, že se to ani nedá dostat do jednoho záběru fotoaparátu, je krásný železniční viadukt (*obr. 02*). My jsme tedy nadstavěli takový zelený vagonek na původní dům a ani nevím, jestli někdo z té obce nebo z těch lidí, co kolem chodí, si to třeba někdy s tím viaduktem spojil. Vlastně vůbec nevím, jestli ta úvaha byla v pořádku – dnes by se řeklo kontextuální nebo možná regionalistická.

Obecní úřad v Šarovech. O téhle stavbě jsme napsali a navykládali ledacos. Já jsem u ní především zdůrazňoval geometrii nebo jakousi abstraktnost. Měla být prostá symbolů a měla vyjádřit demokratickou podstatu náplně instituce – obecního úřadu (*obr. 03*). To je jedna vrstva, druhá vrstva je, že z toho samozřejmě nejde odpárat kontext. Pan profesor Švácha v této souvislosti vzpomínal chatky a taky to napsal ve své recenzi v časopise Architekt. Já bych vzpomněl třeba včelíny. Tady ten včelín z Českomoravské vrchoviny (*obr. 04*), který jsem vyfotil při cestě z Kunštátu do Bystřice nad Pernštejnem, je, řekl bych až josefohofmannovsky dekorovaný. Ale myslím, že v tom zásadním rozvrhu je cosi naší stavbě podobného. U Obecního úřadu v Šarovech pro mě byla asi nejdůležitější jeho geometrie. Tehdy jsem měl pocit, že jsme udělali něco, co jsem mohl položit vedle práce svých přátel – kamaráda malíře Zdeňka Macháčka nebo skoro o dvě generace staršího Josefa Adamíka, skladatele vážné hudby, který bohužel už nežije. Byl to hudební minimalista a když mi pan Horský z časopisu Architekt zavolal a řekl, že ta stavba je minimalistická, byl jsem strašně pyšný, že dělám to stejné, co

on. Nicméně místní v obci si tu stavbu moc neoblíbili. Dnes už je to jinak, ale ze začátku ji opravdu neměli rádi. Oni v ní stále viděli tu boudu, ten přístavek a samozřejmě měli pravdu. Já si můžu mockrát říkat, že se tam míchá to vysoké – tedy geometrie – s tím nízkým – s boudou –, ale ona je to doopravdy bouda.

Dobře to popsal můj kamarád a spolužák ze střední školy básník Martin Stöhr, dnes redaktor Hosta. V roce 2012 mu vyšla sbírka Smích ze snu, hodně chválená a ceněná, ke které napsal: „Od dětství jsem stížen láskou k malým stavbičkám – kůlnám, bunkrům, altánům, besídkám, posedům, boudičkám, salaším, maringotkám, pergolám a trucovným. Jejich smysl je jasný a průzračný. Často jsou jen tak pro nezbytečnou krásu...”

On měl na mysli určité takovouhle boudičku (*obr. 05*), protože mezi těmi jsme vyrůstali. Není to slam, ale je typický přístavek baťovského domku ve Zlíně a já myslím, že estetika Šarov se nejspíš narodila někde tady.

Na této fotografii z roku 1987 (*obr. 06*) sedíme před pivnicí Záložna ve Zlíně. Dnes

je v těch místech obchodní dům Zlaté jablko, který jsme také projektovali. Sahá z jednoho bloku na druhý a my sedíme na náměstí z druhé strany bloku. Z pivnice Záložna nakonec zůstal jen jeden boční trakt. Rád bych řekl, jak tento návrh vznikl a jak se vyvíjel.

Mám tu stavbu docela rád a stojím si za tím, jak vypadá. V návrhu (*obr. 07*) je skica předchozí verze.

Zde je fasáda v ulici Dlouhé a z druhé strany fasáda vedoucí do náměstí, jejíž součástí je stavba secesního architekta Dominika Feye. Věděli jsme, že investor chce trakt celý zrušit a nechat jen původní fasádu, a proto jsme se rozhodli udělat jakoby odlitek – formu oné fasády na druhou stranu do ulice Dlouhé, což mělo tak trochu symbolizovat ten konzum a vyprázdnění. Jako by to, co je uvnitř mezi těmi fasádami, vlastně nebylo nic a byla to jen fasáda z jedné a druhé strany. Tato koncepce nebyla jen ve skice fasády, ale i v ostatních částech domu, které tak byly možná progresivnější, než je ve skutečnosti postavené. Šlo o tenký plášť, různě ohýbaný a prostřihávaný, jako by byl z papíru. Celý ten sociálně kritický

vtípek došel poměrně vysokého stupně rozpracování a ani investorovi kupodivu nijak nevadil, dokonce se mu líbil a byl ochoten stavbu takto realizovat. Návrhy se tak dostaly až ke stavební komisi města Zlína. Tam měl ale s „vyprázdňenou fasádou“ problém pan architekt Bergmann a návrh propadl. A přestože si za tou dnešní podobou stojím a mám ji docela rád, té původní je mi přece jenom líto, protože myslím, že mohla být zajímavější a odvážnější (progresivnější).

Figurkativní architekturou jsme si pojmenovali určitý typ stavbiček – byl to koncept, který jsme si vymysleli a použili pro výstavu ve Zlíně (2004), v Brně (2005) a v roce 2007 v Praze, Bělehradě a Vídni. Nebylo to úplně vycucáno z prstu – my jsme těm stavbičkám opravdu dávali různé přezdívky a ony opravdu měly různé srandovní tvary.

Byly to vesměs malé stavby a myslím, že na nich nebylo nikdy nic zbytečné. Nemohli jsme plýtvat a vždy jsme vycházeli z prostorového rozvrhu, z účelného využití prostoru.

Dům Pulec (Zlín, Mladcová ulice) byl původně postaven za nákladů dnes

nepředstavitelných – asi 1 200 000 Kč. A byl vymyšlen tak, aby mohl sloužit jako určitý typ, aby tam nebylo nic zbytečného.

Proto jsme tento dům nedávno postavili v Brně znovu na malinké parcele ve čtvrti Medlánky, v uličce, která působí skoro japonsky, protože v ní téměř nerozpažíte ruce. Taktak tam projede auto, parcela má 250 m². Rozvrh domu vychází z myšlenky, která mě pronásledovala delší dobu: že prostor je nekonečný a že by se ona nekonečnost ve stavbě mohla nějak vyjevit (*obr. 08*). Druhý dům je trochu zjednodušený, nemá přední oválné okno. V přízemí je vidět, jak prostor obíhá dokola, na studené severní straně je schodiště, které vytváří dvouplášť, zatočí se a vyběhne nahoru. Okna a jednotlivé detaily jsou zde řešeny jinak, jsou přizpůsobeny světovým stranám a dům je i trochu jinak orientovaný. Je to Pulec druhé generace.

Ale Pulec má ještě třetí generaci (*obr. 09*) v Lipůvce. Podobá se v tom, že schodiště je opět umístěno na severní stranu a prostor se také zatáčí, i když už ne tak důsledně. Tvar se opět promítá do prostoru, ale jen ze dvou stran. Plášť je plechový, tentokrát bílé barvy.

Svatopluk Sládeček

Je to moc zajímavý materiál, je opravdu bílý, připomíná ruční papír. Dům tedy působí zvláštním dojmem, jako modýlek, dětská hračka. Nevím, k čemu je to dobré, snad k tomu, že je proto jaksi komornější, uchopitelnější? Ale nevím, jestli to může být klad.

Na rozdíl od předchozích Pulců, tento stojí ve svahu, takže nahoře jsou spací místnosti a dole jeden pokojík a obytný prostor. Byl dokončen v roce 2011.

Jihozápadní fasáda vypadá takto. V tomto domě je schovaný (zakódovaný) ještě jeden problém. On má vlastně dvě tváře. Jedna jeho tvář je shora – ze severu a východu – a druhá je z jihu a západu. Pokusím se to vysvětlit na příkladu:

Tady jsou vlevo žáci Aleny Šrámkové, ale řekněme, že je to Šrámková a vpravo je SIAL. Jsou to dva příklady české architektury dost protichůdné a podle mého názoru, dost mezi sebou soupeřící. A na tom mém domě jsou dvě tváře – Šrámková a SIAL (*obr. 10, 11*). Na jednom domě jsem si vyřešil tyto dvě lásky české architektury (*obr. 12*).

A koho to má zajímat, že? A k čemu je to dobré? A jak k tomu ta Lipůvka přijde, že tam něco takového stojí?!

„Nevyžádaná pošta“. Už asi pět let mi chodí anonymní dopisy. Je to zvláštní koncept nebo performance. Prostě jednou za půl roku, někdy třikrát, čtyřikrát do roka mi přijde obálka a v ní je nepodepsaný dopis, někdy jsou tam fotografie architektury, někdy je tam nějaký časopis, dost často z Rakouska. Někdy je tam něco z Prahy, rozmazané fotky nějakých staveb. Chodí to buď z Prahy, Rakouska nebo z Břeclavi. Já možná mám nějaké tipy, kdo by to mohl být, ale nevím to. Je to docela zajímavé, je toho už docela dost a úplně příjemné to není. A mě to přivedlo k tomu, že jsem si uvědomil, že to vlastně do určité míry dělám taky. Že když je stavba nějak dvojznačná nebo mnohomluvná, tak je to vlastně taky taková nevyžádaná pošta. Vlastně nevím, jestli je to správné a jak k tomu takový člověk, který jde kolem, přijde, že mu dojde taková nevyžádaná pošta jako mně.

Tak jsem začal mít raději úkoly, kde se jakýsi další smysl, nebo dvojsmysl předpokládá nebo je naopak žádaný a u ostatních úloh jsem se mu začal vyhýbat.

Se sochařem Mariem Kotrbou jsme spolu dělali soutěž na pomník T. A. Edisonovi v Brně (*obr. 13*). Je to kousíček od Mahenova divadla, kde Edison provedl první elektrické osvětlení. Naše spolupráce s Mariem Kotrbou byla vlastně trochu dramaturgická. Figura byla jeho „kotrbovská“, my jsme vymysleli, jak má být a co má dělat, a Mario ji vytvořil. Je to panák, který drží vlákno – spirálu a ta měla v noci svítit.

Byla to jedna z mála otevřených veřejných soutěží, kterou jsme vyhráli. Sice jsme ji vyhráli, ale bylo nám to houby platné. Jak jsme se dozvěděli od porotců, v momentě, kdy byl výsledek rozhodnutý, přišla pověřená brněnská radní pro kulturu a řekla, že má právo soutěž zrušit, pokud má socha dopadnout jako Mozart před Redutou. A ona prostě nemůže dopustit, aby tam stála nějaká figura s hranatým penisem, protože přece hranatý penis nikdo nemá. Tady ta radní pro kulturu záhy nato odstoupila, protože navázala nemanželský vztah s primátorem Onderkou. Z toho tedy asi plyne, že je jasné, že primátor Onderka hranatý penis nemá. Já jsem si do té doby myslel, že je to normální... A tak jsme spadli na druhé místo a realizovala se socha sochaře Medka.

Sokl, jakoby stupeň vítězů s figurou, tam hrál i roli urbanistickou, totiž, že ono poněkud nedefinovatelné náměstíčko v tom místě zřetelně odděloval.

Když jsme v té soutěži uspěli, ale neuspěli, odbor kultury nás tentokrát vyzval k soutěži o sochu Spravedlnosti před Nejvyšším správním soudem. Ale vyzval nás jako ateliér, ne Maria Kotrbu. My jsme se nejdřív s Mariem domluvili, že se zúčastníme společně a byla to opět taková dramaturgická spolupráce. Mario mi volal a říkal: „Ty, tak jak to uděláme?“ „Víš, jak děláš ty panáky, tak tentokrát to udělej tak, že ten panák bude zdvihat krychli a zpod toho poteče voda.“ Mělo to být s vodním prvkem. Tak jsme to dali dohromady. Mario sochu vymodeloval a my jsme pak z toho udělali prezentaci a výkresy. Mně se to ale nějak rozleželo, říkal jsem si, když nás jednou v životě k něčemu vyzvou, tak si uděláme jenom svůj návrh a uděláme si ho konceptuální, nefigurální. A udělali jsme tady tu s prominutím pitomost (*obr. 14*). Jsou to dva bloky, po kterých teče voda, nahoře bylo sklo, na tom nápis Spravedlnost a zrcadlil se ve vodě dole. Dělali jsme to s knižním grafikem Bedřichem

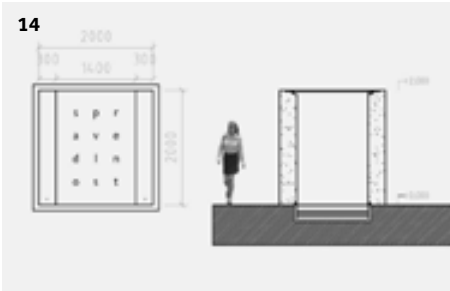
Vémolou, který vytvořil z pravidelně rozmístěných písmenek takový piktogram.

K tomu jsme ještě samozřejmě museli vypravit ten Mariův návrh, protože jsme to slíbili. Kolegyně vyráběla model a já jsem si říkal: „Ona tady lepí model Mariovi, my to nestíháme, on to nakonec vyhraje, a my ostrouháme.“ No a samozřejmě on to nakonec vyhrál a my jsme ostrouhali a tato socha tam nakonec dneska stojí. A protože v soutěži se člověk může účastnit jen jedním návrhem, tak my jsme na něm nemohli být napsaní, takže tento jsme dělali s Mariem Kotrbou společně, ale je jenom Mariův.

Mario Kotrba dělal taky pěkné reliéfy, které jsem měl z jeho tvorby možná skoro nejradši. Když byla ve Zlíně soutěž na prostranství před filharmonii – před domem od Evy Jiřičné –, říkal jsem si, že tu plochu můžeme řešit jako výtvarné dílo. Zlín je v kopcích a toto místo je v dolíku a je na něj vidět z vysokých budov z okolních stran. S Mariem jsme se tedy dohodli, že vymodeluje reliéf a my ho převedeme do podoby náměstíčka. Takhle jsme tedy jeho reliéf převedli do jakési architektury. Takhle to tam tedy mohlo vypadat (*obr. 15*). Porota ocenila odvahu, dikcí řekl bych, Emila Přikryla řekla, že výtvarný výraz není úplně přesvědčivý.

Dva dny po odevzdání našeho návrhu jsem Mariovi Kotrbovi volal, nedovolal jsem se mu a druhý den jsem se dozvěděl, že se zabil v autě. Takže tohle byla ne-li poslední, pak určitě jedna z jeho posledních prací.

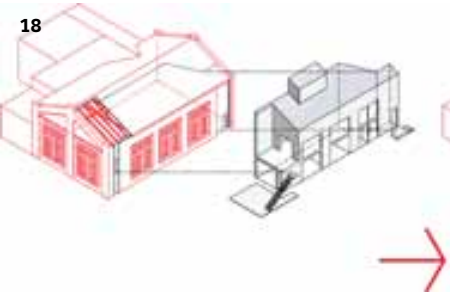
Do Nového Jičína jsme navrhovali expozici výroby klobouků do tzv. Návštěvníckého centra města. Je umístěna do druhého patra Laudonova domu. Zadání ve formě bodového programu obsahovalo požadavek, aby byla vysvětlena a přiblížena výroba klobouků včetně její historie a jejího vlivu na rozvoj města. Zbytek tedy libreto výstavy jsme si už tvořili sami. Navštívili jsme továrnu Tonak, což bylo velice zajímavé (*obr. 16*). Klobouky se totiž vyrábějí z králíčí srsti a výroba je na úrovni řekněme 19. století, a protože míst, kde se vyrábějí klobouky, je na světě snad čtyři nebo pět, není to vlastně ani žádné odvětví a nevyvíjí se pro to nové technologie. Klobouky se tedy vyrábějí na poměrně starých strojích. Zážitek z továrny, kde to rachotí a smrdí, je opravdu nesmírně působivý a my jsme se rozhodli , že to

bude hlavní náplň a pokusíme se to nějak zprostředkovat, aby člověk, který zná jenom klobouk , pochopil, co to znamená – jaká je cesta ke klobouku.

Do expozice jsme umístili skleněný box, ve kterém je materiál – od králíčích kožek metamorfuje až ke kloboukům – k polotovarům klobouků na konci (*obr. 17*). Kolem stojí válce, ve kterých jsou projekční plátna, kde je zvuk a záběr na pracovníka, který vykonává jeden konkrétní úkon a vyrábí klobouk. Chtěli jsme udělat jakoby pomník pracovníkům Tonaku. Původně to mělo celé začínat klecí, ve které byl králíček. Protože o něj ale byla příliš náročná péče, tento nápad jsme vypustili. Nicméně podle nápisu „Vrazi!“ od polských dětí, který zanechaly v návštěvní knize, se zdá, že to je srozumitelné i bez králíčka a i navzdory jazykové bariéře. Typograf a grafik Bedřich Vémola nám navrhl piktogramy pro jednotlivé kroky. Je tam i ateliér pro děti, kde si mohou vyzkoušet vyrobit klobouk na malém stroji a samy si ho přizdobit.

V Brně jsme se zúčastnili akce, kterou vymysleli architekti Vallo Sadovský a do Čech ji přinesl a zpropagoval Adam Gebrian:

Městské zásahy. My jsme tak rozpracovali projekt, který jsem nosil v hlavě delší dobu. Tady je typická brněnská scenerie. Jak se v Brně kroužily okruhy a zakusovaly radiály, tak ukrajovaly blokovou strukturu a zanechávaly takového holé štítý – jakoby vylámané zuby. Tyto štítý, kterých je v Brně obrovské množství, jsou vesměs pokryté ohyzdnou reklamou. Já jsem si říkal, že než vymýšlet dostavby, na které stejně nikdy nejsou peníze a neuskuteční se, bylo by lepší vymyslet řešení, které by situaci, když ne vyřešilo, tak alespoň spravilo. Označili jsme si je tedy na mapě města a vymysleli pro ně takzvané Náplasti. Ze štítů by reklamy zmizely a objevila by se tam užitá grafika, která by měla jednotnou podobu a určitý význam – byla by jakousi navigací. Např. jsme v Černých Polích, vlevo jsou Židenice, vpravo centrum a rovně jsou Zábřovice. A kdyby se tak zpracovaly alespoň ty štítý, které obklopují kruh okolo centra, tak by město najednou dostalo jednotnou tvář, bylo by to i užitečné a moc by to nestálo. Grafika, kterou zde máme my, není návrhem řešení, ale jakýmsi diagramem. Chtěli jsme, aby to například navrhoval vždy vítěz Bienále užitě grafiky a tím by se to mohlo čas od času měnit.

Naše dvojsmyslné či figurativní stavby to dost často neměly u veřejnosti jednoduché. A to u laické, ale někdy jsme to schytávali i u odborné. Tak jsem si říkal, že už se na to vykašlu a budu dělat naprosto neviditelnou architekturu.

Tady je její první příklad (*obr. 18, 19*). Elektrárenská hala ze začátku 20. století stojí v Perné u Lysic (podél silnice z Brna na Svitavy), velmi malebné místo, vpravo je hráz rybníka. Dům je majetkem rodiny našeho dávného zakazníka a kamaráda, taky redaktora Hosta Tomáše Reichela, pro kterého jsme kdysi navrhli dům Monitor a který se nyní rozhodl opravit dům po rodičích. Tato továrenská hala byla prázdná, agregát v ní nikdy nebyl, protože než se stihla dostavět, už proběhla elektrifikace a byla k ničemu. Takže se tam v posledních letech skladovaly knihy z nakladatelství Host. My jsme navrhli dům, který se zasunul do oné haly jako do skořápky. Starý dům zůstal víceméně netknutý, pouze jsme rozebrali část střechy, aby tam mohla vzniknout terasa. Vnitřní dům ctí všechna pravidla, která jsme se vždy při stavbách snažili dodržet. Má obytný prostor nahoře, kde je víc teplo a ložnice dole. S mezerou 10 cm je zasunutý dovnitř haly.

Ze starých ocelových oken jsme vyndali skla a ona zůstala jako mřížky před novými okny. Zasklení a pečlivá úprava původních oken by totiž bylo příliš drahé, ale jejich původní subtilnost takto zůstala zachována.

V Telnici u Ústí nad Labem je lyžařský areál, kde si mladí manželé z Prahy koupili chatku, hezky řemeslně provedenou, kterou ale nešlo zachránit (*obr. 20*). Jsou lékaři, z chatky potřebovali udělat bydlení, protože pracují v Ústí a na víkend jezdí do svého bytu do Prahy. Je to tedy jakási chata naruby. My jsme tedy dřevěnou část chaty zbořili, nicméně tu zděnou jsme tam nechali a udělali jsme tam domek, takové minimální bydlení (*obr. 21*). V přízemí s jedním hlavním obytným prostorem a jednou koupelnou a dvěma ložnicemi v patře, kterým pokračuje spaní nahoru do špičky, kde jsou palandy. V rohu je točité schodiště, které vede na plochu, kde mohou být případně ještě ubytování hosté. Na jednolitém plechovém plášti nejsou potřeba žádné rýny. Rohy i hřeben jsou zakulacené. V původní zděné části ve sklepe je umístěno topení. Tento domek je možná tak trochu japonský (*obr. 22*). Architektky BOW-WOW nebo Takeshi Hosaku mimochodem považují za své velké vzory.

Na vrcholu Brdo v Chřibech jsme navrhli a postavili rozhlednu (*obr. 23*), další na Lopeníku a třetí rozhlednu stavíme v současné době na vrcholu Kosíř nedaleko Olomouce.

Rozhledna na Kosíři (*obr. 24*) měla složitý vývoj – původně to byly dva komolé kužely nasunuté na sebe, v prostoru mezi nimi vedlo schodiště. Při stoupání nahoru by tak člověk mohl nahlédnout do prostoru uvnitř rozhledny, ale výhled ven by byl pouze malými okénky. Nahoře se pak měl náhle otevřít pohled do krajiny, přičemž rozhledna měla být vysoká skoro 30 metrů. Protože však náklady na ni byly příliš vysoké, mikroregion se dohodl s Lesy ČR, že když se vykácejí jehličnaté stromy okolo a místo nich zasadí listnaté, které nejsou tak vysoké, může rozhledna být nižší a také částečně dřevěná a tím významně lehčí. Takže jsme začali řešit rozhlednu, která byla nižší a levnější téměř o polovinu, ale nechali jsme původní prostorovou koncepci. Vlastně jsme ji dematerializovali. Zůstal vnitřní kužel tvořený dřevěno-ocelovou konstrukcí, schodiště okolo něj stoupá v tubusu, který jako by byl vykrojen z meziprostoru původní rozhledny.

Další projekt je s rozhlednou na Kosíři podobný v tom, že se hodně měnil. Na začátku to měla být neinvasivní přestavba areálu na krásném místě nad Zlínem, který vlastnil jeden bohatý člověk (*obr. 25*). Stodolu si spravil sám ještě dřív, než nás oslovil, takřka památkářsky. My jsme na tom pracovali pět let. Projekt měl pět variant, z toho dva projekty pro stavební povolení a dva prováděcí projekty. Tohle byl výsledek úsilí v předposlední fázi, kdy už z neinvasivní stavby se požadavky stavebníka posunuly jinam, rozhodl se k většímu zákroku.

Zde je skica bazénu s výhledem, který jsme chtěli použít. Odtud se pak rozvíjela další řešení, až se to dostalo k této podobě (*obr. 26*). Majitel to vždy rozjel a po roce zastavil s tím, že o tom budeme ještě dál přemýšlet. Byla to ale docela radostná práce, takže nám to nevadilo. On sám se v tom procesu zjevně vyžíval. Pak nastala opět asi roční přestávka, ale protože jsme se dostali už tak daleko, rozhodli jsme, že koncepci (kterou jste mohli vidět i u „neviditelného domu“ v elektrárenské hale) – spací prostory dole a skleněná obytná kostka nahoře – uplatníme pro jiného zadavatele.

Poučení z předchozí práce jsme tedy postavili dům v Pustiměři ve svahu, kde se Haná zvedá do Drahanské vrchoviny (*obr. 27*). Z horního patra v tom místě vznikal výhled 180° horizontu do krajiny. Na tento dům bylo relativně dost peněz na realizaci a také dost času na dotažení všech možných detailů. Navrhli jsme do něj tedy i nábytek, knihovny, jsou tam pečlivě provedené prvky, např. pohledový beton a ručně dělané štukové omítky apod. Já jsem stavbu umístil na náš web, ale rozhodl jsem se, že ji nebudeme nikde publikovat a počkáme, jestli se někdo ozve sám. Uplynul rok a nikdo se neozval, ale pak najednou přišel mail z Jižní Koreje, že chystají publikaci o architektuře a chtěli by do ní zařadit tento náš dům. Nikdy předtím nám nikdo z nich nevolal a nikde jinde tento dům nebyl. Takže v Jižní Koreji, když sestavují knihu o domech, někdo tam zřejmě prošmejdí weby na celém světě a vyhledá si, co potřebuje.

Když byla Pustiměř dokončena, zadavatel předchozího projektu se přijel podívat a poté, co si celou stavbu prošel a viděl, jak se všechny myšlenky, které jsme dávali dohromady společně, vyvinuly, rozhodl se, že dům přece jen postavíme. Dokončili jsme jej do této podoby a v září 2012 se začal stavět.

Půl hodiny před příjezdem strojů na stavbu je však majitel odvolal, celé to zrušil a nikdy potom už jsme o něm neslyšeli.

Rodinný dům v Olomučanech (*obr. 28*) je další naší stavbou, která v sobě nemá žádné zamýšlené ani později přisouzené dvojsmysly. Parcela leží na kopci u Adamova v poněkud chladném a mlžném místě, a my jsme proto hlavní obytný prostor opět vyvýšili do prvního patra. I když to tak zřejmě působí, dům nestojí zcela na samotě, z této strany je napojen na souvislou zástavbu. Před dětským pokojem je zídka – jakoby ohrádka –, čímž vzniká dvoreček vybíhající do pole. Byl dokončen v roce 2012, je to tedy jedna z našich posledních realizací.

Tady se kruh uzavírá.

Na začátku jsem zmiňoval stavbičku (*obr. 29*) připomínající vagon, s jejímiž majiteli jsme se příliš nepohodli. Později jsem zjistil, že oni nástavbu sami velice pečlivě dokončili, přičemž v rámci možností dodrželi vše podle naší skici.

Teď po dvaceti letech se u nás objevili s tím, že koupili objekt na konci vesnice Nová Lhota na Horňácku, 3 km od slovenské hranice, který původně postavil wermacht jako svoji stanici. Po válce tam byla škola a v posledních letech pak rekreační středisko Drátoven Bohumín. Nyní chtěli majitelé objekt přestavět na hotel (*obr. 30*).

My jsme se rozhodli zbořit tyto buňky a kvádr kotelny, přistavěný v době, kdy vlastníkem byly drátovny, a začali jsme vyjednávat s CHKO Bílé Karpaty. Vlastně jsme kvůli této přístavbě drátovnám vděční, protože díky ní jsme dokázali obhájit jakousi soudobou formu v novém projektu. Což ne, že by bylo nezbytně nutné, z toho jsem už asi vyrostl, ale řekněme, že přece jenom je to poměrně praktická forma (*obr. 31*).

Protože šlo o ubytování spojené s restaurací – myslím, že hospodě a stravovacímu zařízení vždy sluší trocha nevkuusu nebo nějakého příběhu –, snažili jsme se vytvořit k projektu nějaké libreto. Vymysleli jsme jich několik, jedno bylo sportovní, jedno kartografické, další turistické. V době, kdy byla přestavba hotová a my jsme vymýšleli interiér, právě probíhala výstava Joži Úprky. A já jsem na tom Horňácku poprvé přestal mít legraci z folkloru, protože jsem si uvědomil, že ti lidé tam opravdu žijí

svým životním stylem a naopak, kdo je tu k smíchu, jsem já. Tak jsme tedy začali hledat inspiraci v místních materiálech a objevili jsme krásná alba fotografií jedné učitelské rodiny, která tam žije už 100 let a věnuje se fotografování. Tak jsme našli různé věci, např. vzory na podlaze, které vznikaly tím, že hospodyně poté, co vytřely podlahu, která byla hliněná a rozmáčela se, do ní březovou metlou kreslily ornamenty a ty tam pak vydržely týden, do příštího umytí. A příští týden pak udělaly jiné nebo stejné. Inspirování tím, jsme na podlaze hotelu udělali litou stěrku s ornamenty s motivem březové větvičky.

Hotel se jmenuje Háj a spolu s Pavlem Veselým a Lindou Dostálkovou jsme pro něj dodělali i grafiku.

Vpravo u vstupu je v interiéru dřevěný blok, za nímž jsou umístěny toalety. My jsme na tu oblou dřevěnou stěnu pájkou vypálili jakoby fresku ze života venkovského lidu podle fotografií z dobového alba.

Tato stavba snad nevládne žádnými dvojsmysly a já ji mám rád. Nicméně nemohu se ubránit pocitu, že v době,

kdy jsme dělali stavby, které byly tou „nevyžádanou poštou“, tak, že to nás a snad i naše publikum bavilo víc. Teď pro nás zůstává úkol, jak to dělat, abychom neobtěžovali, ale aby nás to bavilo dál.

Veronika Veselá

Tři belgické pralinky

*1984
architektka

Vystudovala Fakultu umění a architektury TU Liberec (2003–2011). V letech 2011–2012 absolvovala pracovní stáž v belgické architektonické kanceláři Delmulle Delmulle Architecten. Spolupracuje s Janem Hendrychem v ateliéru ARC PROJEKT, Štěpánem Řehořem a Vitem Šímkem v ateliéru H3T architekti a externě pak s dalšími studií jako atakarchitekti nebo Štička architekti.

Veronika Veselá

Toto je vyprávění o třech projektech, na kterých jsem – mimo jiných zadání – pracovala během své stáže v Belgii, kam jsem odjela v roce 2011 a odkud jsem se nedávno vrátila, abych – mimo jiné důvody – mohla vyprávět tenhle příběh. Jsou tři, protože to není moc ani málo – je to tak akorát pro udržení pozornosti čtenáře a pisatel tak zakusí pocity autorů legendárních trilogií. Projekty se svými obsahy navíc vážou k tematice Plasů – týkají se kláštera i zemědělských dvorců – a každý z nich doprovází malý podpříběh – deníkový záznam toho, co jsem během práce zažívala.

Než se však pustím do první pralinky, udělám malou odbočku a jeden deníkový úryvek vložím do příběhu už nyní. Naruším tak sice jeho „trojmocnou strukturu“, ale budu doufat, že to povídání neublíží.

Žila jsem v Gentu – ve městě, jehož centrum tvoří trojice do linie umístěných věží kostela, radnice a katedrály. Když městem procházíte, začnou se vaše zrakové vjemy téměř samovolně skládat do vzorců a vy nabudete dojmu, že pokud se ještě chvíli necháte unášet atmosférou gotického města, stanete se jeho matricí i vy.

Pokud však městem projíždíte na kole, nemáte na takové rozjímání čas, protože musíte reagovat na nečekané „výpady“ dalších cyklistů. Jinak se však ze své pozice těšíte až dojemnému respektu všech ostatních, kteří cyklisty nejsou.

Od existence kola se vůbec odvíjel každý můj den. Ráno jsem na kole dojela na nádraží. Jelikož jsem měla kolo skládací, nastoupilo se mnou i do vlaku. Po půl hodině jsem ho mohla zase rozložit a vyrazit na další cestu. Z města jsem se tak přemístila do krajiny kukuřičných polí, kde na okraji vesnice Petegem stála továrna na cikorku. Zde, za cihlovými zdmi, v racionálním rastru betonového skeletu dnes sídlí „výrobní architektury“ – kancelář Delmulle Delmulle Architecten.

Pralinka 01 – bydlení pro čtyři rodiny
V Duisbece – vesničce Východních Flander – vyrostla skrumáž okolo dvora soustředěných staveb, kterou tvořil rodinný dům, kurník, stodola, chlív a nekonečné množství přístavků. Přes všechnu zdánlivou nahodilost podivně vklíněných objemů, byl však v celém tomto organismu zakořeněný řád, který fungoval celé věky a který mělo narušit až 21. století.

Majitelé chtěli farmaření zanechat a dát celý areál k dispozici svým potomkům.

Frank Delmulle – architekt, kterého si pro realizaci svého snu přizvali – navrhl všechny střechy objektů spojit v jeden celek a jejich horizontální linie pak protkat vertikálními vikýři.

K Frankovi jsem nastoupila ve chvíli, kdy byla tato vize přijatá, a přestože mi myšlenka dalšího propojování již tak komplikovaně propojených objemů připadala nemístná, netroufla jsem si protestovat.

Mým úkolem bylo celý areál zaměřit, vynést do počítače a vytvořit výkresy pro stavební povolení. Projekt trval půl roku a spolupráce ze strany klientů byla několikrát téměř ukončena, když někteří opouštěli jednání s Frankem s pláčem. „Nejsem váš otrok, abych kreslil, co si namanete!“ bylo slyšet ze zasedací místnosti.

I přesto, že se nakonec podařilo najít kompromis, projekt u konce nebyl. Památkáři nám neudělili stavební povolení, a to i přesto, že předchozí fáze projektu – hmotová studie – odsouhlasena byla.

Gent, pohled na trojvěží FOTO ARCHIV AUTORKY

Podle jejich stanoviska jsme totiž byli málo radikální! Nově vzniklé plochy střech měly být přiznané – opláštěné kortenem nebo sklem, ne vyložené střešními taškami jako hmoty stávající. Vikýře měly být daleko vyšší – mimo historické měřítko, aby bylo jasné, že vznikly v 21. století. Mělo jich být zároveň co nejméně, aby v domě nebylo příliš světla a život obyvatel odpovídal životu na vesnici, kde jsou podmínky tvrdší než ve městě.

Frank tehdy dlouze mluvil o architektuře venkova. Byla logická v tom, jak byla brutální. Kde bylo třeba udělat okno, tam se udělalo. Šlo o malý otvor, protože díra do zdi představovala zimu. Člověk pracující celý den na poli se večer doma nekochal pohledem ven. Chtěl jít spát – chtěl tmu a teplo.

Byl to tenkrát jeden z mých nejlepších dnů v Belgii. Byla jsem ohromená tou surovostí a opravdovostí a zatoužila žít úplně stejně.

Pralinka 02 – kostelní ateliér
Nadšenci pro architekturu mohou studovat mimo jiné i v Gentu. Za prostory školy jim slouží bývalý klášterní areál v centru města. Zajímavé je, že – na rozdíl od Plasů – v Gentu není klášter vůbec vidět, protože jej uzavřela bloková zástavba rodinných

Výkres situace kostelního ateliéru v Gentu

FOTO DELMULLE DELMULLE ARCHITECTEN

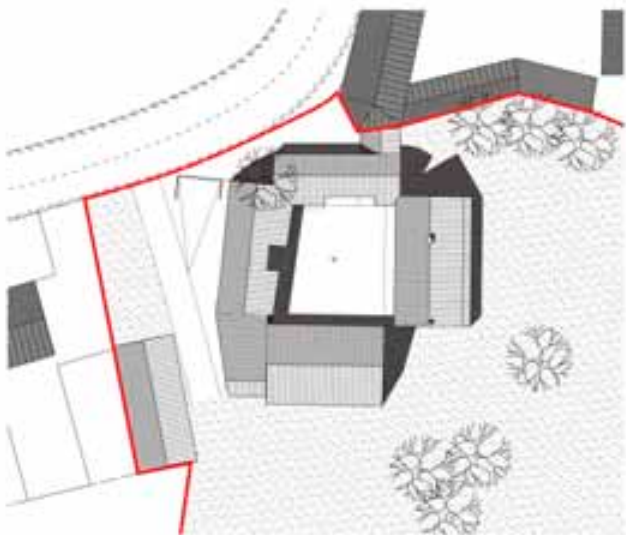

Každodenní příběh skládacího kola FOTO ARCHIV AUTORKY

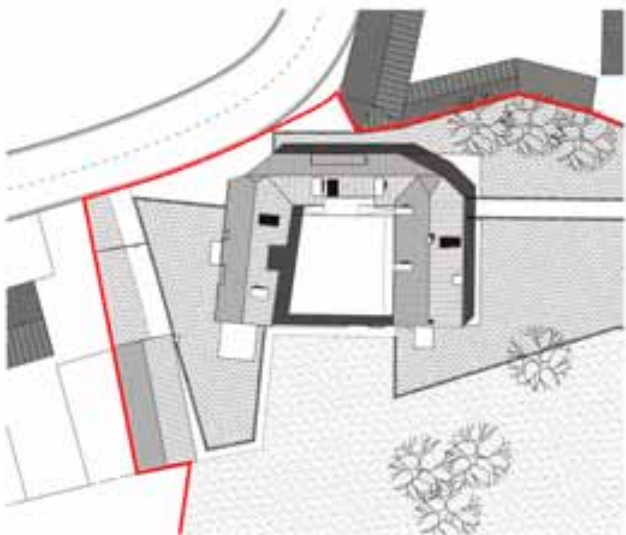

Petegem, kancelář Delmulle Delmulle Architecten FOTO ARCHIV AUTORKY

Veronika Veselá

Výkres původní situace v Duisbeke FOTO DELMULLE DELMULLE ARCHITECTEN

Výkres navrhované situace v Duisbeke FOTO DELMULLE DELMULLE ARCHITECTEN

Hmotová studie, projekt pro stavební povolení a výsledná podoba projektu v Duisbeke odsouhlasená památkáři FOTO DELMULLE DELMULLE ARCHITECTEN

Veronika Veselá

domů. O co překvapivější je, když jedním z těchto domů projdete a rázem se ocitnete v konventu!

Za ním se rozléhá zahrada s kostelem a právě zde měly vyrůst nové ateliéry. Frankova kancelář dostala na starosti návrh v těsné návaznosti na kostel. Studio jeho bývalého žáka – Jana De Vyldera – mělo zpracovat vizi uprostřed zahrady. Frankův návrh vznikl dřív a představoval cihlovou stavbu se čtveřicí pilových střech, jejichž skon kopíroval sklon střechy kostela a jehož další geometrii určovaly přísné regulativy dané památkáři. Díky těmto normám vznikl objem, který – možná překvapivě – působil opravdu poeticky. Byl dokonce natolik přesvědčivý, že Jan De Vylder odmítl navrhnout vlastní objekt a prohlásil, že je dílo jeho učitele natolik ohromující, že zahradní ateliér bude vypadat úplně stejně s tím rozdílem, že jeho fasáda bude opláštěná zrcadly, aby se v ní okolní stromy i kostelní ateliér odrážely.

K projektu jsem se dostala ve chvíli, kdy byl návrh opět hotový. Na rozdíl od předchozí pralinky však byly nakresleny i výkresy pro stavební povolení. Ty se k nám vrátily – opět se zamítavým stanoviskem, tentokrát kvůli požární bezpečnosti.

Mým úkolem bylo překreslit nevhodná schodiště. Zároveň jsem měla spolupracovat s Janem, aby oba projekty dál zůstaly stejné. To však práci neulehčovalo, protože jeho návrhy schodiště nebylo možné v našem případě aplikovat. Kostelní ateliér – na rozdíl od volně stojícího zahradního ateliéru – totiž přiléhá ke klášterní zdi, a tak schodiště vedoucí do sklepních prostor nebylo kvůli historickým základům možné umístit podél této stěny.

Varianty, které vznikly, neuspokojily ani jednu stranu. Když Frank naskicoval další, která mi připadala ještě horší než všechny ostatní, poprvé jsem se odvážila mu vzepřít a řekla, že všechny tyto nápady jen znásilňují vnitřní prostor, že se z něj vytrácí kouzlo, které v něm doposud bylo, a že podle mě nejlepší variantu představuje zrušení sklepa, který je stejně nehorázně drahý a jehož kapacitu může nahradit jakýkoli prázdný sklad stávající školy.

Myslím, že od toho dne se z nás stali opravdoví kolegové. Schodiště sice nakonec vzniklo a sklep zůstal zachován, ale já už se nikdy necítila jako „vyklikávač výkresů“.

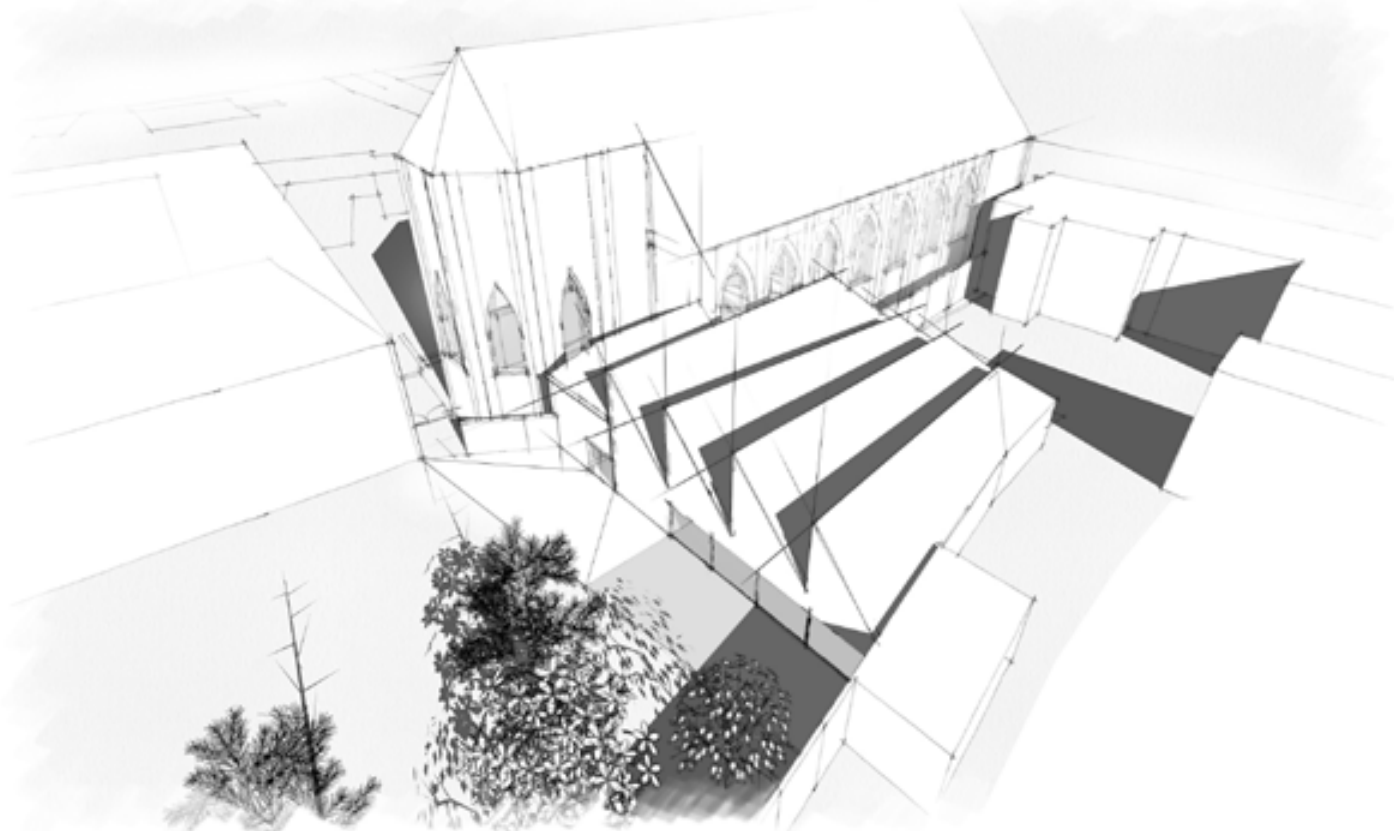
Pralinka 03 – budova pekárny

Podobná farma jako v Duisbeke byla i farma v Oosemolen, na jejíž přestavbě Frankova kancelář už několik let pracovala.

Kromě jiných staveb byla součástí areálu i pekárna, kterou však bylo nutné zbourat. Na jejím místě měla vzniknout pekárna nová, stejně velká – tedy malá – cihlová stavba. Frankova představa vycházela z fasády pekárny předcházející. Ta byla natolik poničená, že spíše než cihly ji tvořily hluboké rýhy ve spárách i mimo ně. Frank chtěl, aby fasáda nové budovy nesla otisk té staré a obsahovala stejnou kresbu a detaily.

Tento návrh byl opět předem odsouhlasený památkáři. Korten ani jiné soudobé materiály tentokrát nepřicházely v úvahu. Nehledě na to, že poučení od brutalistních památkářů z Duisbeke přišlo až potom, co byla tato zakázka hotová. A památkáři z Oosemolen byli zkrátka jiného ražení.

Dostala jsem na starosti prováděcí výkresy. Měla jsem navrhnout kladečský výkres fasád – včetně všech přechodů převzatých z původní budovy. Ve směru rýh a jizev starého domu bylo nutné měnit způsoby kladení cihel, a to tak, že jsem měla

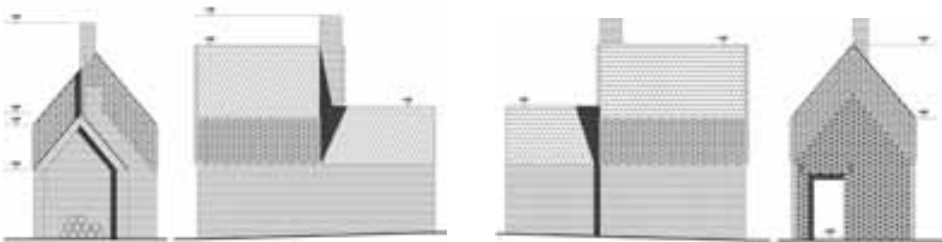

Kostelní ateliér v Gentu FOTO DELMULLE DELMULLE ARCHITECTEN

Veronika Veselá

Původní pekárna v Oosemolen FOTO DELMULLE DELMULLE ARCHITECTEN

Výkresy pohledů nové pekárny v Oosemolen FOTO DELMULLE DELMULLE ARCHITECTEN

Vizualizace nové pekárny v Oosemolen FOTO DELMULLE DELMULLE ARCHITECTEN

výslovně zakázáno cihly řezat! Nová budova navíc jakoby rotovala okolo komína. Nešlo o spojení nezávislých objemů většího domu s přístavbou, jak tomu bylo původně, ale o jakési „souhmotí“ různě vysokých staveb. O to složitější bylo nalézt způsob vázání cihel se zachováním grafiky zjizvených stěn. Problém nastal i u hledání polohy ztužujícího věnce, který přecházel do masivní betonové digestoře a jejíž hmota nakonec plynule vyústila v komín.

Během svého studia v Liberci jsem se nedostala dál, než abych plochu vyskládanou cihlami vyplnila vhodně „naskejlovanou“ šrafovou. Nikdy by mě nenapadlo, že budu muset vymyslet, jak cihlu po cihle vystavět celý dům, jehož fasáda vypadá spíše jako babiččino vyšívání než zednická stavebnice. Ale i to se nakonec podařilo.

Václav Cejthamr

Některé techniky pro brainstorming

Václav Cejthamr

Při řešení týmových úkolů bývá častým problémem koordinace týmů a podpora kreativity. Existuje celá řada technik, jak tyto obtíže zvládat. Podívejme se ve stručnosti na některé z nich.

Je třeba mít dopředu rozmyšlený cíl setkání. Ideální je jednoduchá otázka, např. jak zvýšit obrat, jak napsat úspěšný projekt, jak zvýšit zisk, jaké jsou předpoklady úspěchu v XY atd.

Cílem rozhodně není vyřešit za dopoledne všechny problémy, ale nastínit možnosti, prodiskutovat je a ty nejdůležitější dále rozvíjet.

Základem popisovaných typů brainstormingu je používání žlutých lístků post-it.

Technické předpoklady pro níže uvedené techniky: žluté lístky post-it, fixy, flipchart a klidné, ničím nerušené prostředí

Metodika zmíněných typů brainstormingu

Každý člen týmu je veden k tomu, aby se nebál volně a zcela svobodně uvažovat a navrhovat svá řešení. Každý bude mít k dispozici balíček post-it lístků a bude muset navrhnout vždy 3 až 5 svých řešení, myšlenek, názorů atd. Vedoucí týmu nebo jeho moderátor organizuje diskuzi a následně brainstorming, sbírá a přiřazuje post-it lístky od členů týmu. Je výhradně na něm, aby usměrňoval neplodnou diskuzi a nenásilnou formou ji posouval dopředu. Je-li třeba, lze diskuzi i tzv. utnout, není-li dále přínosná.

Je-li členů týmu nebo skupiny mnoho, obvykle nad 7 osob, je vhodné utvořit týmy o 3 až 5 členech, kteří prezentují společné nápady, na kterých se shodnou.

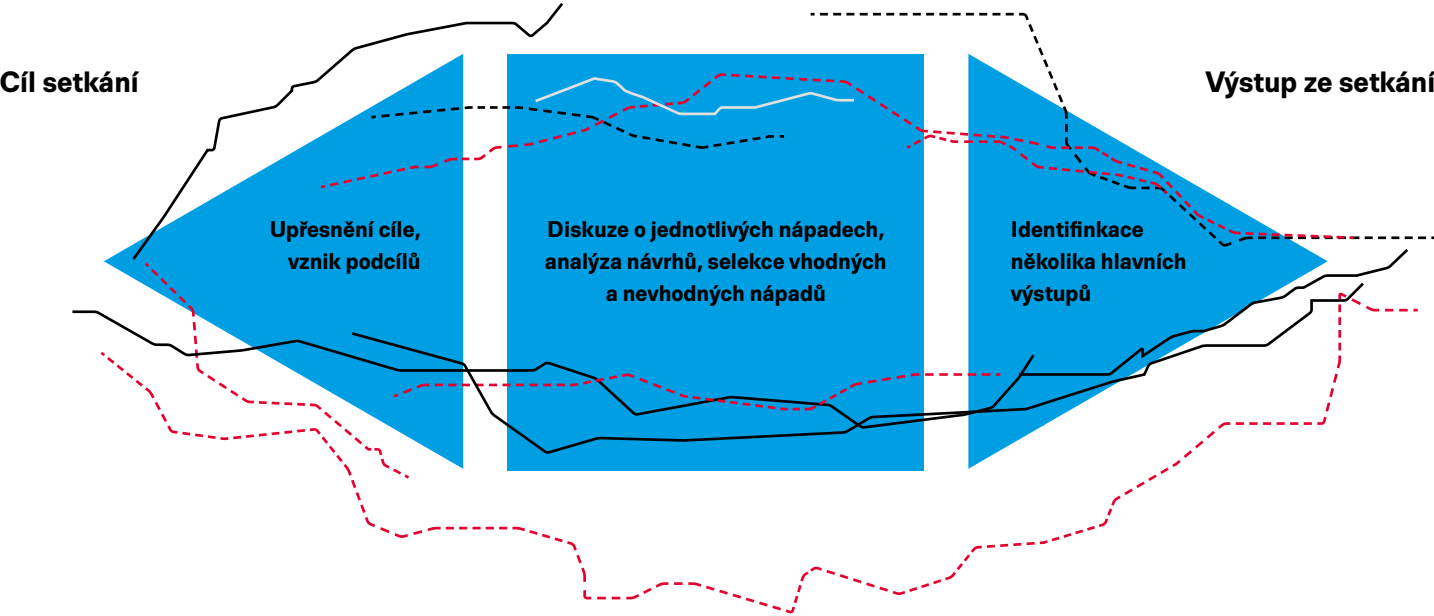
Ke každé otázce členové týmů napíšíou na lístky svá řešení či nápady a na vyzvání je nalepí na flipchart. Vedoucí týmu či moderátor na základě odpovědí navrhne jejich kategorie a poté je v diskuzi s ostatními přiřadí do příslušných kategorií. Během diskuze zároveň dochází k vyřazení nevyhovujících nebo nesmyslných návrhů. Vždy je však vyřazujeme do určeného místa na flipchartu (nazvěme ho třeba parkoviště), kde je možné jejich opětovné použití, ukáže-li se v průběhu diskuze, že tento nápad nebyl přece jen tak špatný.

Preference nápadů nebo jejich sestavení podle důležitosti na flipchartu lze vytvořit tak, že každý člen týmu má k dispozici 5 bodů a na flipchartu pak označí fixem (tečkou) 5 nejoblíbenějších nápadů. Moderátor pak lístky seřadí podle počtu udělených bodů. Autoři nesmyslných návrhů tak hned vidí, že jejich nápad není přijímán. Můžeme také rozdělit pomyslný milion mezi max. 5 témat (lze dát celou sumu třeba i na jedno jediné téma!).

Dopředu si připravíme řadu doplňujících a upřesňujících otázek, kterými budeme diskuzi usměrňovat a třeba i zpochybňovat, např.:

Otázky

1. **Je nám to k něčemu? Pomůže nám to nějak?**
2. **Je to opravdu důležité?**
3. **Které nápady na flipchartu odložíme do parkoviště?**
4. **Má námi stanovený úkol stále smysl? Není třeba jej změnit?**
5. **Jak to funguje?**
6. **Z čeho se to skládá?**
7. **Můžete mi dát příklad?**
8. **Co jiného by fungovalo stejně?**
9. **Co nám chybí?**
10. **Co když se mýlíme?**
11. **Co se stane, když odstraníme překážky?**
12. **Je to proveditelné?**
13. **Kdo co udělá?**
14. **Co můžeme udělat v příštích 2 týdnech?**
15. **Jak nastavíme priority?**
16. **Jak vypadá budoucnost?**
17. **Jaké překážky nás čekají?**
18. **Jaké síly nás posunou vpřed, jaké nás vrhnou zpět?**
19. **Atd.**

Přirozený vývoj a postupné usměrňování diskuze

Celý proces je víceméně hrou a lze jej různě kombinovat. Ukážeme si nyní několik těchto technik, které všechny používají stejný, výše popsaný, metodický postup.

Odstranit/Redukovat/Vytvořit/Neměnit

Necháme tým samostatně rozhodnout, které činnosti nebo předměty odstranit, vytvořit, redukovat či neměnit. Na flipchartu uděláme čtyři sloupce nadepsané uvedenými hesly a k nim se přiřazují nápady členů týmu. Možné otázky viz níže.

Které činnosti, zdroje a partnerství jsou nejnákladnější? Co s nimi?

Jakými levnějšími alternativami můžeme tyto faktory nahradit?

Co s plánovanými investicemi?

Jaké činnosti eliminovat/snížit?

Jaké činnosti zlepšit nebo zavést?

Na jaké nové segmenty se zaměřit?

Co musíme učinit?

Co se stane, když snížíme nebo odstraníme tyto faktory?

Affinity/Příbuznost témat: Napíšeme hlavní otázku: např. „Jak zvýšit obrat?“ Po 10 minutách se odpovědi napíšíou na post-it a vylepí. Moderátor je seskupí do kategorií, pak je pojmenuje, seřadí podle hlasování a používá pro vyřazené nápady tzv. parkoviště.

Empathy Jack – Moderátor nakreslí na flipchart hlavu a z ní vede 5 komiksových velkých bublin, nadepsaných „slyší, „vidí“, „cítí“, „dělá“, „říká“. Respondenti píšou odpovědi na otázky, co daná hlava „slyší, vidí, cítí, dělá, říká“. Hlava může představovat zákazníka, spotřebitele, majitele atd.

Anti Problem: Diskutovaný problém otočíme – např. co udělat, aby zákazníci přestali kupovat naše produkty.

Brainwriting: Nechá se kolovat karta s tématy. První napíše 1 až 2 nápady a dá sousedovi po pravici, ten se nechá inspirovat, doplní a pošle dál. Pak se vyvěsí přehled témat na tabuli a diskuze pokračuje viz postup v úvodu.

Kontextová mapa: Navrhne např. diskuzi na tato témata: zdroje naší nejistoty – potřeby zákazníků – technologické faktory – ekonomické klima. Poté odhad trendů – jaké trendy nás čekají? V další fázi uvažujeme, jak budeme na identifikované trendy reagovat.

Karty: Nastolíme otázku, např. jaký produkt budeme vyrábět? Utvoříme týmy o 3 až 5 lidech a dáme každému týmu roli: (zákazník, ekonom, výrobák, prodejce atd.). Tým pak společně generuje nápady. Po pauze se role všech členů týmů promíchají. Vzniknou nové týmy, kde bude od každé profese jeden zástupce. Týmy opět generují nápady, případně recyklují své staré nápady. Jenže je to již jiný tým, který je složen ze zástupců různých rolí, a má tedy nový,

svěží pohled z různých stran. Nakonec tým připraví seznam 5 doporučení. Ty pak budou hlasovány. Pro snazší zamíchání týmů má každý kartu s číslem a písmenem, např. A5, D2 atd. V první fázi jsou týmy sestaveny podle písmen (A = např. tým ekonomů) a ve druhé fázi podle čísel (2 = smíšený tým č. 2). Možností je samozřejmě mnoho.

Pre Mortem: Své úvahy na téma „Co se může pokazit“ sepíšeme na post-it a pokračujeme podle obvyklého postupu.

4C – problém má 4 části: komponenty, charakteristika, výzvy, lidé. Utvoříme 4 týmy, každý přispěje svým dílem k přidělenému tématu. Ptají se navzájem 3–5 min., pak plánují 5 min. a umísťují lístečky. Nakonec jeden prezentuje. Moderátor vyjasňuje nejasné, účastníci se mohou ptát.

WHY: Např. Proč nám klesá obrat? Co vás první napadne, když o tom přemýšlíte? Lístečky s odpověďmi se sbírají, pak se seřadí dle významu. Postupujeme v pěti kolech a vždy se ptáme, proč je daná odpověď správná. Např. Lidé nekupují naše výrobky, proč? Jsou drahé, proč jsou drahé? Protože nakupujeme drahé suroviny, proč? Protože máme špatného nákupčího, proč? Atd. atd. Tím dojdeme často až k velmi hlubokým příčinám problémů. Tuto techniku lze uplatnit i ve společenských vztazích.

Václav Cejthamr

David Kula

Jak agilně na projekty

*1985
pedagog, konzultant, specialista v oblasti projektového řízení a vzdělávacích projektů

Absolvoval Vysokou školu ekonomickou v Praze, obor podniková ekonomika a management, kde v současné době působí jako doktorand. Dále vystudoval City University of Seattle – obor Corporate Finance. Má dlouhodobé zahraniční zkušenosti z USA: studoval na Emory University v Atlantě nebo pracoval v Yellowstone National Park; či řadu krátkodobých studijních zkušeností např. z Harvard Business School, IESE Business School a University of Economics, Varšava. Od dob svých studií se jako konzultant věnuje přípravě a realizaci projektů pro podnikatelský, veřejný i akademický sektor. Na katedře managementu Fakulty podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze se podílí na výuce předmětů vedlejší specializace zaměřené na projektové řízení, realizaci vzdělávacích projektů a přípravě předmětů zaměřených na spolupráci s praxí. Spolupracuje také s dalšími univerzitními pracovišti v ČR na projektech z oblasti zdravotnictví, průmyslového inženýrství a architektury.

David Kula

V dnešní době se můžeme setkat se dvěma směry přípravy a realizace projektů. První z nich bývá často označován jako klasický nebo jako tradiční, druhý směr se nazývá agilní. Pokud bychom měli jednoduše demonstrovat rozdíl mezi nimi na příkladu z oblasti architektury, postupovali bychom při realizaci projektu (stavby) asi takto.

V případě klasického přístupu se na začátku setká projektant s investorem (architekt je opomenut), ten mu nadiktuje svou představu domu. Následně projektant vše překreslí do projektové dokumentace a zajistí pro investora veškerá povolení. Vlivem byrokratického přístupu úřadů dojde k několikaměsíčnímu prodlení, stavba se tedy začne realizovat až na podzim místo na jaře. Dojde tak k následujícím komplikacím: Investor má již dávno zajištěnou stavební firmu, která ale nemá co dělat, a tak jí zbytečně musí platit vysoké penále. Následně se firma pustí do díla a kvůli špatnému počasí stavba nabírá další zpoždění. Jakmile je stavba hotová, dojde k jejímu kompletnímu předání investorovi. Ten pak zjistí, že vůbec neodpovídá tomu, jak si ji představoval, a zadá projektantovi a stavební firmě udělat ještě další úpravy, aby byl dům vůbec pro něj využitelný. Výsledkem je pak stavba v celém

svém rozsahu, která byla dokončena rok po původním plánu, její náklady narostly o 50 % a investor v ní získal něco, co ne zcela očekával, resp. mu úplně nevyhovuje pro jeho záměry a potřeby.

U druhého postupu se dá do projektu pustit agilně. Na začátku se setká investor s architektem. Architekt pečlivě zkoumá investorovy potřeby ohledně budoucí stavby. Architekt připraví několik návrhů, všechny s klientem pečlivě projde, vysvětlí si výhody a nevýhody plánové stavby. Postupně se uskuteční několik dalších schůzek, kde iterativním způsobem architekt společně s investorem naleznou optimální podobu a funkčnost plánované stavby. Až poté přichází na řadu projektanti, kteří na základě zhmotněných představ a potřeb klienta převedou architektonický návrh do podoby dokumentace. Až souběžně se získáváním potřebných povolení investor vybere stavební firmu. Jelikož investor potřebuje stavbu začít využívat v přesně stanoveném termínu, rozdělí se stavební firmou celý projekt na části, které se budou postupně předávat dle priorit investora. Vzhledem k postupnému předávání díla nalézá investor několik drobností, které se ještě během stavby mění a upravují. V požadovaném termínu

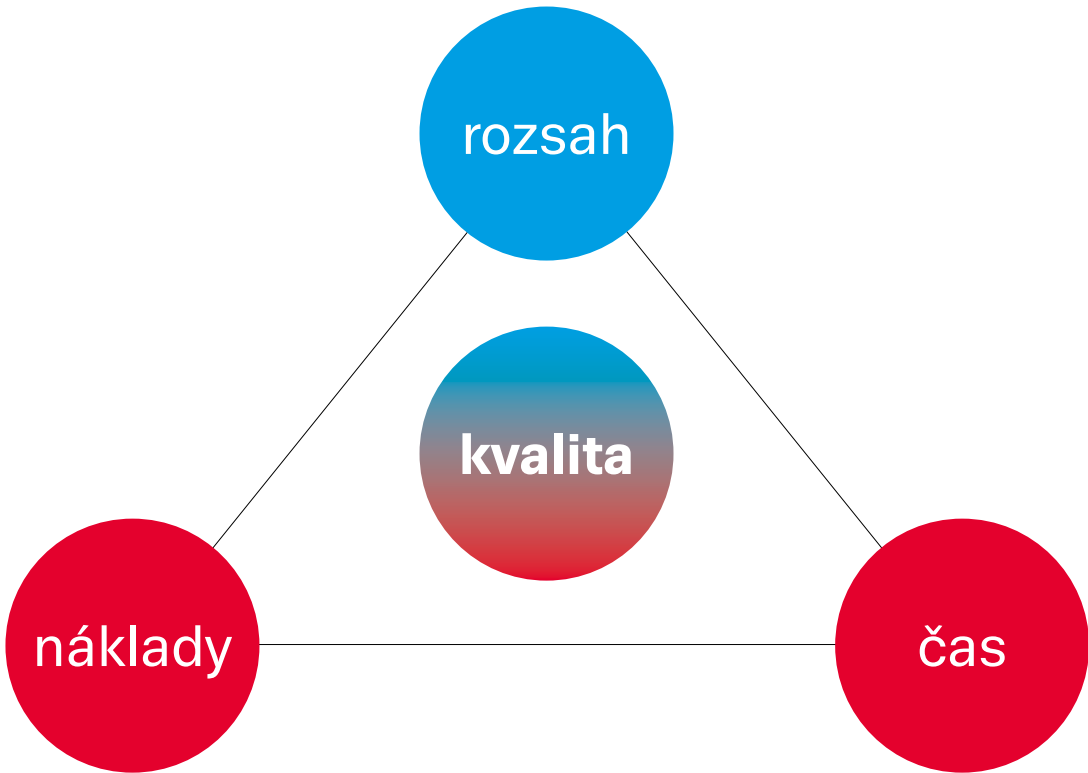

je hotová podstatná a již zcela funkční část stavby, kterou klient může začít využívat. Stavební firma následně dodělá poslední úpravy a dílo je kompletně hotové. Investor získal včas stavbu, která zcela odpovídá jeho potřebám. Díky průběžné kontrolé a úpravám byl i dodržen rozpočet. Jedinými nedodělký byly části terénních úprav a plot, který byl dokončen následně, což už nemělo vliv na využívání stavby investorem.

Ačkoliv oba příklady jsou samozřejmě smyšlené a spíše ilustrativní, můžeme se s analogickými postupy setkat u řady projektů. Z popisu řada čtenářů podvědomě určí, že agilní přístup je pro využití v architektuře mnohem přirozenější a že spousta architektů tak vlastně pracuje, aniž by znala toto koncepční zarámování. Proto bych v rámci následující části nabídl několik rad a postupů z oblasti agilního projektového řízení, které lze snadno začít využívat nejen u velkých projektů typu stavby, ale také u malých jednoduchých prací, kde vzniká na základě spolupráce nějaký výstup či produkt.

Agilní prostředí není chaos

Pokud se podíváme do slovníku cizích slov, najdeme u pojmu „agilní“ význam, jako je „čilý“, „aktivní“ či „horlivý“. A přesně tak

tomu taky je. Agilní projektový management klade velký důraz na tým (tj. 3 až 10 lidí) a jeho vzájemnou interakci. Za práci je vždy zodpovědný tým jako celek, nikoliv jeho jednotliví členové. Pokud nemá práci hotovou tým jako celek, nemůže obvykle nikdo další z týmu říci, že on už končí, jelikož svou práci odvedl. Správné složení agilního týmu je pro úspěch projektu velice podstatné. Navíc zde obecně platí, že nejde primárně ani o individuální odborné znalosti, ale spíše o celkový přístup k práci, proaktivnost, týmovost a motivaci jeho členů. Proto také významnou roli hrají dobré osobní vztahy na pracovišti. Odborné předpoklady jsou pak vyžadovány až na úrovni celého týmu, což znamená, že tým jako celek musí být schopen po odborné stránce doručit finální výstup. Agilní tým současně nemá typického manažera (vedoucího týmu), ale spíše neformálního leadera, který je celým týmem uznáván. Práce pak není přidělována v rámci týmu direktivně, ale formou více či méně dobrovolných závazků jednotlivých členů, což zvyšuje pravděpodobnost jejího správného a včasného dokončení.

Druhým klíčovým aspektem je důraz na reakci a potřeby zákazníka. Agilní projekty jsou vždy realizovány co nejlépe zákazníkovi,

čímž není ani tak myšlena geografická blízkost, ale spíše vtažení zákazníka do tvorby výstupu projektu. V rámci projektu se nespolehá na to, že zákazník přesně na začátku ví, co potřebuje, ale agilní tým jeho potřeby ve vztahu k finálnímu produktu pečlivě zkoumá a na základě prototypování také ověřuje. Finální produkt se tak může významně lišit od původní představy zákazníka, nicméně často mnohem více odpovídá jeho reálným potřebám.

S tímto souvisí další aspekt agilního řízení, kdy o detailech je rozhodováno až tehdy, kdy je to skutečně potřeba. Klient společně s týmem na začátku definuje finální produkt z hlediska jeho požadovaných vlastností, jednotlivé parametry produktu jsou pak upřesňovány až postupně. Nejde tedy o chaos, ale o velmi hierarchický proces, kdy se nejdříve rozhoduje o celku, a pak se postupně dostáváme k čím dál větším detailům. Zcela zde tedy odpadá klasické plánování, které je nahrazeno postupným upřesňováním. Toto vše současně vytváří prostředí, kde změna je na rozdíl od klasických přístupů žádoucí, jelikož vede k mnohem lepšímu a využitelnějšímu výstupu. Agilní tým by proto neměl mít strach experimentovat a tím posouvat výstup na mnohem lepší,

respektive využitelnější úroveň. Pokud totiž odhalíme nedostatky v dřívějším stádiu, má to obvykle mnohem menší dopad na rozpočet a spotřebu zdrojů projektu.

Abychom toto vše logicky zarámovali, můžeme agilní projekt také definovat tak, že **cílem projektu je dodat zákazníkovi včas a za předem stanové náklady takový výstup/produkt, který reálně potřebuje, splňuje jeho požadavky na kvalitu a současně jej může již využívat.** Vše nejlépe ilustruje schéma, kde mezi fixní veličiny agilního projektu patří čas a náklady, naopak rozsah projektu je variabilní.

Vše prioritizujte

Sestupme nyní od obecného zarámování agilního projektu k jednotlivým nástrojům a technikám, které lze snadno v architektuře využívat. Určitě mezi nejužitečnější patří hlavně způsob prioritizace v rámci projektu. Všechny činnosti v projektu a vlastnosti finálního produktu by měly být rozděleny do čtyř skupin. První část tvoří ty položky, které bezpodmínečně **„musí být hotovy“** v rámci daného času a nákladů, aby projekt dával vůbec smysl. Těch by mělo být přibližně 60 % z celkového rozsahu a jsou často označovány jako minimální využitelný produkt. Pokud

David Kula

řízený tým

sebeorganizující se tým

David Kula

Porovnání tradičního (řízeného) projektového týmu s agilním (sebeorganizujícím se) týmem

jej nejsme schopni v daném čase a danými náklady dosáhnout, je mnohem lepší projekt zrušit nebo jej redefinovat. Druhou úroveň pak tvoří položky na stupni „mělo by být hotovo“ a třetí na stupni „může být hotovo“. Obojí by měly mít zastoupení po asi 20 %. Poslední skupinu tvoří položky „nesmí být hotovo“, což týmu říká, čím se nemá v žádném případě zabírat, aby neztrácel čas a neplýtvал zdrojی. Tato slovní prioritizace má také význam ve své jednoznačnosti a v podvědomém chápání na rozdíl např. od číselné prioritizace.

Druhým jednoduchým nástrojem je rozdělení práce do tzv. sprintů (nebo také timeboxů), což jsou období o délce 1 až 4 týdny, kdy tým nerušeně pracuje na projektu, resp. na položkách, jimž určil před sprintem jednotlivé priority. Toto období je také základní jednotkou pro plánování, kdy nemá smysl detailněji plánovat projekt na delší časový horizont, než je právě maximálně jeden měsíc, jelikož za tuto dobu může dojít například ke změně potřeb zákazníka. Současně platí, že v rámci daného timeboxu by nemělo docházet ke změnám. Se sprinty souvisí také princip postupného (iterativního) doručování výstupu projektu, kdy výstupem sprintu by vždy měla být nějaká funkcionalita nebo přidaná hodnota, kterou lze předat zákazníkovi a ten ji může začít využívat.

Podíváme-li se na práci projektového týmu, je zde klíčové zaměření se na práci pouze na jednom projektu pro jednoho zákazníka. Je vědecky dokázáno, že tzv. multitasking významně snižuje efektivitu práce z důvodu existence tzv. transakčních nákladů, což je doba, kterou člověk potřebuje k tomu, aby se mohl přeorientovat z jedné činnosti na jinou rozdílnou činnost. S časovou efektivitou souvisí i nutnost osobního kontaktu celého týmu, jelikož osobní interakce velmi zvyšuje výkonnost týmu. Pokud tedy potřebujeme něco rychle zjistit, můžeme se na to zeptat kolegy ihned a neztráčet čas např. psaním e-mailů a čekáním na odpověď. Pro efektivní využití času je další klíčovou věcí zajištění odpovídajících podmínek a zázemí pro činnost týmu. Toto znamená, že např. by členové týmu neměli ztráčet čas zajišťováním potřebného materiálu či řešením oprav nefunkčních pomůcek. Agilní tým také pracuje konstantní rychlostí, protože nedostatečný odpočinek a přepínání se určitých členů týmu vede z dlouhodobého hlediska k poklesu efektivity práce.

Mezi další praktické nástroje patří krátké každodenní schůzky, kdy každý z týmu zrekapituluje, co udělal minulý den, co bude dělat dnes a jaké vidí případné problémy. Tato schůzka by měla trvat každý den obvykle maximálně 15 minut. Aby bylo

dosaženo maximální efektivity, probíhá obvykle ve stoje, kdy lidé nemají příliš velkou tendenci ztrácet čas zbytečnými řečmi.

Agilní přístupy jsou známy také důrazem na jednoduchou vizualizaci před složitou dokumentací či příručkami. Např. doporučují rozepsat úkoly na jednotlivé samolepicí lístečky, označit je prioritami (např. barevně) a proces práce na úkolu znázornit na zdi, kdy lístečky jsou nejdříve v části zásobníku úkolů, následně se přesouvají do rozpracovaných úkolů a pokud je úkol hotov, posunou se do části ukončených úkolů. Takto může jednoduše každý člen týmu vidět, v jakém stavu se jednotlivé úkoly nacházejí, jakou mají prioritu a kdo na nich pracuje.

Zpětná vazba nad zlato

Na závěr bych rád zmínil myšlenku zpětné vazby a retrospektivy projektu. Agilní týmy se neustále učí a zlepšují způsob své práce. K tomuto slouží zejména retrospektivní a hodnotící schůzky, kdy se tým snaží poučit z minulých chyb, resp. zdůraznit věci, které se naopak daří. Nejpodstatnější však zde je, že nejde jen o formální činnost, ale velmi důležitý nástroj učení se z vlastních chyb. Proto obecně platí, pokud nám někdo dává konstruktivní zpětnou vazbu, berme to zejména jako jeho velkou pomoc pro nás a naše další zlepšování.

Anotace projektu

Název projektu Budování partnerství a rozvoj spolupráce v oblasti architektury mimo tradiční centra Registrační číslo CZ.1.07/2.4.00/31.0021	Zajímaly nás stavby a jiná architektonická díla vzniklá mimo centra, přednostně v malých až středně velkých obcích a městech, stejně jako ve volné krajině.
Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost Zkrácený název projektu Architektura mimo centra	Cílovou skupinu projektu tvořili zejména studenti architektury a akademičtí pracovníci z řad žadatele a další odborní pracovníci zabývající se vzděláváním a výzkumem v oblasti architektury. Přínos pro tyto cílové skupiny spočíval zejména v rozšíření obzorů v oblasti architektury mimo tradiční centra, která ačkoliv má každodenní vliv na skoro každého z nás, bývá mnohdy neprávem opomíjena.
Doba trvání projektu: 24 měsíců Datum zahájení projektu: 1. 4. 2012 Datum ukončení projektu: 31. 3. 2014	
Anotace projektu Cílem projektu bylo navázat a posilovat partnerství mezi jednotlivými subjekty, které se aktivně podílejí na tvorbě architektury mimo tradiční centra. Důraz v projektu byl kladen na aktivní zapojení partnerů, spolupráci s praxí a zahraniční aktivity.	Na projektu spolupracovalo pět partnerů. Hlavním partnerem byla Technická univerzita v Liberci, Fakulta umění a architektury. Další partneři byli: sdružení Architectura, Knesl + Kynčl, Kamil Mrva Architects a sdružení Společnost pro právní a ekonomické vzdělávání.
V rámci projektu probíhaly zejména zahraniční odborné exkurze a pobyty, workshopy, ateliéry a semináře za účasti zahraničních a tuzemských odborníků. Uspěšněly se odborné praxe a stáže studentů a letní školy. Integrální součástí projektu bylo také vytvoření společné komunikační platformy, která slouží k výměně znalostí a zkušeností. Významnou součástí projektu bylo navazování a rozvoj vztahů s tuzemskými, a zejména zahraničními partnery.	Projekt byl členěn do pěti klíčových aktivit: Klíčová aktivita 1 – Zahraniční semináře a pobyty Aktivita zahrnovala 16 krátkodobých zahraničních exkurzí, 4 dlouhodobější zahraniční studijní pobyty a 12 účastí na zahraničních kongresech, konferencích a odborných setkáních.
Předmětem našeho zájmu byla architektura z období posledních přibližně dvaceti let.	Očekávaný výstup tvořilo 16 zpráv z krátkodobých cest, 4 sborníky ze studijních pobytů a 12 odborně zaměřených zpráv z konferencí, kongresů a odborných setkání.

Idea projektu

Architektura mimo tradiční centra	se díky moderním stavbám mohou stát	Architekten), Muzeum moderního umění
	přitažlivými „výletními cíli“, nebo dokonce	v italském Roveretu od Maria Botty či Paula
	kultovními místy, jako se to kdysi stalo	Rêgo Museum v portugalském Cascais od
Smyslem projektu bylo zmapovat a ukázat	v případě beskydských Pustevn a staveb	Eduarda Souto de Moury – mohly vzniknout.
kvalitní a výjimečnou současnou architekturu	Dušana Jurkoviče či později vysíláče na	
v místech, která jsou vzdálena od tradičních	Ještědu od Karla Hubáčka.	V průběhu intenzivního dvouletého
center a která se jako taková často	Nyní lidé zase podstupují pouť na Sněžku,	mapování toho nejkvalitnějšího, co téma
nezaslouženě ocitají v pozici „neviditelných	aby si prohlédli nejenom fascinující přírodní	nabízí, vznikla řada esejí, analýz, studií,
outsiderů“.	panorama, ale také Novou poštovnu od	rozhovorů s osobnostmi architektury,
Vybrané stavby jsme nejenom detailně	Martina Rajniše a Patrika Hoffmana, jezdí do	to vše doprovázené množstvím
představovali, ale snažili jsme se	Aleniny Lhoty u Tábora, aby viděli na vlastní	původních dokumentárních fotografií
i prozkoumat a vysledovat okolnosti jejich	oči stavby spojené se zdejšími golfovými	a videí. Realizovala se série výstavních
vzniku. Co umožnilo jejich realizaci?	hřištěm od Stanislava Fialy, nebo do Rožnova	expozičních prezentujících zásadní poznatky
Osvícený soukromý investor? Státní správa?	pod Radhoštěm, kde bylo postaveno	z jednotlivých zemí. Vše bylo shrnuto
Jaký měli na výsledné podobě podíl úředníci	odvážné kongresové centrum podle projektu	představujících současnou architekturu
z příslušných stavebních odborů, památkové	Zdeňka Fránka.	mimo tradiční centra České republiky
či krajinné ochrany?	Kapitolou samou o sobě je Litomyšl, která	a dalších zemí Evropy.
	se z provinčního historického města stala	
Po stránce typologické jsme si nekladli žádná	baštou moderní architektury, na níž se podílí	
omezení, sledovali jsme nejrozličnější koncepty	celá řada autorů. To jsou jenom „příkladné	
od rodinných domů přes „bytovky“, muzea,	zlomky“ z rozsáhlého celku, který jsme	
galerie, školy až po sakrální, sportovní či	v rámci tohoto grantu prezentovali.	
industriální stavby, ale také odpočívadla,	Komparativní metodou jsme souběžně	
lávky, zastávky.	sledovali architekturu ve vybraných	
Určujícím kritériem byly – vedle polohy	evropských zemích či regionech. Důraz	
a doby postavení po roce 1989 – především	v bádání – vzhledem k časovému omezení	
architektonická kvalita staveb, jejich vnější	a šíří tématu – jsme kladli zejména na	
forma, vnitřní uspořádání, konstrukční	kulturní stavby: muzea, galerie, divadla,	
řešení, ekologické aspekty, práce s materiály,	informační centra a podobně. V této oblasti	
kontextem, způsob, jakým byly zasazeny do	architektury totiž Česká republika zřejmě	
obce či okolní krajiny.	nejvíce zaostává a potřebuje inspirativní	
V projektu nerozhodovaly velikost ani	příklady. Chtěli jsme přiblížit zákonitosti,	
vynaložené finanční prostředky, nýbrž pouze	které podmiňují, že takové krásné stavby	
architektura, kterou jsme chtěli objevovat	– jakými jsou kupříkladu Museum Liaunig	
a zviditelňovat. Dosud anonymní lokality	v rakouském Neuhausu (Querkraft	

Partneři

Technická univerzita v Liberci

V roce 1953 byla v Liberci zahájena výuka na nově otevřené Vysoké škole strojní, v roce 1960 byla přejmenována na Vysokou školu strojní a textilní (VŠST). Podle zákona č. 192/94 Sb. z 27. 9. 1994 změnila svůj status i název na Technickou univerzitu v Liberci, dnes je středně velkou univerzitou poskytující vzdělání technické, přírodovědně-humanitní a zdravotnické. V čele TUL stojí profesor Zdeněk Kůs, v pořadí její devátý rektor.

V současnosti má TUL osm fakult, respektive ústavů: Fakultu strojní, Fakultu textilní, Fakultu přírodovědně-humanitní a pedagogickou, Ekonomickou fakultu, Fakultu umění a architektury, Fakultu mechatroniky, informatiky a mezioborových studií, Ústav zdravotních studií a Ústav pro nanomateriály, pokročilé technologie a inovace.

TUL klade značný důraz na vědecký výzkum, který zabírá čtvrtinu veškeré její činnosti. Kupříkladu v bádání na poli nanovláken patří ke světové špičce. Další příčinou úspěšnosti školy je přirozený rozměr výuky, upřednostňuje kvalitu a intenzitu výuky před kvantitou (počet studentů se dnes pohybuje okolo deseti tisíc).

V současnosti TUL prochází „budovatelským obdobím“. Nový rektorát a informační centrum, postavený ve tvaru komolého eliptického kuželu roku 2007 podle návrhu profesora Jiřího Suchomela, se stal symbolem univerzity a byl mnohokrát představen v odborném tisku jako příklad progresivní architektury. Nyní je ve výstavbě budova G, do níž by se měly přemístit učebny, které jsou zatím roztroušeny v různých částech města. Univerzita tímto přístupem zvýrazní svou identitu. Motto „Univerzita s kladným nábojem“, které lze najít na univerzitním webu, není nijak nadsazené.

www.fua.tul.cz

Architectura, provozovatel

Galerie Jaroslava Fragnera

Prostor **Galerie Jaroslava Fragnera** vznikl v rámci rekonstrukce Betlémské kaple (podle projektu architekta Jaroslava Fragnera, 1950–1954) v přilehlém kolejním domě. Výstavní síň patřila od počátku Svazu českých architektů, ale pojmenování na počest architekta Fragnera se používá až po roce 1968. Galerie se vždy specializovala na výstavy architektury a užitého umění. Galerii spravovala po roce 1989 Obec českých architektů, později Nadace české architektury (NČA), která je jejím majitelem dodnes.

Galerie Jaroslava Fragnera (GJF) již několik desetiletí slouží jako jedna ze základních platforem prezentace architektury v ČR a etablovala se jako důležitý subjekt architektonického života. Nyní je GJF jednou z nejdůležitějších galerií u nás, věnuje se zároveň současné architektuře i české architektonické minulosti. Další důležitou součástí činnosti GJF je prezentace české a pražské architektury v zahraničí.

GJF stála při zrodu dvou významných občanských aktivit v rámci dialogu občanské společnosti: Iniciativy za novou Prahu a o. s. Tady není developerovo, v roce 2012 iniciovala a spolupořádala mezinárodní konferenci Pražská nádraží ne/využitá.

Nejvýznamnější výstavní projekty

2001–2013:

zahraniční projekty:

Alvar Aalto, MVRDV, Neutelings Riedijk Architects, Horror Vacui, René van Zuuk, Y.O.V.A 2., FOA, Querkraft, BIG Ideas, Baumschlager und Eberle, Martin Roubík/ Snohetta, 20 after 20, AmP Arquitectos, Joachim Mitchell, Coop Himmelb(l)au, Jürgen Mayer, Bow Wow, NL Architects, Querkraft, Eduardo Souto de Moura, Michael Reynolds, Block City, Green Architecture I, II, OFIS arhitekti, Současná švýcarská architektura, Bienále experimentální architektury

moderní a současná česká architektura:

DaM, Aulík Fišer Architekti, A69, Projektil, Ladislav Lábus, Český architektonický kubismus, Splátka dluhu, Zelená architektura, Martin Rajniš/E-mrak, Emil Králíček, Současný český industriál, Alena Šrámková, Věra a Vladimír Machoninovi 60/70, Jan Bočan, Architektura a víno ve střední Evropě

www.gif.cz

Kamil Mrva Architects

Kopřivnické architektonické studio založil v roce 2002 Ing. arch. Kamil Mrva. Zpočátku byly projekty spjaty výlučně s beskydským regionem, renomé si dřevostavby získaly propojením soudobého architektonického tvarosloví s tradičními materiály a krajinným rázem beskydského regionu. Současná tvorba se však neomezuje pouze na tuto technologii ani na region, architektonický rejstřík je rozšířen o další materiály a architektonické úkoly. V portfoliu realizací se objevují i větší stavby a soubory. Dominantním konstrukčním materiálem dnes rozestavěných domů již není pouze dřevo. I k jiným materiálům, jako jsou kámen, beton, kov, sklo, však Kamil Mrva přistupuje tak, aby využil jejich typických vlastností a realizoval z nich stavby jednoduché, čisté, účelné. Několik posledních rozpracovaných projektů se týká veřejného prostoru.

Spolupracovníky zakladatele studia Kamil Mrva Architects jsou Ing. Lenka Burešová, Ing. Jaroslav Holub, Ing. arch. Veronika Kuběnová, Ing. arch. Martin Rosa, Ing. Jan Stuchlík. Ateliérem také prošla celá řada studentů v rámci studentských praxí, např. ve spolupráci s Technickou univerzitou Liberec.

www.mrva.net

Knesl + Kynčl architekti

Knesl + Kynčl architekti je autorská architektonická kancelář. Oba partneři jsou autorizovanými architekty pro Českou republiku.

Architektonická kancelář se zabývá územním plánováním, urbanismem a architekturou v celé šíři – tj. od výzkumu přes projektování až po autorské dozory. Kancelář v současné době zaměstnává okolo 20 architektů a dalších spolupracovníků. Na zajištění komplexnosti zakázek se podílí stálý tým specializovaných spolupracujících firem.

Kancelář sídlí v České republice v Brně a založili ji v roce 2001 Jiří Knesl a Jakub Kynčl. Počátkem roku 2003 byla kancelář transformována z volného sdružení architektů na společnost s ručením omezeným.

www.knesl-kyncl.com

Společnost pro právní a ekonomické vzdělávání

SPEV vznikla v roce 1999 s cílem poskytovat další vzdělávání v oblasti práva a ekonomie, postupem času se záběr její činnosti pomalu rozrůstá. Dosavadní zkušenosti lze shrnout do několika navzájem provázaných oblastí:

První jsou vlastní vzdělávací aktivity v oblasti projektového řízení, inovací a moderních metod řízení. SPEV např. aktuálně dokončila realizaci projektu Podnikatelské dovednosti pro rozvoj MSP a NNO v Královéhradeckém kraji, kde formou inovativního vzdělávání rozvíjela principy entrepreneurshipu směrem k zástupcům malých podniků a neziskových organizací.

Druhou oblastí je partnerství v projektech realizovaných vysokými školami v ČR, což se stalo jednou z klíčových oblastí činnosti SPEV. V současné době spolupracuje např. s LF Univerzity Palackého v Olomouci na projektech zaměřených na oblast telemedicíny a inovativní výuky ve zdravotnictví (viz www.ntmc.cz), v rámci spolupráce s Fakultou umění a architektury TU v Liberci se podílí na budování partnerství a rozvoji spolupráce v oblasti architektury mimo tradiční centra a na základě partnerství s FAME UTB ve Zlíně a FPH VŠE v Praze realizuje projekt směřující do oblastí štihlé výroby a služeb, inovací a průmyslového inženýrství. Úlohou SPEV ve všech uvedených projektech je zejména přispět k přenesení a využití inovativních myšlenek, koordinovat a posilovat spolupráci napříč relevantními subjekty a podílet se na růstu kvality výuky.

Třetí oblast činnosti představuje realizace mezinárodních vzdělávacích projektů a účastí v nich. SPEV připravila v rámci programu LLP SVES několik studijních návštěv pro učitele z EU a více jak 10 let sdružení spolupracuje s John Marshall Law School v Chicagu a West Virginia University na organizování aktivit pro jejich akademické pracovníky a studenty v ČR (studijní pobyty).

www.spev.cz

Slavnostní vernisáž expozice výsledků Letní školy architektury proběhla 13. 9. 2013 v konventu cisterciáckého kláštera v Plasích. Na vernisáži v zinním refektáři se starosta města Plasy Zdeněk Hanzlíček vyjádřil, že nejméně tři náměty studentů by šlo v dohledné době uskutečnit. O letní škole v její závěrečný den hned třikrát referovala Česká televize v reportážích doplněných přímými vstupy (Události v regionech, Události v kultuře, Události, komentáře).

Vize pro Plasy
Letní škola architektury 2013

Koncepce: Miroslava Volfová

Editorka: Miroslava Volfová

Grafická úprava: Marek Pistora

Foto z průběhu LŠA: redakce ex-centric, Petr Jedinák

Letecké snímky (obálka, strana 13) poskytl © GEODIS BRNO, spol. s r.o.

Jazyková redakce: Olga Kubešová Pensdorfová

Spolupráce: Romana Říčková, Veronika Veselá

Vydala: Architectura

Betlémské náměstí 5a, 110 00 Praha 1

Praha 2014

Počet stran: 160

Tisk: Kavka Print, a. s.

ISBN 978-80-904484-9-0

www.ex-centric.eu

facebook.com/MimoCentra

